

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัยเรื่อง

นโยบายน้ำไทย : ฐานความรู้เพื่ออนาคต

เอกสารประกอบเล่มที่ 4
ผลจากนโยบายน้ำไทย

โดย

โสภณ ชมชาญ และคณะ

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

ธันวาคม 2559

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัยเรื่อง

นโยบายน้ำไทย : ฐานความรู้เพื่ออนาคต

เอกสารประกอบเล่มที่ 4
ผลจากนโยบายน้ำไทย

โดย

โสภณ ชมชาญ
กรณิศ นพรัตน์

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
ธันวาคม 2559

คำนำ

จากหลักฐานปรากฏในประวัติศาสตร์ของไทยนั้น รัฐได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาแหล่งน้ำมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน เป็นเพราะรัฐตระหนักดีว่านอกจากน้ำจะเป็นปัจจัยหลักในการดำรงชีวิตของมนุษย์แล้ว น้ำยังเป็นปัจจัยหลักในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศอีกด้วย จากสภาพของประเทศที่เคยมีน้ำอุดมสมบูรณ์ ทั้งเพื่อการเกษตรและกิจกรรมอื่นๆ มาเป็นเวลานาน ถึงปัจจุบันมีปัญหา 3 ประการ คือ การขาดแคลนน้ำ อุทกภัย คุณภาพน้ำ และมีแนวโน้มว่าจะทวีความรุนแรงยิ่งขึ้นในอนาคต จึงทำให้เกิดวิกฤติเรื่องน้ำขึ้นในสังคมไทย โดยเกิดความขัดแย้งในแนวทางการพัฒนาทรัพยากรน้ำระหว่างรัฐบาลและนักวิชาการจากสถาบันต่างๆ รวมทั้งจากองค์กรภาคเอกชน ถึงแม้ว่ารัฐได้มีนโยบายน้ำมาอย่างยาวนานก็ตามอาจจะมีจุดอ่อนบางประการที่ทำให้เกิดปัญหา 3 ประการ ดังกล่าวข้างต้นขึ้น และอาจจำเป็นต้องมีการกำหนดนโยบายน้ำขึ้นใหม่ในอนาคต การกำหนดนโยบายน้ำขึ้นใหม่นั้นจำเป็นต้องทบทวนนโยบายน้ำที่กำหนดไว้เดิมว่ามีเจตนารมณ์และสาระสำคัญอย่างไรจึงส่งผลให้เกิดปัญหาขึ้นในปัจจุบัน โครงการวิจัยเรื่อง **“นโยบายน้ำไทย : ฐานความรู้เพื่ออนาคต”** จึงได้รวบรวมนโยบายน้ำที่ได้กำหนดขึ้นจากอดีตถึงปัจจุบัน ซึ่งปรากฏอยู่ในเอกสารของหน่วยงานและสถาบันต่างๆ แล้วจัดทำเป็นฐานข้อมูลโดยเรียงลำดับเวลาในลักษณะจดหมายเหตุ (Chronicle) ทั้งนี้เป็นการรวบรวมจากจดหมายเหตุ กฎและระเบียบ คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีต่อรัฐสภา มติคณะรัฐมนตรี แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1-11 แผนบริหารราชการแผ่นดิน รวมทั้งมติของคณะกรรมการ นโยบายของกระทรวงต่างๆ และเหตุการณ์ที่สำคัญ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำ ตลอดจนข้อมูลจากสถาบันวิจัยต่างๆ คณะวิจัยหวังว่าจะเป็นประโยชน์ในการใช้ค้นคว้าและเป็นเอกสารอ้างอิงในอนาคต

รายงานการวิจัยโครงการนี้มี 5 เล่มๆ แรกคือเอกสารหลักที่สรุปสาระสำคัญ จากเอกสารประกอบเล่มที่ 1-4 เอกสารประกอบ เล่มที่ 1 และ 2 เป็นผลจากการทบทวนนโยบายน้ำตั้งแต่สมัยสุโขทัย พ.ศ. 1762 จนถึงสิ้นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 พ.ศ. 2559 รวมทั้งทบทวนถึงเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับนโยบายน้ำ โดยเรียงลำดับเวลาเป็น 14 ระยะ และจัดทำเป็นบทต่างๆ รวม 15 บท เอกสารประกอบเล่มที่ 3 พลวัตนโยบายน้ำไทย มี 1 บท คือบทที่ 16 เอกสารประกอบเล่มที่ 4 ผลจากนโยบายน้ำไทยมี 3 บท คือ บทที่ 17 การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำไทย บทที่ 18 การคัดค้านนโยบายน้ำไทย และบทที่ 19 สถานการณ์ทรัพยากรน้ำไทยในปัจจุบัน

คณะผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
บทที่ 17 การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำไทย	17-1
17.1 องค์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำไทย	17-1
17.2 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำไทย	17-30
17.3 ระบบข้อมูลทรัพยากรน้ำไทย	17-53
17.4 ปัญหาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำไทย	17-58
17.5 ข้อเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของผู้มีส่วนได้เสีย กลุ่มต่างๆ	17-92
17.6 สรุป	17-110
เอกสารอ้างอิง	17-113
บทที่ 18 นโยบายน้ำไทยที่มีการคัดค้าน	18-1
18.1 กรณีการคัดค้านการก่อสร้างเขื่อนและโครงการพัฒนาแหล่งน้ำ	18-1
18.2 กรณีการคัดค้านแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของรัฐบาลคณะที่ 60	18-41
18.3 กรณีการคัดค้านการเก็บค่าน้ำชลประทานจากเกษตรกร	18-46
18.4 การคัดค้านการร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ	18-54
18.5 สรุป	18-55
เอกสารอ้างอิง	18-58
บทที่ 19 สถานการณ์ทรัพยากรน้ำไทยในปัจจุบัน	19-1
19.1 ศักยภาพทรัพยากรน้ำไทย	19-1
19.2 ผลการดำเนินการพัฒนาแหล่งน้ำ	19-5
19.3 ความต้องการใช้น้ำ	19-5
19.4 ปัญหาทรัพยากรน้ำไทยในปัจจุบัน	19-10
19.5 สรุปสถานการณ์ทรัพยากรน้ำไทยในปัจจุบัน	19-30
เอกสารอ้างอิง	19-35
บรรณานุกรม	ด-1

สารบัญตาราง

		หน้า
ตารางที่ 17-1	แสดงหน่วยงานที่มีภารกิจด้านบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ	17-4
ตารางที่ 17-2	ช่วงเวลาการจัดตั้งหน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ	17-6
ตารางที่ 17-3	คณะกรรมการที่ทำหน้าที่บริหารจัดการทรัพยากรน้ำจากอดีตถึงปัจจุบัน	17-25
ตารางที่ 17-4	เปรียบเทียบอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (กนช.) ที่ปฏิบัติหน้าที่ในปัจจุบัน กับร่าง พ.ร.บ. ทรัพยากรน้ำแห่งชาติ พ.ศ. ที่เสนอโดยกรมทรัพยากรน้ำ และร่าง พ.ร.บ. การบริหารจัดการน้ำแห่งชาติ พ.ศ. ที่เสนอโดยสภาปฏิรูปแห่งชาติ	17-28
ตารางที่ 17-5	สรุปประเด็นเปรียบเทียบอำนาจหน้าที่คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ คณะปัจจุบันกับใน (ร่าง) พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำที่เสนอโดยกรมทรัพยากรน้ำ และสภาปฏิรูปแห่งชาติ	17-30
ตารางที่ 17-6	ลำดับเวลาการประกาศใช้พระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำที่มีในปัจจุบัน	17-34
ตารางที่ 17-7	วัตถุประสงค์และพื้นที่บังคับใช้ของพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้อง กับทรัพยากรน้ำที่มีในปัจจุบัน	17-35
ตารางที่ 17-8	เปรียบเทียบประเด็นจากการปฏิรูปถึงสถานการณ์ในปัจจุบันกับอนาคต	17-41
ตารางที่ 17-9	เปรียบเทียบโครงสร้างของร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ที่เสนอโดยหน่วยงานต่างๆ	17-44
ตารางที่ 17-10	ลำดับการดำเนินงานและเหตุการณ์การเสนอ (ร่าง) พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ในช่วง พ.ศ. 2558-2559	17-47
ตารางที่ 17-11	สาระสำคัญที่แตกต่างของร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ ที่เสนอโดยกรมทรัพยากรน้ำและสภาปฏิรูปแห่งชาติ	17-51
ตารางที่ 17-12	ฐานข้อมูลทรัพยากรน้ำ : องค์กรที่เกี่ยวข้องกับระบบข้อมูลทรัพยากรน้ำไทย	17-55
ตารางที่ 17-13	สรุปปัญหาในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจากผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มต่างๆ	17-75
ตารางที่ 17-14	สรุปประเด็นหลักของปัญหาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ จากผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มต่างๆ	17-88
ตารางที่ 17-15	สรุปข้อเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ จากผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มต่างๆ	17-100

สารบัญตาราง (ต่อ)

		หน้า
ตารางที่ 17-16	สรุปประเด็นหลักข้อเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาบริหารจัดการน้ำของผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มต่างๆ	17-108
ตารางที่ 18-1	นโยบายและเหตุการณ์โครงการไฟฟ้าพลังน้ำแควใหญ่ตอนบน เชื่อนน้ำโจนในช่วงระยะเวลาต่างๆ	18-3
ตารางที่ 18-2	นโยบายและเหตุการณ์โครงการเขื่อนแก่งกรุง จ.สุราษฎร์ธานี ในช่วงระยะเวลาต่างๆ	18-7
ตารางที่ 18-3	นโยบายและเหตุการณ์โครงการเขื่อนแม่วงก์ในช่วงระยะเวลาต่างๆ	18-12
ตารางที่ 18-4	นโยบายและเหตุการณ์โครงการเขื่อนแก่งเสือเต้นในช่วงระยะเวลาต่างๆ	18-18
ตารางที่ 18-5	นโยบายและเหตุการณ์โครงการโขง ชี มูล ในช่วงระยะเวลาต่างๆ	18-26
ตารางที่ 18-6	นโยบายและเหตุการณ์โครงการเขื่อนปากมูลในช่วงระยะเวลาต่างๆ	18-30
ตารางที่ 18-7	มติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องกับการจ่ายค่าทดแทนทรัพย์สิน/การจัดสรรที่ดิน/ค่าชดเชยเป็นกรณีพิเศษ	18-39
ตารางที่ 18-8	ลำดับเหตุการณ์การดำเนินการโครงการออกแบบและก่อสร้างระบบบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืนและการคัดค้าน	18-43
ตารางที่ 18-9	สรุปข้อเสนอแนวคิดในการเก็บค่าน้ำชลประทาน	18-50
ตารางที่ 19-1	ปริมาณฝนและปริมาณน้ำท่าธรรมชาติในกลุ่มน้ำต่างๆ	19-2
ตารางที่ 19-2	ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยรายปี	19-2
ตารางที่ 19-3	ศักยภาพในการพัฒนาน้ำบาดาลมาใช้เพิ่มเติม	19-3
ตารางที่ 19-4	ศักยภาพน้ำต้นทุนและน้ำที่จะนำไปใช้ประโยชน์ได้	19-4
ตารางที่ 19-5	โครงการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดใหญ่ที่มีความจุอ่างเก็บน้ำมากกว่า 100 ล้านลูกบาศก์เมตร	19-6
ตารางที่ 19-6	สรุปจำนวนโครงการ ปริมาณน้ำเก็บกัก และพื้นที่ชลประทานโครงการชลประทานขนาดใหญ่และขนาดกลาง จำแนกตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	19-7
ตารางที่ 19-7	ผลการดำเนินงานโครงการชลประทานขนาดเล็กของกรมชลประทาน	19-8
ตารางที่ 19-8	การใช้น้ำเพื่อการเกษตรรายกลุ่มน้ำ	19-8
ตารางที่ 19-9	ความต้องการใช้น้ำอุปโภคบริโภคและการท่องเที่ยวปัจจุบันและอนาคต	19-9
ตารางที่ 19-10	ความต้องการใช้น้ำภาคอุตสาหกรรมปัจจุบันและอนาคต	19-10
ตารางที่ 19-11	การเกิดอุทกภัยในประเทศไทย	19-23

สารบัญรูป

	หน้า
รูปที่ 1 ความเห็นผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้องกับการขาดแคลนน้ำที่ควรจะต้องศึกษาให้เป็นระบบเพื่อนำมากำหนดนโยบายน้ำในอนาคต	19-21
รูปที่ 2 การวิเคราะห์สถานการณ์การบริหารจัดการน้ำโดยใช้ระบบ DPSRI	19-33

บทที่ 17

การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำไทย

บทที่ 17

การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำไทย

จากการวิเคราะห์ถึงพลวัตนโยบายน้ำไทย พบว่าภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 มีรัฐบาลเข้ามาบริหารประเทศรวม 61 คณะ การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจึงเปลี่ยนแปลงไปตามนโยบายของรัฐบาลของแต่ละคณะ ถึงแม้ว่าจะมีวัตถุประสงค์หลักในการแก้ไขปัญหา 3 ประการ คือ การขาดแคลนน้ำหรือภัยแล้ง อุทกภัย และคุณภาพน้ำมาอย่างต่อเนื่องตามที่วิเคราะห์และสรุปไว้ในบทที่ 16 ก็ตาม แต่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 ยังรายงานไว้ว่า **“ปัญหาการขาดแคลนน้ำและภัยพิบัติทางธรรมชาติ ทั้งอุทกภัยและปัญหาภัยแล้งมีแนวโน้มจะเกิดขึ้นบ่อยครั้งและทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น”** วิฤติน้ำที่เกิดขึ้นอย่างรุนแรงทั้งอุทกภัยและภัยแล้งนี้ ได้รับความสนใจจากสังคมไทยว่าวิฤตดังกล่าวเกิดขึ้นด้วยสาเหตุใด เป็นเพราะการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศหรือเกิดจากนโยบายการบริหารจัดการน้ำที่ผิดพลาดอย่างใดอย่างหนึ่งหรือเป็นผลรวมของสาเหตุทั้ง 2 ประการ หากพิจารณาถึงสาเหตุทั้ง 2 ประการที่กล่าวข้างต้นแล้ว การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศทั้งฝนตกมากจนน้ำท่วมหรือฝนตกน้อยส่งผลให้เกิดภัยแล้งนั้น เป็นปัจจัยที่ไม่สามารถจะควบคุมได้ แต่นโยบายในการบริหารจัดการนั้นสามารถกำหนดขึ้นเพื่อรองรับและบรรเทาสถานการณ์อุทกภัยและภัยแล้งดังกล่าวได้ตามควรแก่กรณี เพื่อให้เห็นสาเหตุที่แท้จริงในเรื่องการบริหารจัดการ ในบทนี้จะทบทวนและวิเคราะห์รวม 5 เรื่อง คือ (1) องค์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำไทยในปัจจุบัน (2) กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำไทย (3) ระบบข้อมูลทรัพยากรน้ำไทย (4) ปัญหาในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำไทย และ (5) ข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำไทย โดยมีรายละเอียดดังนี้

17.1 องค์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำไทย

การทบทวนและวิเคราะห์ในหัวข้อนี้จะมี 2 เรื่อง คือ (1) หน่วยงานการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำไทย และ (2) คณะกรรมการระดับนโยบายในการบริหารจัดการน้ำจากอดีตถึงปัจจุบัน โดยมีรายละเอียดดังนี้

17.1.1 หน่วยงานการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำไทย

องค์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำไทย ในปัจจุบันอยู่ภายใต้ 10 กระทรวง และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังนี้

- (1) กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
 1. กรมชลประทาน
 2. กรมพัฒนาที่ดิน
 3. สำนักฝนหลวงและการบินเกษตร
- (2) กระทรวงมหาดไทย
 1. กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
 2. กรมโยธาธิการและผังเมือง
 3. การประปานครหลวง
 4. การประปาส่วนภูมิภาค

- (3) กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
 1. กรมทรัพยากรน้ำ
 2. กรมทรัพยากรน้ำบาดาล
 3. กรมป่าไม้
 4. กรมควบคุมมลพิษ
 5. สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
 6. กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช
 7. องค์การจัดการน้ำเสีย
 8. สบอช.
- (4) กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
 1. สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร
 2. สำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิศาสตร์สารสนเทศ
- (5) กระทรวงเทคโนโลยีและสารสนเทศ
 - กรมอุตุนิยมวิทยา
- (6) กระทรวงอุตสาหกรรม
 1. กรมโรงงานอุตสาหกรรม
 2. การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย
- (7) กระทรวงกลาโหม
 1. กรมอุทกศาสตร์กองทัพเรือ
 2. กรมแผนที่ทหาร
- (8) กระทรวงคมนาคม
 - กรมเจ้าท่า
- (9) กระทรวงพลังงาน
 - การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย
- (10) สำนักนายกรัฐมนตรี
 1. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
 2. สำนักงบประมาณ
 3. สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา
- (11) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น
 1. กรุงเทพมหานคร
 2. อบต. อื่นๆ

ภารกิจที่สำคัญของหน่วยงานต่างๆ ดังที่กล่าวนี้คณะกรรมการพัฒนาและบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเกี่ยวกับการจัดองค์กรและการออกกฎ (2557: 6) ได้จำแนกออกได้เป็น 15 ภารกิจ ในพื้นที่ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ และภารกิจสนับสนุน ดังนี้

- (1) พื้นที่ต้นน้ำ มีภารกิจ 3 ด้าน คือ
 - (1.1) อนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำ
 - (1.2) พัฒนาและบริหารจัดการแหล่งเก็บกักน้ำ/จัดหาน้ำ
 - (1.3) ควบคุมการใช้ประโยชน์พื้นที่ลำน้ำ

- (2) พื้นที่กลางน้ำ มีภารกิจ 4 ด้าน คือ
 - (2.1) บูรณะฟื้นฟูแหล่งน้ำ
 - (2.2) ควบคุมการใช้ประโยชน์พื้นที่ลำน้ำ
 - (2.3) ก่อสร้างระบบป้องกันพื้นที่ชุมชน/เศรษฐกิจ
 - (2.4) พัฒนาและบริหารจัดการแหล่งเก็บกักน้ำ/จัดหาน้ำ
- (3) พื้นที่ปลายน้ำ มีภารกิจ 4 ด้าน คือ
 - (3.1) ขุดลอกระบายน้ำ
 - (3.2) ก่อสร้างระบบป้องกันพื้นที่ชุมชน/เศรษฐกิจ
 - (3.3) จัดการ/ควบคุมน้ำเสีย
 - (3.4) พัฒนาและบริหารจัดการแหล่งเก็บกักน้ำ/จัดหาน้ำ
- (4) ภารกิจสนับสนุนมี 4 ด้าน คือ
 - (4.1) จัดการภัย
 - (4.2) จัดทำระบบฐานข้อมูลภูมิสารสนเทศ
 - (4.3) จัดทำระบบเตือนภัย
 - (4.4) พิจารณาและจัดทำแผนงาน/ปรับปรุงกฎระเบียบ/ประสานงาน

ภารกิจทั้ง 15 ด้านนี้ ได้มีหน่วยงานในกระทรวงต่างๆ ดำเนินการอยู่จำนวนมาก บางภารกิจมีการดำเนินการอยู่หลายหน่วยงาน เช่น การพัฒนาและบริหารจัดการแหล่งเก็บกักน้ำ/จัดหาน้ำ และการจัดทำระบบฐานข้อมูลภูมิสารสนเทศ เป็นต้น โดยมีรายละเอียดในตารางที่ 17-1

ตารางที่ 17-1 แสดงหน่วยงานที่มีภารกิจด้านบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

ภารกิจ		กระทรวง									หน่วยงาน อื่นๆ
		เกษตร และ สหกรณ์	มหาดไทย	ทรัพยากร ธรรมชาติ	วิทยาศาสตร์	เทคโนโลยี	กลาโหม	คมนาคม	พลังงาน	อุตสาหกรรม	
ต้นน้ำ	อนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำ	พด.	ยผ.	อช. ปม.							
	พัฒนาและบริหารจัดการแหล่งเก็บกักน้ำ/จัดหาน้ำ	ชป. พด. ผล.		ทบ. ทบ.					กฟผ.		อปท.
	ควบคุมการใช้ประโยชน์พื้นที่ลำน้ำ	ชป.	ยผ. ทค.					จท.			อปท.
กลางน้ำ	บูรณะฟื้นฟูแหล่งน้ำ	ชป. พด.	ปค.	ทน.				จท.			อปท.
	ควบคุมการใช้ประโยชน์พื้นที่ลำน้ำ	ชป.	ยผ. ทค.					จท.			อปท.
	ก่อสร้างระบบป้องกันพื้นที่ชุมชน/เศรษฐกิจ	ชป.	ยผ.								กนอ.
	พัฒนาและบริหารจัดการแหล่งเก็บกักน้ำ/จัดหาน้ำ	ชป. พด. ผล.		ทน. ทบ.					กฟผ.		อปท.
ปลายน้ำ	ขุดลอกระบายน้ำ	ชป.	ปก.	ทน.				จท.			กทม. อปท. อื่นๆ
	ก่อสร้างระบบป้องกันพื้นที่ชุมชน/เศรษฐกิจ	ชป.	ยผ.								กทม. อปท. อื่นๆ กนอ.
	จัดการ/ควบคุมน้ำเสีย			คพ. อจน.				จท.		รง. กนอ.	กทม. อปท. อื่นๆ
	พัฒนาและบริหารจัดการแหล่งเก็บกักน้ำ/จัดหาน้ำ	ชป. พด. ผล.		ทน. ทบ.							กทม. อปท. อื่นๆ
สนับสนุน	จัดการภัย		ปก.								จังหวัด อปท.
	จัดทำระบบฐานข้อมูลภูมิสารสนเทศ	พด. ชป.	ทค. ปก. ยผ.		GISDA สสนก.		กรม แผนที่ ทหาร				กทม.
	จัดทำระบบเตือนภัย	ชป.. พด.	ปก.	ทน.	สสนก. สวทช.	อต.	อค.				กทม.
	พิจารณาและจัดทำแผนงาน/ปรับปรุงกฎระเบียบ/ประสานงาน			สผ. (กก.วล)							สศช. สป.สบ อช. สคก. วช.

ที่มา : คณะอนุกรรมการพัฒนาและบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเกี่ยวกับการจัดองค์กรและการออกกฎ (2557: 6)

กรณีการจัดตั้งหน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำนั้น ได้มีมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ พ.ศ. 2439 ในสมัยรัชกาลที่ 5 ที่มีการจัดตั้งกรมป่าไม้เพื่อการอนุรักษ์น้ำโดยการกำกับดูแลพื้นที่ต้นน้ำลำธาร และกรมเจ้าท่าขึ้นควบคุมการใช้ประโยชน์พื้นที่ลำน้ำ ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 6 ในปี พ.ศ. 2464 ได้มีการจัดตั้งกรมอุทกศาสตร์กองทัพอากาศขึ้นรวบรวมข้อมูลด้านอุทกวิทยาเพื่อจัดทำระบบเตือนภัย ในช่วงรัชกาลที่ 7 พ.ศ. 2470 ได้มีการเปลี่ยนชื่อกรมทดน้ำเป็นกรมชลประทานเพื่อพัฒนาและบริหารจัดการแหล่งเก็บกักน้ำและการจัดหาน้ำ รวมทั้งพัฒนาพื้นที่ชลประทาน โดยวิวัฒนาการจากกรมคลองที่จัดตั้งในปี พ.ศ. 2445 และกรมทดน้ำที่จัดตั้ง พ.ศ. 2457 ในสมัยรัชกาลที่ 8 ในปี พ.ศ. 2485 ได้มีการจัดตั้งกรมอุตุนิยมวิทยาเพื่อพยากรณ์ภูมิอากาศและการเตือนภัย ในภาคอุตสาหกรรมได้มีการจัดตั้งกรมโรงงานอุตสาหกรรม ในสมัยรัชกาลที่ 9 พ.ศ. 2493 ได้มีการจัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพื่อทำหน้าที่จัดทำแผนพัฒนาประเทศ ซึ่งรวมการพัฒนาทรัพยากรน้ำเพื่อกิจกรรมต่างๆ ในการพัฒนาประเทศ ต่อมาเมื่อเริ่มแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ได้มีการจัดตั้งกรมพัฒนาที่ดินขึ้นในกระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ เพื่อรับผิดชอบการอนุรักษ์ดินและน้ำ ในปัจจุบันรับผิดชอบการก่อสร้างแหล่งน้ำขนาดเล็กและสระน้ำในไร่นา ในช่วงแผนพัฒนาฉบับที่ 2 ได้มีการจัดตั้งการประปานครหลวงเพื่อจัดหาน้ำสะอาดในปี 2510 และในปี พ.ศ. 2511 ได้มีการจัดตั้งการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ซึ่งได้ทำการก่อสร้างเขื่อนหลายแห่งทั้งเพื่อการพลังงานและการเกษตรรวมทั้งการอุปโภคบริโภค ในช่วงแผนพัฒนา ฉบับที่ 3 มีการจัดตั้งกรุงเทพมหานคร โดยงานหลักที่เกี่ยวข้องกับเรื่องน้ำ ก็คือการป้องกันอุทกภัยในเขตกรุงเทพมหานคร ต่อมาในแผนพัฒนา ฉบับที่ 4 ได้มีการจัดตั้งการประปาภูมิภาคในปี 2522 เพื่อจัดหาน้ำสะอาดให้ประชาชนในจังหวัดต่างๆ ในปี 2535 ในช่วงแผนพัฒนา ฉบับที่ 7 ได้มีการจัดตั้งกรมควบคุมมลพิษขึ้นจัดการและควบคุมน้ำเสีย ในช่วงแผนพัฒนา ฉบับที่ 8 ได้มีการจัดตั้งสำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิศาสตร์สารสนเทศ ขึ้นเพื่อศึกษาและจัดทำฐานข้อมูลภูมิสารสนเทศ ในปี พ.ศ. 2543 ในช่วงแผนพัฒนา ฉบับที่ 9 ในปี พ.ศ. 2545 ได้มีการจัดตั้งกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยเพื่อรับผิดชอบการจัดการภัยแล้งและอุทกภัยโดยเฉพาะการช่วยเหลือประชาชน กรมทรัพยากรน้ำเพื่อจัดทำนโยบายและแผนการพัฒนาน้ำของประเทศ กรมทรัพยากรน้ำบาดาลเพื่อพัฒนาแหล่งน้ำบาดาลมาใช้เพื่อกิจกรรมต่างๆ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ที่อนุรักษ์แหล่งน้ำ โดยเฉพาะในเขตต้นน้ำในเขตอุทยานแห่งชาติและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่รับผิดชอบเรื่องสิ่งแวดล้อมในการพัฒนาทรัพยากรน้ำ โดยเฉพาะการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) และการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อชุมชนอย่างรุนแรง ทั้งด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติและสุขภาพ (EHIA) และองค์การน้ำเสียที่รับผิดชอบเรื่องการจัดการน้ำเสีย ในช่วงแผนพัฒนา ฉบับที่ 10 ในปี พ.ศ. 2551 ได้มีการจัดตั้งสถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร ที่ทำหน้าที่ศึกษารวบรวมข้อมูลที่สำคัญในการพยากรณ์น้ำเพื่อการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนา ฉบับที่ 11 ได้มีการจัดตั้งสำนักนโยบายและบริหารจัดการน้ำและอุทกภัย (สบอช.) ซึ่งปัจจุบันทำหน้าที่รวบรวมข้อมูลให้กับคณะรักษาความสงบแห่งชาติ และในปี พ.ศ. 2556 ได้มีการจัดตั้งกรมฝนหลวงและการบินเกษตร เพื่อจัดทำฝนเทียมเพิ่มน้ำในพื้นที่ต่างๆ ของประเทศ ลำดับการจัดตั้งหน่วยงานต่างๆ เหล่านี้ได้แสดงถึงนโยบายของรัฐที่จะแก้ปัญหาหลักทั้ง 3 ด้าน คือ การขาดแคลนน้ำ อุทกภัย และคุณภาพน้ำมาอย่างต่อเนื่อง แต่หน่วยงานต่างๆ ดังที่กล่าวมานั้นต่างก็มีที่มาของอำนาจหรือกฎหมายที่ให้อำนาจเฉพาะด้าน ซึ่งอาจจะไม่สอดคล้องเป็นระบบที่มีประสิทธิภาพ แต่ขาดหน่วยงานที่ทำหน้าที่กำหนดนโยบายและแผนพัฒนาทรัพยากรน้ำที่เป็นกลางเป็นการเฉพาะ จึงไม่สามารถกำหนดนโยบายและแผนงานที่เป็นเอกภาพได้

ตารางที่ 17-2 ช่วงเวลาการจัดตั้งหน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

ช่วงเวลาการจัดตั้ง	พ.ศ.	หน่วยงาน ¹⁾
กรุงเทพมหานคร (รัชกาลที่ 5)	2439	กรมป่าไม้
		กรมเจ้าท่า
กรุงเทพมหานคร (รัชกาลที่ 6)	2464	กรมอุทกศาสตร์ กองทัพเรือ
กรุงเทพมหานคร (รัชกาลที่ 7)	2470	กรมชลประทาน (วิวัฒนาการจากกรมคลองที่จัดตั้ง พ.ศ. 2445 และกรมตลิ่งน้ำที่จัดตั้ง พ.ศ. 2457)
กรุงเทพมหานคร (รัชกาลที่ 8)	2485	กรมอุตุนิยมวิทยา
		กรมโรงงานอุตสาหกรรม
กรุงเทพมหานคร (รัชกาลที่ 9)	2493	สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504-2509)	2506	กรมพัฒนาที่ดิน
แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2510-2514)	2510	การประปานครหลวง
	2511	การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย
แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515-2519)	2515	กรุงเทพมหานคร
แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524)	2522	การประปาภูมิภาค
แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539)	2535	กรมควบคุมมลพิษ
แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2545)	2543	สำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิศาสตร์สารสนเทศ
แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549)	2545	กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
		กรมทรัพยากรน้ำ
		กรมทรัพยากรน้ำบาดาล
		กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช
		สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
		องค์การน้ำเสีย
แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554)	2551	สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร
แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2554-2559)	2555	สำนักงานนโยบายและบริหารจัดการน้ำและอุทกภัย (สบอช.)
	2556	กรมฝนหลวงและการบินเกษตร

¹⁾ ชื่อหน่วยงานในปัจจุบันที่ประกาศใช้ในพระราชกฤษฎีกาหรือกฎกระทรวงครั้งสุดท้าย

17.1.2 คณะกรรมการระดับนโยบายในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจากอดีตถึงปัจจุบัน

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2525-2530) นั้น ได้กำหนดเป็นนโยบายให้มีหน่วยงานกลางระดับสูง เพื่อศึกษาและวางแผนการจัดทำโครงการพัฒนาทรัพยากรน้ำ ในปี พ.ศ. 2526 จึงได้เริ่มมีการแต่งตั้งคณะกรรมการแหล่งน้ำแห่งชาติขึ้นเป็นคณะแรก และได้มีการแต่งตั้งอีกหลายคณะมาจนถึงปัจจุบัน ดังนี้

(1) คณะกรรมการแหล่งน้ำแห่งชาติ

คณะกรรมการแหล่งน้ำแห่งชาติมีการแต่งตั้งโดยคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี รวม 4 ครั้ง ดังนี้

- (1.1) คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 118/2526 ลงวันที่ 26 มิถุนายน 2526
- (1.2) คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 58/2530 ลงวันที่ 13 พฤษภาคม 2530
- (1.3) คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 87/2530 ลงวันที่ 1 กรกฎาคม 2530
- (1.4) คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 96/2530 ลงวันที่ 20 กรกฎาคม 2530

(2) คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ

คณะกรรมการแหล่งน้ำแห่งชาติมีการกำหนด โดยระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารทรัพยากรน้ำแห่งชาติหลายฉบับ ดังนี้

- (2.1) ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารทรัพยากรน้ำแห่งชาติ พ.ศ. 2531
- (2.2) ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (ฉบับที่ 2)

พ.ศ. 2531

- (2.3) ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (ฉบับที่ 2)

พ.ศ. 2545

- (2.4) ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารทรัพยากรน้ำแห่งชาติ พ.ศ. 2550

โดยอาศัยอำนาจจากระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารทรัพยากรน้ำแห่งชาติ ฉบับต่างๆ ดังกล่าวนี้ ได้มีคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีแต่งตั้งบุคคลในคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติอีกครั้งหนึ่ง

(3) คณะกรรมการนโยบายน้ำและอุทกภัยแห่งชาติ (กนอช.)

กนอช. กำหนดขึ้นโดยระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารจัดการน้ำและอุทกภัยแห่งชาติ พ.ศ. 2555

(4) คณะกรรมการบริหารจัดการน้ำและอุทกภัยแห่งชาติ (กบอ.)

กบอ. กำหนดขึ้นโดยระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารจัดการน้ำและอุทกภัยแห่งชาติ พ.ศ. 2555

(5) คณะกรรมการกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (กนย.)

กนย. แต่งตั้งโดยคำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ 85/2557 ลงวันที่ 15 กรกฎาคม 2557

(6) คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ

คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ ในปัจจุบันแต่งตั้งโดยคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ 145/2558 ลงวันที่ 15 กรกฎาคม 2558

รายละเอียดของคณะกรรมการระดับนโยบายในการบริหารจัดการนโยบายน้ำดังที่กล่าวมาข้างต้น มีรายละเอียดของประธานกรรมการ กรรมการและเลขานุการ สำนักงานเลขานุการ รวมทั้งอำนาจหน้าที่ ตลอดจนช่วงเวลาของแผนพัฒนาฯ และการบริหารของรัฐบาล มีดังต่อไปนี้

(1) การแต่งตั้งคณะกรรมการระดับนโยบาย ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำก่อนมีการประกาศใช้ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2531

(1.1) คณะกรรมการแหล่งน้ำแห่งชาติ

แต่งตั้งโดย คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ 118/2526 ลงวันที่ 26 มิถุนายน 2526

ประธานกรรมการ รองนายกรัฐมนตรี

(พลเอกประจวบ สุนทรากร)

กรรมการและเลขานุการ เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

อำนาจและหน้าที่

(1) กำหนดนโยบายและมาตรการเกี่ยวกับการพัฒนา การจัดการและการใช้ทรัพยากรน้ำรวมทั้งการจัดสรรปริมาณน้ำของกลุ่มน้ำต่างๆ ให้สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

(2) ประสานงานการบริหารงานด้านนโยบายและมาตรการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับแผนงานการพัฒนา การจัดการ และการใช้ทรัพยากรน้ำ ของกระทรวง ทบวง กรมที่เกี่ยวข้อง

(3) ติดตาม ประเมินผลการปฏิบัติงานตามนโยบายและมาตรการที่ได้กำหนดเพื่อรายงานต่อคณะรัฐมนตรี

(4) ดำเนินการให้มีการจัดตั้งสำนักงานแหล่งน้ำแห่งชาติ เป็นหน่วยงานถาวรต่อไป

(5) แต่งตั้งคณะอนุกรรมการ เพื่อช่วยเหลือการปฏิบัติงานของคณะกรรมการ ได้ตามความจำเป็น

สำนักงานเลขานุการคณะกรรมการ

ศูนย์วิเคราะห์และประสานแผนปฏิบัติการ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการคณะกรรมการ เรียกว่า สำนักงานคณะกรรมการแหล่งน้ำแห่งชาติ และให้กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยการสำนักงานคณะกรรมการแหล่งน้ำแห่งชาติ (นายสาวิตร โพธิวิหค)

(1.2) คณะกรรมการแหล่งน้ำแห่งชาติ

แต่งตั้งโดยคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 58/2530 ลงวันที่ 13 พฤษภาคม 2530

ประธานกรรมการ รองนายกรัฐมนตรี

(พลเรือเอก สนธิ บุญยะชัย)

กรรมการและเลขานุการ นายสาวิตร โพธิวิหค

อำนาจและหน้าที่

(1) กำหนดนโยบายและมาตรการเกี่ยวกับการพัฒนา การบริหาร และการจัดการการใช้ทรัพยากรน้ำ รวมทั้งการตัดสินใจระดับนโยบายเกี่ยวกับการจัดสรรปริมาณน้ำของกลุ่มน้ำต่างๆ ให้สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

(2) ประสานงานการบริหารที่เกี่ยวข้องกับมาตรการการพัฒนา แผนงาน และการจัดการใช้ทรัพยากรน้ำของกระทรวง ทบวง กรม และรัฐวิสาหกิจที่เกี่ยวข้อง

(3) ติดตาม ประเมินผลการปฏิบัติงานตามนโยบายและมาตรการที่ได้กำหนดเพื่อรายงานต่อคณะรัฐมนตรี

(4) แต่งตั้งคณะอนุกรรมการ และหรือคณะทำงานเฉพาะกิจ เพื่อช่วยเหลือการปฏิบัติงานของคณะกรรมการ ได้ตามความจำเป็น

สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการ

ศูนย์วิเคราะห์และประสานแผนปฏิบัติการ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ทำหน้าที่เป็นสำนักงานคณะกรรมการแหล่งน้ำแห่งชาติ และให้กรรมการและเลขานุการ ทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยการสำนักงานคณะกรรมการแหล่งน้ำแห่งชาติ

(1.3) คณะกรรมการแหล่งน้ำแห่งชาติ

แต่งตั้งโดยคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 87/2530 ลงวันที่ 1 กรกฎาคม 2530

ประธานกรรมการ

รองนายกรัฐมนตรี

(พลเรือเอกสนธิ บุญยชะชัย)

กรรมการและเลขานุการ

อธิบดีกรมชลประทาน

อำนาจและหน้าที่

(1) ศึกษา พิจารณา และเสนอแนะในเรื่องการกำหนดนโยบาย มาตรการ และการมอบหมายความรับผิดชอบให้แก่ส่วนราชการ หน่วยงาน และองค์กรต่างๆ เกี่ยวกับการพัฒนาการจัดการ และการใช้ทรัพยากรน้ำ

(2) อำนวยการ ควบคุม ประสาน และกำกับดูแลการปฏิบัติของส่วนราชการ หน่วยงานและองค์กรต่างๆ ตามนโยบาย และความรับผิดชอบดังกล่าว

(3) ดำเนินการเพื่อแก้ไขข้อขัดข้องและปัญหาเร่งด่วนต่างๆ ที่เกิดขึ้น แล้วรายงานนายกรัฐมนตรี เพื่อแจ้งให้คณะรัฐมนตรีทราบ

(4) รายงานผลการดำเนินการ ปัญหาข้อขัดข้อง และวิธีการแก้ไขต่อนายกรัฐมนตรีในโอกาสอันควร

(5) แต่งตั้งคณะอนุกรรมการหรือทำงานได้ตามความจำเป็น

(6) มีอำนาจเชิญบุคคลที่เกี่ยวข้องมาชี้แจง หรือขอเอกสารหลักฐานส่วนราชการ หน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง

สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการ

กรมชลประทาน

(1.4) คณะกรรมการแหล่งน้ำแห่งชาติ

แต่งตั้งโดยคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 96/2530 ลงวันที่ 20 กรกฎาคม 2530

ประธานกรรมการ

นายกรัฐมนตรี

กรรมการและเลขานุการ

อธิบดีกรมชลประทาน

อำนาจและหน้าที่

- (1) กำหนดนโยบาย มาตรการ และมอบหมายความรับผิดชอบให้แก่ ส่วนราชการ หน่วยงาน และองค์กรต่างๆ เกี่ยวกับการพัฒนา การจัดการ และการใช้ทรัพยากรน้ำ
- (2) อำนาจการ และควบคุมการปฏิบัติของส่วนราชการ หน่วยงาน และองค์กรต่างๆ ตามนโยบาย มาตรการ และความรับผิดชอบดังกล่าว
- (3) ดำเนินการเพื่อแก้ไขข้อขัดข้อง และปัญหาเร่งด่วนต่างๆ ที่เกิดขึ้น
- (4) แจ้งผลการดำเนินการ ปัญหาข้อขัดข้อง และวิธีการแก้ไข ต่อคณะรัฐมนตรีในโอกาสอันควร
- (5) แต่งตั้งคณะกรรมการ หรือคณะทำงานได้ตามความจำเป็น
- (6) มีอำนาจเชิญบุคคลที่เกี่ยวข้องมาชี้แจง หรือขอเอกสาร หลักฐาน จากส่วนราชการหน่วยงาน หรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง

ทั้งนี้ให้สำนักงานคณะกรรมการประสานงานและเร่งรัดการพัฒนาแหล่งน้ำ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ที่ตั้งขึ้นโดยคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ 24/2530 ลงวันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2530 คงอยู่ต่อไป โดยให้เป็นหน่วยปฏิบัติงานภายใต้การอำนวยการ และควบคุมของคณะกรรมการฯ ตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม 2530

(2) การแต่งตั้งคณะกรรมการระดับนโยบายในการบริหารจัดการทรัพยากร ภายหลังมีการประกาศใช้ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารทรัพยากรน้ำแห่งชาติ พ.ศ. 2531

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารทรัพยากรน้ำแห่งชาติ พ.ศ. 2531 ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 62 ตอน 103 ลงวันที่ 19 เมษายน 2531

ในระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีฉบับนี้ ความในข้อ 6 ข้อ 7 และข้อ 8 มีดังนี้

ข้อ 6 ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่ง เรียกว่า คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ ประกอบด้วยนายกรัฐมนตรีเป็นประธานกรรมการ บุคคลซึ่งนายกรัฐมนตรีแต่งตั้งเป็นกรรมการ ผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นกรรมการและเลขานุการ และให้มีกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการได้ตามความจำเป็น

ข้อ 7 ให้คณะกรรมการ มีความรับผิดชอบและอำนาจหน้าที่ ดังนี้

“7.1 เสนอคณะรัฐมนตรีเพื่อให้ความเห็นชอบเกี่ยวกับวัตถุประสงค์นโยบายและแผนการสร้างหรือพัฒนาแหล่งน้ำขนาดใหญ่ขนาดกลางและขนาดเล็ก

7.2 ให้แนวทางการวางแผนและอำนวยการให้ส่วนราชการรัฐวิสาหกิจและองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องจัดทำแผนการสร้างหรือพัฒนาแหล่งน้ำในส่วนที่ได้รับมอบหมาย

7.3 ตรวจสอบและอนุมัติแผนการสร้างหรือพัฒนาแหล่งน้ำของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจและองค์กรต่างๆ

7.4 ควบคุมและกำกับดูแลการปฏิบัติตามแผนการสร้างหรือพัฒนาแหล่งน้ำขนาดต่างๆ

7.5 พิจารณาและดำเนินการแก้ไขปัญหาคัดค้านและข้อขัดข้องเร่งด่วนที่เกิดขึ้นแก่ส่วนราชการรัฐวิสาหกิจและองค์กรต่างๆ ในขณะปฏิบัติงานตามแผนแล้วรายงานผลการปฏิบัติให้คณะรัฐมนตรีทราบ

7.6 เสนอแนะแนวทางการจัดการและการใช้น้ำจากแหล่งน้ำต่างๆ อย่างเหมาะสม และสอดคล้องกับความต้องการทั้งด้านอุปโภคบริโภคเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมต่อคณะกรรมการเพื่อให้ความเห็นชอบ

7.7 ปฏิบัติงานอื่นตามที่คณะกรรมการมอบหมาย

7.8 รายงานผลการดำเนินงานสร้างหรือพัฒนาแหล่งน้ำและการจัดการและการใช้น้ำจากแหล่งน้ำต่างๆให้คณะกรรมการได้ทราบในโอกาสอันควร

7.9 อำนวยการควบคุมและกำกับดูแลการปฏิบัติงานของสำนักงานคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ

7.10 แต่งตั้งคณะกรรมการหรือคณะทำงานเพื่อช่วยเหลือคณะกรรมการได้ตามความจำเป็น

7.11 ว่าจ้างผู้ทรงคุณวุฒิหรือสถาบันเพื่อปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบของคณะกรรมการ และกำหนดค่าตอบแทนได้ตามความจำเป็น”

ข้อ 8 ให้มีสำนักงานคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติเป็นหน่วยงานภายในสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรีเพื่อทำหน้าที่สำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการและช่วยเหลือคณะกรรมการดังต่อไปนี้

- (1) จัดทำข้อเสนอเกี่ยวกับวัตถุประสงค์และนโยบายการสร้างหรือพัฒนาแหล่งน้ำขนาดใหญ่ขนาดกลางและขนาดเล็ก
- (2) จัดเตรียมแนวทางการวางแผนสร้างหรือพัฒนาแหล่งน้ำที่คณะกรรมการจะให้ส่วนจะให้แก่ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจและองค์กรต่างๆเพื่อใช้เป็นมูลฐานการวางแผน
- (3) ประสานการจัดทำแผนการสร้างหรือพัฒนาแหล่งน้ำขนาดต่างๆของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจและองค์กรต่างๆ
- (4) ช่วยเหลือคณะกรรมการในการกำกับดูแลการปฏิบัติตามแผนการสร้างหรือพัฒนาแหล่งน้ำของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจและองค์กรต่างๆ
- (5) จัดเตรียมแนวทางการจัดการและการใช้น้ำจากแหล่งน้ำต่างๆที่คณะกรรมการจะเสนอขอความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรี
- (6) ศึกษาปัญหาและข้อขัดข้องที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติการสร้างหรือพัฒนาแหล่งน้ำการจัดการและการใช้น้ำจากแหล่งน้ำต่างๆแล้วเสนอแนะวิธีการแก้ไขต่อคณะกรรมการ
- (7) ช่วยเหลือคณะกรรมการในการรวบรวมและประเมินผลการปฏิบัติงานและจัดทำรายงานสรุปผลการปฏิบัติงานสร้างหรือพัฒนาแหล่งน้ำและการจัดการและการใช้น้ำจากแหล่งน้ำต่างๆตามระยะเวลาหรือตามบัญชาของคณะกรรมการเพื่อเสนอต่อคณะรัฐมนตรี
- (8) ปฏิบัติงานอื่นตามที่คณะกรรมการมอบหมาย
- (9) เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปด้วยความรวดเร็วจึงให้มีอำนาจในการติดต่อและประสานงานกับบุคคลส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจและองค์กรต่างๆที่เกี่ยวข้อง

ต่อมาได้มีการประกาศใช้ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2531 ในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 101 ตอน 196 ลงวันที่ 23 มิถุนายน 2531 โดยแก้ไขเพิ่มเติมอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (คทช.) โดยใช้ข้อความดังต่อไปนี้แทน

“ข้อ 7 ให้คณะกรรมการมีความรับผิดชอบ และอำนาจหน้าที่ดังนี้

(7.1) เสนอคณะรัฐมนตรีเพื่อให้ความเห็นชอบเกี่ยวกับวัตถุประสงค์และนโยบายเพื่อให้มีแหล่งน้ำขนาดใหญ่ขนาดกลางและขนาดเล็กสนองความต้องการ

(7.2) ให้แนวทางและอำนาจการให้ส่วนราชการรัฐวิสาหกิจและองค์กรต่างๆ จัดทำแผนหรือโครงการสร้างหรือพัฒนาแหล่งน้ำขนาดต่างๆในส่วนที่ได้รับมอบหมายรวมทั้งประสานการจัดทำแผนหรือโครงการดังกล่าว

(7.3) ตรวจสอบและอนุมัติแผนหรือโครงการสร้างหรือพัฒนาแหล่งน้ำขนาดต่างๆ ของส่วนราชการรัฐวิสาหกิจและองค์กรต่างๆ แล้วแจ้งให้คณะรัฐมนตรีทราบ

(7.4) ควบคุมและกำกับดูแลการปฏิบัติตามแผนหรือโครงการสร้างหรือพัฒนาแหล่งน้ำขนาดต่างๆ

(7.5) พิจารณาดำเนินการแก้ไขปัญหาและข้อขัดข้องเร่งด่วนที่เกิดขึ้นแก่ส่วนราชการรัฐวิสาหกิจและองค์กรต่างๆในระหว่างปฏิบัติงานตามแผนหรือโครงการแล้วรายงานผลการปฏิบัติให้คณะรัฐมนตรีทราบ

(7.6) กำหนดลำดับความสำคัญเพื่อการจัดสรรน้ำและควบคุมการใช้น้ำจากแหล่งน้ำต่างๆอย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการทั้งด้านอุปโภคบริโภคการผลิตไฟฟ้าพลังน้ำอุตสาหกรรมเกษตรกรรมและอื่นๆแล้วแจ้งให้คณะรัฐมนตรีทราบรวมทั้งอำนาจการและควบคุมการปฏิบัติให้เป็นไปตามลำดับความสำคัญที่กำหนด

(7.7) อำนาจการควบคุมและกำกับดูแลการตรวจสอบและการรักษาคุณภาพน้ำ

(7.8) รายงานผลการดำเนินงานสร้างหรือพัฒนาแหล่งน้ำขนาดต่างๆ สถานะภาพด้านปริมาณและคุณภาพน้ำและการใช้น้ำเพื่อสนองความต้องการด้านต่างๆ

(9) เสนอคณะรัฐมนตรีให้มีการกำหนดหรือปรับปรุงระเบียบข้อบังคับหรือกฎหมายเกี่ยวกับการสร้างหรือพัฒนาการควบคุมป้องกันและรักษาแหล่งน้ำและคุณภาพน้ำ

(7.10) ปฏิบัติการอื่นตามที่คณะรัฐมนตรีมอบหมาย

(7.11) อำนาจการควบคุมและกำกับดูแลการปฏิบัติงานของสำนักงานคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ

(7.12) แต่งตั้งคณะอนุกรรมการหรือคณะทำงานเพื่อช่วยเหลือคณะกรรมการได้ตามความจำเป็น

(7.13) ว่าจ้างผู้ทรงคุณวุฒิหรือสถาบันเพื่อปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบของคณะกรรมการ และกำหนดอัตราค่าตอบแทนได้ตามความจำเป็น

ข้อ 8 ให้มีสำนักงานคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติเป็นหน่วยงานภายในสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรีเพื่อทำหน้าที่สำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการและช่วยเหลือคณะกรรมการดังต่อไปนี้

(8.1) รวบรวมข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำในประเทศและระหว่างประเทศพิจารณากำหนดความต้องการน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคอุตสาหกรรมเกษตรกรรมและอื่นๆและความสามารถในการสนองความต้องการดังกล่าวรวมทั้งประเมินผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในปัจจุบันและอนาคต

(8.2) จัดทำข้อเสนอเกี่ยวกับวัตถุประสงค์และนโยบายการสร้างหรือพัฒนาแหล่งน้ำขนาดใหญ่ขนาดกลางและขนาดเล็ก

(8.3) จัดเตรียมแนวทางการวางแผนหรือโครงการสร้างหรือพัฒนาแหล่งน้ำขนาดต่างๆ ที่คณะกรรมการจะให้แก่ส่วนราชการรัฐวิสาหกิจและองค์กรต่างๆ เพื่อเป็นมูลฐานการวางแผนรวมทั้งประสานการจัดทำแผนหรือโครงการดังกล่าว

(8.4) กำกับดูแลการปฏิบัติตามแผนหรือโครงการสร้างหรือพัฒนาแหล่งน้ำขนาดต่างๆ ของส่วนราชการรัฐวิสาหกิจและองค์กรต่างๆ

(8.5) ศึกษาปัญหาและข้อขัดข้องที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติการของส่วนราชการรัฐวิสาหกิจและองค์กรต่างๆ แล้วเสนอแนะวิธีการแก้ไขต่อคณะกรรมการ

(8.6) พิจารณาเสนอแนะการจัดลำดับความสำคัญเพื่อจัดสรรน้ำและควบคุมการใช้น้ำจากแหล่งน้ำต่างๆ โดยสอดคล้องกับความต้องการด้านอุปโภคบริโภคอุตสาหกรรมเกษตรกรรมการผลิตไฟฟ้าพลังน้ำและอื่นๆ

(8.7) ติดตามประเมินผลและจัดทำรายงานสรุปผลการปฏิบัติงานสร้างหรือพัฒนาแหล่งน้ำการรักษาคุณภาพน้ำและการใช้น้ำจากแหล่งน้ำต่างๆตามระยะเวลาหรือตามคำสั่งของคณะกรรมการเพื่อเสนอคณะรัฐมนตรี

(8.8) พิจารณาและเสนอแนะเกี่ยวกับเรื่องการจัดทำหรือปรับปรุงแก้ไขระเบียบข้อบังคับหรือกฎหมายเกี่ยวกับการสร้างหรือพัฒนาการควบคุมการป้องกันและรักษาแหล่งน้ำและคุณภาพน้ำ

(8.9) ปฏิบัติงานอื่นตามที่คณะกรรมการมอบหมาย

(8.10) เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปด้วยความรวดเร็วจึงให้มีอำนาจในการติดต่อและประสานงานกับบุคคลส่วนราชการรัฐวิสาหกิจและองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

ภายหลังการใช้ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารทรัพยากรน้ำแห่งชาติ พ.ศ. 2531 แล้วมีการแต่งตั้งตัวบุคคลในคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติโดยคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ 39/2531 ลงวันที่ 10 เมษายน 2531 โดยมี

ประธานกรรมการ	นายกรัฐมนตรี
กรรมการและเลขานุการ	รองเลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
	(ดร. สุเมธ ตันติเวชกุล)

อำนาจและหน้าที่

ให้คณะกรรมการฯ มีความรับผิดชอบและอำนาจหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ในข้อ 7 ของระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารทรัพยากรน้ำแห่งชาติ พ.ศ. 2531

สำนักเลขานุการ

สำนักงานคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ เป็นหน่วยงานภายในสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

**(3) การแต่งตั้งคณะกรรมการระดับนโยบายในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ
ภายหลังมีการประกาศใช้ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยทรัพยากรน้ำแห่งชาติ พ.ศ. 2532**

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยทรัพยากรน้ำแห่งชาติ พ.ศ. 2532 ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 106 ตอนที่ 23 ลงวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2532 โดยยกเลิกระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยทรัพยากรน้ำแห่งชาติ พ.ศ. 2531 และระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2531

ในระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีนี้มีความในข้อ 6 ข้อ 7 และข้อ 8 ดังนี้

ข้อ 6 ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่ง เรียกว่า “คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ” เรียกโดยย่อว่า “กทช.” มีนายกรัฐมนตรีเป็นประธานและบุคคลซึ่งนายกรัฐมนตรี แต่งตั้งเป็นกรรมการ เลขาธิการนายกรัฐมนตรีเป็นกรรมการและเลขานุการ และให้มีกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการได้ตามความจำเป็น

ข้อ 7 ให้ กทช. มีอำนาจและหน้าที่ดังนี้

(1) เสนอคณะรัฐมนตรี เพื่อให้ความเห็นชอบเกี่ยวกับวัตถุประสงค์และนโยบาย เพื่อให้มีแหล่งน้ำขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก สนองความต้องการ

(2) ให้แนวทางและอำนวยความสะดวกให้ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ และ องค์กรต่างๆ จัดทำแผนหรือโครงการสร้างหรือพัฒนาแหล่งน้ำขนาดต่างๆ ในส่วนที่ได้รับมอบหมาย รวมทั้งประสานการจัดทำแผนหรือโครงการดังกล่าว

(3) ตรวจสอบและอนุมัติแผนหรือโครงการสร้างหรือพัฒนาแหล่งน้ำขนาดต่างๆ ของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ และองค์กรต่างๆ แล้วแจ้งให้คณะรัฐมนตรีทราบ

(4) ควบคุมและกำกับดูแลการปฏิบัติตามแผนหรือโครงการสร้างหรือพัฒนาแหล่งน้ำขนาดต่างๆ

(5) พิจารณา ดำเนินการแก้ไขปัญหาและข้อขัดข้องเร่งด่วนที่เกิดขึ้นแก่ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ และองค์กรต่างๆ ในระหว่างการปฏิบัติงานตามแผนหรือโครงการแล้วรายงานผลการปฏิบัติให้คณะรัฐมนตรีทราบ

(6) กำหนดลำดับความสำคัญเพื่อการจัดสรรน้ำและควบคุมใช้น้ำจากแหล่งน้ำต่างๆ อย่างเหมาะสม และสอดคล้องกับความต้องการทั้งด้านอุปโภคบริโภค การผลิตไฟฟ้าพลังน้ำ อุตสาหกรรม เกษตรกรรมและอื่นๆ แล้วแจ้งให้คณะรัฐมนตรีทราบรวมทั้งอำนวยความสะดวกการปฏิบัติให้เป็นไปตามลำดับความสำคัญที่กำหนด

(7) อำนาจการ ควบคุม และกำกับดูแลการตรวจสอบและการรักษาคุณภาพน้ำ

(8) รายงานผลการดำเนินงานสร้างหรือพัฒนาแหล่งน้ำขนาดต่างๆ สถานภาพด้านปริมาณและคุณภาพน้ำและการใช้น้ำเพื่อสนองความต้องการด้านต่างๆ

(9) เสนอคณะรัฐมนตรีให้มีการกำหนดหรือปรับปรุงระเบียบ ข้อบังคับหรือกฎหมายเกี่ยวกับการสร้างหรือพัฒนา การควบคุม ป้องกันและรักษาแหล่งน้ำและคุณภาพน้ำ

(10) ปฏิบัติการอื่นตามที่คณะรัฐมนตรีมอบหมาย

(11) อำนาจการ ควบคุมและกำกับดูแลการปฏิบัติงานของสำนักงานคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ

(12) แต่งตั้งคณะอนุกรรมการหรือคณะทำงานเพื่อช่วยเหลือคณะกรรมการได้ตามความจำเป็น

(13) ว่าจ้างผู้ทรงคุณวุฒิหรือสถาบันเพื่อปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบของคณะกรรมการ และกำหนดอัตราค่าตอบแทนได้ตามความจำเป็น

ข้อ 8 ให้มีสำนักงานคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ เรียกโดยย่อว่า “สำนักงาน กทช.” เป็นหน่วยงานภายในสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี เพื่อทำหน้าที่สำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการ โดยให้มีอำนาจและหน้าที่ดังต่อไปนี้

(1) รวบรวมข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำในประเทศและระหว่างประเทศ พิจารณากำหนดความต้องการน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค อุตสาหกรรม เกษตรกรรมและอื่นๆ และความสามารถในการสนองความต้องการดังกล่าว รวมทั้งประเมินผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในปัจจุบันและอนาคต

(2) จัดทำข้อเสนอเกี่ยวกับวัตถุประสงค์และนโยบายการสร้างหรือพัฒนาแหล่งน้ำขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก

(3) จัดเตรียมแนวทางการวางแผนหรือโครงการสร้างหรือพัฒนาแหล่งน้ำขนาดต่างๆ ที่คณะกรรมการจะให้แก่ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ และองค์กรต่างๆ เพื่อเป็นมูลฐานการวางแผนรวมทั้งประสานการจัดทำแผนหรือโครงการดังกล่าว

(4) กำกับดูแลการปฏิบัติตามแผนหรือโครงการสร้างหรือพัฒนาแหล่งน้ำขนาดต่างๆ ของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ และองค์กรต่างๆ

(5) ศึกษาปัญหาและข้อขัดข้องที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติการของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ และองค์กรต่างๆ แล้วเสนอแนะวิธีการแก้ไขต่อคณะกรรมการ

(6) พิจารณาและเสนอแนะการจัดลำดับความสำคัญเพื่อจัดสรรน้ำและควบคุมการใช้น้ำจากแหล่งน้ำต่างๆ โดยสอดคล้องกับความต้องการด้านอุปโภคบริโภค อุตสาหกรรม เกษตรกรรม การผลิตไฟฟ้าพลังน้ำและอื่นๆ

(7) ติดตาม ประเมินผล และจัดทำรายงานสรุปผลการปฏิบัติงานสร้างหรือพัฒนาแหล่งน้ำ การรักษาคุณภาพน้ำและการใช้น้ำจากแหล่งน้ำต่างๆ ตามระยะเวลาหรือตามคำสั่งของคณะกรรมการ เพื่อเสนอคณะรัฐมนตรี

(8) พิจารณาและเสนอแนะเกี่ยวกับเรื่องการจัดทำหรือปรับปรุงแก้ไข ระเบียบ ข้อบังคับ หรือกฎหมายเกี่ยวกับการสร้างหรือพัฒนา การควบคุม การป้องกันและรักษาแหล่งน้ำและคุณภาพน้ำ

(9) ปฏิบัติงานอื่นตามที่คณะกรรมการมอบหมาย

(10) เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปด้วยความรวดเร็ว จึงให้มีอำนาจในการติดต่อและประสานงานกับบุคคล ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ และองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

ให้มีผู้อำนวยการ สำนักงาน กทช. ตามที่เลขาธิการนายกรัฐมนตรีแต่งตั้งเป็นผู้บริหารงานของสำนักงาน กทช. และเป็นผู้บังคับบัญชาผู้ปฏิบัติงานในสำนักงาน กทช.

ภายหลังการใช้ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารทรัพยากรน้ำแห่งชาติ พ.ศ. 2532 แล้วมีการแต่งตั้งบุคคล โดยคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ 403/2540 ลงวันที่ 21 ธันวาคม 2540 โดยมี ประธานกรรมการ คือ รองนายกรัฐมนตรี (นายปัญญา เกสรทอง)

โดยให้คณะกรรมการฯ มีอำนาจหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ในข้อ 7 ของระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการบริหารทรัพยากรน้ำแห่งชาติ พ.ศ. 2532

**(4) การแต่งตั้งคณะกรรมการระดับนโยบายการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ภายหลังมี
การประกาศใช้ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545**

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารทรัพยากรน้ำ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับที่พิเศษ 77ง ตอนที่ 8 ลงวันที่ 21 สิงหาคม 2545 ในระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีฉบับนี้ยังคงคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติไว้เช่นเดิม แต่มีการเพิ่มอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ พ.ศ. 2532 โดยเพิ่มข้อ (14) ของข้อ 7 มีข้อความดังต่อไปนี้

“(14) แต่งตั้งคณะกรรมการลุ่มน้ำขึ้นเพื่อปฏิบัติหน้าที่ในแต่ละลุ่มน้ำซึ่งคัดเลือกจากข้าราชการผู้แทนรัฐวิสาหกิจผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นผู้แทนองค์กรผู้นำผู้มีส่วนได้เสียกับการใช้ทรัพยากรน้ำซึ่งปฏิบัติหน้าที่หรืออยู่อาศัยในลุ่มน้ำและผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำโดยมีสัดส่วนและจำนวนตามความเหมาะสมในแต่ละพื้นที่ลุ่มน้ำสำหรับประธานอนุกรรมการและเลขานุการให้แต่งตั้งจากคณะกรรมการในลุ่มน้ำนั้นๆและให้มีผู้ช่วยเลขานุการได้ตามความจำเป็น”

นอกจากนี้ยังมีการเพิ่มความเป็นข้อ 7/1 ของหมวดที่ 2 คณะกรรมการแห่ง
ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารทรัพยากรน้ำแห่งชาติ พ.ศ. 2532 ดังนี้

ข้อ 7/1 ให้คณะกรรมการลุ่มน้ำมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(1) เสนอความเห็นต่อ กทช. เกี่ยวกับการกำหนดนโยบายแผนงาน
โครงการและแนวทางแก้ไขปัญหาลุ่มน้ำและอุปสรรคในการพัฒนาการใช้การอนุรักษ์และการดำเนินการอื่นใดอันจำเป็น
เกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำรวมทั้งการดำเนินงานใดๆของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ลุ่มน้ำ

(2) จัดทำแผนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำ

(3) ประสานการจัดทำแผนปฏิบัติการของส่วนราชการต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง
ในพื้นที่ลุ่มน้ำให้เป็นไปตามแผนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำตาม (2)

(4) พิจารณาจัดลำดับความสำคัญพร้อมกำหนดปริมาณการใช้น้ำและ
มาตรการเพื่อให้การจัดสรรน้ำดำเนินไปโดยความเหมาะสมเป็นธรรมและมีประสิทธิภาพ

(5) ติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานของหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้อง
กับทรัพยากรน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำ

(6) ขอเอกสารข้อมูลและข้อเท็จจริงต่างๆเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำเพื่อ
รวบรวมสถิติข้อมูลความคิดเห็นข้อเสนอแนะต่างๆเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำการพัฒนาและ
อนุรักษ์แหล่งน้ำการป้องกันแก้ไขการขาดแคลนน้ำปัญหาน้ำท่วมและการดูแลแก้ไขปัญหาคูณภาพน้ำใน
พื้นที่ลุ่มน้ำ

(7) ประนีประนอมไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งและแก้ไขปัญหาลุ่มน้ำเกี่ยวกับการ
ดำเนินการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่เกิดขึ้นในพื้นที่ลุ่มน้ำ

(8) ประสานการปฏิบัติงานเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำกับคณะกรรมการ
ลุ่มน้ำอื่นที่เกี่ยวข้อง

(9) เผยแพร่ประชาสัมพันธ์รับฟังความคิดเห็นและทำความเข้าใจกับ
ประชาชนให้ได้รับทราบและมีความเข้าใจในผลหรือวิธีการดำเนินการต่างๆ ของคณะกรรมการลุ่มน้ำ

(10) แต่งตั้งคณะทำงานเพื่อดำเนินการตามที่คณะกรรมการลุ่มน้ำ

(11) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่ กทช. มอบหมาย

ภายหลังการใช้ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2532 แล้ว มีการแต่งตั้งคณะกรรมการระดับนโยบายในการบริหารจัดการน้ำ คือ “คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ” หลายคณะ โดยประธานกรรมการ คือ นายกรัฐมนตรีและกรรมการและเลขาธิการ คืออธิบดีกรมทรัพยากรน้ำ ส่วนอำนาจหน้าที่ยังคงเป็นไปตามที่กำหนดไว้ในข้อ 7 ของระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารทรัพยากรน้ำแห่งชาติ พ.ศ. 2532 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มีการเปลี่ยนแปลงเฉพาะกรรมการและเลขาธิการจากเลขาธิการนายกรัฐมนตรี เป็นอธิบดีกรมทรัพยากรน้ำ สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการทรัพยากรน้ำ

อย่างไรก็ตามได้มีคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 20/2544 ลงวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2544 มอบหมายและมอบอำนาจให้รองนายกรัฐมนตรี (นายพิทักษ์ อินทรวินัย) คำสั่งนายกรัฐมนตรีที่ 41/2546 ลงวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2546 มอบหมายและมอบอำนาจให้รองนายกรัฐมนตรี (นายสุวิทย์ คุณกิตติ) และคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 61/2548 มอบหมายและมอบอำนาจให้รองนายกรัฐมนตรี (นายพินิจ จารุสมบัติ) ปฏิบัติหน้าที่ประธานกรรมการในคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ

นอกจากนี้ยังได้มีคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 53/2546 เรื่องแต่งตั้งคณะกรรมการในคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ โดยแต่งตั้งให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นรองประธานกรรมการและคณะกรรมการอีก 24 คน และคำสั่งที่ 54/2546 เรื่องการมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่เลขาธิการและผู้ช่วยเลขาธิการในคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ โดยมอบหมายให้อธิบดีกรมทรัพยากรน้ำเป็นเลขาธิการ รองอธิบดีกรมทรัพยากรน้ำที่ได้รับมอบหมายเป็นผู้ช่วยเลขาธิการ และผู้อำนวยการสำนักนโยบายและแผนทรัพยากรน้ำ ผู้ช่วยเลขาธิการ

(5) การแต่งตั้งคณะกรรมการระดับนโยบายในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ภายหลังมีการประกาศใช้ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารทรัพยากรน้ำแห่งชาติ พ.ศ. 2550

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารทรัพยากรน้ำแห่งชาติ พ.ศ. 2550 ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ 124 ตอนพิเศษ 84 ง ลงวันที่ 13 กรกฎาคม 2550 โดยยกเลิกระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารทรัพยากรน้ำแห่งชาติ พ.ศ. 2532 และระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2445

ในระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีฉบับนี้ มีความในข้อ 6 ข้อ 10 ข้อ 11 ดังนี้

“ข้อ 6 ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่งเรียกว่า “คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ” เรียกโดยย่อว่า “กนช.” ประกอบด้วย นายกรัฐมนตรีหรือรองนายกรัฐมนตรีที่นายกรัฐมนตรีมอบหมายเป็นประธานกรรมการ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นรองประธานกรรมการคนหนึ่ง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นรองประธานกรรมการคนที่สอง และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นรองประธานกรรมการคนที่สาม ผู้แทนส่วนราชการและผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งนายกรัฐมนตรีแต่งตั้งเป็นกรรมการ

ให้อธิบดีกรมทรัพยากรน้ำ เป็นกรรมการและเลขาธิการ และให้อธิบดีกรมทรัพยากรน้ำแต่งตั้งผู้ช่วยเลขาธิการได้ตามความจำเป็น

ข้อ 10 ให้ กนช. มีอำนาจและหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(1) เสนอแนะนโยบาย แผนงาน และแผนปฏิบัติการเกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรน้ำต่อคณะรัฐมนตรี

(2) เสนอแนะคณะรัฐมนตรีให้มีการปรับปรุงหรือแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับเกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรน้ำ

(3) เสนอคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับกรอบงบประมาณในด้านการบริหารทรัพยากรน้ำของประเทศแบบบูรณาการ

(4) ประสานงานกับส่วนราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือคณะกรรมการอื่นที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อกำหนดแนวทางจัดการสิ่งแวดล้อมในการบริหารทรัพยากรน้ำ

(5) ประสานงานกับส่วนราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือคณะกรรมการอื่นที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการด้านป้องกันภัยพิบัติ เพื่อกำหนดแนวทางการจัดทำแผนป้องกันภัยพิบัติอันเนื่องมาจากทรัพยากรน้ำและการรักษาคุณภาพน้ำ

(6) พิจารณาให้ความเห็นชอบหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการบริหารทรัพยากรน้ำของประเทศตามที่คณะกรรมการลุ่มน้ำต่างๆ นำเสนอ

(7) ติดตาม ดูแล ประสาน สนับสนุน และ เร่งรัดการดำเนินการของคณะกรรมการลุ่มน้ำต่างๆ ส่วนราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำ

(8) กำหนดลำดับเพื่อการจัดสรรและควบคุมการใช้ทรัพยากรน้ำอย่างเหมาะสม และสอดคล้องกับความต้องการ ทั้งในด้านการอุปโภคบริโภค การอุตสาหกรรม การเกษตรกรรม การรักษาระบบนิเวศน์ การขนส่งทางน้ำ การผลิตไฟฟ้าพลังน้ำและด้านอื่นๆ แล้วแจ้งให้คณะรัฐมนตรีทราบ

(9) กำหนดแนวทางการติดตามและประเมินผลการถ่ายโอนภารกิจด้านทรัพยากรน้ำไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนภายหลังการถ่ายโอนตามกฎหมายว่าด้วยการกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

(10) แต่งตั้งคณะอนุกรรมการหรือคณะทำงานเพื่อช่วยเหลือการปฏิบัติหน้าที่ของ กนช. ได้ตามความจำเป็น

(11) ให้ความเห็นชอบในการว่าจ้างผู้ทรงคุณวุฒิหรือสถาบันเพื่อปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบ กนช. และกำหนดค่าตอบแทนตามความจำเป็น

(12) ออกระเบียบ ประกาศ หรือคำสั่งเพื่อปฏิบัติการตามระเบียบนี้

(13) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่คณะรัฐมนตรีหรือนายกรัฐมนตรีมอบหมาย

ข้อ 11. ให้กรมทรัพยากรน้ำ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นสำนักงานเลขานุการ กนช. โดยมีอำนาจและหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(1) รับผิดชอบงานเลขานุการของ กนช. และประสานงานกับสำนักงานเลขานุการต่างๆ ของคณะกรรมการลุ่มน้ำ คณะอนุกรรมการ และคณะทำงานที่ กนช. หรือคณะกรรมการลุ่มน้ำแต่งตั้ง

(2) รวบรวมข้อมูลและข้อสนเทศเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำในประเทศและระหว่างประเทศประเมินความต้องการใช้น้ำเพื่อการต่างๆ และความสามารถในการสนองความต้องการดังกล่าว รวมทั้งผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในปัจจุบันและอนาคต

(3) จัดทำข้อเสนอเกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรน้ำและกรอบงบประมาณของประเทศแบบบูรณาการเสนอต่อ กนช.

(4) เสนอแนะแนวทางการวางแผนเพื่อการบริหารทรัพยากรน้ำต่อคณะกรรมการลุ่มน้ำ ส่วนราชการและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่รับผิดชอบ

(5) ติดตาม ประเมินผล และจัดทำรายงานสรุปผลการปฏิบัติงานตามนโยบาย การบริหารทรัพยากรน้ำตามระยะเวลาที่ กนช. กำหนด

(6) เสนอแนะ กนช. ในการจัดทำหรือปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ เกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรน้ำ

(7) ส่งเสริมสนับสนุนให้ภาคเอกชนมีส่วนร่วมในด้านการบริหารทรัพยากรน้ำ

(8) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่ กนช. มอบหมาย

ประธานกรรมการที่ได้รับมอบหมายจากนายกรัฐมนตรีในช่วงรัฐบาลคณะที่ 56 (8 ต.ค. 2549 - 6 ก.พ. 2551) คือรองนายกรัฐมนตรี (นายโฆสิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์)

ส่วนประธานกรรมการที่ได้รับมอบหมายจากนายกรัฐมนตรีในช่วงรัฐบาลคณะที่ 57 (6 ก.พ. 2551 - 8 ก.ย. 2551) คือรองนายกรัฐมนตรี (นายสหัส บัณฑิตกุล)

ประธานกรรมการที่ได้รับมอบหมายจากนายกรัฐมนตรีในช่วงรัฐบาลคณะที่ 58 (24 ก.ย. 2551 - 2 ธ.ค. 2551) คือ รองนายกรัฐมนตรี (นายสมพงษ์ อมรวิวัฒน์)

ประธานกรรมการที่ได้รับมอบหมายจากนายกรัฐมนตรีในช่วงรัฐบาลคณะที่ 59 (20 ธ.ค. 2551 - 9 ส.ค. 2554) คือรองนายกรัฐมนตรี (พลตรีสนั่น ขจรประศาสน์) และ

ประธานกรรมการที่ได้รับมอบหมายจากนายกรัฐมนตรีในช่วงรัฐบาลคณะที่ 60 (1ต.ค. 2544-9 ก.พ. 2556) คือ ร.ต.อ. เฉลิม อยู่บำรุง

(6) คณะกรรมการที่แต่งตั้งโดยระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารจัดการ น้ำและอุทกภัยแห่งชาติ พ.ศ. 2555

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารจัดการน้ำและอุทกภัยแห่งชาติ พ.ศ. 2555 ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ 129 ตอนพิเศษ 34 ง ลงวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2555

ภายใต้ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีฉบับนี้ มีการกำหนดให้ตั้งคณะกรรมการระดับ นโยบายในการบริหารจัดการน้ำรวม 2 คณะ คือ (1) คณะกรรมการนโยบายน้ำและอุทกภัยแห่งชาติ (กนอช.) และ (2) คณะกรรมการการบริหารจัดการน้ำและอุทกภัย (กปอ.) โดยมีอำนาจและหน้าที่ตาม ความในข้อ 5 ข้อ 6 ข้อ 10 และข้อ 11 ดังนี้

(6.1) คณะกรรมการนโยบายน้ำและอุทกภัยแห่งชาติ (กนอช.)

“ข้อ 5 ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่ง เรียกว่า “คณะกรรมการนโยบายน้ำและ อุทกภัยแห่งชาติ” เรียกโดยย่อว่า “กนอช” ประกอบด้วย นายกรัฐมนตรีเป็นประธานกรรมการ รอง นายกรัฐมนตรีซึ่งนายกรัฐมนตรีมอบหมายเป็นประธานกรรมการ รัฐมนตรี ผู้แทนหน่วยงานของรัฐ และ ผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งนายกรัฐมนตรีแต่งตั้ง เป็นกรรมการ

ให้เลขาธิการสำนักนโยบายและบริหารจัดการน้ำและอุทกภัยแห่งชาติ เป็น กรรมการและเลขานุการ

ข้อ 6 ให้ กนอช. มีอำนาจและหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(1) กำหนดนโยบายการจัดทำแผนปฏิบัติการบริหารจัดการน้ำ การป้องกันและ แก้ไขปัญหาอุทกภัยแห่งชาติ

(2) พิจารณากำหนดนโยบายเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำและอุทกภัยอย่างเป็นระบบเพื่อให้หน่วยงานของรัฐนำไปปฏิบัติ

(3) เสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรีในการจัดให้มีหรือปรับปรุงกฎหมายหรือกฎเกี่ยวกับน้ำการกำหนดแนวทางการประสานงานของคณะกรรมการและหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการจัดการน้ำรวมทั้งการปรับปรุงองค์การที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำ

(4) เสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรีในการจ่ายเงินชดเชยความเสียหายให้แก่บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษที่ดำเนินการตามแผนปฏิบัติการหรือตามคำสั่งการของ กบอ.

(5) เสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรีในการวางระเบียบการปฏิบัติงานของหน่วยงานของรัฐและ สบอช. เพื่อให้การบริหารจัดการน้ำและอุทกภัยเป็นไปโดยมีขั้นตอนการปฏิบัติราชการที่สามารถกระทำได้โดยรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

(6) เสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อมีมติเกี่ยวกับการตั้งงบประมาณ การบริหารและการใช้จ่ายงบประมาณหรือเงินกู้ ให้สอดคล้องกับการบริหารจัดการน้ำและอุทกภัย

(7) แต่งตั้งคณะกรรมการหรือมอบหมายให้บุคคลใดช่วยเหลือหรือปฏิบัติงานตามที่ กนอช. มอบหมาย

(8) ดำเนินการอื่นใดที่จำเป็นเพื่อการบริหารจัดการน้ำและอุทกภัย

(9) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่คณะรัฐมนตรีมอบหมาย

(6.2) คณะกรรมการบริหารจัดการน้ำและอุทกภัย (กบอ.)

ข้อ 10 ให้คณะกรรมการคณะหนึ่ง เรียกว่า “คณะกรรมการบริหารจัดการน้ำและอุทกภัย” เรียกโดยย่อว่า “กบอ.” ประกอบด้วย รองนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีซึ่งนายกรัฐมนตรีมอบหมายเป็นประธานกรรมการ และกรรมการอื่นซึ่งนายกรัฐมนตรีแต่งตั้ง

ให้เลขาธิการสำนักงานนโยบายและบริหารจัดการน้ำและอุทกภัยแห่งชาติ เป็นกรรมการและเลขานุการ

ข้อ 11 ให้ กบอ. มีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(1) จัดทำแผนปฏิบัติการและดำเนินการบริหารจัดการน้ำและอุทกภัยตามนโยบายของ กบอช. และการดำเนินการอื่นที่เกี่ยวข้องซึ่งอยู่ในอำนาจหน้าที่ของ กนอช.

(2) กำหนดวิธีดำเนินการของหน่วยงานของรัฐ เพื่อให้การป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษเป็นไปโดยเหมาะสมและสอดคล้องกับแผนปฏิบัติการ รวมทั้งการดำเนินการอื่นเพื่อประโยชน์ในการบริหารจัดการน้ำ การเตรียมการป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษ

(3) อนุมัติแผนงานหรือโครงการของหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนให้ความเห็นชอบการสนับสนุนวงเงินรายจ่าย กำลังคน วัสดุ อุปกรณ์และทรัพยากรอื่น เพื่อดำเนินการบริหารจัดการน้ำและอุทกภัย

(4) สั่งการให้หน่วยงานของรัฐดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดในการบริหารจัดการน้ำและอุทกภัย

(5) อำนาจการ ควบคุม ตรวจสอบ ติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานของหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำและอุทกภัย

(6) แต่งตั้งคณะกรรมการหรือมอบหมายให้บุคคลใดช่วยเหลือหรือปฏิบัติงานตามที่ กบอ.มอบหมาย

- (7) กำกับการปฏิบัติงานของ สบอช.
- (8) ดำเนินการอื่นใดที่จำเป็นเพื่อการบริหารจัดการน้ำและอุทกภัย
- (9) ปฏิบัติหน้าที่อื่นใดตามที่คณะรัฐมนตรี นายกรัฐมนตรี และ กนอช.

มอบหมาย

ให้มีสำนักงานนโยบายและบริหารจัดการน้ำและอุทกภัยแห่งชาติ เรียกโดยย่อว่า “สบอช.” เป็นหน่วยงานภายในสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการของ กนอช และ กบอ. และมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้ด้วย

(1) ประสานงานกับหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องในการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสภาพภูมิอากาศสภาพน้ำในลุ่มน้ำและเขื่อนหรือที่กักเก็บน้ำ สภาพพื้นที่บริเวณที่น้ำไหลผ่านแนวทางเตือนภัย แผนงานโครงการหรือการดำเนินการอื่นใดเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำและอุทกภัย และการเตรียมการช่วยเหลือประชาชน เพื่อวิเคราะห์เสนอต่อ กนอช. และ กบอ.

(2) บริหารแผนงานรวม ประสานการบริหาร และการปฏิบัติการตามแผนปฏิบัติการหรือตามการสั่งการของ กบอ.

(3) กำกับ ดูแล และให้คำแนะนำแก่หน่วยงานของรัฐที่ดำเนินการเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำและอุทกภัย

(4) ติดตามและเร่งรัดการปฏิบัติงานของหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง และ ประเมินผลความก้าวหน้าของการดำเนินการเพื่อเสนอต่อ กบอ.

(5) ขอยืมตัวบุคคล วัสดุ อุปกรณ์ และครุภัณฑ์ รวมตลอดทั้งของใช้ อสังหาริมทรัพย์จากหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องได้ตามความจำเป็น

(6) รายงานความคืบหน้าและสถานการณ์เกี่ยวกับการปฏิบัติตามระเบียบนี้ต่อ กนอช. และคณะรัฐมนตรี

(7) ปฏิบัติงานหรือดำเนินการอื่นใดตามที่คณะรัฐมนตรี นายกรัฐมนตรี กนอช. หรือ กบอ. มอบหมาย

ให้มีเลขาธิการสำนักงานนโยบายและบริหารจัดการน้ำและอุทกภัยแห่งชาติเป็นผู้บริหารของ สบอช. และเป็นผู้บังคับบัญชาของผู้ปฏิบัติงานใน สบอช.

ต่อมาได้มีการประกาศใช้ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารจัดการน้ำและอุทกภัยแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2556 ในราชกิจจานุเบกษาเล่ม 129 ตอนพิเศษ 112 ง ลงวันที่ 16 กรกฎาคม 2555 แก้ไข ข้อ 17 เรื่องการจัดทำแผนปฏิบัติการ และ ข้อ 19 เรื่องการกำกับและติดตามการดำเนินงานของหน่วยงานของรัฐแห่งระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้านการบริหารจัดการน้ำและอุทกภัยแห่งชาติ พ.ศ. 2555

หลังจากนั้นได้มีการประกาศใช้ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารจัดการน้ำและอุทกภัยแห่งชาติ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2556 ในราชกิจจานุเบกษาเล่ม 130 ตอนพิเศษ 13 ง เมื่อวันที่ 29 มกราคม 2556 โดยให้ สำนักงานนโยบายและบริหารจัดการน้ำและอุทกภัยแห่งชาติ (สบอช.) โอนจากสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ไปสังกัดสำนักปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี โดยให้ยกเลิกความในข้อ 12 และข้อ 13 แห่งระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารจัดการน้ำและอุทกภัยแห่งชาติ พ.ศ. 2555 และให้ใช้ข้อความต่อไปนี้แทน

ข้อ 12 ให้มีสำนักงานนโยบายและบริหารจัดการน้ำและอุทกภัยแห่งชาติ เรียกโดยย่อว่า “สบอช.” เป็นหน่วยงานภายในสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการของ กนอช. และ กบอ. และมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้ด้วย

(1) ประสานกับหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องในการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสภาพภูมิอากาศ สภาพน้ำในลุ่มน้ำและเขื่อนหรือที่กักเก็บน้ำ สภาพพื้นที่บริเวณที่น้ำไหลผ่าน แนวทางการเตือนภัย แผนงานโครงการหรือการดำเนินการอื่นใดเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำและอุทกภัย และการเตรียมการช่วยเหลือประชาชน เพื่อวิเคราะห์เสนอต่อ กนอช. หรือ กบอ.

(2) บริหารแผนงานรวม ประสานการบริหาร และการปฏิบัติการตามแผนปฏิบัติการหรือตามคำสั่งของ กบอ.

(3) ทำหน้าที่สนับสนุนส่วนราชการเจ้าของโครงการเพื่อวางระบบบริหารจัดการน้ำ ตามที่ กบอ. กำหนด หรือตามที่มีระเบียบ ประกาศหรือคำสั่งให้ สบอช. ดำเนินการ

(4) บริหารการใช้จ่ายเงินกู้เพื่อวางระบบบริหารจัดการน้ำ ตามหลักเกณฑ์ที่ กบอ. หรือ ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีกำหนด

(5) กำกับ ดูแล และให้คำแนะนำแก่หน่วยงานของรัฐที่ดำเนินการเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำและอุทกภัย

(6) ติดตามและเร่งรัดการปฏิบัติงานของหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องและประเมินผลความก้าวหน้าของการดำเนินการเพื่อเสนอต่อ กบอ.

(7) ขอขมัตตบุคคล วัสดุ อุปกรณ์ และครุภัณฑ์ รวมตลอดทั้งขอใช้อสังหาริมทรัพย์จากหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องได้ตามความจำเป็น

(8) รายงานความคืบหน้าและสถานการณ์เกี่ยวกับการปฏิบัติตามระเบียบนี้ต่อ กบอ. และคณะรัฐมนตรี

(9) ปฏิบัติงานหรือดำเนินการอื่นใดตามที่คณะรัฐมนตรี นายกรัฐมนตรี กนอช. กบอ. หรือ ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี มอบหมาย

ให้รองนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีที่ได้รับมอบหมายเป็นประธาน กบอ. เป็นผู้กำกับการบริหารราชการ และสั่ง และปฏิบัติราชการแทนนายกรัฐมนตรีให้สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีเฉพาะการปฏิบัติหน้าที่ของ สบอช.

“ข้อ 13 ให้เลขาธิการสำนักงานนโยบายและบริหารจัดการน้ำและอุทกภัยแห่งชาติ เป็นผู้ประสานงานและบังคับบัญชาผู้ปฏิบัติงานใน สบอช. ขึ้นตรงกับปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี

ให้นายกรัฐมนตรีมีอำนาจแต่งตั้งและถอดถอนเลขาธิการ สบอช.ได้ตามความเหมาะสม การปฏิบัติหน้าที่ของเลขาธิการ สบอช. ให้เป็นไปตามที่ประธาน กบอ. หรือปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีกำหนด ในการนี้ ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีอาจมอบหมายให้เลขาธิการ สบอช. ปฏิบัติราชการแทนปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีในเรื่องใดเรื่องหนึ่งได้”

(7) คณะกรรมการกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

แต่งตั้งโดย คำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 85/2557 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 131 ตอนพิเศษ 130 ง ลงวันที่ 15 กรกฎาคม 2557 โดยมี

ประธานกรรมการ	พลเอกฉัตรชัย สาริกัลยะ
	รองหัวหน้าเศรษฐกิจ
เลขานุการ	เจ้ากรมทหารช่าง

อำนาจหน้าที่

(1) กำหนดกรอบนโยบายและแผนงานการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ การป้องกันและแก้ปัญหาอุทกภัย ภัยแล้งและคุณภาพน้ำของประเทศ เพื่อให้การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศเป็นไปอย่างมีเอกภาพและบูรณาการ

(2) เสนอแผนงาน โครงการ และมาตรการเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ เพื่อให้เกิดการบูรณาการในการปฏิบัติต่อคณะรักษาความสงบแห่งชาติ เพื่อพิจารณาอนุมัติต่อไป

(3) สนับสนุนการมีส่วนร่วมและเสริมสร้างความเข้าใจของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศ

(4) บูรณาการการสั่งงานด้านการบริหารจัดการน้ำ โดยสั่งการให้หน่วยงานของรัฐดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งในยามวิกฤติ ให้มีการประสานกับคณะกรรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ (กปภช.) ซึ่งสามารถใช้อำนาจตามพระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. 2550

(5) ติดตาม กำกับ ดูแลการปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการ และมาตรการที่อนุมัติ

(6) แต่งตั้งคณะกรรมการคณะทำงาน และคณะที่ปรึกษา เพื่อช่วยเหลือการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศหรือตามที่ได้รับมอบหมาย

(7) เชิญบุคคลหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำมาให้ข้อมูลข้อเท็จจริง และความเห็น รวมทั้งส่งเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้อง เพื่อประกอบการพิจารณาของคณะกรรมการฯ

(8) ดำเนินการอื่นใดที่จำเป็นเพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศ

(9) รายงานผลการดำเนินงาน พร้อมทั้งปฏิบัติหน้าที่อื่นใดตามที่หัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติมอบหมาย

(8) คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (กนช.)

แต่งตั้งโดยคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ 145/2558 ลงวันที่ 15 กรกฎาคม 2558

ประธานกรรมการ นายกรัฐมนตรี

กรรมการและเลขานุการ อธิบดีกรมทรัพยากรน้ำ

อำนาจหน้าที่

(1) ขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (ปี พ.ศ. 2558-2569) ให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม และเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

(2) เสนอแนะนโยบายหรือแผนงานการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่จำเป็นต้องดำเนินการต่อคณะรัฐมนตรี เพื่อให้การดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (ปี พ.ศ. 2558-2569) บรรลุวัตถุประสงค์

(3) จัดทำแผนงานการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำและแผนปฏิบัติการในภาพรวมของประเทศภายใต้ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (ปี พ.ศ. 2558-2569) ทั้งในภาวะปกติและในภาวะวิกฤติ เสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาให้ความเห็นชอบ เพื่อให้ส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐนำไปปฏิบัติ

(4) กำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการจัดสรรและควบคุมการใช้ทรัพยากรน้ำ ให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการทั้งในด้านการอุปโภคบริโภค การเกษตรกรรม การอุตสาหกรรม การรักษาระบบนิเวศน์ การขนส่งทางน้ำ การผลิตไฟฟ้าพลังน้ำ และด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

(5) พิจารณาและตรวจสอบแผนปฏิบัติการ แผนงาน โครงการของส่วนราชการ หรือหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งแผนพัฒนาและบริหารจัดการทรัพยากรน้ำและแผนปฏิบัติการ แผนงาน โครงการของส่วนราชการ หรือหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งแผนพัฒนาและบริหารจัดการทรัพยากรน้ำและแผนปฏิบัติการในระดับลุ่มน้ำ ให้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (ปี พ.ศ.2558-2569) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตลอดจนนโยบายและแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นแนวทางการจัดทำแผนงบประมาณการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการ

(6) อำนาจการ ติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผล ตลอดจนให้คำแนะนำแก่ส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ และคณะกรรมการลุ่มน้ำ ในการดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (ปี พ.ศ. 2558-2569) แผนพัฒนาและบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ แผนปฏิบัติการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแผนงบประมาณการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการ รวมทั้งเสนอ นายกรัฐมนตรีให้สั่งการหรือควบคุมให้มีการดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อให้การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ เกิดประโยชน์สูงสุด

(7) แต่งตั้งคณะกรรมการหรือคณะทำงานเพื่อช่วยเหลือการปฏิบัติหน้าที่ได้ตามความจำเป็น

(8) เสนอแนะให้มีหรือแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย กฎ ระเบียบ หรือข้อบังคับที่เกี่ยวข้องเพื่อประโยชน์ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศ และการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำระหว่างประเทศ

(9) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่คณะรัฐมนตรีหรือนายกรัฐมนตรีมอบหมาย

รายละเอียดของคณะกรรมการระดับนโยบายที่ได้มีการแต่งตั้ง มีรายละเอียดใน

ตารางที่ 17-3

ตารางที่ 17-3 คณะกรรมการที่ทำหน้าที่บริหารจัดการทรัพยากรน้ำจากอดีตถึงปัจจุบัน

แผนพัฒนาฯ	รัฐบาลคณะที่/นรม./ ช่วงเวลาการบริหาร	คณะกรรมการ	แต่งตั้งโดย	ประธานกรรมการ	กรรมการและเลขานุการ	สำนักงานเลขานุการ
ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529)	รัฐบาลคณะที่ 43 นรม. พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ (1 ต.ค 2524-30 ก.ย 2529)	1. คณะกรรมการแหล่งน้ำ แห่งชาติ	คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 118/2526 ลงวันที่ 26 มิถุนายน 2526	รองนายกรัฐมนตรี (พลเอกประจวบ สุนทรากร)	เลขาธิการคณะกรรมการ พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ	ศูนย์วิเคราะห์และประสาน แผนปฏิบัติการ สำนักงาน คณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534)	รัฐบาลคณะที่ 44 นรม. พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ (1 ต.ค 2529-3 ส.ค 2531)	2. คณะกรรมการแหล่งน้ำ แห่งชาติ	คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 58/2530 ลงวันที่ 13 พฤษภาคม 2530	รองนายกรัฐมนตรี (พลเรือเอก สนธิ บุญยะชัย)	นายสาวิตต์ โพธิ์วิหค	ศูนย์วิเคราะห์และประสาน แผนปฏิบัติการ สำนักงาน คณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
		3. คณะกรรมการแหล่งน้ำ แห่งชาติ	คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 87/2530 ลงวันที่ 1 กรกฎาคม 2530	รองนายกรัฐมนตรี (พลเรือเอก สนธิ บุญยะชัย)	อธิบดีกรมชลประทาน	กรมชลประทาน
		4. คณะกรรมการแหล่งน้ำ แห่งชาติ	คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 96/2530 ลงวันที่ 20 กรกฎาคม 2530	นายกรัฐมนตรี	อธิบดีกรมชลประทาน	กรมชลประทาน
		5. คณะกรรมการทรัพยากร น้ำแห่งชาติ (กทช.)	ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่า ด้วยการบริหารจัดการทรัพยากร น้ำแห่งชาติ พ.ศ. 2531	นายกรัฐมนตรี	ผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการ พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ	สำนักงานคณะกรรมการ ทรัพยากรน้ำแห่งชาติ เป็น หน่วยงานภายในสำนักงาน เลขาธิการนายกรัฐมนตรี
	รัฐบาลคณะที่ 45 นรม. พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ (4 ส.ค 2531-23 ก.พ 2534)	6. คณะกรรมการทรัพยากร น้ำแห่งชาติ	ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่า ด้วยการบริหารทรัพยากรน้ำ แห่งชาติ พ.ศ. 2532	นายกรัฐมนตรี	เลขาธิการนายกรัฐมนตรี	สำนักงานคณะกรรมการ ทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (กทช.) เป็นหน่วยงานภายในสำนักงาน เลขาธิการนายกรัฐมนตรี
ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549)	รัฐบาลคณะที่ 55 นรม. พ.ต.ท ทักษิณ ชินวัตร (1 ต.ค 2554 - 19 ก.ย 2549)	7. คณะกรรมการทรัพยากร น้ำแห่งชาติ	ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่า ด้วยการบริหารทรัพยากรน้ำ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545	นายกรัฐมนตรี	เลขาธิการนายกรัฐมนตรี	สำนักงานคณะกรรมการ ทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (กทช.) เป็นหน่วยงานภายในสำนักงาน เลขาธิการนายกรัฐมนตรี

ตารางที่ 17-3 คณะกรรมการที่ทำหน้าที่บริหารจัดการทรัพยากรน้ำจากอดีตถึงปัจจุบัน (ต่อ)

แผนพัฒนาฯ	รัฐบาลคณะที่/นรม./ ช่วงเวลาการบริหาร	คณะกรรมการ	แต่งตั้งโดย	ประธานกรรมการ	กรรมการและเลขานุการ	สำนักงานเลขานุการ
ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554)	รัฐบาลคณะที่ 56 นรม. พลเอก สุรยุทธ์ จุลานนท์ (1 ต.ค 2549 – 6 ก.พ 2551)	8. คณะกรรมการทรัพยากรน้ำ แห่งชาติ (กนช.)	ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วย การบริหารทรัพยากรน้ำแห่งชาติ พ.ศ. 2550	นายกรัฐมนตรีหรือรอง นายกรัฐมนตรี ที่ นายกรัฐมนตรีมอบหมาย	อธิบดีกรมทรัพยากรน้ำ	กรมทรัพยากรน้ำ
ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559)	รัฐบาลคณะที่ 60 นรม. นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร (1 ต.ค 2554 – 9 ก.พ 2556)	9. คณะกรรมการนโยบายน้ำและ อุทกภัยแห่งชาติ (กนอช.)	ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วย การบริหารจัดการน้ำและอุทกภัย แห่งชาติ พ.ศ. 2555	นายกรัฐมนตรี	เลขาธิการสำนักงานนโยบาย และบริหารจัดการน้ำและ อุทกภัยแห่งชาติ	สำนักงานนโยบายและบริหาร จัดการน้ำ และอุทกภัยแห่งชาติ (สบอช.) เป็นหน่วยงานภายใน สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
		10. คณะกรรมการบริหารจัดการ น้ำและอุทกภัยแห่งชาติ (กบอ.)	ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วย การบริหารจัดการน้ำและอุทกภัย แห่งชาติ พ.ศ. 2555	รองนายกรัฐมนตรีหรือ รัฐมนตรีที่นายกรัฐมนตรี มอบหมาย	เลขาธิการสำนักงานนโยบาย และบริหารจัดการน้ำและ อุทกภัยแห่งชาติ	สำนักงานนโยบายและบริหาร จัดการน้ำ และอุทกภัยแห่งชาติ (สบอช.) สบอช. ได้โอนจากสำนัก เลขาธิการนายกรัฐมนตรีไปสังกัด สำนักปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี โดยระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการบริหารจัดการน้ำและ อุทกภัยแห่งชาติ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2556 วันที่ 29 มกราคม 2556
	คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (22 พ.ค. 2557-ปัจจุบัน)	11. คณะกรรมการกำหนด นโยบายและการบริหารจัดการ ทรัพยากรน้ำ (กนบ.)	คำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 85/2557 ลงวันที่ 15 กรกฎาคม 2557	พลเอกฉัตรชัย สาริกัลยะ รองหัวหน้าเศรษฐกิจ	เจ้ากรมทหารช่าง	-
	รัฐบาลคณะที่ 61 นรม. พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา (24 ส.ค 2557 – ปัจจุบัน)	12. คณะกรรมการทรัพยากรน้ำ แห่งชาติ (กนช.)	คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 145/2558 ลงวันที่ 15 กรกฎาคม 2558	นายกรัฐมนตรี	อธิบดีกรมทรัพยากรน้ำ	กรมทรัพยากรน้ำ

17.1.3 การเปรียบเทียบอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (กนช.) ที่ปฏิบัติหน้าที่ในปัจจุบัน กับร่าง พรบ. ทรัพยากรน้ำแห่งชาติ พ.ศ. ที่เสนอโดยกรมทรัพยากรน้ำกับร่าง พ.ร.บ. การบริหารจัดการน้ำแห่งชาติ พ.ศ. ที่เสนอโดยสภาพัฒนาการน้ำแห่งชาติ

เมื่อเปรียบเทียบอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (กนช.) ที่ปฏิบัติหน้าที่ในปัจจุบัน กับร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. มาตรา 17 ที่เสนอโดยกรมทรัพยากรน้ำ และร่างพระราชบัญญัติบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ พ.ศ. มาตรา 19 ที่เสนอโดยสภาพัฒนาการน้ำแล้ว จะเห็นได้ว่าอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ ตามพระราชบัญญัติทั้ง 2 ฉบับ จะมีขอบเขตที่กว้างขวางกว่า

กรณีร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ที่เสนอโดยกรมทรัพยากรน้ำนั้น มีนายกรัฐมนตรี เป็นประธานกรรมการและอธิบดีกรมทรัพยากรน้ำเป็นกรรมการและเลขาธิการ โดยคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติที่เสนอมีอำนาจนอกจากกำหนดนโยบาย แผนงาน และแผนปฏิบัติการ เกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรน้ำและเสนอคณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบแล้ว ยังมีอำนาจในการควบคุม กำกับ ติดตาม เฝ้าระวัง ตรวจสอบ รวมทั้งแก้ไขปัญหาให้กับหน่วยงานของรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนกำหนดกรอบและแนวทางปฏิบัติงานของคณะกรรมการลุ่มน้ำ และเห็นชอบแผนป้องกันและแก้ไข ภาวะน้ำแล้ง น้ำท่วม ของคณะกรรมการลุ่มน้ำด้วย ซึ่งอำนาจหน้าที่ดังกล่าวนี้มีขอบเขตกว้างขวางกว่า อำนาจของคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติตามคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 14/2558 ที่มีผลบังคับใช้ อยู่ในปัจจุบัน มีเพิ่มเติมคือ การผันน้ำระหว่างลุ่มน้ำและการรับใกล้เคียง

ส่วนร่างพระราชบัญญัติบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ที่เสนอโดย สภาพัฒนาการน้ำ นั้น มีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน และมีเลขาธิการคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติเป็น เลขาธิการ มีส่วนที่คล้ายคลึงกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติคณะในปัจจุบัน อำนาจในการกำหนดนโยบาย แผนยุทธศาสตร์ และนำเสนอคณะรัฐมนตรีแล้ว ยังมีอำนาจกำกับ ติดตาม ตรวจสอบ การดำเนินการตาม นโยบายยุทธศาสตร์ และการควบคุมงบประมาณด้วย

โดยมีรายละเอียดในตารางที่ 17-4

อำนาจหน้าที่ 9 ประการ ที่ได้นำมาเปรียบเทียบคือ

1. กำหนดนโยบาย แผนงาน และแผนปฏิบัติการ เสนอให้คณะรัฐมนตรี ให้ความเห็นชอบ
2. กำกับ ติดตาม ตรวจสอบ และดำเนินการตามนโยบาย แผนงาน
3. กำกับ ติดตาม การจัดทำและใช้งบประมาณ
4. เสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรีในการแก้ไขเพิ่มเติม กฎ ระเบียบ
5. อำนาจการติดตาม ตรวจสอบ การปฏิบัติงานของคณะกรรมการลุ่มน้ำ
6. การอนุรักษ์ พื้นฟู ทรัพยากรน้ำ
7. พิจารณาให้ความเห็นชอบการอนุญาตการใช้น้ำ
8. ใกล้เคียงและชี้ขาดข้อพิพาทระหว่างคณะกรรมการลุ่มน้ำ
9. ให้ความเห็นชอบในการผันน้ำระหว่างลุ่มน้ำ

พบว่ามีส่วนที่เหมือนและแตกต่างกัน ดังรายละเอียดในตารางที่ 17-5

ตารางที่ 17-4 เปรียบเทียบอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (กนช.) ที่ปฏิบัติหน้าที่ในปัจจุบัน กับร่าง พรบ. ทรัพยากรน้ำแห่งชาติ พ.ศ. ที่เสนอโดยกรมทรัพยากรน้ำ และร่าง พรบ. การบริหารจัดการน้ำแห่งชาติ พ.ศ. ที่เสนอโดยสภาปฏิรูปแห่งชาติ

อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ		
กนช. ที่แต่งตั้งตามคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ 145/2558 ลงวันที่ 15 ก.ค 2558	ร่าง พ.ร.บ. ทรัพยากรน้ำแห่งชาติ พ.ศ. ที่เสนอโดย กรม ทรัพยากรน้ำ (พ.ศ. 2558)	ร่าง พ.ร.บ. บริหารจัดการทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ที่เสนอโดยสภาปฏิรูป แห่งชาติ (พ.ศ. 2558)
(1) ขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (ปี พ.ศ. 2558-2569) ให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม และเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ (2) เสนอแนะนโยบายหรือแผนงานการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่ จำเป็นต้องดำเนินการต่อคณะรัฐมนตรี เพื่อให้การดำเนินการตามแผน ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (ปี พ.ศ. 2558-2569) บรรลุ วัตถุประสงค์ (3) จัดทำแผนงานการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำและแผนปฏิบัติการใน ภาพรวมของประเทศภายใต้ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (ปี พ.ศ. 2558-2569) ทั้งในภาวะปกติและในภาวะวิกฤต เสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณา ให้ความเห็นชอบ เพื่อให้ส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐนำไปปฏิบัติ (4) กำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการจัดสรรและควบคุมการใช้ ทรัพยากรน้ำให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการทั้งในด้าน การอุปโภคบริโภค การเกษตรกรรม การอุตสาหกรรม การรักษาระบบ นิเวศน์ การขนส่งทางน้ำ การผลิตไฟฟ้าพลังน้ำ และด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง (5) พิจารณาและตรวจสอบแผนปฏิบัติการ แผนงาน โครงการของส่วน ราชการหรือหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งแผนพัฒนาและบริหาร จัดการทรัพยากรน้ำและแผนปฏิบัติการ แผนงาน โครงการของส่วน ราชการ หรือหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งแผนพัฒนาและบริหาร จัดการทรัพยากรน้ำและแผนปฏิบัติการในระดับลุ่มน้ำ ให้สอดคล้องกับ แผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (ปี พ.ศ.2558-2569) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตลอดจนนโยบายและแผนจัดการ คุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นแนวทางในการจัดทำแผนงบประมาณการ บริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการ	มาตรา 17 กนช. มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ โดยทั่วไปรวมทั้งให้มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้ (1) กำหนดนโยบาย แผนงาน และแผนปฏิบัติการเกี่ยวกับการบริหาร ทรัพยากรน้ำและเสนอคณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบ (2) เสนอแนะและประสานแผนงานหรือโครงการต่างๆ ของหน่วยงานของรัฐ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ เพื่อให้สอดคล้องกับ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นโยบายและแผนจัดการคุณภาพ สิ่งแวดล้อม และนโยบายตาม (1) เพื่อเป็นแนวทางในการจัดทำงบประมาณ แผ่นดิน (3) พิจารณาและให้ความเห็นชอบแผนแม่บทการใช้ การพัฒนา การบริหาร จัดการ การบำรุงรักษา การฟื้นฟู และการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำในเขตลุ่มน้ำ ต่างๆ ตามที่คณะกรรมการลุ่มน้ำเสนอตามมาตรา 34 (3) (4) ควบคุม กำกับ ติดตาม เร่งรัด ตรวจสอบ และให้คำแนะนำการดำเนินการ ตามนโยบาย แผนงาน และแผนปฏิบัติการเกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรน้ำ และการดำเนินการตามแผนงานหรือโครงการตาม (2) และรายงานให้ คณะรัฐมนตรีทราบ (5) กำกับ ติดตาม ตรวจสอบแผนการใช้งบประมาณของหน่วยงานของรัฐและ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรน้ำ และรายงานให้ คณะรัฐมนตรีทราบ (6) เสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาปัญหาจากการปฏิบัติงานของหน่วยงานของ รัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่าง ซึ่งปฏิบัติตามกฎหมายหรือกฎหมาย ระเบียบของแต่ละหน่วยงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการใช้ การพัฒนา การบริหาร จัดการ การบำรุงรักษา การฟื้นฟู และการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ	มาตรา 19 กนช. มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้ (1) กำหนดนโยบาย และแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ระดับชาติ โดยคำนึงถึงแผนยุทธศาสตร์ระดับลุ่มน้ำ ทั้งในภาวะปกติและใน ภาวะวิกฤต แล้วเสนอคณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบ (2) กำกับ ติดตาม ตรวจสอบ และให้คำแนะนำการดำเนินการตาม นโยบาย แผนยุทธศาสตร์ทรัพยากรน้ำแห่งชาติ และแผนยุทธศาสตร์การ บริหารจัดการทรัพยากรน้ำในภาวะวิกฤต (3) กำกับ ติดตาม และตรวจสอบแผนการใช้งบประมาณของหน่วยงานที่ เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (4) เสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรีและหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องให้มีการ ตรวจกฎหมาย และการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ เกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ และการจัดการทรัพยากรน้ำ ระหว่างประเทศ (5) ออกระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศหรือคำสั่งตามที่กำหนดไว้ใน พระราชบัญญัตินี้ (6) กำหนดขอบเขตพื้นที่ลุ่มน้ำตามมาตรา 26 (7) ประกาศกำหนดเขตอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรน้ำและเขตอนุรักษ์ และฟื้นฟูแหล่งต้นน้ำ (8) โกล่เกลี่ย ระงับ และชี้ขาด กรณีที่เป็นข้อพิพาทระหว่าง ลุ่มน้ำ (9) จัดสรรเงินส่วนแบ่งค่าใช้น้ำ ค่าธรรมเนียมการขออนุญาตใช้น้ำ ค่า สิ้นไหมทดแทน และค่าปรับให้แก่กองทุนทรัพยากรน้ำตามมาตรา 37 (3) (4) และ (5) (10) ส่งเสริมและสนับสนุนความร่วมมือของคณะกรรมการ ลุ่มน้ำ คณะกรรมการลุ่มน้ำสาขาและองค์กรผู้ใช้น้ำ (11) สนับสนุนประชาชนให้เข้าถึงข้อมูลข่าวสารด้านการบริหารจัดการ ทรัพยากรน้ำ

ตารางที่ 17-4 เปรียบเทียบอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (กนช.) ที่ปฏิบัติหน้าที่ในปัจจุบัน กับร่าง พรบ. ทรัพยากรน้ำแห่งชาติ พ.ศ. ที่เสนอโดยกรมทรัพยากรน้ำ และร่าง พรบ. การบริหารจัดการน้ำแห่งชาติ พ.ศ. ที่เสนอโดยสภาปฏิรูปแห่งชาติ (ต่อ)

อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ		
กนช. ที่แต่งตั้งตามคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ 145/2558 ลงวันที่ 15 ก.ค 2558	ร่าง พ.ร.บ. ทรัพยากรน้ำแห่งชาติ พ.ศ. ที่เสนอโดย กรมทรัพยากรน้ำ (พ.ศ. 2558)	ร่าง พ.ร.บ. บริหารจัดการทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ที่เสนอโดยสภาปฏิรูปแห่งชาติ (พ.ศ. 2558)
(6) อำนาจการ ติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผล ตลอดจนให้คำแนะนำ แก่ส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ และคณะกรรมการลุ่มน้ำ ในการ ดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (ปี พ.ศ. 2558-2569) แผนพัฒนาและบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ แผนปฏิบัติการ บริหารจัดการทรัพยากรน้ำแผนงบประมาณการบริหารจัดการทรัพยากร น้ำแบบบูรณาการรวมทั้งเสนอนายกรัฐมนตรีให้สั่งการหรือควบคุมให้มีการ ดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อให้การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ เกิดประโยชน์สูงสุด (7) แต่งตั้งคณะอนุกรรมการหรือคณะทำงานเพื่อช่วยเหลือการปฏิบัติ หน้าที่ได้ตามความจำเป็น (8) เสนอแนะให้มีหรือแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย กฎ ระเบียบ หรือ ข้อบังคับที่เกี่ยวข้องเพื่อประโยชน์ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของ ประเทศ และการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำระหว่างประเทศ (9) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่คณะรัฐมนตรีหรือนายกรัฐมนตรีมอบหมาย	(7) กำหนดกรอบและแนวทางการปฏิบัติงานของคณะกรรมการลุ่มน้ำ และ กำหนดลำดับความสำคัญของการใช้น้ำสำหรับกิจการประเภทต่างๆ เพื่อให้ คณะกรรมการลุ่มน้ำนำไปพิจารณาในการจัดสรรน้ำ (8) ให้ความเห็นชอบแผนป้องกันและแก้ไขภาวะน้ำแล้ง และแผนป้องกันและ แก้ไขปัญหาภาวะน้ำท่วมของคณะกรรมการลุ่มน้ำต่างๆ (9) ให้ความเห็นชอบการอนุญาตใช้น้ำประเภทที่สามตามมาตรา 42 (10) พิจารณาและให้ความเห็นชอบในการผันน้ำระหว่างลุ่มน้ำ (11) โกล่เกลี่ยและชี้ขาดข้อพิพาทระหว่างคณะกรรมการลุ่มน้ำ (12) เสนอแนะเกี่ยวกับการออกหรือการแก้ไขเพิ่มเติมกฎกระทรวงตาม พระราชบัญญัตินี้ (13) เสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรี หน่วยงานของรัฐ และองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องให้มีการตรากฎหมายหรือแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ หรือ ข้อบัญญัติท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการบริหารทรัพยากรน้ำ (14) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กำหนดในพระราชบัญญัตินี้หรือที่กฎหมายอื่น กำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของ กนช. หรือตามที่คณะรัฐมนตรีหรือนายกรัฐมนตรีมอบหมาย การเสนอข้อพิพาทระหว่างคณะกรรมการลุ่มน้ำเพื่อให้ กนช. โกล่เกลี่ยและ ชี้ขาดตาม (11) ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการ ที่ กนช. กำหนดโดย ประกาศในราชกิจจานุเบกษา	(12) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กำหนดในพระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่น หรือตามที่คณะรัฐมนตรีหรือนายกรัฐมนตรีมอบหมาย การดำเนินการตาม (1) ให้นำแผนการบริหารจัดการลุ่มน้ำตามมาตรา 32 (1) และแผนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในภาวะวิกฤตในลุ่มน้ำตาม มาตรา 32 (2) มาประกอบการจัดทำโดยบูรณาการระหว่างลุ่มน้ำให้ สอดคล้องกับแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และแผนจัดการ คุณภาพสิ่งแวดล้อมเพื่อเป็นแนวทางในการจัดสรรงบประมาณด้านการ บริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

ตารางที่ 17-5 สรุปประเด็นการเปรียบเทียบอำนาจหน้าที่คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติคณะปัจจุบันกับใน
(ร่าง) พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำที่เสนอโดยกรมทรัพยากรน้ำและสภาพัฒนาเศรษฐกิจ

อำนาจหน้าที่	คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ		
	คณะปัจจุบัน	(ร่าง) กรม ทรัพยากรน้ำ	(ร่าง) สภาพัฒนา เศรษฐกิจ
1. กำหนดนโยบาย แผนงาน และแผนปฏิบัติการ เสนอให้คณะรัฐมนตรี ให้ความเห็นชอบ	✓	✓	✓
2. กำกับ ติดตาม ตรวจสอบ และดำเนินการตามนโยบาย แผนงาน	✓	✓	✓
3. กำกับ ติดตาม การจัดทำและใช้งบประมาณ	✓	✓	✓
4. เสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรีในการแก้ไขเพิ่มเติม กฎ ระเบียบ	✓	✓	✓
5. อำนาจการติดตาม ตรวจสอบ การปฏิบัติงานของคณะกรรมการลุ่มน้ำ	✓	✓	✓
6. การอนุรักษ์ พื้นฟู ทรัพยากรน้ำ	✓	✓	✓
7. พิจารณาให้ความเห็นชอบการอนุญาตการใช้น้ำ	ไม่มี	✓	ไม่มี
8. โกล่เกลี่ยและชี้ขาดข้อพิพาทระหว่างคณะกรรมการลุ่มน้ำ	ไม่มี	✓	✓
9. ให้ความเห็นชอบในการผันน้ำระหว่างลุ่มน้ำ	ไม่มี	✓	ไม่มี

17.2 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำไทย

จากการทบทวนนโยบายทรัพยากรน้ำในอดีตถึงปัจจุบันพบว่ามีความหมายที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำจำนวนมาก ซึ่งได้มีการประกาศใช้ในช่วงเวลาต่างๆ เพื่อให้ทราบพลวัตของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำไทย หัวข้อนี้จะวิเคราะห์ถึงประเด็นสำคัญรวม 5 เรื่อง คือ (1) ลำดับเวลาการประกาศใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำที่มีในปัจจุบัน และผู้รักษาการ (2) วัตถุประสงค์และพื้นที่บังคับใช้ของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำที่มีอยู่ในปัจจุบัน (3) ปัญหาของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำที่มีอยู่ในปัจจุบัน (4) การเสนอร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ และ (5) การคัดค้านการตราพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ โดยมีรายละเอียดดังนี้

17.2.1 ลำดับเวลาการประกาศใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำที่มีในปัจจุบัน และผู้รักษาการ

(1) ลำดับเวลาการประกาศใช้กฎหมาย

จากการทบทวนกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำที่มีในปัจจุบันพบว่ามีความหมาย 32 ฉบับ ที่ประกาศใช้ในช่วงเวลาต่างๆ ดังนี้

(1.1) ประกาศใช้ก่อนมีแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติระหว่าง พ.ศ. 2445-2499)

มีจำนวน 9 ฉบับ คือ

(1.1.1) พระราชบัญญัติรักษาคคลองรัตนโกสินทร์ศก 121 (พ.ศ. 2445)

(1.1.2) พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2457

(1.1.3) ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

(1.1.4) พระราชบัญญัติเรือไทย พุทธศักราช 2481

(1.1.5) พระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พุทธศักราช 2485 และที่

แก้ไขเพิ่มเติม

(1.1.6) พระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2490

(1.1.7) พระราชบัญญัติการทำเรือแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2494

(1.1.8) พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496

(1.1.9) ประมวลกฎหมายอาญา

(1.2) ประกาศใช้ในช่วงแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504-2509) มีจำนวน 2 ฉบับ

(1.2.1) พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504

(1.2.2) พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507

(1.3) ประกาศใช้ในช่วงแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2510-2514) มีจำนวน 3 ฉบับ คือ

(1.3.1) พระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510

(1.3.2) พระราชบัญญัติการประปานครหลวง พ.ศ. 2510

(1.3.3) พระราชบัญญัติการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2511

(1.4) ประกาศใช้ในช่วงแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515-2519) มีจำนวน 1 ฉบับ คือ

(1.4.1) ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 68 เรื่อง การควบคุมการจอดเรือ

(1.5) ประกาศใช้ในช่วงแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) มีจำนวน 5 ฉบับ คือ

(1.5.1) พระราชบัญญัติน้ำบาดาล พ.ศ. 2520

(1.5.2) พระราชบัญญัติการประปาส่วนภูมิภาค พ.ศ. 2522

(1.5.3) พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522

(1.5.4) พระราชบัญญัติป้องกันเรือโดนกัน พ.ศ. 2522

(1.5.5) พระราชบัญญัติการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2522

(1.6) ประกาศใช้ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) มีจำนวน 1 ฉบับ คือ

(1.6.1) พระราชบัญญัติรักษาคคลองประปา พ.ศ. 2526

(1.7) ประกาศใช้ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) มีจำนวน 7 ฉบับ คือ

(1.7.1) พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535

(1.7.2) พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535

(1.7.3) พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535

(1.7.4) พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535

(1.7.5) พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535

(1.7.6) พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535

(1.7.7) พระราชบัญญัติการส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงาน พ.ศ. 2535

(1.8) ประกาศใช้ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) มีจำนวน 3 ฉบับ คือ

(1.8.1) พระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย พ.ศ. 2550

(1.8.2) พระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. 2550

(1.8.3) พระราชบัญญัติพัฒนาที่ดิน พ.ศ. 2551

(1.9) ประกาศใช้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) มีจำนวน 1 ฉบับ คือ

(1.9.1) พระราชบัญญัติจัดรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2558

(2) ผู้รักษาการ

พระราชบัญญัติที่ประกาศใช้ในช่วงเวลาต่างๆ ดังกล่าวนั้น มีผู้รักษาการ ดังนี้

(2.1) นายกรัฐมนตรี รักษาการ 1 ฉบับ คือ

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

(2.2) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม รักษาการ 1 ฉบับ คือ

พระราชบัญญัติวัดอุภัยอันตราย พ.ศ. 2535

(2.3) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ รักษาการ 6 ฉบับ คือ

(2.3.1) พระราชบัญญัติรักษาคลองรัตนโกสินทร์ศก 121 (พ.ศ. 2445)

(2.3.2) พระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พุทธศักราช 2485

(2.3.3) พระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2490

(2.3.4) พระราชบัญญัติวัดอุภัยอันตราย พ.ศ. 2535

(2.3.5) พระราชบัญญัติพัฒนาที่ดิน พ.ศ. 2551

(2.3.6) พระราชบัญญัติจัดรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2558

(2.4) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย รักษาการรวม 11 ฉบับ คือ

(2.4.1) พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2457

(2.4.2) ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

(2.4.3) พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496

(2.4.4) พระราชบัญญัติการประปาหลวง พ.ศ. 2510

(2.4.5) ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 68 เรื่อง การควบคุมการจอดเรือ

(2.4.6) พระราชบัญญัติการประปาส่วนภูมิภาค พ.ศ. 2522

(2.4.7) พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522

(2.4.8) พระราชบัญญัติรักษาคลองประปา พ.ศ. 2526

(2.4.9) พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบ

เรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535

(2.4.10) พระราชบัญญัติวัดอุภัยอันตราย พ.ศ. 2535

(2.4.11) พระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. 2550

(2.5) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข รักษาการ 3 ฉบับ คือ

(2.5.1) พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535

(2.5.2) พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบ

เรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535

(2.5.3) พระราชบัญญัติวัดอุภัยอันตราย พ.ศ. 2535

(2.6) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รักษาการ 1 ฉบับ คือ

(2.6.1) พระราชบัญญัติวัดอุภัยอันตราย พ.ศ. 2535

(2.7) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รักษาการ

6 ฉบับ คือ

- (2.7.1) พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504
- (2.7.2) พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507
- (2.7.3) พระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510
- (2.7.4) พระราชบัญญัติน้ำบาดาล พ.ศ. 2520
- (2.7.5) พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ

พ.ศ. 2535

- (2.7.6) พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535

(2.8) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม รักษาการ 4 ฉบับ คือ

- (2.8.1) พระราชบัญญัติเรือไทย พุทธศักราช 2481
- (2.8.2) พระราชบัญญัติการทำเรือแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2494
- (2.8.3) พระราชบัญญัติป้องกันเรือโดนกัน พ.ศ. 2522
- (2.8.4) พระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย พ.ศ. 2550

(2.9) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพลังงาน รักษาการ 2 ฉบับ คือ

- (2.9.1) พระราชบัญญัติการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2511
- (2.9.2) พระราชบัญญัติการส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงาน พ.ศ. 2535

(2.10) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม รักษาการ 2 ฉบับ

- (2.10.1) พระราชบัญญัติการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2522
- (2.10.2) พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535
- (2.10.3) พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535

(2.11) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม รักษาการ 1 ฉบับ คือ

- (2.11.1) ประมวลกฎหมายอาญา

ดังรายละเอียดในตารางที่ 17-6

ตารางที่ 17-6 ลำดับเวลาการประกาศใช้พระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำที่มีในปัจจุบัน

แผนพัฒนาฯ	ปีที่ประกาศใช้ (พ.ศ.)	พระราชบัญญัติ	ผู้รักษาการ
ก่อนมีแผนพัฒนาฯ	2445	(1) พระราชบัญญัติรักษาลองรัตนโกสินทร์ศก 121 (พ.ศ. 2445)	รมว.กษ.
	2457	(2) พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2457	รมว.มท.
	2468	(3) ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์	นรม. , รมว.มท.
	2481	(4) พระราชบัญญัติเรือไทย พุทธศักราช 2481	รมว.คค.
	2485	(5) พระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พุทธศักราช 2485 และที่แก้ไขเพิ่มเติม	รมว.กษ.
	2490	(6) พระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2490	รมว.กษ.
	2494	(7) พระราชบัญญัติการทำเรือแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2494	รมว.คค.
	2496	(8) พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496	รมว.มท.
	2499	(9) ประมวลกฎหมายอาญา	รมว.ยธ.
ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504-2509)	2504	(10) พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504	รมว.ทส.
	2507	(11) พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507	รมว.ทส.
ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2510-2514)	2510	(12) พระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510	รมว.ทส.
		(13) พระราชบัญญัติการประปานครหลวง พ.ศ. 2510	รมว.มท.
	2511	(14) พระราชบัญญัติการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2511	รมว.พณ.
ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515-2519)	2515	(15) ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 68 เรื่อง การควบคุมการจอดเรือ	รมว.มท.
ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524)	2520	(16) พระราชบัญญัติน้ำบาดาล พ.ศ. 2520	รมว.ทส.
	2522	(17) พระราชบัญญัติการประปาส่วนภูมิภาค พ.ศ. 2522	รมว.มท.
		(18) พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522	รมว.มท.
		(19) พระราชบัญญัติป้องกันเรือโดนกัน พ.ศ. 2522	รมว.คค.
		(20) พระราชบัญญัติการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2522	รมว.อก.
ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529)	2526	(21) พระราชบัญญัติรักษาลองประปา พ.ศ. 2526	รมว.มท.
ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539)	2535	(22) พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535	รมว.ทส.
		(23) พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535	รมว.อก.
		(24) พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535	รมว.สธ.
		(25) พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535	รมว.มท. และ รมว.สธ.
		(26) พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535	รมว.ทส.
		(27) พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535	รมว.กท, รมว.กษ, รมว.สธ. , รมว.วท. รมว.อต. ,
		(28) พระราชบัญญัติการส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงาน พ.ศ. 2535	รมว.พณ.
		(29) พระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย พ.ศ. 2550	รมว.คค.
ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554)	2550	(30) พระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. 2550	รมว.มท.
		(31) พระราชบัญญัติพัฒนาที่ดิน พ.ศ. 2551	รมว.กษ.
ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559)	2558	(32) พระราชบัญญัติจัดรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2558	รมว.กษ.

17.2.2 วัตถุประสงค์และพื้นที่บังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำ ที่มีอยู่ในปัจจุบัน

เมื่อวิเคราะห์กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำที่มีอยู่ในปัจจุบัน จะพบว่า มีวัตถุประสงค์ทั้งที่มีส่วนเหมือนและแตกต่างกันระหว่างกฎหมายฉบับต่างๆ รวมทั้งพื้นที่บังคับใช้ที่ค่อนข้างแตกต่างกัน ดังรายละเอียดในตารางที่ 17-7

ตารางที่ 17-7 วัตถุประสงค์และพื้นที่บังคับใช้ของพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำที่มีในปัจจุบัน

ลำดับ	กฎหมาย	วัตถุประสงค์ที่เกี่ยวข้องกับ ทรัพยากรน้ำ	พื้นที่บังคับใช้
1	พระราชบัญญัติรักษาคคลองรัตนโกสินทรศก 121 (พ.ศ.2445)	- การใช้น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค - การใช้น้ำเพื่อการเกษตร - การใช้น้ำเพื่อการคมนาคม - การควบคุมมลพิษทางน้ำ	ทางน้ำ ลำคลอง ลำคู ทั่วไป
2	พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่พุทธศักราช 2457	- การป้องกันอุทกภัย - การใช้น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค การอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ	หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ
3	ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์	- การใช้น้ำเพื่อกิจกรรมต่างๆ - การอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ	แหล่งน้ำทั่วไป
4	พระราชบัญญัติเรือไทย พุทธศักราช 2481	- การใช้น้ำเพื่อการคมนาคม	น่านน้ำไทย
5	พระราชบัญญัติการชลประทานหลวงพุทธศักราช 2485	- การใช้น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค - การใช้น้ำเพื่อการเกษตร - การใช้น้ำเพื่อการผลิตพลังงาน - การใช้น้ำเพื่อการคมนาคม - การควบคุมมลพิษทางน้ำ	เขตพื้นที่ชลประทาน
6	พระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2490	- การใช้น้ำเพื่อการประมง - การรักษาปริมาณน้ำ - การรักษาสิ่งแวดล้อมทางน้ำ - การใช้น้ำเพื่อการคมนาคม	แม่น้ำ ลำคลอง ทั่วไป
7	พระราชบัญญัติการทำเรือแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2494	- การใช้น้ำเพื่อการคมนาคมโดยเฉพาะ การจราจรและการขนส่งในท้องที่เฉพาะ	เขตการทำเรือ
8	พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ.2496	- การใช้น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค - การใช้น้ำเพื่อการคมนาคม	เขตเทศบาล (เทศบาล ตำบล เทศบาล เมือง เทศบาลนคร)
9	ประมวลกฎหมายอาญา	การป้องกันอุทกภัย	แหล่งน้ำทั่วไป
10	พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504	- การรักษาสิ่งแวดล้อมทางน้ำ - การควบคุมมลพิษทางน้ำ	เขตอุทยานแห่งชาติ
11	พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507	- การรักษาสิ่งแวดล้อมทางน้ำ	เขตป่าสงวนแห่งชาติ
12	พระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510	- การใช้น้ำเพื่อการอุตสาหกรรม - การควบคุมมลพิษใน ภาคอุตสาหกรรม	แม่น้ำ ลำคลอง ทั่วไป เขตเหมืองแร่ เขตควบคุมแร่ เขต โลหะกรรม
13	พระราชบัญญัติการประปานครหลวง พ.ศ. 2510	- การใช้น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค - การใช้น้ำเพื่อการธุรกิจและอุตสาหกรรม	เขตประปานครหลวงในเขตพื้นที่ กรุงเทพมหานคร นนทบุรี และ สมุทรปราการ
14	พระราชบัญญัติการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2511	- การพัฒนาและใช้น้ำเพื่อการผลิตพลังงาน ไฟฟ้า	เขตการไฟฟ้าฝ่ายผลิต

ตารางที่ 17-7 วัตถุประสงค์และพื้นที่บังคับใช้ของพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำที่มีในปัจจุบัน (ต่อ)

ลำดับ	กฎหมาย	วัตถุประสงค์ที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำ	พื้นที่บังคับใช้
15	ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 68 เรื่องการควบคุมการจอตเรือ	- การใช้น้ำเพื่อการคมนาคม	แม่น้ำลำคลอง
16	พระราชบัญญัติน้ำบาดาล พ.ศ. 2520	- การใช้น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค - การใช้น้ำเพื่อการธุรกิจและอุตสาหกรรมและการเกษตร	เขตนํ้าบาดาล
17	พระราชบัญญัติการประปาส่วนภูมิภาค พ.ศ.2522	- การใช้น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค - การใช้น้ำเพื่อการธุรกิจและอุตสาหกรรม	เขตการประปาส่วนภูมิภาค
18	พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522	- การควบคุมมลพิษที่ระบายนจากอาคารบ้านเรือน	เขตอาคารบ้านเรือน
19	พระราชบัญญัติป้องกันเรือโดนกัน พ.ศ. 2522	- การใช้น้ำเพื่อการคมนาคม	น่านน้ำไทย ทะเลหลวง
20	พระราชบัญญัติการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย พ.ศ.2522	- การใช้น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค - การใช้น้ำเพื่อการอุตสาหกรรม - การควบคุมมลพิษทางน้ำในอุตสาหกรรม	เขตการนิคมอุตสาหกรรม
21	พระราชบัญญัติรักษาคคลองประปา พ.ศ.2526	- การใช้น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค - การควบคุมมลพิษทางน้ำ	เขตคลองประปา
22	พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535	- การใช้น้ำในเขตอนุรักษ์และพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม - การควบคุมมลพิษทางน้ำ	เขตอนุรักษ์และพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม
23	พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535	- การควบคุมมลพิษทางน้ำในภาคอุตสาหกรรม	เขตโรงงานอุตสาหกรรม
24	พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535	- การพัฒนาและอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ	เขตแหล่งน้ำ ทางระบายน้ำ
25	พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ.2535	- การใช้ทรัพยากรน้ำ - การอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ	ทางน้ำจากอาคารหรือยานพาหนะ ที่สาธารณะ ทะเล ทะเลสาบ ชายทะเล หาดทราย อ่างเก็บน้ำ ลำธาร แม่น้ำ ห้วย หนอง คลอง บึง คู ท่อระบายน้ำ
26	พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535	- การรักษาสิ่งแวดล้อมทางน้ำ - การควบคุมมลพิษทางน้ำ	เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า
27	พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535	- การควบคุมมลพิษทางน้ำ	แม่น้ำลำคลองทั่วไป
28	พระราชบัญญัติการส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงาน พ.ศ.2535	- การใช้น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค - การใช้น้ำเพื่อการผลิตพลังงาน	เขตการพลังงาน
29	พระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย พ.ศ. 2550	- การใช้น้ำเพื่อการคมนาคม - การควบคุมมลพิษทางน้ำ	น่านน้ำไทย คลอง แม่น้ำ บึง อ่างเก็บน้ำ ทะเลสาบ
30	พระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. 2550	การป้องกันอุทกภัย	แหล่งน้ำทั่วไป
31	พระราชบัญญัติพัฒนาที่ดิน พ.ศ. 2551	การอนุรักษ์น้ำเพื่อการเกษตร	- เขตอนุรักษ์ดินและน้ำ - พื้นที่การเกษตรนอกเขตชลประทาน
32	พระราชบัญญัติจัดรูปที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม พ.ศ. 2558	- การใช้น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค - การใช้น้ำเพื่อการเกษตร	เขตโครงการจัดรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

ที่มา : ปรับปรุงจากสภาพัฒนาการ (2558: 79-84)

17.2.3 ปัญหาของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำที่มีในปัจจุบัน

ถึงแม้ว่าจะมีกฎหมายจำนวนมากถึง 32 ฉบับ ดังกล่าวแล้วก็ตาม แต่ยังมีปัญหาจากกฎหมายที่มีอยู่ต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ จากการวิเคราะห์ของ อำนาจ วงศ์บัณฑิต และคณะ (2548: 1) ได้รายงานผลการวิจัยในโครงการปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำและจัดร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ ไว้ว่า “กฎหมายในปัจจุบันไม่สามารถควบคุมการใช้การพัฒนาการบริหารจัดการ และการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนทั้งในระดับลุ่มน้ำหรือระดับลุ่มน้ำย่อย และระดับชาติ คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติที่เป็นองค์กรสูงสุดเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ ไม่มีอำนาจแท้จริงในการกำหนดนโยบาย การกำกับควบคุมดูแลให้หน่วยงานต่างๆ ปฏิบัติตามนโยบายและจะต้องมีความจำเป็นที่จะต้องจัดทำร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำฉบับใหม่เพื่อเป็นกฎหมายแม่บทเกี่ยวกับการใช้ การพัฒนา การบริหารจัดการ และการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง”

หลังจากนั้นมาประมาณ 10 ปี คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย (2558: 5-7) ได้สรุปถึงปัญหากฎหมายทรัพยากรน้ำไว้คล้ายคลึงกัน โดยสรุปสภาพปัญหาไว้ 7 ประการ ดังนี้

(1) สิทธิในการใช้น้ำ น้ำที่อยู่ในแม่น้ำลำคลองทั่วไปนั้นเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินประเภทหนึ่ง เพราะน้ำที่อยู่ในทางน้ำย่อมมีไว้สำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน ผลทางกฎหมายที่ตามมาก็คือทุกคนมีสิทธิใช้น้ำในแม่น้ำลำคลองทั่วไป ไม่มีความแตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นผู้ใช้น้ำภาคเอกชน หน่วยงานราชการ ดังนั้นจึงเกิดสภาพปัญหากรณีการนำน้ำจากทางน้ำหรือแหล่งน้ำสาธารณะไปใช้มากเกินไป จนก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ประชาชนคนอื่นๆ หรือก่อให้เกิดความเสียหายต่อระบบนิเวศแหล่งน้ำ

(2) มลพิษทางน้ำ ปัญหามลพิษทางน้ำมีได้อยู่ในความรับผิดชอบของกรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพียงหน่วยงานเดียว แต่มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอีกหลายหน่วยงานซึ่งมีกฎหมายเฉพาะของหน่วยงานนั้น ในทางปฏิบัตินั้นเมื่อปัญหาได้อยู่ในความรับผิดชอบของหลายหน่วยงาน มีแนวโน้มว่าปัญหานั้นมิได้รับการแก้ไขอย่างรวดเร็วและเหมาะสม เพราะเห็นว่าหน่วยงานของตนเองมิใช่ผู้รับผิดชอบหลัก

(3) องค์กรเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำ ก่อนการปฏิรูประบบราชการเมื่อปี พ.ศ. 2545 มีหน่วยงานระดับชาติหลายหน่วยงานแยกย่อยอยู่ในหลายกระทรวง ซึ่งหน่วยงานเหล่านั้นมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา การบริหารจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ แม้ว่าจะมีการปฏิรูประบบราชการ ลดจำนวนหน่วยงาน และแก้ไขอำนาจหน้าที่ที่ทับซ้อนกันแล้วก็ตาม แต่ปัจจุบันยังพบปัญหาการทับซ้อนของหน่วยงานและอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายในการบริหารจัดการน้ำ

(4) การป้องกันน้ำท่วม โดยปกติการป้องกันน้ำท่วมที่ผ่านมามีได้ดำเนินการโดยหน่วยงานทั้งส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น โดยอาศัยมาตรการตามที่แต่ละหน่วยงานเห็นสมควร เช่น การสร้างคันกันน้ำเข้าสู่พื้นที่การขุดขยายคลองเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการระบายน้ำ แต่สิ่งที่เป็นปัญหา คือ การประสานงานของหน่วยงานต่างๆ ที่มีบทบาทหน้าที่เกี่ยวกับป้องกันน้ำท่วม เนื่องจากไม่มีหน่วยงานหรือองค์กรใดรับผิดชอบปัญหานี้โดยตรง ดังนั้นจึงควรจะมีการมอบหมายให้หน่วยงาน เช่น กรมทรัพยากรน้ำมีหน้าที่รับผิดชอบและเป็นหน่วยงานหลักในการประสานงาน

(5) การพัฒนาอนุรักษ์แหล่งน้ำ มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องหลายฉบับและอยู่ในความรับผิดชอบของหลายหน่วยงาน แม้ว่าได้มีกฎหมายหลายฉบับที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและอนุรักษ์แหล่งน้ำ แต่ไม่ได้หมายความว่าพัฒนาแหล่งน้ำจะดำเนินการไปอย่างเหมาะสม และแหล่งน้ำได้รับการคุ้มครองอย่างเพียงพอและมีประสิทธิภาพเสมอไป เช่น ไม่สามารถกักเก็บน้ำไว้ได้ การพัฒนาแหล่งน้ำส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ การประกอบอาชีพประมง การขาดการบริหารจัดการและบำรุงรักษา เป็นต้น

(6) ขาดความเป็นเอกภาพ จากการที่มีการบังคับใช้กฎหมายและมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำหลายฉบับโดยขาดการบูรณาการระหว่างหน่วยงาน ทำให้การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในภาพรวมขาดความเป็นเอกภาพ ซึ่งมีความพยายามในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยตลอด เช่น ในการปฏิรูประบบราชการเมื่อปี พ.ศ. 2545 ปัจจุบันได้ใช้ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารทรัพยากรน้ำแห่งชาติ พ.ศ. 2550 ซึ่งกำหนดให้มีคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ คณะกรรมการลุ่มน้ำ และคณะกรรมการลุ่มน้ำสาขาขึ้น อย่างไรก็ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีฯ มีสถานะเป็นกฎหมายลำดับรอง เนื้อหาสาระและการบังคับใช้กฎหมายยังไม่ครอบคลุมทุกกรณี ทั้งนี้ กฎหมายส่วนใหญ่มีความซ้ำซ้อนกันในการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวกับชลประทาน ปัญหาความล้าสมัยของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำที่บังคับใช้อยู่ในปัจจุบัน บางฉบับได้ประกาศใช้มาเป็นเวลานาน โดยมิได้มีการปรับปรุงแก้ไขเนื้อหาของกฎหมายให้มีความเหมาะสมกับสภาพปัจจุบันแต่อย่างใด จึงก่อให้เกิดปัญหาในการบังคับใช้

ในด้านนโยบายแม้ว่ารัฐบาลจะมีนโยบายด้านทรัพยากรแหล่งน้ำอยู่บ้างแล้ว แต่ยังขาดนโยบายการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรมเพียงพอที่จะนำไปสู่การปฏิบัติ เนื่องจากการจัดทำนโยบายและแผนด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่ผ่านมาอยู่ในวงจำกัด โดยที่ประชาชนขาดการมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำ ยิ่งไปกว่านั้นยังไม่มีแผนแม่บทที่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจนเพื่อให้หน่วยงานต่างๆ ยึดถือปฏิบัติเป็นมาตรฐานเดียวกัน

(7) การบังคับใช้กฎหมายและข้อกำหนดต่างๆ รัฐบาลยังไม่สามารถบังคับใช้กฎหมายข้อกำหนดมาตรการ และนโยบายการพัฒนาพื้นที่ตามที่ผังเมืองกำหนด และแผนการใช้ที่ดินประเภทต่างๆ ไว้ได้อย่างจริงจังและไม่มีประสิทธิภาพ ผังเมืองที่วางไม่เหมาะสม มีการบังคับใช้ผังเมืองไม่ทันต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทำให้ไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างทันเหตุการณ์

อย่างไรก็ตามคณะกรรมการยุทธศาสตร์เพื่อวางระบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่แต่งตั้งโดย คำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ 85/2557 เมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม 2557 ได้สรุปปัญหาเกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำไว้ในแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่คณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม 2558 ไว้ 2 ประการ คือ

“(1) ความหลากหลายของกฎหมาย

- การขาดกฎหมายแม่บท หรือพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำแห่งชาติ
- ปัญหาความไม่ครอบคลุมของกฎหมาย ถึงแม้ว่าบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพยากรน้ำมีแฝงอยู่ในกฎหมายหลายฉบับ แต่มีเนื้อหาสาระไม่ครอบคลุมเบ็ดเสร็จ ทำให้การบังคับใช้ยังไม่ครอบคลุมทุกกรณี
- ปัญหาความซ้ำซ้อนของกฎหมาย ส่วนใหญ่เป็นความซ้ำซ้อนกันในการบังคับใช้กฎหมายโดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับชลประทาน
- ปัญหาความล้าสมัยและมีช่องว่างของกฎหมาย กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับน้ำที่บังคับใช้อยู่ในปัจจุบัน บางฉบับได้ประกาศใช้มาเป็นเวลานาน โดยมิได้มีการปรับปรุงแก้ไขเนื้อหาของกฎหมายให้มีความเหมาะสมกับสภาพปัจจุบันแต่อย่างใด จึงก่อให้เกิดปัญหาในการใช้บังคับ

(2) การขาดความเป็นเอกภาพ สภาพของกฎหมายที่ใช้ยังขาดความเป็นเอกภาพ เนื่องจากกฎหมายที่บังคับใช้ในเรื่องเดียวกันมีจำนวนมาก โดยแต่ละฉบับมีการบังคับใช้ไม่ครอบคลุมในทุกกรณี ซึ่งนอกจากจะก่อความสับสนในการใช้กฎหมายแล้ว ยังก่อให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติตามมาอีกด้วย เพราะว่าผู้บังคับใช้มักเกิดความสับสน ไม่แน่ใจสมควรจะใช้กฎหมายฉบับใดบังคับใช้แก่กรณีต่างๆ ที่เกิดขึ้น เมื่อเกิดแล้วก็ต้องเสียเวลาในการวินิจฉัยและตีความว่าจะเข้าความผิดกรณีใด จึงขาดความคล่องตัวในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น” (คณะกรรมการยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ, 2558: 2-41 ถึง 2-42)

ปัญหาด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำจากฝ่ายการเมือง คือ สภาพปฏิรูปแห่งชาติ (2558: 34-35) ที่ได้รับไว้ในวาระปฏิรูปที่ 25 : ระบบการบริหารจัดการทรัพยากร : การปฏิรูปกลไกการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำมี 4 ประการ ดังนี้

(1) การขาดกฎหมายแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

ปัจจุบันประเทศไทยยังขาดกฎหมายแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่จะกำหนดแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในภาพรวม พร้อมทั้งการแบ่งอำนาจหน้าที่ขององค์กรที่เกี่ยวข้องไม่ให้ทับซ้อนกัน อย่างไรก็ตามที่ผ่านมาได้มีความพยายามผลักดัน (ร่าง) พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. เพื่อเป็นกฎหมายหลักในการเชื่อมโยงองค์กรและภารกิจที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำให้เกิดเอกภาพในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำมาแล้วหลายครั้ง แต่เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ทำให้ไม่ประสบความสำเร็จ

(2) กฎหมายบางส่วนล้าสมัย

กฎหมายหลายฉบับยังไม่ได้ปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงสภาพทางสังคมที่มีจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น มีการเคลื่อนย้ายเข้าสู่เมือง การใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาการเกษตรและอุตสาหกรรม ทำให้เกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดปัญหาการปล่อยของเสียลงในแม่น้ำลำคลอง น้ำเน่าเสีย เกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างผู้ใช้น้ำในกิจกรรมต่างๆ ในหลายๆท้องที่ ในขณะที่กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับน้ำบางฉบับมีผลบังคับใช้นานกว่า 50-60 ปี โดยไม่ได้มีการปรับปรุงแก้ไขเนื้อหาให้เหมาะสม จึงทำให้การบังคับใช้ไม่ได้ผลเท่าที่ควร เกิดช่องว่างทางกฎหมาย จากการศึกษารวบรวมข้อมูลพบว่า กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำสามารถแยกออกเป็นกฎหมายทั่วไป กฎหมายเฉพาะ และหากจะจำแนกตามกิจกรรมหลักเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ในด้านการพัฒนาและการอนุรักษ์ การจัดสรรทรัพยากรน้ำ การป้องกันและแก้ไขปัญหาอุทกภัย การป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษทางน้ำแล้ว มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องรวมอยู่ด้วยกันมากกว่า 50 ฉบับ ซึ่งในแต่ละกิจกรรมของการจัดการทรัพยากรน้ำต้องมีความเกี่ยวข้องกับกฎหมายหลายฉบับ โดยมีหน่วยงานปฏิบัติงานภายในกรอบที่กฎหมายแต่ละฉบับที่กำหนดไว้ จึงเป็นปัญหาทางกฎหมายที่มีลักษณะกระจายตัวกัน ทำให้การจัดการทรัพยากรน้ำไม่บรรลุผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายเท่าที่ควร

(3) กฎหมายที่มีอยู่ไม่สามารถบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากการขาดข้อมูลที่ชัดเจนของหน่วยงานภาครัฐ และการบังคับใช้กฎหมายจะต้องใช้ระยะเวลานาน

(4) การไม่นำบทบัญญัติของกฎหมายที่เป็นประโยชน์ไปปฏิบัติ”

โดยสรุปแล้วจะเห็นได้ว่าปัญหาของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ จะได้มีการระบุไว้อย่างชัดเจนในรายงานการวิจัยมาตั้งแต่ พ.ศ. 2548 ก็ตาม แม้เวลาจะล่วงเลยมากกว่า ทศวรรษก็ตามปัญหายังมิได้มีการแก้ไขให้ยุติแต่อย่างใด ถึงแม้ว่าจะมีการเสนอร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ ควบคู่กันมาตั้งแต่ พ.ศ. 2536 ก็ตาม ซึ่งจะได้วิเคราะห์ในหัวข้อที่ 17.2.4

สรุปปัญหาเกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำ

- (1) การขาดกฎหมายแม่บท หรือพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำแห่งชาติ
- (2) ปัญหาความไม่ครอบคลุมของกฎหมาย ถึงแม้ว่าบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพยากรน้ำมีแฝงอยู่ในกฎหมายหลายฉบับ แต่มีเนื้อหาสาระไม่ครอบคลุมเบ็ดเสร็จทำให้การบังคับใช้ยังไม่ครอบคลุมทุกกรณี
- (3) ปัญหาความซ้ำซ้อนของกฎหมาย ส่วนใหญ่เป็นความซ้ำซ้อนกันในการบังคับใช้กฎหมายโดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับชลประทาน
- (4) ปัญหาความล้าสมัยและมีช่องว่างของกฎหมาย กฎหมายเกี่ยวข้องกับน้ำ ที่บังคับใช้อยู่ในปัจจุบัน บางฉบับได้ประกาศใช้มาเป็นเวลานาน โดยมิได้มีการปรับปรุงแก้ไขเนื้อหาของกฎหมายให้มีความเหมาะสมกับสภาพปัจจุบันแต่อย่างใด จึงก่อให้เกิดปัญหาในการใช้บังคับ
- (5) การขาดความเป็นเอกภาพ สภาพของกฎหมายที่ใช้ ยังขาดความเป็นเอกภาพ เนื่องจากกฎหมายที่บังคับใช้ในเรื่องเดียวกันมีจำนวนมาก

17.2.4 การเสนอร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ

ถึงแม้ว่าจะมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำซึ่งเป็นที่มาของอำนาจในการบริหารจัดการอยู่หลายฉบับก็ตาม แต่กฎหมายที่มีอยู่จำนวนมากมีช่องว่างในการจัดการทรัพยากรน้ำโดยส่วนรวม จึงได้มีความพยายามที่จะเสนอพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำให้มีผลบังคับใช้เพื่อบูรณาการเกี่ยวกับการใช้ การพัฒนาการบริหารจัดการ การบำรุงรักษา การฟื้นฟู และการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำให้เกิดความเป็นเอกภาพ และให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ได้มีการริเริ่มมาตั้งแต่ พ.ศ.2536 ซึ่งอยู่ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 แต่ยังไม่สามารถผ่านการพิจารณาตามขั้นตอนต่างๆจนมีผลบังคับใช้ได้โดยมีการร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำที่ดำเนินการมาแล้วหลายฉบับ ดังนี้

พ.ศ. 2536 สภาวิจัยแห่งชาติ สาขานิติศาสตร์ ได้จัดทำ “ร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.” และมีการสัมมนา ณ ตึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล เมื่อวันที่ 22 มกราคม 2536 ร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวนี้ได้นำเสนอคณะรัฐมนตรีแต่มีการถอนร่างออกจากพิจารณาของคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2537

ในปี พ.ศ. 2536 เช่นเดียวกัน คณะอนุกรรมการพิจารณาจัดตั้งกระทรวงทรัพยากรน้ำ ในคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาศึกษาปัญหาภัยแล้ง สภาผู้แทนราษฎร ได้จัดทำ “ร่างพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม (ฉบับที่...) พ.ศ.” เสนอให้จัดตั้ง “กระทรวงทรัพยากรน้ำ” แต่ไม่มีผลในทางปฏิบัติ

ต่อมาในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 ในปี พ.ศ.2540 สำนักงานคณะกรรมการน้ำแห่งชาติ ได้เสนอ “ร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.” อีกครั้งหนึ่ง และให้มีการจัดตั้ง “สำนักงานคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ” ในสำนักนายกรัฐมนตรีแต่ไม่มีผลในทางปฏิบัติที่นำไปสู่การประกาศใช้เป็นกฎหมายได้

พ.ศ. 2542 คณะกรรมการการปกครอง สภาผู้แทนราษฎร ได้จัดทำ “ร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.” โดยเสนอให้มีการจัดตั้ง “กระทรวงทรัพยากรน้ำ” แต่ไม่มีผลในทางปฏิบัติ

ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 ในปี พ.ศ. 2550 คณะอนุกรรมการทรัพยากรน้ำ ในคณะกรรมการการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ได้จัดทำ “ร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.” ขึ้นแต่ไม่มีผลในทางปฏิบัติ

ในปี พ.ศ. 2550 เช่นเดียวกัน กรมทรัพยากรน้ำ ได้จัดทำ “ร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.” ได้ผ่านการพิจารณาของคณะรัฐมนตรีและสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาเรื่องเสร็จที่ 670/2550 และได้เข้าสู่การพิจารณาของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ แต่ไม่ผ่านการพิจารณา

ในปี พ.ศ. 2554 สภาผู้แทนราษฎรได้จัดทำ “ร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.” แต่ไม่มีผลในทางปฏิบัติ

ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 ในปี พ.ศ. 2556 กรมทรัพยากรน้ำ ได้จัดทำ “ร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.” และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน แต่ไม่มีผลในทางปฏิบัติที่จะนำไปสู่การประกาศใช้เป็นกฎหมายได้

ในปี พ.ศ. 2556 เช่นเดียวกันได้มี “ร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.” ที่ร่างโดยภาคประชาชนเข้าชื้อกันซึ่งคณะกรรมการปฏิรูปกฎหมายได้แก้ไขเพิ่มเติมและได้เสนอต่อนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 7 มกราคม 2558

ต่อมาในปี พ.ศ. 2558 กรมทรัพยากรน้ำ ได้เสนอ “ร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.” เข้าสู่การพิจารณาของคณะรัฐมนตรีซึ่งคณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบในหลักการเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2558 และสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาได้พิจารณาเป็นเรื่องเสร็จ ที่ 1427/2558 ในเดือนกันยายน 2558 ซึ่งรัฐบาลได้ส่งให้กับสภานิติบัญญัติแห่งชาติดำเนินการ ตามมติคณะรัฐมนตรี วันที่ 30 กันยายน 2558

ต่อมาเมื่อวันที่ 13 สิงหาคม 2558 สภาปฏิรูปแห่งชาติได้เสนอวาระปฏิรูปให้แก่รัฐบาล ซึ่งมีวาระปฏิรูปที่ 25 : ระบบการบริหารจัดการทรัพยากร : การปฏิรูปกลไกการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ รวมอยู่ด้วย โดยคณะอนุกรรมการปฏิรูปการจัดการทรัพยากรน้ำ ในคณะกรรมการปฏิรูปทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2558: 4) ได้ลำดับความสำคัญของปัญหาที่จะต้องปฏิรูปไว้ 6 ประการ ด้วยการคือ (1) การผลักดันกฎหมายแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (2) การปรับเปลี่ยนโครงสร้างองค์กร (3) การสร้างกลไกการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ซึ่งสามประการนี้จะกำหนดไว้ในร่างพระราชบัญญัติบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่ได้จัดทำขึ้น ประการที่ (4) การวิเคราะห์ กฎ ระเบียบ ที่จำเป็นที่มีอยู่แล้วและที่จะต้องเพิ่ม (5) การจัดทำกรอบยุทธศาสตร์ การบริหารจัดการน้ำและแผนงานของหน่วยงาน และกรอบการแก้ปัญหาเชิงเทคนิคในเชิงพื้นที่ลุ่มน้ำ และ (6) การจัดการข้อมูลข่าวสารและการเข้าถึงของประชาชน ทั้งนี้ได้มีการเปรียบเทียบประเด็นจากการปฏิรูปในปัจจุบันกับอนาคตไว้ ดังรายละเอียดในตารางที่ 17-8

ตารางที่ 17-8 เปรียบเทียบประเด็นจากการปฏิรูปถึงสถานการณ์ในปัจจุบันกับอนาคต

ลำดับประเด็นปฏิรูป	ปัจจุบัน	อนาคต
1. การจัดทำกฎหมายแม่บท	ฉบับร่าง 5 ฉบับ ยังไม่ได้ใช้	มี พ.ร.บ. น้ำ ฉบับ สภาปฏิรูป'58
2. ปรับเปลี่ยนโครงสร้างองค์กร	แผนยุทธศาสตร์คิดเอง ปฏิบัติเอง โดยหน่วยงานราชการ	มีองค์กรกำหนดแผนแม่บทชาติ และแผนลุ่มน้ำ
3. กลไกการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน	มีเฉพาะรับเรื่องร้องขอ และรับฟังในสิ่งที่กำหนดมาก่อนแล้ว	มีกระบวนการรับฟังและมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ตั้งแต่เริ่มต้น
4. วิเคราะห์กฎระเบียบ (ขาด-เกิน)	บางส่วนไม่เอื้อและขัดต่อการทำงาน	เพิ่มเติมส่วนขาด ตัดทอนส่วนเกิน
5. กรอบยุทธศาสตร์ประเทศและกรอบแก้ปัญหาเชิงเทคนิคในเชิงพื้นที่	แผนยุทธศาสตร์แยกส่วน ไม่บูรณาการกันระหว่างหน่วยงาน	แผนยุทธศาสตร์มีความชัดเจน เป็นเอกภาพระดับประเทศและแต่ละลุ่มน้ำ
6. ข้อมูลข่าวสารและการเข้าถึง	กระจัดกระจาย และเข้าถึงยาก	รวมศูนย์ และนำมาใช้งานง่าย
การตั้งกองทุน (สิ่งเพิ่มเติม)	ไม่เคยมีมาก่อน	มีกองทุน

ที่มา: คณะกรรมการปฏิรูปทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2558: 4)

หลังจากนั้นคณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 8 กันยายน 2558 รับทราบข้อเสนอเรื่องการปฏิรูปกลไกการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ และร่างพระราชบัญญัติบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ของสภาปฏิรูป และมอบหมายให้กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นหน่วยงานหลักกลับไปพิจารณาร่วมกับกระทรวงการคลัง กระทรวงมหาดไทย กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ สำนักงานงบประมาณ และสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา เพื่อพิจารณาศึกษาแนวทางและความเหมาะสมของข้อเสนอดังกล่าว และสรุปผลการพิจารณาหรือผลการดำเนินการเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว และส่งให้สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี เพื่อเสนอคณะรัฐมนตรีต่อไป

อย่างไรก็ตามในวันที่ 11 กันยายน 2558 กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ส่งหนังสือถึงสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ยืนยันร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ตามที่สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาตรวจพิจารณาแล้ว เรื่องเสร็จที่ 1427/2558 เพื่อเสนอคณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. เพื่อเสนอสภานิติบัญญัติแห่งชาติตราเป็นกฎหมายต่อไป ซึ่งต่อมาเมื่อวันที่ 30 กันยายน 2558 คณะรัฐมนตรีได้มีมติให้เสนอ ร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ แต่คณะกรรมการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ได้มีมติในการประชุมครั้งที่ 56/2558 วันที่ 29 ตุลาคม 2558 ว่าควรจะมีการทบทวนร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. โดยระดมความเห็นจากภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งนำร่างที่ดำเนินการโดยสภาปฏิรูปมาพิจารณาด้วย

สืบเนื่องจากมติคณะรัฐมนตรีวันที่ 8 กันยายน 2558 เรื่องการปฏิรูปกลไกการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ และร่างพระราชบัญญัติบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ดังกล่าวข้างต้นนั้น ต่อมาเมื่อวันที่ 7 มิถุนายน 2559 คณะรัฐมนตรีได้รับทราบผลการพิจารณารายงานดังกล่าว และมีมติรับทราบตามที่สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา มีความเห็นว่าควรผลักดันร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ประกาศใช้บังคับเป็นกฎหมาย โดยเมื่อใช้บังคับในระยะหนึ่งหากเห็นว่ากลไกในกฎหมายมีข้อบกพร่องส่วนใด กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสามารถเสนอแก้ไขเพิ่มเติมในภายหลังได้ ตามที่กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตามได้มีรายงานผลการพิจารณาของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่ส่งถึงเลขาธิการคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 6 มิถุนายน 2559 ว่าได้มอบหมายให้กรมชลประทานเข้าร่วมประชุมกับกรมทรัพยากรน้ำเพื่อร่วมพิจารณากฎหมาย 3 ฉบับ คือ (1) ร่างพระราชบัญญัติบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ที่เสนอโดยกรมทรัพยากรน้ำ (2) พระราชบัญญัติบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ที่เสนอโดยสภาปฏิรูปแห่งชาติ และ (3) พระราชบัญญัติบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ที่เสนอโดยคณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย โดยมีความเห็นและข้อเสนอแนะบางประเด็นที่สำคัญ คือ

(1) กรมทรัพยากรน้ำจะทำหน้าที่เป็นเลขานุการของคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (กนช.) เป็นเวลา 5 ปีแรก หลังจากนั้นจะจัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ ซึ่งมีฐานะเป็นกรมขึ้นในสำนักนายกรัฐมนตรีเพื่อทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการของ กนช. และกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้เสนอให้กรมชลประทานเป็นเลขานุการร่วมกับกรมทรัพยากรน้ำในระยะเวลา 5 ปีแรก เพราะกรมชลประทานมีภารกิจหลักหลายด้านในเขตชลประทาน รวมถึงภารกิจในการจัดหาแหล่งน้ำนอกเขตชลประทานให้แก่ประชาชนร้องขอ

(2) กรณีกำหนดให้การพิจารณาออกใบอนุญาตให้ใช้น้ำประเพณีที่ 2 และ 3¹⁾ ต้องได้รับอนุญาตจากอธิบดีกรมทรัพยากรน้ำโดยความเห็นของ กนช. หรือคณะกรรมการลุ่มน้ำนั้นลุ่มน้ำนั้น เป็นการเข้าซ้อนในการอนุญาต กรณีขอใช้น้ำจากทางน้ำชลประทานที่เชื่อมโยงกับแหล่งน้ำสาธารณะ ซึ่งต้องขออนุญาตกรมชลประทานด้วย เห็นควรกำหนดบทบัญญัติเพิ่มเติมให้หน่วยงานของรัฐหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเห็นชอบในการอนุญาตให้ใช้น้ำจากแหล่งน้ำสาธารณะที่หน่วยงานนั้นๆ ดูแลอยู่ด้วย

(3) การพิจารณารายได้จากการเก็บค่าน้ำเพื่อเข้ากองทุน เห็นควรพิจารณาแยกเป็นในเขตชลประทานและนอกเขตชลประทาน เพื่อหลีกเลี่ยงการเก็บเงินซ้ำซ้อนกับการดำเนินการของกรมชลประทานที่ดำเนินการภายใต้พระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พุทธศักราช 2485

ในเดือนมิถุนายน 2559 คณะรัฐมนตรีได้มีมติเรื่องการปฏิรูปกลไกการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำและร่างพระราชบัญญัติบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ พ.ศ. โดยมีความเห็นจากส่วนราชการต่างๆ และมีมติให้คณะกรรมการประสานงาน รวม 3 ฝ่าย คือ คณะรัฐมนตรี สภานิติบัญญัติแห่งชาติ และสภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ พิจารณาความสอดคล้องและความเหมาะสมกับการปฏิรูปประเทศต่อไป

โดยมีรายละเอียดเปรียบเทียบโครงสร้างของร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำที่เสนอโดยหน่วยงานต่างๆ ในตารางที่ 17-9 และลำดับการดำเนินงานและเหตุการณ์การเสนอ (ร่าง) พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำในช่วง พ.ศ. 2558-2559 ในตารางที่ 17-10

เมื่อวิเคราะห์ถึงบทบัญญัติใน (ร่าง) พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ที่เสนอโดยกรมทรัพยากรน้ำ และ (ร่าง) พระราชบัญญัติบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ที่เสนอโดยสภาปฏิรูปแห่งชาตินั้น พบว่ามีความแตกต่างระหว่าง (ร่าง) พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. และ (ร่าง) พระราชบัญญัติบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ พ.ศ. รวม 8 ประเด็น คือ

(1) เลขานุการคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ

ร่างพระราชบัญญัติที่เสนอโดย กรมทรัพยากรน้ำมีอธิบดีกรมทรัพยากรน้ำเป็นเลขานุการ ส่วนร่างฯ ที่เสนอโดยสภาปฏิรูปแห่งชาติมีเลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ เป็นเลขานุการ

(2) สำนักเลขานุการคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ

ร่างพระราชบัญญัติที่เสนอโดย กรมทรัพยากรน้ำ มีกรมทรัพยากรน้ำเป็นสำนักงานเลขานุการคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ ส่วนร่างฯ ที่เสนอโดยสภาปฏิรูปแห่งชาติ ให้จัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติเป็นหน่วยงานระดับกรม สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี

(3) กองทุนทรัพยากรน้ำ

ร่างพระราชบัญญัติฯ ที่เสนอโดย กรมทรัพยากรน้ำไม่มีการจัดตั้งกองทุนทรัพยากรน้ำ ส่วนร่างฯ ที่เสนอโดยสภาปฏิรูปแห่งชาติ มีการจัดตั้งกองทุนทรัพยากรน้ำ ภายใต้การกำกับของคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ

(4) ประธานกรรมการลุ่มน้ำ

ส่วนร่างพระราชบัญญัติ ที่เสนอโดย กรมทรัพยากรน้ำ ให้ผู้ว่าราชการในพื้นที่ลุ่มน้ำเลือกกันเองเพื่อจะเป็นประธานกรรมการลุ่มน้ำ ส่วนร่างฯ ที่เสนอโดยสภาปฏิรูปแห่งชาติ ให้เลือกกรรมการคนหนึ่งเป็นประธานกรรมการลุ่มน้ำ

¹⁾ มาตรา 39 ตามร่างพระราชบัญญัติบริหารจัดการน้ำ พ.ศ. ได้แบ่งการใช้น้ำออกเป็น 3 ประเภท คือการใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อการดำรงชีพ การใช้ประเภทที่ 2 การใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อการพาณิชย์ การใช้ประเภทที่ 3 การใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อกิจการขนาดใหญ่

ตารางที่ 17-9 เปรียบเทียบโครงสร้างของร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ที่เสนอโดยหน่วยงานต่างๆ

หมวด	ร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ที่เสนอโดยหน่วยงานต่างๆ					
	(1) กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม สภาวิจัยแห่งชาติ (2536) ¹	(2) ร่าง พ.ร.บ. ปรับปรุง กระทรวง ทบวง กรม (ฉบับที่ ...) พ.ศ.* ² (2536)	(3) สำนักงานคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (2540) ³	(4) สภาผู้แทนราษฎร (2542) ⁴	(5) สภานิติบัญญัติแห่งชาติ (2550) ⁵	(6) กรมทรัพยากรน้ำ (2550) ⁶
1	แหล่งน้ำของรัฐ	-	แหล่งน้ำของรัฐ	บททั่วไป	สิทธิในทรัพยากรน้ำ	แหล่งน้ำของรัฐ
2	สิทธิในน้ำ	-	สิทธิในน้ำ	การบริหารทรัพยากรน้ำ	องค์กรบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ส่วนที่ 1 คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ ส่วนที่ 2 สำนักงานเลขานุการ คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ ส่วนที่ 3 องค์กรผู้ใช้น้ำ	องค์กรบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ส่วนที่ 1 คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ ส่วนที่ 2 กลุ่มน้ำและคณะกรรมการลุ่มน้ำ ส่วนที่ 3 องค์กรผู้ใช้น้ำ
3	การบริหารทรัพยากรน้ำของรัฐ ส่วนที่ 1 คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ ส่วนที่ 2 คณะกรรมการลุ่มน้ำ ส่วนที่ 3 หน่วยงานบริหารทรัพยากรน้ำของรัฐ ส่วนที่ 4 องค์กรผู้ใช้น้ำ	-	การบริหารทรัพยากรน้ำของรัฐ ส่วนที่ 1 คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ ส่วนที่ 2 คณะกรรมการลุ่มน้ำ ส่วนที่ 3 หน่วยงานบริหารทรัพยากรน้ำของรัฐ ส่วนที่ 4 องค์กรผู้ใช้น้ำ	การจัดสรรน้ำ	นโยบายทรัพยากรน้ำ	สิทธิในน้ำ
4	การจัดสรรน้ำ	-	การจัดสรรน้ำ	การป้องกันและแก้ไขภาวะน้ำท่วม	การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในทางน้ำชลประทาน	กองทุนทรัพยากรน้ำ
5	การป้องกันและแก้ไขภาวะน้ำท่วม	-	การป้องกันและแก้ไขภาวะน้ำท่วม	การอนุรักษ์และการพัฒนาทรัพยากรน้ำ	การพัฒนา พื้นฟู คุ้มครองและอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ	การจัดสรรน้ำ
6	การอนุรักษ์และการพัฒนาทรัพยากรน้ำของรัฐ	-	การอนุรักษ์และการพัฒนาทรัพยากรน้ำของรัฐ	ไม่ปรากฏในร่าง	การบริหารจัดการน้ำท้องถิ่น	การป้องกันและแก้ไขภาวะน้ำท่วม
7	การรับผิดชอบทางแพ่ง	-	การรับผิดชอบทางแพ่ง	ความรับผิดชอบทางแพ่ง	การบริหารจัดการน้ำใต้ดิน	การอนุรักษ์และการพัฒนาทรัพยากรน้ำของรัฐ
8	พนักงานเจ้าหน้าที่	-	พนักงานเจ้าหน้าที่	พนักงานเจ้าหน้าที่	การให้บริการน้ำ	การควบคุมและตรวจตราทรัพยากรน้ำ
9	ค่าปรับทางปกครอง	-	ค่าปรับทางปกครอง	บทกำหนดโทษ	การบริหารจัดการน้ำในภาวะวิกฤต	ความรับผิดชอบทางแพ่งในกรณีที่ทำให้เกิดความเสียหายต่อทรัพยากรน้ำของรัฐ
10	บทกำหนดโทษ	-	บทกำหนดโทษ	-	การประเมินและติดตาม	บทกำหนดโทษ
11	-	-	-	-	บทกำหนดโทษ	-
	บทเฉพาะกาล	-	บทเฉพาะกาล	-	บทเฉพาะกาล	บทเฉพาะกาล

ตารางที่ 17-9 เปรียบเทียบโครงสร้างของร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ที่เสนอโดยหน่วยงานต่างๆ (ต่อ)

หมวด	ร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ที่เสนอโดยหน่วยงานต่างๆ				
	(7) สถาปนารัฐ (2554) ⁷⁾	(8) กรมทรัพยากรน้ำ (2556) ⁸⁾	(9) ประชาชนเข้าชื่อ (2556) ⁹⁾	(10) กรมทรัพยากรน้ำ (2558) ¹⁰⁾	(11) สถาปนาแห่งชาติ ¹¹⁾
1	สิทธิในการใช้น้ำ	สิทธิในการใช้น้ำ	สิทธิในทรัพยากรน้ำ	ทรัพยากรน้ำสาธารณะ	สิทธิการมีส่วนร่วมในทรัพยากรน้ำ
2	องค์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ มี 5 ระดับ ได้แก่ ส่วนที่ 1 คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ ส่วนที่ 2 คณะอำนวยการทรัพยากรน้ำ ส่วนที่ 3 กลุ่มน้ำและคณะกรรมการกลุ่มน้ำ ส่วนที่ 4 องค์การผู้ใช้น้ำ ส่วนที่ 5 กองทุนทรัพยากรน้ำ	องค์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ มี 3 ระดับ ส่วนที่ 1 คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ ส่วนที่ 2 กลุ่มน้ำและคณะกรรมการกลุ่มน้ำ ส่วนที่ 3 องค์การผู้ใช้น้ำ	องค์การบริหารจัดการ ส่วนที่ 1 คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ ส่วนที่ 2 กลุ่มน้ำและคณะกรรมการกลุ่มน้ำ ส่วนที่ 3 องค์การผู้ใช้น้ำ	สิทธิในน้ำ	องค์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ส่วนที่ 1 คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ ส่วนที่ 2 กลุ่มน้ำและคณะกรรมการกลุ่มน้ำ ส่วนที่ 3 องค์การผู้ใช้น้ำ
3	-	กองทุนทรัพยากรน้ำ	กองทุนทรัพยากรน้ำ ส่วนที่ 1 การจัดตั้งและวัตถุประสงค์ของกองทุน ส่วนที่ 2 การบริหารกองทุน	องค์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ส่วนที่ 1 คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ ส่วนที่ 2 กลุ่มน้ำและคณะกรรมการกลุ่มน้ำ ส่วนที่ 3 องค์การผู้ใช้น้ำ	กองทุนทรัพยากรน้ำ ส่วนที่ 1 การจัดตั้งและวัตถุประสงค์ของกองทุน ส่วนที่ 2 การบริหารกองทุน
4	นโยบายทรัพยากรน้ำ	การจัดสรรน้ำ	การจัดสรรน้ำ	การจัดสรรน้ำ	การจัดสรรน้ำ
5	การจัดสรรน้ำ	การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในภาวะวิกฤติ	การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในภาวะวิกฤติ	ภาวะน้ำแล้งและภาวะน้ำท่วม ส่วนที่ 1 การป้องกันและแก้ไขภาวะน้ำแล้ง ส่วนที่ 2 การป้องกันและแก้ไขภาวะน้ำท่วม ส่วนที่ 3 อำนาจของพนักงานเจ้าหน้าที่ ในการป้องกันและแก้ไขภาวะน้ำแล้งและภาวะน้ำท่วม	การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในภาวะวิกฤติ ส่วนที่ 1 แผนการบริหารจัดการน้ำในภาวะวิกฤติ ส่วนที่ 2 คณะบัญชาการ ส่วนที่ 3 อำนาจหน้าที่
6	การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในภาวะวิกฤติ	มาตรการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรน้ำ	มาตรการอนุรักษ์และการพัฒนาทรัพยากรน้ำ ส่วนที่ 1 แหล่งต้นน้ำ ส่วนที่ 2 พื้นที่ชุ่มน้ำ ส่วนที่ 3 มาตรการอนุรักษ์	การอนุรักษ์น้ำและการพัฒนาทรัพยากรน้ำสาธารณะ	การอนุรักษ์น้ำและการพัฒนาทรัพยากรน้ำ
7	มาตรการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรน้ำ	การควบคุมและตรวจตราทรัพยากรน้ำ	การควบคุมและตรวจตราทรัพยากรน้ำ	พนักงานเจ้าหน้าที่	การควบคุมและตรวจตราทรัพยากรน้ำ
8	การควบคุมและตรวจตราทรัพยากรน้ำ	ความรับผิดชอบทางแพ่ง	ความรับผิดชอบทางแพ่ง	ความรับผิดชอบทางแพ่งในกรณีที่ทำให้เกิดความเสียหายต่อทรัพยากรน้ำสาธารณะ	ความรับผิดชอบทางแพ่ง

ตารางที่ 17-9 เปรียบเทียบโครงสร้างของร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ที่เสนอโดยหน่วยงานต่างๆ (ต่อ)

หมวด	ร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ที่เสนอโดยหน่วยงานต่างๆ				
	(7) สถาผู้แทนราษฎร (2554) ⁷⁾	(8) กรมทรัพยากรน้ำ (2556) ⁸⁾	(9) ประชาชนเข้าชื่อ (2556) ⁹⁾	(10) กรมทรัพยากรน้ำ (2558) ¹⁰⁾	(11) สถาปฎิรูปแห่งชาติ ¹¹⁾
9	ความรับผิดชอบทางแพ่ง	บทกำหนดโทษ	บทกำหนดโทษ ส่วนที่ 1 บททั่วไป ส่วนที่ 2 โทษทางปกครอง ส่วนที่ 3 โทษทางอาญา	บทกำหนดโทษ	บทกำหนดโทษ ส่วนที่ 1 บททั่วไป ส่วนที่ 2 โทษปรับการปกครอง ส่วนที่ 3 โทษทางอาญา
11	-	-	-	-	-
	-	-	บทเฉพาะกาล	-	-
				บทเฉพาะกาล	บทเฉพาะกาล

หมายเหตุ

* ร่าง พ.ร.บ. ที่เสนอโดยสภาผู้แทนราษฎรในปี พ.ศ. 2536 เป็นร่าง พ.ร.บ. ปรับปรุง กระทรวง ทบวง กรม (ฉบับที่...) พ.ศ. ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดตั้ง กระทรวงทรัพยากรน้ำจึงไม่มีบทบัญญัติหมวดต่างๆ

ที่มา:

¹⁾ สภาวิจัยแห่งชาติ (2536)

²⁾ สถาผู้แทนราษฎร (2536)

³⁾ สำนักงานคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (2540)

⁴⁾ สถาผู้แทนราษฎร (2542)

⁵⁾ สภานิติบัญญัติแห่งชาติ (2550)

⁶⁾ กรมทรัพยากรน้ำ (2550)

⁷⁾ สถาผู้แทนราษฎร (2554)

⁸⁾ ประชาชนเข้าชื่อ (2556) คปก. เสนอรัฐบาล วันที่ 7 มกราคม 2558

⁹⁾ กรมทรัพยากรน้ำ (2556)

¹⁰⁾ กรมทรัพยากรน้ำ (2558)

¹¹⁾ สถาปฎิรูปแห่งชาติ (2558)

ตารางที่ 17-10 ลำดับการดำเนินงานและเหตุการณ์การเสนอ (ร่าง) พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ในช่วง พ.ศ. 2558-2559

วัน/เดือน/ปี	ลำดับการดำเนินงานและเหตุการณ์
7 มกราคม 2558	ประธานกรรมการปฏิรูปกฎหมาย ได้มีหนังสือที่ คปก.01/009 ลงวันที่ 7 มกราคม 2558 กราบเรียนนายกรัฐมนตรี เรื่อง ความเห็นและข้อเสนอแนะ เรื่องร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. โดยมีข้อความว่า คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมายได้รับคำร้องขอการสนับสนุนในการร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ฉบับภาคประชาชน จากสมัชชาองค์กรเอกชนด้านการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งเรื่องดังกล่าวสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์เร่งด่วนของคณะกรรมการปฏิรูปกฎหมายในการพิจารณาปรับปรุงและพัฒนากฎหมายด้านที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมายจึงได้ดำเนินการสำรวจ ศึกษา วิเคราะห์ทางวิชาการ และรับฟังความคิดเห็นจากหน่วยงานและประชาชนทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับร่างพระราชบัญญัติฯ ดังกล่าว โดยมีความเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับร่างพระราชบัญญัติฯบางประการ รายละเอียดปรากฏตามสิ่งที่ส่งมาด้วย คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมายจึงขอส่งความเห็นและข้อเสนอแนะและร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. (ร่างกฎหมายเข้าชื่อของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง) มายังท่านเพื่อใช้พิจารณาประกอบการดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ต่อไป
20 มกราคม 2558	คณะรัฐมนตรีมีมติอนุมัติหลักการร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. มีสาระสำคัญเป็นการกำหนดหลักเกณฑ์และมาตรการในการรับประกันสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนในการเข้าถึงน้ำ การควบคุมการใช้น้ำ การบริหารจัดการน้ำ การใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน การพัฒนา การคุ้มครอง พื้นฟูและอนุรักษ์แหล่งน้ำ การป้องกันและแก้ไขปัญหาน้ำท่วมและน้ำขาดแคลน การกระจายอำนาจและการมีส่วนร่วมของประชาชนในลุ่มน้ำ ตลอดจนการจัดตั้งองค์กรที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำในระดับชาติและระดับลุ่มน้ำ รวมทั้งองค์กรผู้ใช้น้ำ ตามที่กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสนอ และให้ส่งสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาตรวจพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง โดยให้สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาไปพิจารณาเกี่ยวกับบทเฉพาะกาลและองค์ประกอบของคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ ในร่างพระราชบัญญัติ ¹⁾
7 กรกฎาคม 2558	สภาปฏิรูปแห่งชาติ (สปช.) ได้เห็นชอบวาระปฏิรูปที่ 25 : ระบบการบริหารจัดการทรัพยากร : การปฏิรูปกลไกการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ²⁾
29 กรกฎาคม 2558	มีสัมมนาเชิงปฏิบัติการ เรื่อง “ถึงเวลาแล้ว ที่ต้องปฏิรูปกลไกการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ จัดโดยคณะกรรมการปฏิรูปทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สภาปฏิรูปแห่งชาติ ณ โรงแรมแกรนด์เมอร์เคียว ³⁾
7 กันยายน 2558	สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกามีหนังสือที่ นร. 0907/605 ลงวันที่ 7 กันยายน 2558 เรียน เลขาธิการคณะรัฐมนตรี แจ้งว่า คณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะพิเศษ) ได้ตรวจพิจารณาร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. เสร็จเรียบร้อยแล้ว สำหรับหนังสือยืนยันให้ความเห็นชอบกับการแก้ไขเพิ่มเติมร่างพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวนี้ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจะเสนอไปยังสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีโดยตรง ภายในวันศุกร์ที่ 11 กันยายน 2558 ต่อไป ⁴⁾
8 กันยายน 2558	คณะรัฐมนตรีมีมติรับทราบข้อเสนอ เรื่อง การปฏิรูปกลไกการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำและร่างพระราชบัญญัติบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ของสภาปฏิรูปแห่งชาติ ซึ่งประกอบด้วยผลการพิจารณาศึกษารายงาน และข้อเสนอประเด็นการปฏิรูปและแนวทางดำเนินการพร้อมทั้งร่างพระราชบัญญัติบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ซึ่งมีสาระสำคัญเพื่อให้มีกฎหมายแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์และมาตรการในการรับประกันสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนในการเข้าถึงน้ำ การบริหารจัดการน้ำ การคุ้มครอง การอนุรักษ์แหล่งต้นน้ำ การฟื้นฟูทรัพยากรน้ำ การป้องกันและแก้ไขปัญหาวิกฤตน้ำ การจัดตั้งกองทุนทรัพยากรน้ำ การกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการส่งเสริมสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนในแต่ละลุ่มน้ำ ตลอดจนการจัดตั้งองค์กรที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำทั่วประเทศและระดับลุ่มน้ำ และมอบหมายให้กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นหน่วยงานหลักรับผิดชอบไปพิจารณาร่วมกับกระทรวงการคลัง กระทรวงมหาดไทย กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ สำนักงานปรมาณ และสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา เพื่อพิจารณาศึกษาแนวทางและความเหมาะสมของข้อเสนอดังกล่าว และสรุปผลการพิจารณาหรือผลการดำเนินการเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวในภาพรวม แล้วส่งให้สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่ง เพื่อนำเสนอคณะรัฐมนตรีต่อไป
11 กันยายน 2558	กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้ยืนยันร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ตามที่สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาตรวจพิจารณาแล้ว เรื่องเสร็จที่ 1427/2558 เพื่อเสนอคณะรัฐมนตรีโปรดพิจารณาให้ความเห็นชอบร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. เพื่อเสนอสภานิติบัญญัติแห่งชาติตราเป็นกฎหมาย ต่อไป

ตารางที่ 17-10 ลำดับการดำเนินงานและเหตุการณ์การเสนอ (ร่าง) พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ในช่วง พ.ศ. 2558-2559 (ต่อ)

วัน/เดือน/ปี	ลำดับการดำเนินงานและเหตุการณ์
30 กันยายน 2558	คณะรัฐมนตรีมีมติรับทราบเรื่องร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. (สรุปผลการประชุมคณะกรรมการประสานงานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ) โดยสรุปผลการประชุมคณะกรรมการประสานงานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ วันจันทร์ที่ 28 กันยายน 2558 และให้เสนอร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติเพื่อบรรจุระเบียบวาระเป็นเรื่องด่วน ⁵⁾
1 ตุลาคม 2558	สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ได้มีหนังสือที่ นร. 0503/34508 ลงวันที่ 1 ตุลาคม 2558 เรียนประธานกรรมการประสานงานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ เรื่อง ร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ความว่า คณะรัฐมนตรีได้ประชุมปรึกษาเมื่อวันที่ 30 กันยายน 2558 ลงมติรับทราบสรุปผลการประชุมคณะกรรมการประสานงานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ วันจันทร์ที่ 28 กันยายน 2558 และให้เสนอร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติเพื่อบรรจุระเบียบวาระเป็นเรื่องด่วน ซึ่งสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีให้เสนอร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวไปเพื่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติพิจารณาเป็นเรื่องด่วนต่อไปแล้ว ดังที่ได้ส่งมาพร้อมนี้ ⁶⁾
29 ตุลาคม 2558	คณะกรรมการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ได้มีการประชุมครั้งที่ 56/2558 เพื่อพิจารณาร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ซึ่งคณะกรรมการฯ ได้มีความเห็นในภาพรวมว่า “ร่างพระราชบัญญัตินี้มีได้เป็นร่างพระราชบัญญัติกลางสำหรับการบริหารจัดการน้ำของประเทศอย่างแท้จริง และน่าจะไม่ต้องตอบสนองความต้องการในการดำเนินการเพื่อการบริหารจัดการน้ำได้อย่างแท้จริง คณะกรรมการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความเห็นร่วมกันว่า ควรจะมีการทบทวนร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. นี้ โดยระดมความเห็นจากภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งนำร่างที่ดำเนินการโดยสภาปฏิรูปแห่งชาติมาพิจารณาด้วย เพื่อให้เป็นพระราชบัญญัติกลางสำหรับการบริหารจัดการน้ำอย่างแท้จริง และควรพิจารณาจัดตั้งกระทรวงน้ำขึ้นเพื่อการบริหารจัดการน้ำของประเทศ” ⁷⁾
23 พฤษภาคม 2559	มีการประชุมสภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ ครั้งที่ 25/2559 ณ ตึกรัฐสภา ที่ประชุมได้มีมติเห็นชอบกับรายงานของคณะกรรมการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เรื่อง การพัฒนากรอบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน และร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ซึ่งต่อมามีข่าวประชาสัมพันธ์เผยแพร่ ดังนี้ “ (ร่าง) พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำฉบับนี้จะเป็นกฎหมายกลางในการบูรณาการเกี่ยวกับการใช้น้ำ การพัฒนา การบริหารจัดการ การบำรุงรักษา การฟื้นฟู และการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำให้เกิดความเป็นเอกภาพ กำหนดมาตรการในการป้องกันและแก้ไขภาวะวิกฤติน้ำ วางหลักเกณฑ์ในการประกันสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนในการเข้าถึงทรัพยากรน้ำสาธารณะ ตลอดจนจัดให้มีองค์กรบริหารจัดการทรัพยากรน้ำทั้งใน ระดับชาติ ระดับลุ่มน้ำ (25 ลุ่มน้ำ) ลุ่มน้ำสาขา (254 สาขา) และระดับองค์กรผู้ใช้น้ำ ตลอดจนสนับสนุนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ เพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาของแต่ละลุ่มน้ำและของประเทศในทุกด้านอย่างเป็นระบบ มีประสิทธิภาพ เป็นที่ยอมรับ นำมาสู่ความยั่งยืนของการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศต่อไป” ⁸⁾
7 มิถุนายน 2559	คณะรัฐมนตรีมีมติเรื่องรายงานผลการพิจารณาตามข้อเสนอแนะเพื่อการปฏิรูปตามมาตรา 31 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (เรื่อง การปฏิรูปกลไกการบริหารจัดการ ทรัพยากรน้ำและร่างพระราชบัญญัติบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ พ.ศ.) ดังนี้ 1. รับทราบรายงานผลการพิจารณาตามข้อเสนอแนะเพื่อการปฏิรูปตามมาตรา ๓๑ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (เรื่อง การปฏิรูปกลไกการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ และร่างพระราชบัญญัติบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ พ.ศ.) ซึ่งกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยกรมทรัพยากรน้ำและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องพิจารณาข้อเสนอแนะดังกล่าวแล้วมีความเห็นสอดคล้องกันที่จะให้มีกฎหมายระดับพระราชบัญญัติเพื่อให้เป็นกฎหมายกลางในการบูรณาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศเป็นไปในทิศทางเดียวกัน มีความเป็นเอกภาพและมีประสิทธิภาพ โดยในส่วนของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกามีความเห็น ว่า ควรผลักดันร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ประกาศใช้บังคับเป็นกฎหมายโดยเมื่อใช้บังคับในระยะหนึ่ง หากเห็นว่ากลไกในกฎหมายมีข้อบกพร่องส่วนใด กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสามารถเสนอแก้ไขเพิ่มเติมในภายหลังได้ ตามที่กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสนอ

ตารางที่ 17-10 ลำดับการดำเนินงานและเหตุการณ์การเสนอ (ร่าง) พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ในช่วง พ.ศ. 2558-2559 (ต่อ)

วัน/เดือน/ปี	ลำดับการดำเนินงานและเหตุการณ์
	2. ให้สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีส่งรายงานผลการพิจารณาของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และความเห็นของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์และสำนักงานงบประมาณ เกี่ยวกับการกำหนดทบทวนให้หน่วยงานของรัฐที่มีภารกิจตามกฎหมายในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำด้านต่างๆ สามารถดำเนินการตามภารกิจและอำนาจหน้าที่ที่กฎหมายเฉพาะนั้นได้ให้ไว้ การกำหนดทบทวนเพิ่มเติมในกรณีแหล่งน้ำสาธารณะที่มีการเชื่อมโยงหรือติดต่อกับแหล่งน้ำที่มีหน่วยงานของรัฐหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดูแล ก่อนการอนุญาตให้ใช้น้ำจากแหล่งน้ำสาธารณะจะต้องได้รับความเห็นชอบจากหน่วยงานของรัฐหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดังกล่าว การพิจารณารายได้จากการเก็บค่าน้ำเพื่อเข้ากองทุนแยกเป็นในเขตชลประทานและนอกเขตชลประทาน การกำหนดค่าจำกัดความของ “พนักงานเจ้าหน้าที่” ให้มีความชัดเจน การควบคุมและตรวจตราทรัพยากรน้ำตามมาตรา 83 84 และ 86 การมอบหมายให้ผู้มีอำนาจสูงสุดในพื้นที่ลุ่มน้ำสาขานั้นๆ เป็นประธานในคณะกรรมการลุ่มน้ำสาขาควรมอบหมายให้ผู้มีอำนาจสูงสุดในพื้นที่ลุ่มน้ำสาขานั้นๆ และกรณีที่สภาปฏิรูปแห่งชาติเสนอให้มีการจัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติเป็นหน่วยงานของรัฐระดับกรมจะต้องปฏิบัติตามหลักการและขั้นตอนตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม 2550 ที่ต้องเสนอเรื่องต่อคณะกรรมการพัฒนาโครงสร้างระบบราชการของกระทรวงและสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ เพื่อพิจารณาความเหมาะสมของการจัดตั้งสำนักงาน ก่อนนำเสนอคณะรัฐมนตรี รวมทั้งกรณีการจัดตั้งกองทุนหมุนเวียนของหน่วยงานของรัฐจะต้องดำเนินการตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 27 ธันวาคม 2554 และระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการขอจัดตั้ง การดำเนินงาน และการประเมินผลการดำเนินงานทุนหมุนเวียน พ.ศ. 2557 และมีความสอดคล้องกับระบบการจัดตั้งกองทุนในปัจจุบัน รวมถึงทบทวนตามพระราชบัญญัติการบริหารทุนหมุนเวียน พ.ศ. 2558 ให้คณะกรรมการประสานงาน รวม 3 ฝ่าย (คณะรัฐมนตรี สภานิติบัญญัติแห่งชาติ และสภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ) เพื่อพิจารณาความสอดคล้องและความเหมาะสมกับการปฏิรูปประเทศต่อไป และให้แจ้งสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในฐานะฝ่ายเลขานุการร่วมคณะกรรมการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติเพื่อดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไป⁹⁾
10 มิถุนายน 2559	เครือข่ายประชาชนลุ่มน้ำอีสานจังหวัดยโสธร ยื่นหนังสือที่ 10/2559 ลงวันที่ 10 มิถุนายน 2559 ถึงประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ (สนช.) ผ่านผู้ว่าราชการจังหวัดยโสธร เรื่องให้ถอดถอน พ.ร.บ.น้ำฉบับที่เสนอโดยกรมทรัพยากรน้ำ¹⁰⁾

ที่มา :

¹⁾ มติ ครม. วันที่ 20 มกราคม 2558

²⁾ อิทธิพล พันธธรรม reporter@financethai.com สืบค้น วันที่ 25 มิถุนายน 2559

³⁾ Transbordernews วันที่ 29 กรกฎาคม 2558

⁴⁾ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา (2558: 1-2)

⁵⁾ มติ ครม. วันที่ 30 กันยายน 2558

⁶⁾ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี (2558: 1)

⁷⁾ คณะกรรมการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สภานิติบัญญัติแห่งชาติ (2558: 1)

⁸⁾ สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ (2559: 1)

⁹⁾ มติ ครม. วันที่ 7 มิถุนายน 2559

¹⁰⁾ เครือข่ายประชาชนลุ่มน้ำอีสานจังหวัดยโสธร (2559: 1-3)

(5) การบริหารจัดการน้ำในช่วงวิกฤติ

ร่างพระราชบัญญัติที่เสนอโดย กรมทรัพยากรน้ำ ให้เป็นหน้าที่ของคณะกรรมการลุ่มน้ำ โดยความเห็นชอบของรัฐมนตรีกว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ส่วนร่างฯ ที่เสนอโดย สภาปฏิรูปแห่งชาติ ให้มีคณะบัญชาการแต่งตั้งโดยคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (กนช.)

(6) การจัดสรรน้ำ

ร่างพระราชบัญญัติที่เสนอโดย กรมทรัพยากรน้ำ ให้แบ่งการใช้ทรัพยากรน้ำออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. การใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อการดำรงชีพ
2. การใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อการพาณิชย์
3. การใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อกิจการขนาดใหญ่

ส่วนร่างที่สภาปฏิรูปแห่งชาติ ได้แบ่งการใช้น้ำในแหล่งน้ำสาธารณะออกเป็น

5 ประเภท คือ

1. การใช้น้ำเพื่อการดำรงชีพ
2. การใช้น้ำเพื่อรักษาจารีตประเพณี รักษาระบบนิเวศ
3. การใช้น้ำเพื่อการเกษตรหรือเลี้ยงสัตว์รายย่อย อุตสาหกรรมในครัวเรือน
4. การใช้น้ำเพื่อการเกษตรหรือเลี้ยงสัตว์เพื่อการพาณิชย์
5. การใช้น้ำเพื่อการใช้น้ำทุกประเภทเพื่อกิจกรรมขนาดใหญ่

(7) การจัดการทรัพยากรน้ำระหว่างประเทศ

ร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำที่เสนอโดยกรมทรัพยากรน้ำ ไม่มีบทบัญญัติเรื่องการจัดการน้ำระหว่างประเทศ แต่ในร่างที่เสนอโดยสภาปฏิรูปแห่งชาติมีอยู่ในบทบัญญัติมาตรา 19 (4)

(8) การจัดตั้งหน่วยงานด้านนโยบายเพื่อความเป็นกลาง

ร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำที่เสนอโดยกรมทรัพยากรน้ำ ไม่มีการจัดตั้งหน่วยงานด้านนโยบาย โดยกรมทรัพยากรน้ำยังคงทำหน้าที่เป็นเลขานุการคณะกรรมการนโยบายน้ำแห่งชาติ และยังมีงานด้านปฏิบัติการคือการพัฒนาแหล่งน้ำด้วย แต่ในร่างที่เสนอโดยสภาปฏิรูปแห่งชาติได้เสนอให้มีการจัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติเป็นหน่วยงานระดับกรม ในสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี ขึ้นกำหนดนโยบายเพื่อความเป็นกลาง

โดยมีรายละเอียดในตารางที่ 17-11

ตารางที่ 17-11 สารสำคัญที่แตกต่างของร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำที่เสนอโดยกรมทรัพยากรน้ำและสภาปฏิรูปแห่งชาติ

สารสำคัญ	ความแตกต่าง	
	ร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำที่เสนอโดยกรมทรัพยากรน้ำ	ร่างพระราชบัญญัติบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่เสนอโดยสภาปฏิรูปแห่งชาติ
(1) เลขานุการ กนช.	อธิบดีกรมทรัพยากรน้ำ	เลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ
(2) สำนักงานเลขานุการ กนช.	กรมทรัพยากรน้ำ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	สำนักงานคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ หน่วยงานระดับกรม สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี
(3) กองทุนทรัพยากรน้ำ	ไม่มี	จัดตั้งขึ้นโดยอยู่ในการกำกับของ กนช.
(4) ประธานกรรมการลุ่มน้ำ	ผู้ว่าราชการในพื้นที่ลุ่มน้ำเลือกกันเองเพื่อเป็นประธานกรรมการลุ่มน้ำ	เลือกกรรมการคนหนึ่งเป็นประธาน
(5) การบริหารจัดการน้ำในช่วงวิกฤติ	คณะกรรมการลุ่มน้ำ โดยความเห็นชอบของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	คณะบัญชาการแต่งตั้งโดย กนช.
(6) การจัดสรรน้ำ	การใช้ทรัพยากรน้ำแบ่งเป็น 3 ประเภท คือ (1) การใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อการดำรงชีพ (2) การใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อการพาณิชย์ (3) การใช้ทรัพยากรน้ำสาธารณะเพื่อกิจการขนาดใหญ่	การใช้น้ำในแหล่งน้ำสาธารณะแบ่งเป็น 5 ประเภท คือ (1) การใช้น้ำเพื่อการดำรงชีพ (2) การใช้น้ำเพื่อรักษาระดับประเพณี รักษาระบบนิเวศ (3) การใช้น้ำเพื่อการเกษตรหรือเลี้ยงสัตว์ รายย่อย อุตสาหกรรมในครัวเรือน (4) การใช้น้ำเพื่อการเกษตรหรือเลี้ยงสัตว์เพื่อการพาณิชย์ (5) การใช้น้ำทุกประเภทเพื่อกิจการขนาดใหญ่
(7) การจัดการทรัพยากรน้ำระหว่างประเทศ	ไม่มี	มี มาตรา 19 (4)
(8) การจัดตั้งหน่วยงานด้านนโยบายเพื่อความเป็นกลาง	ไม่มีการจัดตั้ง ¹⁾	มีการจัดตั้ง

¹⁾ กรมทรัพยากรน้ำทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการ กนช. ซึ่งดูแลด้านนโยบาย แต่ยังมีงานด้านปฏิบัติการ คือการพัฒนาแหล่งน้ำด้วย

17.2.5 การคัดค้านพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ

แนวคิดของการคัดค้านพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำนั้นมีการคัดค้านจากเกษตรกรทั้งในปี พ.ศ. 2550 และ พ.ศ. 2559 การคัดค้านของเกษตรกรต่อพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำนั้นศูนย์ประสานงานสมัชชาเหมืองฝายลุ่มน้ำภาคเหนือ (2551: 1) ได้มีหนังสือถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เมื่อวันที่ 30 เมษายน 2551 ขอให้ยกเลิกพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ ที่เสนอในปี พ.ศ. 2550 โดยมีเหตุผลว่าพระราชบัญญัติฉบับนี้มีเงื่อนไข 9 ประการ คือ

- (1) เอื้อประโยชน์ต่อนายทุน กลุ่มกิจการใช้น้ำขนาดใหญ่ และบริษัทเอกชน
- (2) เปลี่ยนน้ำเป็นสินค้าและขัดต่อกฎหมายรัฐธรรมนูญ
- (3) ให้อำนาจกับภาครัฐ เพิ่มอำนาจกรมทรัพยากรน้ำ
- (4) องค์กรผู้ใช้น้ำแบบจารีต (เหมืองฝาย) ไม่มีส่วนร่วมในกรรมการ คณะกรรมการทรัพยากรน้ำ (กนช) กรรมการลุ่มน้ำ และกรรมการต่างๆ ที่อยู่ในพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ และการได้มาของกรรมการแต่ละชุดไม่มีที่มาอย่างชัดเจน
- (5) การแบ่งน้ำเป็นประเภทไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตแบบชาวบ้านในภูมิภาคต่างๆ
- (6) เป็นกฎหมายที่ทำลายจารีตประเพณีแบบเหมืองฝาย
- (7) เป็นการเพิ่มภาระเรื่องการอนุญาตใช้น้ำ และเพิ่มต้นทุนค่าใช้จ่ายเรื่องน้ำมากขึ้น
- (8) สร้างความขัดแย้งต่อชาวบ้านในลุ่มน้ำเดียวกันและพื้นที่ใกล้เคียงหรือลุ่มน้ำอื่นๆ เพิ่มมากขึ้น

(9) ขาดการมีส่วนร่วมจากเกษตรกร และภาคประชาสังคม และเรียกร้องให้ดำเนินการ ดังนี้

- (1) ให้ยกเลิกพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำอย่างเด็ดขาด
- (2) การดำเนินการโครงการพัฒนาใดๆ จะต้องให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการการพัฒนาบนทิศทางความยั่งยืนของทรัพยากรและความมั่นคงในวิถีชีวิตของประชาชน
- (3) ให้รัฐบาลสนับสนุนและส่งเสริมให้มีการจัดการน้ำในภาคประชาชน และให้รัฐบาลสนับสนุนงบประมาณในการจัดการน้ำของชาวบ้านตามจารีตประเพณีของแต่ละภูมิภาค

ต่อมาในเดือนมิถุนายน 2559 เครือข่ายประชาชนลุ่มน้ำอีสาน จังหวัดยโสธร (2559 : 1-3) ได้ยื่นหนังสือที่ 10/2559 ลงวันที่ 10 มิถุนายน 2559 ถึงประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ (สนช.) ผ่านผู้ว่าราชการจังหวัดยโสธรโดยขอให้ประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ (สนช.) ถอดถอน ร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ของกรมทรัพยากรน้ำที่คณะรัฐมนตรีมีมติรับหลักการเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2558 ออกจากการพิจารณา โดยมีเหตุผลที่สำคัญ 7 ประการคือ

- (1) กระบวนการรับฟังความคิดเห็นกับร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ไม่ครอบคลุมพื้นที่ของชาวบ้านลุ่มน้ำผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ตามหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน
- (2) ตามร่าง พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ มาตรา 6 “ให้รัฐมีอำนาจบริหารทรัพยากรน้ำ สาธารณะบนพื้นฐานความยั่งยืนและความสมดุลของระบบนิเวศ โดยเปลี่ยนแปลงรูปร่างของแหล่งน้ำหรือขยายแหล่งน้ำได้นั้น” โดยรัฐยังมีอำนาจรวมศูนย์ในการจัดการน้ำหรือสามารถเปลี่ยนแปลงรูปร่างของแหล่งน้ำ ทั้งยังเป็นการเพิ่มอำนาจให้รัฐผูกขาดการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ โดยที่รัฐสามารถที่จะกำหนดการพัฒนาแหล่งน้ำไปในทิศทางที่ประชาชนคนลุ่มน้ำไม่มีส่วนร่วม ซึ่งอาจนำมาสู่ความขัดแย้งในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำระหว่างรัฐกับชุมชน
- (3) ร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ไม่ได้ยึดโยงอำนาจประชาชนคนลุ่มน้ำผ่าน การกระจายอำนาจที่จะให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ เห็นได้ชัดจากการจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นที่ผ่านมา
- (4) สัดส่วนในการแต่งตั้งคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ ส่วนใหญ่จะเป็นตัวแทนจากภาครัฐ ส่วนภาคประชาชนแทบจะไม่มีพื้นที่เลย ซึ่งหน่วยงานภาครัฐหรือกรมการนโยบายควรมีบทบาทหน้าที่ในประเด็นการร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. เพียงแต่การติดตาม ส่งเสริมสนับสนุนองค์กรภาคประชาชนให้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ
- (5) กระบวนการกำหนดนโยบายและแผนงานตามร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. เป็นการกำหนดจากส่วนบนลงล่าง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความไม่จริงใจของภาครัฐต่อภาคประชาชนคนลุ่มน้ำ
- (6) การกำหนดให้มีผู้เสนอแนะตามร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ที่กำหนดให้มีผู้ทรงคุณวุฒิ ความรู้ ความเชี่ยวชาญนั้น ย่อมหมายถึงบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญด้านน้ำ แต่บุคลากรเหล่านี้จะไม่เข้าใจระบบนิเวศในแหล่งน้ำที่มีความซับซ้อน
- (7) ร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ฉบับนี้ มุ่งสรรหาประเด็นเรื่องการจัดสรรทรัพยากรน้ำ โดยที่ไม่ได้ระบุหรือมุ่งเน้นการบูรณาการจัดการทรัพยากรดิน น้ำ ป่า ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของระบบนิเวศน้ำ

ดังนั้นทางเครือข่ายประชาชนลุ่มน้ำอีสาน จึงมีข้อเสนอต่อร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ข้างต้น ดังนี้

(1) ให้ประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ (สนช.) ถอดถอนร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ของกรมทรัพยากรน้ำออกจากการพิจารณาตามเหตุผลข้างต้น

(2) กระบวนการมีส่วนร่วม การรับฟังความคิดเห็นของประชาชนลุ่มน้ำ รัฐจะต้องจัดให้ครอบคลุมกลุ่มคนที่มีส่วนได้ ส่วนเสีย

(3) ร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. เป็นร่างที่ไม่ได้เกิดขึ้นจากกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนลุ่มน้ำโดยแท้จริง

(4) ร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. จะต้องให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมตั้งแต่กระบวนการร่าง

17.3 ระบบข้อมูลทรัพยากรน้ำไทย

เนื่องจากระบบข้อมูลทรัพยากรน้ำมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการวางแผนการพัฒนาทรัพยากรน้ำในอนาคต รวมทั้งการเตือนภัยพิบัติต่างๆ ในหัวข้อนี้จะทบทวนและวิเคราะห์รวม 4 เรื่อง คือ (1) ลำดับนโยบายการพัฒนาทรัพยากรน้ำไทย (2) องค์กรที่เกี่ยวข้องกับระบบข้อมูลทรัพยากรน้ำไทย (3) ปัญหาและอุปสรรคในการจัดทำระบบข้อมูลทรัพยากรน้ำไทย (4) ข้อเสนอแนะในการพัฒนาระบบข้อมูลทรัพยากรน้ำไทย

17.3.1 ลำดับนโยบายการพัฒนาทรัพยากรน้ำไทย

การพัฒนาระบบข้อมูลทรัพยากรน้ำไทย ได้ปรากฏเป็นนโยบายตามที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับต่างๆ และนโยบายของรัฐบาลคณะต่างๆ ตามลำดับดังนี้

(1) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) ได้กำหนดไว้ว่า “ให้มีการศึกษาและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งน้ำให้ครบถ้วน เพื่อประโยชน์ในการวางแผนพัฒนาแหล่งน้ำ” (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2519: 172)

(2) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) ได้กำหนดไว้ว่า “สนับสนุนให้มีการพัฒนาระบบข้อมูลทรัพยากรแหล่งน้ำให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน” (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2529: 137)

(3) คณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ 8 กันยายน 2530 ให้กระทรวงมหาดไทย กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและการพลังงานการไฟฟ้าฝ่ายผลิต ส่วนราชการและรัฐวิสาหกิจที่รับผิดชอบการก่อสร้างแหล่งน้ำจัดส่งข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งน้ำขนาดต่างๆ ที่อยู่ในความรับผิดชอบให้คณะกรรมการแหล่งน้ำแห่งชาติ เพื่อให้มีข้อมูลที่ครบถ้วนสำหรับดำเนินงาน ให้คณะกรรมการแหล่งน้ำแห่งชาติรับผิดชอบในการประสานแผนปฏิบัติการพัฒนาแหล่งน้ำของส่วนราชการต่างๆ

(4) คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ ได้กำหนดนโยบายการพัฒนาทรัพยากรน้ำ โดยคณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ 9 มกราคม 2533 ในแนวทางหลัก ข้อ 3.9 ได้กำหนดไว้ดังนี้ “สนับสนุนการพัฒนาระบบข้อมูลทรัพยากรน้ำให้มีเอกภาพและประสิทธิภาพ” (สำนักงานคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ, 2533: 3)

(5) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) ได้กำหนดไว้ว่า “สนับสนุนการจัดทำระบบข้อมูลแหล่งน้ำเพื่อประโยชน์ในการวางแผนและการกำหนดนโยบายจัดสรรน้ำ ป้องกันและบรรเทาอุทกภัย” (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2534: 238)

(6) วันที่ 31 ตุลาคม 2543 คณะรัฐมนตรีได้มีมติเรื่องนโยบายน้ำแห่งชาติ ซึ่งในข้อ 9 ได้กำหนดไว้ดังนี้ “สนับสนุนงบประมาณสำหรับแผนปฏิบัติการตามนโยบาย รวมทั้งการวิจัย การประชาสัมพันธ์ การรวบรวมข้อมูลข่าวสารและการถ่ายทอดเทคโนโลยีเกี่ยวกับเรื่องน้ำต่อสาธารณชนอย่างเพียงพอและต่อเนื่อง

(7) ในช่วงรัฐบาลคณะที่ 60 พ.ศ. 2555 ได้มีการจัดทำแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ โดยมีการกำหนดแผนงานพัฒนาดังข้อมูลระบบพยากรณ์และเตือนภัย ซึ่งต่อมาได้จัดทำเป็นโมดูล A-6 ในลุ่มน้ำเจ้าพระยา และโมดูล B-4 ในลุ่มน้ำอื่นๆ และได้มีการประมวลดำเนินการไปแล้ว แต่เนื่องจากการคัดค้านจากประชาชน จึงมิได้ดำเนินการ (คณะกรรมการบริหารจัดการน้ำและอุทกภัย, 2555: 3)

(8) วันที่ 27 พฤษภาคม 2558 กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ได้เสนอ “(ร่าง) พระราชบัญญัติสารสนเทศทรัพยากรน้ำแห่งชาติ พ.ศ. เพื่อให้คณะรัฐมนตรีพิจารณา ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 16 มิถุนายน 2558 ให้รวมสถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำแห่งชาติไว้ในร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ซึ่งอยู่ในระหว่างการตรวจพิจารณาของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

(9) วันที่ 20 กรกฎาคม 2558 มีคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 189/2558 เรื่องแต่งตั้งคณะกรรมการบูรณาการฐานข้อมูลน้ำและภูมิอากาศแห่งชาติ โดยมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นประธาน ผู้อำนวยการสถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร (องค์การมหาชน) เป็นเลขานุการ โดยมีหน้าที่ในการกำหนดกรอบนโยบายและแผนการดำเนินงานในการบูรณาการฐานข้อมูลน้ำและภูมิอากาศ สนับสนุนการใช้ประโยชน์ข้อมูลร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งติดตาม ตรวจสอบ วิเคราะห์ คาดการณ์ สถานการณ์น้ำ เพื่อเป็นข้อสรุปสนับสนุนสั่งการของนายกรัฐมนตรี (คณะกรรมการขับเคลื่อนการบูรณาการฐานข้อมูลกลางภาครัฐ, 2559: 2)

(10) วันที่ 20 เมษายน 2559 ในการประชุมคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ ครั้งที่ 2/2559 คณะกรรมการฯ ได้มีมติให้สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร (องค์การมหาชน) หรือ สสนก. เป็นผู้รับผิดชอบ ศูนย์ข้อมูลน้ำแห่งชาติ ในชื่อ “คลังข้อมูลน้ำและภูมิอากาศแห่งชาติ” ทั้งนี้ให้ สสนก. ปรับปรุงกฎหมายจัดตั้ง สสนก. เพื่อทำหน้าที่ศูนย์ข้อมูลแห่งชาติ โดยไม่ขัดกับร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ (กรมทรัพยากรน้ำ, 2559: 3-4)

17.3.2 องค์การที่เกี่ยวข้องกับระบบข้อมูลทรัพยากรน้ำไทย

สืบเนื่องจากมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำไทยจำนวนมาก หลายหน่วยงานมีกิจกรรมที่เหมือนหรือคล้ายคลึงกัน การจัดทำข้อมูลอยู่ในลักษณะต่างหน่วยงานต่างทำ ทำให้มีข้อมูลที่ได้มาในเรื่องเดียวกันอาจจะสอดคล้องหรือแตกต่างกัน และไม่สามารถจะระบุได้ว่าข้อมูลของหน่วยงานใดถูกต้องที่สุด

ปัจจุบันมีหน่วยงานหลักที่มีฐานข้อมูลน้ำอยู่หลายหน่วยงาน เช่นกระทรวงมหาดไทย มีกรมโยธาธิการและผังเมือง กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีกรมทรัพยากรน้ำ กรมควบคุมมลพิษ กรมทรัพยากรน้ำบาดาล กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีกรมชลประทาน กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีสถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มีกรมอุตุฯ รมว.ศึกษา เป็นต้น ซึ่งบางหน่วยงานมีข้อมูลที่ซ้ำซ้อนกัน ดังรายละเอียดในตารางที่ 17-12

ตารางที่ 17-12 ฐานข้อมูลทรัพยากรน้ำ : องค์การที่เกี่ยวข้องกับระบบข้อมูลทรัพยากรน้ำไทย

หน่วยงาน	ข้อมูลสำคัญ
กรมทรัพยากรน้ำ ¹⁾	1. มีข้อมูลด้านน้ำครบทุกด้าน เช่น ปริมาณน้ำฝน ปริมาณน้ำในอ่าง ระดับน้ำท่า คุณภาพน้ำ 2. มีข้อมูลเกี่ยวกับน้ำ เช่น การเปรียบเทียบข้อมูลปริมาณน้ำในแต่ละปี 3. มีการรายงานสถานการณ์น้ำในแต่ละสถานีโทรมาตรแหล่งน้ำสำคัญและภาพจากกล้อง CCTV 4. มีแนวทางในการบริหารจัดการภัยแล้ง รายงานผลทุกๆสัปดาห์ 5. มีการรายงานผลการเฝ้าระวังและติดตามสถานการณ์น้ำ 24 ชั่วโมง 6. มีการประสานข้อมูลต่างๆกับหน่วยงานอื่น เช่น สภาพอากาศ สภาพน้ำฝน น้ำท่า ภาพถ่ายดาวเทียม สภาพน้ำในเขื่อน
กรมชลประทาน ¹⁾	1. ข้อมูลสถานการณ์น้ำทำรายวันเป็นข้อมูลแบบ Real-time ทำให้ติดต่อผู้ใช้งานข้อมูล เช่น ปริมาณน้ำในเขื่อนทุกเขื่อนในประเทศ 2. ข้อมูลการติดตามสถานการณ์น้ำจากกล้อง CCTV เช่น ระดับน้ำในลุ่มน้ำเจ้าพระยา 3. มีการเชื่อมโยงข้อมูลจากหน่วยงานอื่นมากมาย เช่น กรมอุตุนิยมวิทยา กรมอุทกศาสตร์ ซึ่งข้อมูลส่วนใหญ่เป็นข้อมูลที่ทันสมัย 4. มีการคาดการณ์ปริมาณน้ำล้นหน้าในลุ่มน้ำหลัก 5. มีศูนย์วิเคราะห์สถานการณ์น้ำ
กรมอุตุนิยมวิทยา ¹⁾	1. มีข้อมูลเกี่ยวกับสภาพอากาศ ภูมิอากาศครอบคลุมเกือบทุกพื้นที่ซึ่งมีผลเกี่ยวกับการระเหย ของน้ำความชุ่มชื้น 2. มีข้อมูลการพยากรณ์ฝนในอดีต เพื่อการศึกษาเปรียบเทียบ 3. มีแหล่งข้อมูลเตือนภัยทั้งในและต่างประเทศ เช่น พายุ น้ำท่วม และรายงานแผ่นดินไหว
กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ¹⁾	1. มีข้อมูลสารสนเทศภูมิศาสตร์เกี่ยวกับสภาพน้ำท่วมภาพถ่ายดาวเทียม 2. มีข้อมูลพื้นที่ภัยแล้งในแต่ละภูมิภาคของประเทศ
กรมควบคุมมลพิษ ¹⁾	1. มีข้อมูลคุณภาพอากาศรายวัน สถานการณ์หมอกควัน ซึ่งมีผลต่อคุณภาพน้ำ 2. มีข้อมูลคุณภาพน้ำผิวดิน น้ำทะเล 3. มีข้อมูลระดับเสียงรายวันในเขตกทม. สารเคมี และของเสียอันตราย 4. มีแนวทางในการบริหารจัดการคุณภาพแหล่งน้ำ
กรมโยธาธิการและผังเมือง ¹⁾	มีข้อมูลซึ่งอยู่ในรูปแผนที่แหล่งน้ำ เช่น แม่น้ำ หนองน้ำ อ่างเก็บน้ำ คลองส่งน้ำ
กรมทรัพยากรน้ำบาดาล ¹⁾	1. มีข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งน้ำบาดาล คุณภาพน้ำบาดาล ฐานข้อมูล วิเคราะห์น้ำบาดาลที่มีคุณภาพ 2. มีฐานข้อมูลระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์และการจัดทำระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ เพื่อการจัดการน้ำบาดาลในเขตวิกฤต
ศูนย์เตือนภัยพิบัติแห่งชาติ ¹⁾	มีประกาศข่าวสารการเตือนภัย
สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร ²⁾	1. มีข้อมูลที่เป็นความรู้ด้านการเกษตรการผลิต 2. ระบบข้อมูลความเสี่ยงด้านต่างๆ

ที่มา : ¹⁾ สถาปนิกรูปแห่งชาติ (2558: 106-107)

²⁾ สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร (2559: 1)

17.3.3 ปัญหาและอุปสรรคในการจัดทำระบบข้อมูลทรัพยากรน้ำไทย

ปธาน สุวรรณมงคล (2540: 165) ได้สรุปสภาพปัญหาของการจัดทำระบบข้อมูลในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำว่ามี 5 ประการ คือ

- (1) กฎระเบียบไม่เอื้ออำนวย
- (2) ข้อมูลกระจัดกระจาย
- (3) ขาดระบบเชื่อมโยงข้อมูล
- (4) การจัดเก็บข้อมูลไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน และ
- (5) บุคลากรขาดทักษะ

โดยมีสาเหตุ 4 ประการ คือ

- (1) ทักษะของผู้บริหารองค์กร
- (2) นโยบายของรัฐและหน่วยงาน
- (3) การบริหารงานแบบอิสระของหน่วยงานระดับกรม และ
- (4) ขาดผู้ชำนาญด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ

ถึงปัจจุบันได้มีการรายงานถึงปัญหาของระบบข้อมูลทรัพยากรน้ำไทย โดยคณะกรรมการกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำและสภาพภูมิรัฐแห่งชาติ ไว้ใน พ.ศ. 2558 ซึ่งผ่านมากเกือบ 2 ทศวรรษ สภาพปัญหาและสาเหตุก็ไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก โดยมีรายละเอียดดังนี้

คณะกรรมการกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (2558: 2-41) ได้รายงานไว้ว่า

“ ปัญหาหลักที่สำคัญคือ การบูรณาการในเชิงพื้นที่หรือหน่วยงานราชการ เมื่อพิจารณาจากโครงสร้างดังกล่าว พบว่ามีลำดับชั้นการสั่งการที่ค่อนข้างชัดเจน แต่การกำหนดพื้นที่ หน้าที่ความรับผิดชอบยังไม่ชัดเจน เช่นการดูแลพื้นที่เขตเมือง พื้นที่เศรษฐกิจ พื้นที่ชลประทาน พื้นที่นอกเขตชลประทาน เป็นต้น จากรูปแบบและอำนาจหน้าที่ตามกลไกดังกล่าว ส่งผลถึงระบบการจัดการฐานข้อมูล ทั้งการรวบรวมสถิติ ข้อมูลพื้นฐาน การคาดการณ์พยากรณ์ และติดตามเฝ้าระวังของหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ซึ่งมีถึง 240 รายการข้อมูล ยังมีลักษณะเป็นโครงการเดี่ยว เน้นกิจการภายในหน่วยงานหลัก ไม่ได้มองภาพรวมและผลสำเร็จของส่วนรวม ดังนั้น การมีระบบคลังข้อมูลน้ำแห่งชาติ เป็นระบบโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อรวบรวมและเชื่อมโยงข้อมูลเข้าด้วยกัน จึงเป็นสิ่งสำคัญ หมายถึงการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารที่มีคุณภาพไปถึงมือกลุ่มเป้าหมายได้อย่างรวดเร็ว ปัจจุบันพบว่า ช่องทางการรับรู้และเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารมีหลากหลายช่องทางและกระจายไปอย่างรวดเร็ว หากข้อมูลที่ส่งต่อไปไม่มีคุณภาพ ข้อมูลที่เป็นเท็จ ย่อมส่งผลกระทบก่อให้เกิดความเสียหายและการสื่อสารที่ผิดพลาด ดังนั้นคุณภาพของข้อมูลจึงเป็นสิ่งสำคัญ โดยได้สรุปปัญหาด้านฐานข้อมูลและองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรน้ำ ดังนี้

- (1) ข้อมูลที่มีอยู่กระจัดกระจายในหลายหน่วยงานราชการและหลายครั้งมีการขัดแย้งของข้อมูล
- (2) ข้อมูลมีความหลากหลาย และไม่มีการจัดกลุ่มข้อมูลอย่างเป็นระบบและอยู่ในมาตรฐานเดียวกัน ทำให้ยากต่อการนำไปใช้
- (3) การขาดความเชื่อมโยง เชื่อมต่อ ของข้อมูลที่สมบูรณ์และทันสมัย
- (4) การขาดบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญ
- (5) มีระบบคลังข้อมูล แต่ไม่มีการนำไปใช้ หรือขาดการยอมรับ ขาดความร่วมมือ”

สภาปฏิรูปแห่งชาติ (2558: 107-108) ได้สรุปปัญหาและอุปสรรคด้านข้อมูลทรัพยากรน้ำไว้ดังนี้

(1) ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการวัดและการจัดเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องของหน่วยงานต้นทางเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง ทันสมัย และเพียงพอต่อการนำไปใช้ประโยชน์ ซึ่งประกอบด้วยปัญหา ดังนี้

(1.1) ปัญหาเรื่องประสิทธิภาพและความแม่นยำของเครื่องมือในการวัดและพยากรณ์ เช่น เครื่องมือในการวัดหรือพยากรณ์อากาศ ต้องมีความทันสมัยและมีประสิทธิภาพในการประมวลผลเพื่อให้มีความสามารถในการพยากรณ์สภาพภูมิอากาศได้แม่นยำในช่วงระยะเวลาที่ไกลออกไป และมีความแม่นยำในเชิงพื้นที่แบบเจาะจงยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ยังมีการจัดเก็บข้อมูลบางอย่างที่ใช้คนเก็บและบันทึกข้อมูลซึ่งใช้เวลาในการดำเนินการมากขึ้น และมีโอกาสเกิดข้อผิดพลาดได้มากด้วย

(1.2) ปัญหาเรื่องความถูกต้อง ทันสมัย และความครบถ้วนของข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้อง เช่น ข้อมูลความสูงต่ำของพื้นที่ ข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดิน ข้อมูลความจุ ภาพตัดขวางของทางเดินน้ำต่างๆ เป็นต้น ข้อมูลเหล่านี้มีการวัดและจัดเก็บไว้ที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แต่โดยส่วนมากเป็นข้อมูลที่ไม่ทันสมัย ไม่ได้รับการปรับปรุงให้เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ โดยมีสาเหตุส่วนหนึ่งด้านงบประมาณในการดำเนินการ ขาดกำลังคนหรือขาดวิธีการบริหารจัดการอย่างถูกต้องและเหมาะสม ขาดความร่วมมือจากประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

(1.3) ปัญหาเรื่องรูปแบบในการจัดเก็บข้อมูล ข้อมูลบางส่วนถูกจัดเก็บในเชิงบรรยาย ทำให้ไม่สามารถนำไปประมวลผลแบบอัตโนมัติได้ เนื่องจากต้องอาศัยคนในการอ่านและตีความหมายข้อมูลแต่ละรายการ นอกจากนี้ ข้อมูลบางส่วนไม่ได้ถูกจัดเก็บในรูปแบบที่เหมาะสมต่อการนำไปใช้ประโยชน์ ทำให้เสียเวลาในการแปลงข้อมูลเพื่อนำไปใช้งาน สาเหตุส่วนหนึ่งอาจมาจากความเคยชินในการจัดเก็บข้อมูลแบบเดิมๆ โดยไม่ได้คำนึงถึงการนำไปใช้ประโยชน์อย่างแท้จริง

(2) ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการรวบรวมข้อมูลจากหน่วยงานต้นทางเพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลเพื่อนำไปสู่การตัดสินใจในการดำเนินการและวางแผนงานในการป้องกันแก้ไข

(3) ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและทันสมัยแก่สาธารณชน เพื่อให้ประชาชนสามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ซึ่งจะนำไปสู่การตัดสินใจป้องกันและดูแลชีวิตและทรัพย์สินของตนเองให้ปลอดภัยที่สุด

17.3.4 ข้อเสนอแนะในการพัฒนาระบบข้อมูลทรัพยากรน้ำไทย

ปธาน สุวรรณมงคล (2540: 169-170) ได้มีข้อเสนอแนะในการพัฒนาระบบข้อมูลทรัพยากรน้ำไทยไว้ดังนี้

“การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในอนาคตจำเป็นต้องอาศัยเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัยมาใช้ในการวิเคราะห์คาดการณ์สภาพการณ์ด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น การคาดการณ์เกี่ยวกับปริมาณน้ำในด้านอุปสงค์อุปทาน การคาดการณ์ปริมาณน้ำเพื่อป้องกันน้ำท่วม เป็นต้น แต่ในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัยมาใช้จำเป็นต้องมีการวางแผนอย่างเป็นระบบจึงจะทำให้เทคโนโลยีที่นำมาใช้บังเกิดผลสมบูรณ์ตามเป้าหมาย ซึ่งก็หมายความว่า จะต้องมีการจัดทำแผนแม่บทด้านเทคโนโลยีสารสนเทศทรัพยากรน้ำที่มีฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชนเข้ามีส่วนร่วมด้วย และมีการเตรียมพร้อมในด้านต่างๆ ทั้งความพร้อมด้านคน และความเหมาะสมของเทคโนโลยีที่จะนำมาใช้”

คณะกรรมการกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (2558: 3-35)

การพัฒนาระบบฐานข้อมูลสนับสนุนการตัดสินใจ ไว้ในแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ที่ 6 การบริหารจัดการไว้ 4 ประการ ดังนี้

(1) พัฒนาระบบสนับสนุนการบริหารน้ำในภาวะปกติ และภาวะวิกฤติ เช่น การปรับปรุงเกณฑ์การจัดสรรน้ำในอ่างเก็บน้ำ การบริหารจัดการน้ำหลากหลายเป็นระบบ ระบบเตือนภัยน้ำหลาก ดินโคลนถล่ม เป็นต้น

(2) เพิ่มข้อมูลนำเข้า และเพิ่มประสิทธิภาพคลังข้อมูลน้ำแห่งชาติ

(3) พัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐาน และระบบสนับสนุนที่สำคัญในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ โดยจัดเป็นกลุ่มงาน และใช้รายงานร่วมกัน เช่น ระบบโทรมาตร แผนที่และแบบจำลอง

(4) พัฒนาระบบสนับสนุนการวางแผนการพัฒนา/อนุรักษ์/การใช้ประโยชน์

สภาปฏิรูปแห่งชาติ (2558: 11) ได้จัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการในปี 2558 และได้สรุปสิ่งที่ภาคประชาชนเห็นว่าสำคัญต่อกลไกการปฏิรูปด้านข้อมูลและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของประชาชน 5 ประการ ได้แก่

(1) การจัดการข้อมูลให้มีความถูกต้อง น่าเชื่อถือ ทันสมัย

(2) การสร้างกระบวนการเรียนรู้และสร้างองค์ความรู้สำหรับผู้ใช้น้ำในระดับต่างๆ และสำหรับหน่วยงานปฏิบัติ

(3) การจัดตั้งศูนย์ข้อมูลที่มีความอิสระในการดำเนินการ ปลอดจากอำนาจครอบงำจากฝ่ายการเมือง มีการบริหารจัดการข้อมูลและมีการปรับปรุงข้อมูลให้ทันสมัยตลอดเวลา โดยต้องมีระบบการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่เอื้ออำนวยต่อการเข้าถึงและใช้งานของภาคประชาชน และผู้มีส่วนได้เสียในระดับต่างๆ

(4) ส่งเสริมความร่วมมือจากองค์กรและหน่วยงานต่างๆ ทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐและเอกชนในเชิงการแบ่งปัน แลกเปลี่ยน ใช้งานและเผยแพร่ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์น้ำและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำ

(5) การบังคับใช้กฎหมาย ทั้งกฎหมายรัฐธรรมนูญ กฎหมายแม่บทด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ซึ่งต้องส่งเสริมบทบาทให้ภาคส่วนต่างๆ ได้เข้ามามีส่วนรับรู้รับทราบ แลกเปลี่ยนข้อมูล ข้อคิดเห็น และร่วมบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศได้อย่างจริงจัง เป็นรูปธรรม ไม่ถูกกีดกันโดยระบบราชการ และอำนาจนักการเมือง เป็นต้น

17.4 ปัญหาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำไทย

จากการทบทวนถึงพลวัตนโยบายน้ำไทยพบว่าภัยพิบัติที่เกิดขึ้น ทั้งวิกฤติภัยแล้งและอุทกภัย มีสาเหตุจากปัจจัย 2 ประการ คือ ภัยธรรมชาติและการบริหารจัดการ เพื่อให้เห็นปัญหาการบริหารจัดการที่มีขอบเขตกว้างขวาง จึงได้ทบทวนความเห็นจากผู้มีส่วนได้เสียที่รวมถึงส่วนราชการ สถาบันวิจัย นักวิชาการ และฝ่ายการเมือง ในหัวข้อนี้ จะทบทวนและวิเคราะห์รวม 3 เรื่อง คือ (1) ปัญหาการบริหารจัดการน้ำไทย จากความเห็นของผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มต่างๆ และ (2) สรุปประเด็นหลักปัญหาการบริหาร และ (3) สาเหตุของปัญหาในการบริหารจัดการน้ำไทย

17.4.1 ปัญหาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจากความเห็นของผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มต่างๆ

ถึงแม้ว่ารัฐบาลได้มีการกำหนดนโยบายทรัพยากรน้ำมาตลอดเวลาอันยาวนานก็ตาม แต่ยังคงมีปัญหาในการบริหารจัดการน้ำจนถึงปัจจุบัน ดังความเห็นของผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มต่างๆ ที่รวมถึง ส่วนราชการ สถาบันวิจัย นักวิชาการ และฝ่ายการเมือง ที่ได้ทบทวนจากแหล่งข้อมูลต่างๆ รวม 23 ชิ้นงาน ระหว่าง พ.ศ. 2538-2558 ดังนี้

- (1) สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2538: 1)
- (2) ปธาน สุวรรณมงคล (2540 : 33-34)
- (3) สำนักงานคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (2541: 16-17)
- (4) นักศึกษาหลักสูตรการปฏิบัติการจิตวิทยาฝ่ายอำนวยการรุ่นที่ 83 (2541: 5-19 ถึง 5-20)
- (5) สำนักงานทรัพยากรส่วนพระมหากษัตริย์ (2543: 2-18)
- (6) มิ่งสรรพ ขาวสะอาด และคณะ (2544: 65)
- (7) คณะกรรมการวิสามัญศึกษาแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่สัมฤทธิ์ผลในประเทศไทย (2546: 9-11)
- (8) คณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ (2546: 40)
- (9) อำนาจ วงศ์บัณฑิต และคณะ (2548: 1)
- (10) สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ (2554: 1-2)
- (11) สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ (2554: 3)
- (12) คณะกรรมการปฏิรูป (2554: 32-34)
- (13) คณะกรรมการยุทธศาสตร์เพื่อวางระบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (2555: 1)
- (14) การแถลงข่าวแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (2555: 2)
- (15) สุเทพ แสงทรัพย์ (2556: 1-3)
- (16) กัมปนาท ภักดีกุล (2557: 4-5)
- (17) คณะอนุกรรมการพัฒนาและบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเกี่ยวกับการจัดองค์กรและการออกกฎ (2557: 1-2)
- (18) กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย (2558: 3-4)
- (19) คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย (2558 :4-7)
- (20) คณะกรรมการกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (2558: 32,40)
- (21) สภาพัฒนาเศรษฐกิจ (2558: 2-8)
- (22) นิพนธ์ พัวพงศกร และคณะ (2558: 10)
- (23) สุจิตต์ คุณธนกุลวงศ์ (2558: 39)

โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2538: 1) ได้สรุปถึงปัญหาการพัฒนาทรัพยากรน้ำไว้ 3 ประการ คือ

- (1) การขาดแผนหลักในการพัฒนาลุ่มน้ำอย่างเป็นระบบ การพัฒนาทรัพยากรน้ำที่ผ่านมานั้นด้านการจัดหาเป็นหลัก ทำให้ขาดการพิจารณาด้านการใช้และการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ
- (2) ข้อจำกัดทางศักยภาพของลุ่มน้ำ ลุ่มน้ำบางแห่งสภาพภูมิประเทศไม่เอื้ออำนวยให้มีการพัฒนาแหล่งน้ำได้ เนื่องจากจะมีผลกระทบต่องิเลสแวดล้อมด้านพื้นที่ป่า การดำรงชีวิตของสัตว์ป่า รวมทั้งการตั้งถิ่นฐานของประชาชนในท้องถิ่น

(3) ขาดความชัดเจนในด้านองค์กรดูแลและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง โดยในปัจจุบันมีหน่วยงานด้านการพัฒนาทรัพยากรน้ำกระจัดกระจายอยู่ในกรมต่างๆ 33 กรม ภายใน 8 กระทรวง

2. ปธาน สุวรรณมงคล (2540: 33-34) ได้วิเคราะห์ถึงสาเหตุของปัญหาวิกฤติการณ์น้ำที่สำคัญบางประการไว้ดังนี้

“(1) การขาดนโยบายด้านการบริหารทรัพยากรน้ำที่ครอบคลุม เท่าที่ผ่านมาเป็นเวลากว่าสามทศวรรษนับแต่ปี พ.ศ.2504 แม้ว่ารัฐบาลจะมีการระบุถึงทรัพยากรน้ำในแนวนโยบายของรัฐบาลที่แถลงต่อสภาผู้แทนราษฎรแต่ก็ไม่ได้ให้ทิศทางที่ชัดเจนและครอบคลุมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่จะสามารถแปลงให้บังเกิดผลเป็นรูปธรรม ทั้งนี้สาเหตุที่สำคัญประการหนึ่งมาจากการที่รัฐบาลขาดความเอาใจใส่อย่างจริงจังในขั้นตอนของการจัดทำนโยบาย (ส่วนใหญ่จัดทำโดยข้าราชการประจำมากกว่าพรรคการเมืองและการกำกับการแปลงนโยบายไปสู่การปฏิบัติ

(2) รัฐขาดการวางแผนแม่บท (master plan) ด้านทรัพยากรน้ำของประเทศ เท่าที่ผ่านมามีเพียงนโยบายที่แถลงต่อสภาโดยขาดแผนที่จะเป็นการแปลงให้นโยบายไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมจึงเป็นเสมือนการพูดโดยขาดการกระทำและความรับผิดชอบ นอกจากนี้การกำหนดนโยบายด้านน้ำก็มิได้คำนึงเรื่องการใช้ที่ดินซึ่งเป็นสิ่งสำคัญควบคู่กันกับทรัพยากรน้ำการที่รัฐบาลขาดนโยบายที่ชัดเจนและความครอบคลุมและไม่มีการวางแผนแม่บทในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่มีจำกัดมากซึ่งในปัจจุบันจึงนำไปสู่การจัดการน้ำอย่างไม่เหมาะสม ไม่เกิดประโยชน์เต็มที่ และนำไปสู่ความขัดแย้งในการแย่งชิงน้ำระหว่างกลุ่มคนในสังคมอันเป็นเหตุการณ์ที่พบเห็นมากขึ้น และข้อจำกัดทางการเมืองและทางกฎหมายในการนำน้ำจากแหล่งน้ำระหว่างประเทศมาเพิ่มปริมาณน้ำในประเทศเพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำยิ่งจะทำให้วิกฤตการณ์ความขัดแย้งในการใช้น้ำทวีความรุนแรงมากขึ้น”

ในด้านนโยบายของรัฐบาลด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำนั้น ปธาน สุวรรณมงคล (2540: 53-54) ได้วิเคราะห์ไว้หลายประการที่สำคัญ คือ

“(1) รัฐบาลยังไม่ให้ความสำคัญและความจริงจังกับการกำหนดนโยบายที่มีวิสัยทัศน์และมีความชัดเจนสามารถแปลงไปปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมเท่าที่ควร แต่กลับไปให้ความสำคัญกับขั้นตอนของการจัดสรรงบประมาณรายจ่ายประจำปีและการบริหารงบประมาณมากกว่า ดังนั้นการดำเนินการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจึงเป็นเรื่องของงานประจำอย่างที่เคยทำกันมาก่อนหน้านั้น นอกจากนี้การที่รัฐบาลพลเรือนของไทยจะเป็นรัฐบาลผสมหลายพรรคทำให้ขาดเอกภาพในเชิงนโยบายที่จะแก้ไขปัญหาของชาติที่เผชิญอยู่ และขาดความต่อเนื่องในการบริหารงาน เป็นผลให้การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเป็นเรื่องของข้าราชการประจำไปเกือบทั้งหมด

(2) พรรคการเมืองยังไม่เข้มแข็ง ขาดการเตรียมพร้อมที่จะเข้ามาบริหารงาน ดังจะเห็นได้จากนโยบายของพรรคการเมือง ยังขาดการศึกษาวิเคราะห์ถึงปัญหาสำคัญของประเทศและเสนอแนวนโยบายทางการแก้ไขอย่างเป็นระบบและชัดเจนหากได้เป็นรัฐบาล ดังนั้นเมื่อได้เข้ามาบริหารประเทศจึงมักต้องอาศัยข้าราชการประจำร่วมกับนักวิชาการเป็นหลักในการร่างนโยบายเสนอมารวมเป็นนโยบายรัฐบาล ทำให้มิติในการแก้ไขปัญหาอยู่ในแนวเดิน และในทิศทางที่ไม่กระทบต่อการบริหารงานแบบเดียวของส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ดังเช่นเดียวกับกรณีทรัพยากรน้ำ ไม่ได้รับความสนใจจากพรรคการเมืองในการเสนอแนวทางในการจัดการกับปัญหาอย่างเป็นรูปธรรม

(3) การจัดทำนโยบายและแผนด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเท่าที่ผ่านมายังขาดการมีส่วนร่วมจากภาคเอกชนและภาคประชาชน ส่วนใหญ่เป็นเรื่องของข้าราชการนักวิชาการ (technocrat) ที่จัดทำขึ้นในกระบวนการภายในระบบราชการโดยเฉพาะในส่วนกลาง ทำให้มุมมองในการเข้าใจถึงปัญหา และแนวทางแก้ไขทั้งในเชิงนโยบายและมาตรการมีความแคบ การริเริ่มรับฟังความคิดเห็นจากสาธารณะในการจัดทำแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 จึงเป็นมิติใหม่ของระบบราชการที่เปิดให้กับภาคอื่นนอกภาครัฐราชการได้มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาของประเทศ”

3. สำนักงานคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (2541: 16-17) ได้กล่าวถึงปัญหาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในประเทศไทยไว้ดังนี้

(1) นโยบาย ไม่มีนโยบายทางด้านการบริหารจัดการน้ำที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรมเพียงพอที่จะนำไปสู่การปฏิบัติได้

(2) โครงสร้างองค์การบริหารและการกระจายอำนาจ มีการบริหารในลักษณะแยกส่วน ไม่มีเอกภาพ ไม่มีการกระจายอำนาจในองค์กรปกครองท้องถิ่น

(3) งบประมาณ มีการจัดทำงบประมาณแต่ไม่มีฉบับใดที่มีบทบาทอยู่ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำโดยตรง

(4) กฎหมาย มีกฎหมายจำนวนมาก แต่ไม่มีฉบับใดที่มีบทบาทอยู่ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำโดยตรง

(5) ข้อมูลสารสนเทศ กระจัดกระจายอยู่ในส่วนราชการต่างๆ ไม่สามารถนำมาใช้สำหรับการวางแผนการพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. นักศึกษาหลักสูตรการปฏิบัติการจิตวิทยาฝ่ายอำนวยการรุ่นที่ 83 (2541: 5-19 ถึง 5-20) ได้สรุปถึงปัญหานโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันแก้ไขปัญหายั่งยืนไว้ดังนี้

(1) ขาดกฎหมายว่าด้วยทรัพยากรน้ำ

(2) ขาดแผนแม่บทในการจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศ

(3) การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเป็นของรัฐ ประชาชนไม่มีส่วนร่วม ทำให้ไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง

(4) สิทธิในการใช้น้ำไม่ชัดเจน ทำให้ผู้ที่มีศักยภาพทางสังคม หรือเศรษฐกิจดีกว่าสามารถนำน้ำมาใช้ได้ก่อน เกิดความไม่เป็นธรรมในสังคม

(5) หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องมีหลายหน่วยงาน แต่ละหน่วยงานมีกฎหมายคนละฉบับ และขาดการประสานงานที่ดี

5. สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ (2543: 2-18) ได้สรุปไว้ในรายงานการศึกษาโครงการจัดทำกรอบและประสานการบริหารจัดการและพัฒนาทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำเจ้าพระยาถึงปัญหาในการบริหารจัดการไว้ 3 ประการ คือ

(1) ปัญหาด้านองค์กร เนื่องจากมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำมากเกินไป ขาดหน่วยงานกลางในการวางแผนและประสานงาน ทำให้การดำเนินงานระหว่างหน่วยงานต่างๆ ไม่สอดคล้องกันเท่าที่ควร ทำให้เกิดความซ้ำซ้อนในการทำงาน

(2) ปัญหาด้านกฎหมาย มีกฎหมายหลายฉบับที่เกี่ยวกับน้ำซึ่งมีความซ้ำซ้อน ขาดความชัดเจนและมีความล้าหลัง ทำให้เกิดปัญหาในด้านปฏิบัติ และขาดกฎหมายทรัพยากรน้ำ

(3) การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเป็นอำนาจของรัฐประชาชนไม่มีส่วนร่วม ทำให้ไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง

6. มิ่งสรรพ ขาวสะอาด และคณะ (2544: 65) ได้วิเคราะห์ถึงวิวัฒนาการด้านนโยบายทรัพยากรน้ำของประเทศไทยไว้ว่ามีปัญหาที่สำคัญในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่สำคัญอย่างน้อย 5 ประการ คือ

“ (1) ขาดความเป็นเอกภาพในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ทำให้เกิดการซ้อนทับกันของพื้นที่ อำนาจหน้าที่ และการปฏิบัติงาน

(2) ถึงแม้จะมีหน่วยงานดูแลจำนวนมาก ทรัพยากรน้ำก็ยังตกอยู่ในระบบที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้โดยเสรี และโดยปราศจากกติกาในการจัดสรรน้ำ

(3) หน่วยงานหลักของรัฐต่างเน้นหนักในด้านการจัดหาและพัฒนาแหล่งน้ำ เป็นส่วนใหญ่จึงขาดเครื่องมือทางด้านการบริหารจัดการ และการจัดการด้านอุปสงค์

(4) ขาดการมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำในการบริหารจัดการน้ำทำให้ไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่แท้จริง และบรรเทาความขัดแย้งที่สอดคล้องกับปัญหาในท้องถิ่นได้อย่างทันทั่วถึง และ

(5) ขาดความรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศลุ่มน้ำและข้อมูลเศรษฐกิจและสังคม”

7. คณะกรรมาธิการวิสามัญศึกษาแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่สัมฤทธิ์ผลในประเทศไทย (2546: 9-11) ได้วิเคราะห์ถึงปัญหาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำไว้ ดังนี้

(1) นโยบายและแผนหลักการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของรัฐ แต่ละสมัยมีความไม่ชัดเจนและมาครอบคลุมในทุกด้านที่เกี่ยวข้องกัน

(2) ปัญหาด้านโครงสร้างองค์กรบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติจำนวนมาก แต่ไม่มีการบูรณาการ

(3) ปัญหาด้านงบประมาณที่จัดสรรให้แก่หน่วยงานเป็นหลักแทนการจัดในภาพรวมตามสภาพปัญหา

(4) ปัญหาด้านกฎหมาย ที่มีจำนวนมากแต่เนื้อหาไม่ครอบคลุมทุกกิจการ

(5) ปัญหาด้านข้อมูลสารสนเทศ ที่ทุกหน่วยงานใช้เฉพาะในหน่วยงานไม่มีการเชื่อมโยงและไม่มีการนำมารวมไว้ในที่เดียวกัน

8. คณะกรรมาธิการการเกษตรและสหกรณ์ (2546: 40) ได้สรุปความเห็นจากการสัมมนาเรื่อง “การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตรของภาคเหนือ ของผู้มีส่วนได้เสียทุกกลุ่มถึงพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ และคณะกรรมการลุ่มน้ำไว้ว่า

(1) เปร่งรัดการออกพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำเพื่อให้คณะกรรมการลุ่มน้ำมีอำนาจสั่งการได้

(2) เปร่งรัดองค์กรลุ่มน้ำให้เข้มแข็งและมีเอกภาพ

(3) อำนาจการตัดสินใจเป็นของคณะกรรมการลุ่มน้ำเพื่อตัดสินใจแล้ว จึงจะได้รับการจัดสรรงบประมาณมาดำเนินการ

9. อำนาจ วงศ์บัณฑิต และคณะ (2548: 1) ได้รายงานผลการวิจัยในโครงการปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำและจัดร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ ไว้ว่า “กฎหมายในปัจจุบันไม่สามารถควบคุมการใช้การพัฒนาการบริหารจัดการ และการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนทั้งในระดับลุ่มน้ำหรือระดับลุ่มน้ำย่อย และระดับชาติ คณะกรรมการ

ทรัพยากรน้ำแห่งชาติที่เป็นองค์กรสูงสุดเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ ไม่มีอำนาจแท้จริงในการกำหนดนโยบาย การกำกับควบคุมดูแลให้หน่วยงานต่างๆ ปฏิบัติตามนโยบายและจะต้องมีความจำเป็นที่จะต้องจัดทำร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำฉบับใหม่เพื่อเป็นกฎหมายแม่บทเกี่ยวกับการใช้ การพัฒนา การบริหารจัดการ และการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง”

10. สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ (2554: 1-2) ได้สรุปสาระสำคัญถึง สถานการณ์ อุทกภัยปี 2554 ในมุมมองของภาคสื่อมวลชน ไว้ 4 ประการ คือ

“ (1) หน่วยงานกลางในการบริหารจัดการ กรณีอุทกภัยประเทศไทยยังขาด หน่วยงานกลางที่ทำการรวบรวมข้อมูลในด้านน้ำอย่างครบถ้วน โดยข้อมูลที่มีกระจายอยู่หลายหน่วยงาน อาทิ กรมอุตุนิยมวิทยาเป็นหน่วยงานที่ดูแลการพยากรณ์อากาศและมีข้อมูลของปริมาณน้ำบนท้องฟ้า กรมชลประทานเป็นหน่วยงานที่ดูแลปริมาณบนพื้นดิน เป็นต้น รวมทั้ง ข้อมูลที่ทางราชการจะให้สื่อสารกับ ประชาชนเป็นศัพท์ทางราชการที่เข้าใจยาก ดังนั้นสื่อมวลชนจึงต้องทำหน้าที่รวบรวมข้อมูลทั้งหมดจาก หลายหน่วยงานมาประมวลผลร่วมกับนักวิชาการเพื่อจะนำเสนอในรูปแบบที่ประชาชนเข้าใจได้ง่าย

(2) การเตือนภัยที่ทันทั่วถึง ภาครัฐไม่สามารถให้ข้อมูลที่ชัดเจนและถูกต้องแก่ ประชาชนได้อย่างทันทั่วถึง เห็นได้จากระบบเตือนภัยของกรมอุตุฯ ที่มีการประกาศเตือนล่วงหน้าเพียง 2 วัน ซึ่งไม่ทันการณ์ต่อการเตรียมตัวของประชาชน จึงเกิดสภาพความโกลาหลในการหนีน้ำของประชาชนในเขต นิคมอุตสาหกรรมและชุมชนต่างโดยเฉพาะในเขตกรุงเทพฯ ซึ่งปรับตัวได้น้อยกว่าคนต่างจังหวัด รวมทั้งเมื่อ ภาครัฐประกาศให้พื้นที่ใดเป็นพื้นที่ประสบภัยและให้ประชาชนในพื้นที่อพยพแต่ไม่มีความชัดเจนในการ อำนาจความสะดวก พื้นที่รองรับ และเครื่องมืออุปกรณ์ในการให้ความช่วยเหลือประชาชน

(3) การบูรณาการองค์ความรู้ จากการประมวลสถานการณ์น้ำโดยสื่อมวลชนที่ ได้รับความร่วมมือจากนักวิชาการพบว่าประเทศไทยมีองค์ความรู้ด้านน้ำแต่ยังเป็นแบบแยกส่วนแต่ละ หน่วยงานในการรับผิดชอบ ขาดการนำความรู้ดังกล่าวมาบูรณาการอย่างเป็นระบบ รวมทั้งนักวิชาการที่มี ความรู้ด้านภัยพิบัติยังมีจำนวนน้อย อย่างไรก็ตามที่ผ่านมาได้มีการเตือนภัยจากโลกร้อนโดยองค์การ สหประชาชาติ (United Nations : UN) อยู่อย่างต่อเนื่องแต่ประเทศไทยกลับยังไม่มีการปรับตัวในการ รับมืออย่างเป็นรูปธรรม

(4) เกิดความขัดแย้งในชุมชน จากการที่ภาครัฐขาดความชัดเจนในการสื่อสาร ความเสี่ยง (Risk communication) และไม่มีข้อมูลที่ชัดเจนในการสื่อสารไปยังชุมชน อาทิ กรณีการใช้ big bag เพื่อกั้นน้ำโดยไม่มีการเจรจาหรือวางมาตรการชดเชยแก่พื้นที่ที่ได้รับผลกระทบในการวางแผน big bag ซึ่งพื้นที่เหนือ big bag จะเป็นชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากระดับน้ำที่สูงและท่วมขัง ในขณะที่ชุมชน ด้านล่าง big bag ระดับน้ำจะลดลง รวมถึงกรณีการเปิดประตูระบายน้ำต่างๆ ที่ภาครัฐไม่สามารถอธิบาย เหตุผลถึงระดับการเปิดประตูระบายน้ำที่ชัดเจนแก่ชุมชนที่ได้รับความเดือดร้อน จึงก่อให้เกิดความขัดแย้ง ระหว่างชุมชนตามมา”

11. สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ (2554: 3) ได้วิเคราะห์สถานการณ์อุทกภัยปี 2554 ไว้ว่าหลายประการที่สำคัญ คือ

“ (1) การช่วยเหลือภัยพิบัติกลายเป็นข้อต่อรองทางการเมือง ซึ่งจากการติดตาม และประมวลข้อมูลทิศทางน้ำโดยภาคประชาชน นักวิชาการและสื่อมวลชน (TPBS) ได้เสนอให้ใช้ถนน วิภาวดีเป็น Flood Way เพื่อระบายน้ำไปลงอุโมงค์และผลักดันน้ำลงสู่ทะเล แต่ศูนย์ ปฏิบัติการช่วยเหลือ ผู้ประสบภัยน้ำท่วม (ศปภ.) ไม่ได้ดำเนินการตามเสนอ รวมทั้งการประกาศใช้พระราชบัญญัติบรรเทาสาธารณภัย

ปี 2550 ซึ่งระบุอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการไว้แล้ว แต่ไม่ได้มีการนำมาดำเนินงานอย่างชัดเจนจากภาครัฐทั้งส่วนกลางและท้องถิ่น โดยการแก้ปัญหาดังกล่าวได้ถูกโยงไปเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ทางการเมือง การต่อรองของพรรคการเมืองเพื่อจะนำไปใช้ในการหาเสียงในอนาคต

(2) ภาครัฐขาดองค์ความรู้และความเข้าใจในการรับมือกับสถานการณ์วิกฤต บุคลากรที่มีประสบการณ์และความชำนาญในการบริหารจัดการไม่สามารถบูรณาการข้อมูลที่มีเข้าด้วยกัน ได้รวมทั้งมีการปกปิดหรือให้ข้อมูลไม่หมดซึ่งถือเป็นการบริหารบ้านเมืองแบบเก่าบนพื้นฐานที่รัฐเป็นผู้ตัดสินใจทั้งหมดจึงอาจก่อให้เกิดความผิดพลาดตามมา ทั้งนี้รัฐสมัยใหม่จะต้องมีความคิดตั้งบนพื้นฐานที่ว่า ประชาชนสามารถใช้ดุลพินิจในการตัดสินใจได้เองจากข้อมูลทั้งหมดที่ต้องได้รับการเปิดเผยและตรวจสอบได้ ในขณะที่ภาคประชาชน นักวิชาการ และสื่อมวลชนสามารถสื่อสารข้อมูลที่ถูกต้องไปสู่ประชาชนได้อย่างรวดเร็วจึงได้รับความเชื่อถือมากกว่า

(3) การวางแผน นโยบายการบริหารประเทศที่ผิดพลาดจากอดีต จากเดิมที่ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรมมีพื้นที่ลุ่มซึ่งเหมาะสมในการเพาะปลูกตั้งแต่บริเวณจังหวัดนครสวรรค์ จนถึงอ่าวไทย ในขณะที่ภาครัฐมุ่งเน้นในการส่งเสริมอุตสาหกรรมจนก่อให้เกิดการซื้อที่ดินเพื่อสร้างโรงงาน อุตสาหกรรมจำนวนมาก และมีการถือครองที่ดินที่ทำการเกษตรโดยนายทุนต่างชาติที่ใช้เพื่อเป็นการ เพาะปลูกเชิงพาณิชย์ ซึ่งเหตุผลนี้ล้วนส่งผลต่อการตัดสินใจในการบริหารจัดการน้ำของภาครัฐ นอกจากนี้ การส่งเสริมการปลูกพืชเชิงเดี่ยวริมเชิงเขา อาทิ ยางพารา โดยพืชเชิงเดี่ยวจะมีรากที่สั้นไม่สามารถยึดเกาะ หน้าดินได้จึงส่งผลให้เกิดดินถล่มเวลาฝนตกหนักอีกด้วย”

ในด้านปัญหาและอุปสรรคของผู้ปฏิบัติงานนั้น สำนักการระบายน้ำ (2554: 22) ได้ระบุถึง ปัญหาและอุปสรรคไว้ในแผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาน้ำท่วมกรุงเทพมหานครประจำปี 2554 ไว้ดังนี้

“ ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการป้องกันน้ำท่วมเนื่องจากน้ำฝน

(1) ระบบระบายน้ำส่วนใหญ่ที่ใช้เป็นระบบชั่วคราว ประสิทธิภาพและความแน่นอนขึ้นอยู่กับสถานการณ์และหน่วยปฏิบัติการแก้ไขน้ำท่วมมีจำนวนน้อย

(2) ฝนตกในวันอาทิตย์และวันหยุดนักขัตฤกษ์ ซึ่งหน่วยปฏิบัติการแก้ไขน้ำท่วมมีจำนวนน้อยมีการกีดขวางทางน้ำไหล

- จากถนนลงสู่ท่อระบายน้ำ โดยขยะที่ลอยมาติดตะแกรงช่องรับน้ำฝน
- จากท่อระบายน้ำลงสู่คลอง โดยท่อระบายน้ำชำรุดเนื่องจากหน่วยงาน สาธารณูปโภค เช่น โทรศัพท์ หรือประปา และเหตุอื่น

- ใน คู คลอง โดยมีประชาชนปลูกบ้านเรือนรูกล้า คู คลอง ทำให้มีอาจ ขุดลอกขยายความกว้างและลึกได้พอ เป็นเหตุให้น้ำไหลไม่สะดวก และเกิดสิ่งกีดขวางทางน้ำไหลได้ง่าย

- ระบบสูบน้ำ มีขยะและวัชพืชจำนวนมากซึ่งลอยมากับกระแสน้ำ มา ติดที่ตะแกรงกันขยะก่อนเข้าเครื่องสูบน้ำ

(3) แผนปฏิบัติการยังไม่ครอบคลุมปัญหาอย่างครบถ้วน

(4) เกิดกระแสไฟฟ้าดับ หรือกระแสไฟฟ้าสำหรับเครื่องสูบน้ำและประตูระบายน้ำขัดข้อง”

12. คณะกรรมการปฏิรูป (2554: 32-34) ได้สรุปถึงสภาพปัญหา ในการบริหารจัดการ ทรัพยากรน้ำไว้ 4 ประการดังนี้

(1) การจัดการน้ำที่รัฐทำอยู่ในปัจจุบันมีลักษณะแยกส่วนกล่าวคือ มองน้ำโดดๆ โดยไม่ได้ผูกโยงเรื่องน้ำเข้ากับเรื่องอื่นๆ ที่สัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน เช่น ไม่สัมพันธ์กับที่ดิน การอนุรักษ์ระบบนิเวศ ป่าต้นน้ำหรือผืนเมือง ดังนั้น รัฐจึงมุ่งไปในทางพัฒนาแหล่งน้ำขนาดใหญ่ เช่น สร้างเขื่อน ผันน้ำข้ามลุ่มน้ำ ฯลฯ โดยไม่คำนึงถึงข้อจำกัดด้านนิเวศ หรือความสอดคล้องกับวัฒนธรรมและการดำรงชีวิตของท้องถิ่น นอกจากนี้ยังกำหนดแผนการใช้น้ำที่มากเกินไปได้ ทั้งในด้านความคุ้มค่าหรือด้านระบบนิเวศ

(2) รวมศูนย์อำนาจการตัดสินใจไว้ที่ส่วนกลาง จนกระทั่งเกิดผลกระทบอย่างรุนแรงแก่ประชาชนในท้องถิ่น เช่น โครงการโขงชีมูลซึ่งทำลายพื้นที่เกษตรและระบบนิเวศที่เอื้อต่อการทำมาหากินของชาวบ้านไปเป็นอันมาก การแบ่งพื้นที่ลุ่มน้ำออกเป็น 25 ลุ่มน้ำ ก็ใหญ่เทอะทะเกินไปจนไม่อาจปฏิบัติงานได้จริง ข้าประชาชนในพื้นที่ยังไม่มีส่วนร่วมในการจัดการอีกด้วย เพราะก็ยกรวมศูนย์อำนาจที่ส่วนกลางเหมือนเดิม

(3) การขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมและเมือง แย่งชิงน้ำจากเกษตรกรไปเป็นอันมาก โดยไม่มีเวทีกลางสำหรับการต่อรองที่เป็นธรรมระหว่างภาคการผลิตต่างๆ ก่อปัญหาหนักขึ้นแก่เกษตรกรรายย่อย เพราะน้ำเป็นต้นทุนที่เพิ่มสูงขึ้นเสมอมา

(4) การจัดการน้ำที่ไร้ประสิทธิภาพนี้กลับทำให้สิ้นเปลืองงบประมาณเป็นจำนวนมาก แต่ไม่บังเกิดผลดีแก่ฝ่ายใดจริง ในทุกวันนี้ประเทศต้องเสียเงินสำหรับการบริหารจัดการน้ำถึงปีละหลายหมื่นล้านบาท ในจำนวนนี้ร้อยละ 90 เป็นงบประมาณแหล่งน้ำ ซึ่งมักไม่เป็นประโยชน์ แก่เกษตรกรรายย่อย

13. คณะกรรมการยุทธศาสตร์เพื่อวางระบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (2555: 1) ได้ระบุสภาพข้อเท็จจริงไว้ในแผนแม่บทการบริหารจัดการน้ำ ถึงจุดอ่อนการบริหารจัดการน้ำไว้ว่า

“ 2.2 จุดอ่อนและปัญหาของการบริหารจัดการน้ำที่ผ่านมา ประกอบด้วย

- (1) พื้นที่ต้นน้ำมีสภาพแวดล้อมทรุดโทรม เนื่องจากการบุกรุกพื้นที่
- (2) การบริหารจัดการน้ำในภาพรวมไม่ชัดเจนและไม่มีการบูรณาการที่มีอำนาจในการจัดการทรัพยากรน้ำในภาพรวมได้อย่างเบ็ดเสร็จ
- (3) ขาดแผนหลักในการบริหารจัดการน้ำในระยะยาว ทำให้การบริหารจัดการน้ำขาดทิศทางที่ชัดเจนและขาดความต่อเนื่อง ส่งผลให้ขาดการสนับสนุนด้านงบประมาณที่ต่อเนื่อง
- (4) ฐานข้อมูลยังไม่เป็นระบบและไม่ทันต่อเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป
- (5) กฎหมายด้านน้ำยังไม่ทันสมัยและขาดความชัดเจนในการสนับสนุนการจัดการทรัพยากรน้ำในส่วนรวม”

14. การแถลงข่าวแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ เมื่อวันที่ 20 มกราคม 2555 ณ ตึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล คณะกรรมการยุทธศาสตร์เพื่อวางระบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (2555: 2) ได้ระบุถึงสาเหตุของอุทกภัยไว้ว่าเป็นเพราะ

- “(1) พื้นที่ป่าไม้ลดลง และระบบนิเวศถูกทำลาย
- (2) องค์การที่มีอำนาจบริหารจัดการทรัพยากรน้ำทั้งระบบยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ
- (3) ขาดแผนหลักและงบประมาณในการบริหารจัดการน้ำระยะยาว
- (4) ระบบข้อมูลทรัพยากรน้ำขาดการเชื่อมต่อ และไม่มีทีมวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกัน
- (5) กฎหมายด้านการจัดการทรัพยากรน้ำไม่ทันสมัย

(6) ขาดความพร้อมในการเผชิญอุทกภัยขนาดใหญ่”

15. สุเทพ แสงทรัพย์ (2556: 1-3) ได้ระบุถึงปัญหาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในโครงข่ายลำน้ำและเครือข่ายชุมชนลุ่มน้ำปราจีนบุรีว่ามีปัญหาอยู่ 3 ประการ คือ

(1) ปัญหาความล้มเหลวในการบริหารจากปมเหตุของตัวทรัพยากรน้ำเอง เช่น ทุกคนสามารถเข้าถึงอย่างเสรี เป็นทรัพยากรที่ไม่หมดสิ้น

(2) ปัญหาด้านระบบโครงสร้างบริหารราชการแผ่นดิน เช่น การบริหารราชการไทยแบ่งเป็น ส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น แต่การบริหารทรัพยากรน้ำจะต้องบริหารจัดการในลักษณะลุ่มน้ำ นอกจากนี้ยังใช้อำนาจทางการเมือง การเงิน และความได้เปรียบทางการบริหารที่ขาดกฎหมาย/ระเบียบควบคุม

(3) ปัญหาข้อมูล ซึ่งไม่มีข้อมูลหน่วยพื้นที่ภูมิประเทศ (geographic unit) รวมทั้งการขาดการพัฒนาแบบจำลองทางอุทกวิทยา

16. กัมปนาท ภักดีกุล (2557: 4-5) ได้วิพากษ์แนวความคิดการจัดทำแผนบูรณาการเพื่อแก้ไขปัญหาของชาติ โดยระบุแผนงานที่ไม่เป็นไปตามแนวทางการจัดการน้ำอย่างยั่งยืนไว้ว่า

“(1) แผนซึ่งแต่ละหน่วยงานที่จัดทำนั้น ไม่สื่อถึงการเชื่อมโยงระหว่างงานที่จัดทำแผนจัดการน้ำภายในลุ่มน้ำเดียวกัน (แผนยังแยกส่วนเฉพาะกรม กองนั้นๆ ที่ต่างคนต่างทำ)

(2) แผนซึ่งแต่ละหน่วยงานที่จัดทำนั้น ไม่สื่อถึงการเชื่อมโยงระหว่างทรัพยากรน้ำกับฐานทรัพยากรอื่นๆ ในลุ่มน้ำทั้งระบบ ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงของการใช้ประโยชน์ที่ดิน

(3) แผนซึ่งแต่ละหน่วยงานที่จัดทำนั้น เน้นเฉพาะงานก่อสร้างใหม่ ในที่ต่างๆ ไม่สื่อถึงความเชื่อมโยงถึงโครงการเดิมต่างๆ ที่มีอยู่ก่อนในลุ่มน้ำตั้งแต่อดีต เพราะการจัดการน้ำต้องมองทั้งระบบลุ่มน้ำ

(4) แผนซึ่งแต่ละหน่วยงานที่จัดทำนั้น แสดงเฉพาะปริมาณของน้ำกับเวลา ที่มีหรือขาดน้ำในช่วงเดือนต่างๆ แต่ไม่ได้สื่อถึงการมีน้ำเกินและขาดน้ำ เชิงพื้นที่

(5) แผนการจัดการน้ำนั้น แสดงเพียงด้าน Supply Side Management อย่างเดียว (คือมีแต่แผนก่อสร้างส่วนมาก) แท้จริงและแผนควรเน้นทางออกด้าน demand side management ร่วมด้วย

(6) แผนซึ่งแต่ละหน่วยงานที่จัดทำนั้น ยังมุ่งเน้นไปที่การก่อสร้าง Infrastructures ต่างๆ เกือบ 100% ยังไม่แตกต่างไปจากการวางโครงการก่อสร้างขนาดกลางและเล็กในอดีตที่มีการทำกันมากกว่า 100 ปี แต่ก็ยังแก้ไขปัญหาน้ำได้ไม่หมด

(7) แผนซึ่งแต่ละหน่วยงานที่จัดทำนั้น ยังไม่สื่อถึงการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ ถึงแม้ว่าแผนจะได้มีการสอบถามจากความต้องการของคนในพื้นที่บ้าง ก็เป็นเพียงการถาม ยังไม่สื่อถึงการทำงานแบบ Bottom Up (แผนควรเน้นภาคส่วนอื่นๆ เช่นการเพิ่มความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกร กลุ่มผู้ใช้น้ำ องค์กรลุ่มน้ำ)

17. คณะอนุกรรมการพัฒนาและบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเกี่ยวกับการจัดองค์กรและการออกกฎ (2557: 1-2) ได้สรุปถึงการบริหารจัดการน้ำของประเทศยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควรเนื่องจากสาเหตุ 3 ประการคือ

(1) หน่วยงานที่มีภารกิจที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำดังกล่าวมีเป็นจำนวนมากกระจายอยู่ตามกระทรวงต่างๆ เช่น กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงคมนาคม และกระทรวงวิทยาศาสตร์และ

เทคโนโลยี เป็นต้น แต่ไม่มีกลไกที่มีประสิทธิภาพในการเชื่อมโยงการทำงานขององค์กรต่างๆ เหล่านี้ให้เป็นไปทิศทางที่สอดคล้องกัน

(2) กฎหมาย กฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำก็มีจำนวนหลายฉบับและต่างก็มีวัตถุประสงค์ในการบังคับใช้ที่แตกต่างกัน เพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะเรื่องหรือแก้ไขเฉพาะพื้นที่ ทำให้ข้อกำหนดในกฎหมายบางส่วนมีความซ้ำซ้อน ขัดแย้งและไม่เชื่อมโยงกัน อีกทั้งกฎหมายและข้อกำหนดต่างๆ ที่มีอยู่ยังคงมีช่องว่างและไม่ครอบคลุมการปฏิบัติการกิจที่จำเป็นทั้งหมดในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำรวมทั้งขาดการบังคับใช้อย่างมีประสิทธิภาพ

(3) จากสถานการณ์ด้านกลไกองค์กรและกฎหมายกฎระเบียบดังกล่าว ส่งผลให้การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่ผ่านมาขาดเอกภาพและทิศทางที่ชัดเจน อันเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้การแก้ปัญหาด้านทรัพยากรน้ำยังไม่สัมฤทธิ์ผลเท่าที่ควร ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการปรับปรุงโครงสร้างองค์กรและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศ เพื่อให้การแก้ปัญหาทรัพยากรน้ำในระยะต่อไปเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล”

18. กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย (2558: 3-4) ได้สรุปถึงสภาพปัญหาน้ำขาดแคลนไว้ในแผนแม่บทป้องกันและบรรเทาภัยแล้งไว้หลายประการที่สำคัญ 4 ประการ คือ

“ (1) การเปิดให้เข้าถึงการใช้น้ำได้โดยเสรีและขาดกติกาดำเนินการจัดสรรน้ำ การให้ทรัพยากรน้ำของประเทศไทยเป็นการเข้าถึงโดยเสรีและขาดกติกาดำเนินการจัดสรรน้ำที่ดี การให้เข้าถึงน้ำโดยเสรีนี้เป็นการปล่อยให้ผู้มีเทคโนโลยีสูงกว่า ผู้มีกำลังทรัพย์มากกว่า ผู้มีแรงงาน และผู้มีอำนาจทางการเมืองมากกว่าเป็นผู้ได้เปรียบในการใช้ทรัพยากรน้ำ ก่อให้เกิดปัญหาทั้งในด้านความมีประสิทธิภาพการใช้น้ำและความชอบธรรม จึงทำให้เกิดความกดดันต่อระบบบริหารจัดการน้ำแบบกำกับและควบคุม โดยวิธีการที่ประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากการใช้น้ำมักใช้การหาทางเข้าสู่อำนาจรัฐส่วนอื่นๆ หรือแสวงหาการสนับสนุนจากโครงสร้างอำนาจที่ได้เปรียบในท้องถิ่นมีการรวมตัวกันเรียกร้องและประท้วงรัฐบาลเป็นระยะเวลานาน เกิดการต่อต้านและปฏิเสธอำนาจรัฐ ทำให้เจ้าพนักงานของรัฐไม่อาจดำเนินงานไปตามปกติ

(2) ความไม่มีเอกภาพ การไม่ให้ความสำคัญและความไม่มั่นคงของนโยบายเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำแม้ประเทศไทยจะมีนโยบายและกฎหมายเกี่ยวกับน้ำหลายฉบับ และมีองค์กรจัดการน้ำของรัฐหลายองค์กรแต่การจัดการน้ำของไทยยังมีปัญหาความขัดแย้งทุกระดับที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จึงกล่าวได้ว่านโยบายเหล่านั้นยังไม่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากการดำเนินนโยบายยังขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน มาตรการหรือแผนนโยบายมีโครงสร้างอำนาจการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่ผูกขาดและมีความเหลื่อมล้ำ เน้นการบริหารงานแบบศูนย์กลาง รัฐบาลดำเนินการแก้ไขปัญหที่เกิดจากภัยแล้งแต่เพียงการเยียวยาช่วยเหลือผู้ประสบภัยแบบปลายเหตุ นอกจากนี้การเปลี่ยนรัฐบาลบ่อยเป็นความไม่มั่นคงทางการเมือง ทำให้การดำเนินนโยบายต่างๆ ที่เกี่ยวกับทรัพยากรน้ำไม่ต่อเนื่องและขาดเสถียรภาพ

(3) การไม่ได้นำการจัดการด้านอุปสงค์ (Demand Management) มาใช้ในการจัดสรรน้ำ การขยายกำลังการกักเก็บน้ำ โดยการสร้างเขื่อนที่ผ่านมามีก็ยึดถือหลักเกณฑ์เฉพาะทางด้านวิศวกรรม อุทกวิทยาและผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ ทำให้เมื่อดำเนินการสร้างเขื่อนแล้วเกิดผลกระทบด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม รวมถึงการเกิดข้อพิพาทระหว่างรัฐกับกลุ่มอนุรักษ์ เป็นผลให้โครงการก่อสร้างเขื่อนในระยะต่อมาเกิดขึ้นได้ยาก

ปัญหาข้อขัดแย้งในการจัดสรรทรัพยากรน้ำ ส่วนหนึ่งมาจากการจัดการชลประทานที่ไม่ได้นำแนวทางการบริหารจัดการอุปสงค์มาปฏิบัติกันอย่างจริงจัง ทั้งนี้ ประสิทธิภาพของการใช้น้ำทางเศรษฐศาสตร์จะต้องพิจารณาถึงต้นทุนส่วนเพิ่มหรือผลผลิตส่วนเพิ่มที่เกิดจากการใช้น้ำในกิจกรรมนั้นๆ ที่เรียกว่า ค่าประสิทธิภาพการใช้น้ำ

(4) การวิเคราะห์สถานการณ์น้ำขาดการเชื่อมโยงข้อมูลและไม่เป็นองค์รวม การจัดการน้ำของประเทศไทยขาดการเชื่อมโยงข้อมูลและองค์ความรู้ต่างๆ ในการวิเคราะห์สถานการณ์และการบริหารจัดการน้ำ รัฐไม่ได้มองภาพรวมของนิเวศลุ่มน้ำทั้งระบบ เช่น การใช้ประโยชน์ที่ดิน ระบบนิเวศป่าประเภทต่างๆ และผังเมืองกับผลกระทบต่อการไหลของน้ำ ปริมาณน้ำที่มีในแต่ละช่วงเวลาของปี ขาดข้อมูลเกี่ยวกับการใช้น้ำในภาคการเกษตร ไม่มีข้อมูลการใช้น้ำที่แท้จริงของพืชแต่ละชนิด โดยเฉพาะพืชผักผลไม้ และพืชใหม่ๆ เช่น พืชกิ่งเมืองร้อน นอกจากนี้ยังขาดข้อมูลเกี่ยวกับการใช้น้ำและการวิเคราะห์ทางเศรษฐศาสตร์ในกิจการประเภทต่างๆ นอกภาคเกษตร ทำให้การประเมินการใช้น้ำไม่ถูกต้อง เนื่องจากไม่มีข้อมูลในการพิจารณาที่รอบด้านเพียงพอ รวมถึงในการดำเนินงานด้านการพัฒนาแหล่งน้ำและระบบระบายน้ำ มักไม่คำนึงถึงข้อจำกัดด้านนิเวศที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมและการดำรงชีวิตของแต่ละท้องถิ่น ทำให้การวิเคราะห์สาเหตุของปัญหายังแล้งไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงนำไปสู่การวางแผนบริหารจัดการน้ำที่ผิดพลาด”

19. คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย (2558: 4-7) ได้สรุปปัญหาอุปสรรคในการบริหารจัดการน้ำของประเทศไว้ 5 ประการ ดังนี้

- (1) การบริหารจัดการน้ำยังไม่มีเอกภาพ ขาดการบูรณาการระหว่างหน่วยงาน
- (2) การดำเนินนโยบาย และการสนับสนุนงบประมาณที่ขาดความต่อเนื่อง
- (3) ศึกษาวิจัยและฐานข้อมูลยังไม่เป็นระบบและไม่ทันต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป
- (4) การมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ
- (5) ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ

20. คณะกรรมการกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (2558: 32,40) ได้กล่าวถึงปัญหาการบริหารจัดการไว้ว่า

“ปัญหาทรัพยากรน้ำที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน สาเหตุหนึ่ง คือ การบริหารจัดการไม่มีเอกภาพ ทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ ไม่มีข้อมูลที่สามารถนำมาประกอบการวางแผน สังการ และการตัดสินใจ ไม่มีกฎหมายที่ครอบคลุมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำทั้งระบบ และการบังคับใช้ ไม่มีแผนแม่บทในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ รวมทั้งขาดการติดตามประเมินผลการดำเนินงาน

นอกจากนี้ได้วิเคราะห์ถึงประเด็นปัญหาหลักของโครงสร้างตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีปี พ.ศ. 2550 ได้แก่

- “1) คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (กนช.) มีอำนาจไม่เพียงพอในการสร้างเอกภาพและการผลักดันนโยบายไปสู่การปฏิบัติ
 - มีอำนาจหน้าที่เพียงเสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรี และประสานหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง
 - ไม่มีอำนาจในการกำหนดนโยบายกลั่นกรองแผนงาน / โครงการเกี่ยวกับน้ำก่อนเสนอคณะรัฐมนตรี

2) คณะกรรมการลุ่มน้ำไม่สามารถเป็นกลไกในระดับพื้นที่ที่มีประสิทธิภาพ

- มีอำนาจหน้าที่เพียงประสานการจัดทำแผนและติดตามประเมินผลส่วนราชการและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- ไม่มีอำนาจในการกำกับดูแล หน่วยงาน ราชการ และกลั่นกรองแผนงาน / โครงการในระดับพื้นที่
- ไม่สามารถสร้างการมีส่วนร่วมเพื่อผลักดันแผนงานโครงการในลักษณะ Bottom Up ได้”

จากประเด็นปัญหาดังที่กล่าวข้างต้น คณะกรรมการกำหนดนโยบายและบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (2558: 41-42) จึงได้สรุปปัญหาด้านการบริหารจัดการในแต่ละมิติไว้ดังนี้

1) ปัญหาด้านฐานข้อมูลและองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรน้ำ

- (1) ข้อมูลที่มีอยู่กระจัดกระจายในหลายหน่วยงานราชการและหลายครั้งมีการขัดแย้งของข้อมูล
- (2) ข้อมูลมีความหลากหลาย และยังไม่มีการจัดกลุ่มข้อมูลอย่างเป็นระบบและอยู่ในมาตรฐานเดียวกัน ทำให้ยากต่อการนำไปใช้
- (3) การขาดความเชื่อมโยง เชื่อมต่อ ของข้อมูลที่สมบูรณ์และทันสมัย
- (4) การขาดบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญ
- (5) มีระบบคลังข้อมูล แต่ไม่มีการนำไปใช้ หรือขาดการยอมรับ ขาดความร่วมมือ

2) ปัญหาเกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำ

- (1) ความหลากหลายของกฎหมาย
 - การขาดกฎหมายแม่บท หรือพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำแห่งชาติ
 - ปัญหาความไม่ครอบคลุมของกฎหมาย ถึงแม้ว่าบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพยากรน้ำมีแฝงอยู่ในกฎหมายหลายฉบับ แต่มีเนื้อหาสาระไม่ครอบคลุมเบ็ดเสร็จทำให้การบังคับใช้ยังไม่ครอบคลุมทุกกรณี
 - ปัญหาความซ้ำซ้อนของกฎหมาย ส่วนใหญ่เป็นความซ้ำซ้อนกันในการบังคับใช้กฎหมายโดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับชลประทาน
 - ปัญหาความล้าสมัยและมีช่องว่างของกฎหมาย กฎหมายเกี่ยวข้อง กับน้ำ ที่บังคับใช้ในปัจจุบัน บางฉบับได้ประกาศใช้มาเป็นเวลานาน โดยมิได้มีการปรับปรุงแก้ไขเนื้อหาของกฎหมายให้มีความเหมาะสมกับสภาพปัจจุบันแต่อย่างใด จึงก่อให้เกิดปัญหาในการใช้บังคับ
- (2) การขาดความเป็นเอกภาพ สภาพของกฎหมายที่ใช้ ยังขาดความเป็นเอกภาพ เนื่องจากกฎหมายที่บังคับใช้ในเรื่องเดียวกันมีจำนวนมาก โดยแต่ละฉบับมีการบังคับใช้ไม่ครอบคลุมในทุกกรณี ซึ่งนอกจากจะก่อความสับสนในการใช้กฎหมายแล้ว ยังก่อให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติตามมาอีกด้วย เพราะว่าผู้บังคับใช้มักเกิดความสับสน ไม่แน่ใจสมควรจะใช้กฎหมายฉบับใดบังคับใช้แก่กรณีต่างๆ ที่เกิดขึ้น เมื่อเกิดแล้วก็ต้องเสียเวลาในการวินิจฉัยและตีความว่าจะเข้าความผิดกรณีใด จึงขาดความคล่องตัวในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น

3) ปัญหาด้านโครงสร้างองค์กรการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ในปัจจุบันด้านโครงสร้างองค์กรซึ่งไม่แตกต่างจากอดีต ทำให้เกิดปัญหาการทำงานยังไม่เป็นเอกภาพและไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร เพราะหน่วยงานส่วนราชการต่างๆ ที่มีหน้าที่รับผิดชอบแก้ไขปัญหาระบบน้ำที่มีอยู่หลากหลายยังคงสังกัดอยู่ภายใต้การบริหารจัดการของหลายกระทรวง โดยมีหน่วยงานปฏิบัติในบางกระทรวงมีหน้าที่แบบไม่ใช่ภารกิจหลักหรือเป็นงานฝาก บางหน่วยงานได้กำหนดการทำงานไว้หลายประเภทหลายวัตถุประสงค์ เกินบทบาทหน้าที่ของกระทรวงที่สังกัด แต่งานบางประเภทที่มีความสำคัญกลับไม่มีเจ้าภาพรับผิดชอบ เหมือนที่เป็นในสมัยก่อนการปฏิรูประบาราชการ และที่สำคัญที่สุดก็คือ ภาระหน้าที่งานจัดการทรัพยากรน้ำ อันเป็นอำนาจหน้าที่ต้องดำเนินการไม่ว่าจะเป็นของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงคมนาคม และกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ตามที่กล่าวข้างต้นก็ปรากฏว่าไม่ใช่ภารกิจหลักของกระทรวงใดเลย โดยสรุปแล้วสภาพและปัญหาเกี่ยวกับโครงสร้างองค์กรบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ มีดังนี้

- (1) การขาดองค์กรและโครงสร้างหลักในการบริหารจัดการ
- (2) โครงสร้างองค์กรบริหารจัดการทรัพยากรน้ำยังกระจัดกระจาย
- (3) การขาดเจ้าภาพในการบริหารจัดการที่แท้จริงและเป็นรูปธรรม
- (4) ขาดความเป็นเอกภาพและความชัดเจนในการบริหารจัดการและการปฏิบัติ
- (5) การขาดงบประมาณและแผนงบประมาณในการดำเนินการ”

21. สถาปนาปฏิรูปแห่งชาติ (2558: 2-8) ได้สรุปประเด็นปัญหาการบริหารจัดการไว้ 6 ประการ คือ

- (1) ปัญหาด้านนโยบายและแผนหลักในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของภาครัฐ
- (2) ปัญหาด้านการจัดองค์กร
- (3) ปัญหาด้านงบประมาณ
- (4) ปัญหาด้านกฎหมายและกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง
- (5) ปัญหาด้านข้อมูลเพื่อการบริหารจัดการน้ำและการเข้าถึงข้อมูลของประชาชน และ
- (6) ปัญหาด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน

โดยมีรายละเอียดดังนี้

(1) ปัญหาด้านนโยบายและแผนหลักในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของรัฐ

แม้ว่ารัฐบาลแต่ละสมัยได้กำหนดนโยบายด้านทรัพยากรน้ำไว้บ้าง แต่ยังไม่ชัดเจน ไม่เป็นรูปธรรมเพียงพอที่จะนำไปสู่การปฏิบัติได้ เพราะมุ่งให้ความสำคัญกับการพัฒนาหรือจัดหาแหล่งน้ำเพิ่มเติมเป็นหลักไม่ได้ ให้ความสำคัญกับการจัดสรรน้ำบนพื้นฐานของความเป็นธรรมและเกิดประโยชน์แก่สังคมโดยรวมการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจึงอยู่ในวงแคบ ขึ้นอยู่กับวิสัยทัศน์ของผู้บริหารในแต่ละยุคสมัย และอยู่ภายใต้การดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐไม่กี่หน่วยงาน โดยที่ภาคประชาชนไม่มีโอกาสได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจวางแผนด้วย นับได้ว่ายังไม่มีแผนแม่บทและมาตรการอันแสดงถึงยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาด้านอย่างบูรณาการที่เป็นรูปธรรมในแต่ละลุ่มน้ำเพื่อให้หน่วยงานปฏิบัติและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติ

(2) ปัญหาด้านการจัดการองค์กร

(2.1) กลไกการทำงานระหว่างหน่วยงานยังไม่เป็นระบบและมีเอกภาพเท่าที่ควร ประเทศไทยมีหน่วยงานที่มีภารกิจเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำรวมหลายสิบหน่วยงาน ภายใต้หลายกระทรวง บางหน่วยงานมีหน้าที่แบบไม่ใช่ภารกิจหลัก บางหน่วยงานมีหน้าที่ทำงานโครงการหลายประเภท หลายวัตถุประสงค์ หลายพื้นที่ บางหน่วยงานมีบทบาทหลักแต่เนื่องงานไปคาบเกี่ยวกับหน่วยงานอื่น หรือบางงานมีหน่วยงานรับผิดชอบมากเกินไปส่งผลให้การดำเนินงานซ้ำซ้อนขาดการประสานและการบูรณาการการทำงานตามภารกิจ อาทิ การเตือนภัย การพัฒนาแหล่งน้ำ การบริหารจัดการน้ำ การบูรณาการฟื้นฟูแหล่งน้ำ การจัดระบบป้องกันน้ำท่วม การจัดหาเงินทุนอุปโภคบริโภค และระบบฐานข้อมูลสารสนเทศ เป็นต้น

นอกจากนี้ หน่วยงานของรัฐยังมีปัญหาความไม่เป็นเอกภาพในการประสานความร่วมมือเพื่อจัดการสาธารณและภาวะวิกฤต เนื่องจากขาดการบูรณาการการบริหารจัดการระหว่างหน่วยงานของรัฐและภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง จึงทำให้การแก้ไขปัญหาไม่มีเจ้าภาพที่ชัดเจน

(2.2) กลไกคณะกรรมการระดับนโยบายที่มีอยู่ไม่สามารถผลักดันนโยบายไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กลไกของคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (กนช.) ที่ตั้งขึ้นตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ ปี 2550 มีองค์ประกอบที่ค่อนข้างใหญ่ ขาดความคล่องตัวในการทำงาน และมีอำนาจหน้าที่ไม่ครอบคลุมภารกิจสำคัญ เช่น ไม่ได้กำหนดให้เป็นหน่วยงานพิจารณาอนุมัติแผนงานหรือโครงการ และงบประมาณอย่างบูรณาการ ก่อนเสนอคณะรัฐมนตรีทำให้ไม่สามารถผลักดันแผนนโยบายการบริหารจัดการน้ำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(2.3) กลไกคณะกรรมการในระดับพื้นที่ไม่สามารถผลักดันให้มีแผนงาน/โครงการในพื้นที่ (Bottom up) ได้

คณะกรรมการลุ่มน้ำที่เป็นกลไกภายใต้ กนช. ได้รับงบประมาณค่อนข้างจำกัดและมีอำนาจหน้าที่เพียงประสานการจัดทำแผนและติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานของส่วนราชการและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ทำให้ไม่สามารถผลักดันแผนงานที่สอดคล้องกับนโยบายการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของท้องถิ่นได้

(2.4) ปัญหาในการดำเนินงานเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำเชิงพื้นที่และท้องถิ่น อปท. มีหลายประเภท หลายขนาด ซึ่งมีศักยภาพแตกต่างกัน และในการถ่ายโอนภารกิจไม่ได้คำนึงถึงความแตกต่างของศักยภาพดังกล่าว ทำให้เกิดปัญหาในการดำเนินงานในภายหลัง

(3) ปัญหาด้านงบประมาณ

ปัญหาด้านงบประมาณเพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศ สามารถสรุปได้ 3 ประเด็น คือ

(3.1) งบประมาณมีจำกัดและค่อนข้างคงที่

ปัญหาด้านทรัพยากรน้ำที่เกิดขึ้นตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน มีแนวโน้มที่จะทวีความรุนแรงมากขึ้น มีระยะเวลาการเกิดสาธารณภัยและภาวะวิกฤตยาวนานขึ้น และมีความถี่ของการเกิดบ่อยขึ้น แต่งบประมาณเพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศที่จัดสรรให้แก่หน่วยงานต่างๆ ในแต่ละปีค่อนข้างคงที่ และมีอย่างจำกัด ทำให้การบริหารจัดการและการแก้ไขปัญหาเป็นไปอย่างจำกัด ไม่ครอบคลุมทั่วถึงทุกพื้นที่ของประเทศ

(3.2) การจัดสรรงบประมาณให้หน่วยงานต่างๆ ยึดตามที่หน่วยงานเคยได้รับ ปัญหานี้มีความสอดคล้องกับปัญหาที่ได้กล่าวในหัวข้อที่ 2.3 กล่าวคือ การจัดสรรงบประมาณส่วนใหญ่ซึ่งเป็นการจัดสรรงบประมาณรายกระทรวงและกรมต่างๆ โดยยึดจากกรอบงบประมาณเดิมๆ ที่เคยปฏิบัติมา โดยไม่พิจารณาจากปัญหาที่แท้จริงในภาพรวมด้านทรัพยากรน้ำของประเทศ ทำให้การแก้ไขปัญหาของแต่ละหน่วยงานในแต่ละพื้นที่ไม่สมบูรณ์หรือไม่ครบถ้วน

(3.3) การติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผล การใช้งบประมาณทำได้ค่อนข้างยากไม่มีประสิทธิภาพที่ชัดเจน

จากปัญหาการขาดการบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำและปัญหาการจัดสรรงบประมาณทำให้มีการใช้งบประมาณเพื่องานประเภทเดียวกันแต่ต่างหน่วยงานซ้ำซ้อนกัน และขาดงบประมาณสำหรับการดำเนินการในงานบางประเภท ซึ่งการติดตาม ตรวจสอบ การดำเนินงานในลักษณะนี้ทำได้ยากขาดตัวชี้วัดในการประเมินผลประสิทธิภาพการใช้งบประมาณให้เกิดประโยชน์สูงสุดเป็นเรื่องที่ทำได้ยากเช่นกัน

(4) ปัญหาด้านกฎหมายและกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง

(4.1) การขาดกฎหมายแม่บทด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

ปัจจุบันประเทศไทยยังขาดกฎหมายแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่จะกำหนดแนวทางการบริหารจัดการน้ำในภาพรวม พร้อมทั้งการแบ่งอำนาจหน้าที่ขององค์กรที่เกี่ยวข้องไม่ให้ทับซ้อนกัน อย่างไรก็ตาม ที่ผ่านมาได้มีความพยายามผลักดัน (ร่าง) พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. เพื่อเป็นกฎหมายหลักในการเชื่อมโยงองค์กรและภารกิจที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำให้เกิดเอกภาพในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ มาแล้ว 5 ครั้ง แต่เนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองทำให้ไม่ประสบความสำเร็จ

(4.2) กฎหมายบางส่วนล้าสมัย ไม่สามารถบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กฎหมายหลายฉบับยังไม่ได้ปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงสภาพทางสังคม ที่มีจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น มีการเคลื่อนย้ายเข้าสู่เมืองมีการใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาการเกษตรและอุตสาหกรรมทำให้เกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็วก่อให้เกิดปัญหาการปล่อยของเสียลงในแม่น้ำลำคลอง น้ำเน่าเสีย เกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างผู้ใช้น้ำในกิจกรรมต่างๆ ในหลายๆ ท้องที่ ในขณะที่กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับน้ำบางฉบับมีผลบังคับใช้นานกว่า 50-60 ปี โดยไม่ได้มีการปรับปรุงแก้ไขเนื้อหาให้เหมาะสม จึงทำให้การบังคับใช้ไม่ได้ผลเท่าที่ควร เกิดช่องว่างทางกฎหมายจากการศึกษารวบรวมข้อมูลพบว่า กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำสามารถแยกออกเป็นกฎหมายทั่วไป กฎหมายเฉพาะและหากจะจำแนกตามกิจกรรมหลักเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ในด้านการพัฒนาและการอนุรักษ์การจัดสรรทรัพยากรน้ำ การป้องกันและแก้ไขปัญหาอุทกภัย การป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษทางน้ำแล้วมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องรวมอยู่ด้วยกันมากกว่า 50 ฉบับ ซึ่งในแต่ละกิจกรรมของการจัดการทรัพยากรน้ำต้องมีความเกี่ยวข้องกับกฎหมายหลายฉบับ โดยมีหน่วยงานปฏิบัติงานภายในกรอบที่กฎหมายแต่ละฉบับกำหนดไว้ จึงเป็นปัญหาทางกฎหมายที่มีลักษณะกระจายตัวกัน ทำให้การจัดการทรัพยากรน้ำไม่บรรลุผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายเท่าที่ควร

(5) ปัญหาด้านข้อมูลเพื่อการบริหารจัดการน้ำและการเข้าถึงข้อมูลของประชาชน

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรน้ำมีเป็นจำนวนมาก ซึ่งต่างก็ดำเนินการในกิจกรรมที่อาจมีลักษณะงานเหมือนกันหรือคล้ายคลึงกัน จึงทำให้มีข้อมูลเกี่ยวกับการทำงานที่แต่ละหน่วยงานต่างจัดทำขึ้น มีความซ้ำซ้อน ซึ่งนอกจากจะเป็นข้อมูลที่ไม่สอดคล้องกันแล้ว ยังยากต่อการชี้วัดความถูกต้องของข้อมูลจากแต่ละแหล่งข้อมูลด้วย

ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำตามลุ่มน้ำต่างๆ ของประเทศและทรัพยากรอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องของแต่ละหน่วยงานจะมีการทำหรือจัดสร้างเป็นระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (GIS) รวมถึงการจัดเก็บข้อมูลอนุกรมเวลาต่างๆ เพื่อให้มีข้อมูลดิจิทัลที่มีรายละเอียดทั้งด้านตำแหน่ง ทิศทางและพื้นที่ ข้อมูลที่เปลี่ยนแปลงไปตามเวลา มีฐานข้อมูลทั้งด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ประกอบกันอย่างสมบูรณ์ เพื่อความสะดวกในการเรียกค้นและนำมาวิเคราะห์ แต่ส่วนใหญ่ข้อมูลต่างๆ ก็เป็นเพียงข้อมูลภายในของแต่ละหน่วยงานที่ไม่มีการเชื่อมโยงหรือทำให้มีการปฏิสัมพันธ์เชิงข้อมูลระหว่างหน่วยงานที่จัดทำข้อมูล และยังไม่มีการศูนย์กลางข้อมูล ทำให้เกิดความซ้ำซ้อนในการจัดทำข้อมูลประเภทเดียวกันขึ้น เป็นเหตุให้เกิดความสิ้นเปลืองงบประมาณ และที่สำคัญส่งผลให้ขาดข้อมูลที่ครบถ้วนสำหรับรัฐบาลนำไปใช้ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ทำให้การดำเนินงานแก้ไขปัญหาเรื่องทรัพยากรน้ำไม่สามารถตอบสนองความต้องการและปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในแต่ละพื้นที่ลุ่มน้ำต่างๆ ของประเทศ

นอกจากนี้ ปัญหาการเข้าถึงข้อมูลของภาคประชาชน นับเป็นอีกหนึ่งปัญหาที่ควรพิจารณาแก้ไข เนื่องจากเป็นการปิดกั้นการพัฒนาความรู้พื้นที่ที่ประชาชนควรได้รับ และส่งผลโดยตรงต่อการวิเคราะห์สถานการณ์เพื่อการเตรียมรับมือกับภัยพิบัติที่อาจเกิดขึ้น

(6) ปัญหาด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน

การบริหารจัดการน้ำในอดีตซึ่งทรัพยากรน้ำมีอย่างไม่จำกัดนั้น เป็นการกำหนดนโยบายแบบบนลง (Top-Down Policy) กล่าวคือ หน่วยงานหรือผู้บริหาร ผู้มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการน้ำ เป็นผู้กำหนดนโยบายแล้วสั่งการไปยังหน่วยงานปฏิบัติทั้งในระดับชาติและในระดับลุ่มน้ำโดยไม่ได้รับฟังความคิดเห็นจากประชาชน จนจนถึงปัจจุบัน ศักยภาพทั้งเชิงคุณภาพและปริมาณของทรัพยากรธรรมชาติต่างๆ รวมทั้งทรัพยากรน้ำที่พึงใช้ได้ (Supply Side) มีอยู่อย่างจำกัด เมื่อเปรียบเทียบกับความต้องการ (Demand Side) จึงทำให้เกิดคำถามและปัญหาการใช้ทรัพยากรน้ำในด้านต่างๆ เป็นต้นว่าด้านความคุ้มค่า การแก่งแย่งน้ำ ความสมดุลในการใช้น้ำต่อการอนุรักษ์ฟื้นฟู และรักษาสภาพแวดล้อมให้คงความยั่งยืน ดังนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชน (People Participation) จึงเข้ามามีบทบาทต่อการกำหนดนโยบายการบริหารจัดการน้ำในยุคปัจจุบัน และเกิดการผลักดันให้เป็นไปในรูปแบบจากล่างขึ้นบน (Bottom Up Policy) ซึ่งจะช่วยสนับสนุนให้การกำหนดยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเป็นที่ยอมรับ เกิดขึ้นได้จริงและตอบสนองต่อความต้องการและปัญหาของภาคประชาชนอย่างแท้จริง

22. นิพนธ์ พัวพงศกร และคณะ (2558: 10) ได้สรุปผลการศึกษาการจัดการน้ำแบบไม่ใช่สิ่งก่อสร้างในกลุ่มเจ้าพระยา : การศึกษาด้านสถาบัน ว่ามีปัญหาที่สำคัญรวม 5 ประการคือ เรื่อง

(1) ยุทธศาสตร์การจัดการน้ำตรงข้ามกับประเทศที่มีระบบการจัดการที่ดี คือ ในยามปกติไทยใช้การจัดการแบบรวมศูนย์ แต่ยามวิกฤตในปี 2554 กลับเริ่มด้วยการจัดการแบบกระจายอำนาจ

(2) การจัดการแบบแยกส่วนระหว่างหน่วยงานต่างๆ ทั้งส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น และไม่บูรณาการจัดสรรน้ำท่วมกับน้ำแล้ง

(3) แม้จะมีกฎหมายและแผนป้องกันน้ำท่วม แต่เป็นการจัดการที่เน้นการบรรเทาสาธารณภัยและการช่วยเหลือเยียวยา เรายังขาดระบบการจัดการน้ำท่วมที่เน้นการป้องกันในลักษณะการประเมินความเสี่ยงและการพยากรณ์อุทกภัย

(4) ขาดกฎหมายและขาดองค์กระระดับประเทศที่รับผิดชอบขับเคลื่อนยุทธการน้ำอย่างต่อเนื่อง และ

(5) ขาดข้อต่อสำคัญและกลไกที่เชื่อมองค์กรผู้ใช้น้ำในท้องถิ่นกับคณะกรรมการลุ่มน้ำ

23. สุจิต คูณธนกุลวงศ์ (2558: 39) ได้วิเคราะห์ภาพรวมของปัญหาด้านกฎหมายและการบริหารจัดการไว้ดังนี้

(1) ด้านกฎหมาย แม้จะมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำมากมาย แต่ในทางปฏิบัติยังพบปัญหา เช่น ความล้าสมัยของกฎหมาย ความซ้ำซ้อนของเขตอำนาจหน้าที่ของกฎหมาย กฎหมายสาธารณสุขที่เป็นลักษณะการเยียวยามากกว่าป้องกันเหตุ ความไม่ชัดเจนของกฎหมายทำให้เกิดการบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงาน กฎหมายที่เกี่ยวกับทรัพยากรไม่สอดคล้องกับการดำรงชีวิตของคนในพื้นที่จนสร้างปัญหาการรุกที่เกษตรกรรมและการไม่มีสิทธิในที่ทำกิน

(2) ด้านการบริหารจัดการ เป็นการพิจารณาปัญหาการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานทั้งด้านการสื่อสาร การประสานการทำงานและการตัดสินใจ โดยพบปัญหาโดยรวม ได้แก่ การพัฒนาแผนงานหรือโครงการประเภทสิ่งก่อสร้างมากกว่าการพัฒนาประสิทธิภาพในการใช้น้ำ จึงส่งผลกระทบต่อให้ต้องเพิ่มโครงการพัฒนาแหล่งน้ำจนเกินขีดความสามารถของทรัพยากรในพื้นที่ การดำเนินงานเป็นลักษณะการบังคับบัญชาในแนวดิ่ง ขาดการทำงานข้ามกระทรวง จึงไม่เกิดการบูรณาการทั้งในส่วนงบประมาณและบุคลากร การดำเนินงานที่ขาดความต่อเนื่องหากมีการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารและสายการบังคับบัญชา ข้อมูลด้านทรัพยากรน้ำไม่ได้เป็นมาตรฐานเดียวกันจึงพบปัญหาเวลาใช้ข้อมูลทำงานร่วมกัน

ตารางที่ 17-13 สรุปปัญหาในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจากผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มต่างๆ

แผนพัฒนาฯ	รัฐบาลคณะที่/นรม. ช่วงเวลาการบริหาร	ที่มาของบทสรุป รายงานการวิจัย/บทความ/รายงานการสัมมนา การเสวนา/แผนปฏิบัติการ/แผนแม่บท/วาระปฏิรูป	สรุปปัญหา
ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539)	รัฐบาลคณะที่ 50 นรม. นายชวน หลีกภัย (23 ก.ย 2535 – 13 ก.ค 2538)	1. สรุปผลการศึกษาข้อมูลและศักยภาพการพัฒนาลุ่มน้ำ 25 ลุ่มน้ำ ทัวราชอาณาจักรและภาพรวมสถานการณ์การ บริหารจัดการทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำเจ้าพระยา โดย สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ (2538: 1)	1.1 การขาดแผนหลักในการพัฒนาลุ่มน้ำอย่างเป็นระบบ การพัฒนาทรัพยากรน้ำที่ผ่านมาเน้นด้านการ จัดหาเป็นหลัก ทำให้ขาดการพิจารณาด้านการใช้และการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ 1.2 ข้อจำกัดทางศักยภาพของลุ่มน้ำ ลุ่มน้ำบางแห่งสภาพภูมิประเทศไม่เอื้ออำนวยให้มีการพัฒนาแหล่งน้ำ ได้ เนื่องจากจะมีผลกระทบต่อดังสิ่งแวดล้อมด้านพื้นที่ป่า การดำรงชีวิตของสัตว์ป่า รวมทั้งการตั้งถิ่นฐานของ ประชาชนในท้องถิ่น 1.3 ขาดความชัดเจนในด้านองค์กรดูแลและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง โดยในปัจจุบันมีหน่วยงานด้านการพัฒนา ทรัพยากรน้ำกระจัดกระจายอยู่ในกรมต่างๆ 33 กรม ภายใน 8 กระทรวง
ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544)	รัฐบาลคณะที่ 52 นรม. พลเอก ชวลิต ยงใจยุทธ (25 พ.ย 2539 – 9 พ.ย 2540)	2. รายงานการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาประสิทธิภาพการ บริหารจัดการทรัพยากรน้ำ” โดย ปธาน สุวรรณมงคล (2540: 33-34)	2.1 ขาดนโยบายด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่จะสามารถแปลงให้บังเกิดผลเป็นรูปธรรม 2.2 รัฐขาดการวางแผนแม่บท (master plan) ด้านทรัพยากรน้ำของประเทศ
		3. เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง แนวทางการดำเนินงาน ของคณะอนุกรรมการบริหารจัดการลุ่มน้ำ โดย สำนักงานคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (2541: 16-17)	3.1 นโยบาย ไม่มีนโยบายทางด้านการบริหารจัดการน้ำที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรมเพียงพอที่จะนำไปสู่การ ปฏิบัติได้ 3.2 โครงสร้างองค์การบริหารและการกระจายอำนาจ มีการบริหารในลักษณะแยกส่วน ไม่มีเอกภาพ ไม่มี การกระจายอำนาจในองค์กรปกครองท้องถิ่น 3.3 งบประมาณ มีการจัดทำงบประมาณแต่ไม่มีฉบับใดที่มีบทบัญญัติในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ โดยตรง 3.4 กฎหมาย มีกฎหมายจำนวนมาก แต่ไม่มีฉบับใดที่มีบทบัญญัติในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำโดยตรง 3.5 ข้อมูลสารสนเทศ กระจัดกระจายอยู่ในส่วนราชการต่างๆ ไม่สามารถนำมาใช้สำหรับการวางแผนการ พัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ
		4. ในการศึกษาเฉพาะกรณีเรื่องปัญหาภัยแล้งในประเทศไทย โดย นักศึกษาหลักสูตรการปฏิบัติการจิตวิทยาฝ่าย อำนาจการ รุ่นที่ 83 (2541: 5-19 ถึง 5-20)	4.1 ขาดกฎหมายว่าด้วยทรัพยากรน้ำ 4.2 ขาดแผนแม่บทในการจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศ 4.3 การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเป็นของรัฐ ประชาชนไม่มีส่วนร่วม ทำให้ไม่สามารถตอบสนองต่อความ ต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง 4.4 สิทธิในการใช้น้ำไม่ชัดเจน ทำให้ผู้ที่มีศักยภาพทางสังคม หรือเศรษฐกิจดีกว่า สามารถนำน้ำมาใช้ได้ ก่อน เกิดความไม่เป็นธรรมในสังคม

ตารางที่ 17-13 สรุปปัญหาในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจากผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มต่างๆ (ต่อ)

แผนพัฒนาฯ	รัฐบาลคณะที่/นรม. ช่วงเวลาการบริหาร	ที่มาของบทสรุป รายงานการวิจัย/บทความ/รายงานการสัมมนา การเสวนา/แผนปฏิบัติการ/แผนแม่บท/วาระปฏิรูป	สรุปปัญหา
			4.5 หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องมีหลายหน่วยงาน แต่ละหน่วยงานมีกฎหมายคนละฉบับ และขาดการประสานงานที่ดี
		5. การศึกษาโครงการจัดทำรอบและประสานการบริหารจัดการและพัฒนาทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำเจ้าพระยา โดย สำนักงานทรัพยากรสิ่งแวดล้อมพระมหากษัตริย์ (2543: 2-18)	5.1 ปัญหาด้านองค์กร เนื่องจากมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำมากเกินไป ขาดหน่วยงานกลางในการวางแผนและประสานงาน ทำให้การดำเนินงานระหว่างหน่วยงานต่างๆ ไม่สอดคล้องกันเท่าที่ควร ทำให้เกิดความซ้ำซ้อนในการทำงาน 5.2 ปัญหาด้านกฎหมาย มีกฎหมายหลายฉบับที่เกี่ยวกับน้ำซึ่งมีความซ้ำซ้อน ขาดความชัดเจนและมีความล้าหลัง ทำให้เกิดปัญหาในด้านปฏิบัติ และขาดกฎหมายทรัพยากรน้ำ 5.3 การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเป็นอำนาจของรัฐประชาชนไม่มีส่วนร่วม ทำให้ไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง
		6. แนวนโยบายการจัดการน้ำสำหรับประเทศไทย โดย มิ่งสรรพ ขาวสะอาด และคณะ (2544: 65)	6.1 ขาดความเป็นเอกภาพในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ทำให้เกิดการซ้อนทับกันของพื้นที่ อำนาจหน้าที่ และการปฏิบัติงาน 6.2 ถึงแม้จะมีหน่วยงานดูแลจำนวนมาก ทรัพยากรน้ำก็ยังตกอยู่ในระบบที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้โดยเสรี และโดยปราศจากกติกาในการจัดสรรน้ำ 6.3 หน่วยงานหลักของรัฐต่างเน้นหนักในด้านการจัดหาและพัฒนาแหล่งน้ำเป็นส่วนใหญ่จึงขาดเครื่องมือทางด้านนโยบายการจัดสรร และการจัดการด้านอุปสงค์ 6.4 ขาดการมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำในการบริหารจัดการน้ำทำให้ไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่แท้จริง และบรรเทาความขัดแย้งที่สอดคล้องกับปัญหาในท้องถิ่นได้อย่างทันทั่วถึง และ 6.5 ขาดความรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศลุ่มน้ำและข้อมูลเศรษฐกิจและสังคม
ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2554)	รัฐบาลคณะที่ 55 นรม. พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร (1 ต.ค 2544 – 19 ก.ย 2549)	7. รายงานการศึกษาแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ที่สัมฤทธิ์ผลในประเทศไทย โดย คณะกรรมการวิชาการวิสามัญศึกษาแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่สัมฤทธิ์ผลในประเทศไทย (2546: 9-11)	7.1 นโยบายและแผนหลักการจัดการทรัพยากรน้ำของรัฐ แต่ละสมัยมีความไม่ชัดเจนและมาครอบคลุมในทุกด้านที่เกี่ยวข้องกัน 7.2 ปัญหาด้านโครงสร้างองค์กรบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติจำนวนมาก แต่ไม่มีการบูรณาการ 7.3 ปัญหาด้านงบประมาณที่จัดสรรให้แก่หน่วยงานเป็นหลักแทนการจัดในภาพรวมตามสภาพปัญหา 7.4 ปัญหาด้านกฎหมาย ที่มีจำนวนมากแต่เนื้อหาไม่ครอบคลุมทุกกิจการ 7.5 ปัญหาด้านข้อมูลสารสนเทศ ที่ทุกหน่วยงานใช้เฉพาะในหน่วยงานไม่มีการเชื่อมโยงและไม่มีการนำมารวมไว้ในที่เดียวกัน

ตารางที่ 17-13 สรุปปัญหาในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจากผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มต่างๆ (ต่อ)

แผนพัฒนาฯ	รัฐบาลคณะที่/นรม. ช่วงเวลาการบริหาร	ที่มาของบทสรุป รายงานการวิจัย/บทความ/รายงานการสัมมนา การเสวนา/แผนปฏิบัติการ/แผนแม่บท/วาระปฏิรูป	สรุปปัญหา
		8. สรุปผลการสัมมนาเรื่อง “ การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตรของภาคเหนือ” โดย คณะกรรมการจัดการการเกษตรและสหกรณ์ สภาผู้แทนราษฎร (2546: 40)	8.1 เร่งรัดการออกพระราชบัญญัติน้ำ เพื่อให้คณะกรรมการลุ่มน้ำมีอำนาจสั่งการได้ 8.2 เร่งรัดองค์กรลุ่มน้ำให้เข้มแข็งและมีเอกภาพ 8.3 คณะกรรมการลุ่มน้ำมีอำนาจในการตัดสินใจเรื่องแผนงาน เมื่อตัดสินใจแล้วจึงได้รับงบประมาณในการดำเนินงาน
		9. รายงานผลการวิจัยในโครงการปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำและจัดทำร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ โดย อำนาจ วงศ์บัณฑิต และคณะ (2548: 1)	กฎหมายในปัจจุบันไม่สามารถควบคุมการใช้การพัฒนากิจการบริหารจัดการ และการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนทั้งในระดับลุ่มน้ำหรือระดับลุ่มน้ำย่อย และระดับชาติ คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติที่เป็นองค์กรสูงสุดเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ ไม่มีอำนาจแท้จริงในการกำหนดนโยบาย การกำกับควบคุมดูแลให้หน่วยงานต่างๆ ปฏิบัติตามนโยบายและจะต้องมีความจำเป็นที่จะต้องจัดทำร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำฉบับใหม่เพื่อเป็นกฎหมายแม่บทเกี่ยวกับการใช้ การพัฒนา การบริหารจัดการ และการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง
ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559)	รัฐบาลคณะที่ 60 นรม. นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร (1 ต.ค 2554 – 9 ต.ค 2556)	10. สรุปผลการสนทนาปัญหายุทธศาสตร์ ครั้งที่ 1/55 เรื่อง “แนวทางการบริหารจัดการภัยพิบัติของชาติอย่างยั่งยืนในมุมมอง ของภาคประชาชน” วันที่ 20 ธันวาคม 2554 โดย สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ (2554: 1-3)	<u>ในมุมมองของสื่อมวลชน</u> 10.1 ประเทศไทยยังขาดหน่วยงานกลางที่ทำการรวบรวมข้อมูลในด้านน้ำอย่างครบถ้วน 10.2 ประเทศไทยมีองค์ความรู้ด้านน้ำ แต่ยังเป็นแบบแยกส่วนแต่ละหน่วยงานในการรับผิดชอบ <u>ในมุมมองของภาคประชาชน</u> 10.3 ภาครัฐขาดองค์ความรู้และความพร้อมในการรับมือกับสถานการณ์วิกฤติ 10.4 การวางแผน นโยบายในการบริหารประเทศที่ผิดพลาดจากอดีต ที่เปลี่ยนที่ลุ่มภาคกลางเป็นแหล่งอุตสาหกรรม
		11. วิเคราะห์สถานการณ์อุทกภัยปี 2554 โดย สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ (2554: 3)	11.1 การช่วยเหลือภัยพิบัติกลายเป็นข้อต่อรองทางการเมือง ซึ่งจากการติดตามและประมวลข้อมูลทิศทางน้ำโดยภาคประชาชน นักวิชาการและสื่อมวลชน (TPBS) ได้เสนอให้ใช้ถนนริวกวาคิเป็น Flood Way เพื่อระบายน้ำไปลงอุโมงค์และผลักดันน้ำลงสู่ทะเล แต่ศูนย์ ปฏิบัติการช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วม (ศปภ.) ไม่ได้ดำเนินการตามเสนอ รวมทั้งการประกาศใช้พระราชบัญญัติบรรเทาสาธารณภัย ปี 2550 ซึ่งระบุอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการไว้แล้ว แต่ไม่ได้มีการนำมาดำเนินงานอย่างชัดเจนจากภาครัฐทั้งส่วนกลางและท้องถิ่น โดยการแก้ปัญหาดังกล่าวได้ถูกโยงไปเกี่ยวข้องกับ

ตารางที่ 17-13 สรุปปัญหาในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจากผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มต่างๆ (ต่อ)

แผนพัฒนาฯ	รัฐบาลคณะที่/นรม. ช่วงเวลาการบริหาร	ที่มาของบทสรุป รายงานการวิจัย/บทความ/รายงานการสัมมนา การเสวนา/แผนปฏิบัติการ/แผนแม่บท/วาระปฏิรูป	สรุปปัญหา
			กับผลประโยชน์ทางการเมือง การต่อรองของพรรคการเมืองเพื่อจะนำไปใช้ในการหาเสียงในอนาคต 11.2 ภาครัฐขาดองค์ความรู้และความเข้าใจในการรับมือกับสถานการณ์วิกฤต บุคคลากรที่มีประสบการณ์และความชำนาญในการบริหารจัดการไม่สามารถบูรณาการข้อมูลที่มีเข้าด้วยกันได้รวมทั้งมีการปกปิดหรือให้ข้อมูลไม่หมดซึ่งถือเป็นการบริหารบ้านเมืองแบบเก่า บนพื้นฐานที่รัฐเป็นผู้ตัดสินใจทั้งหมดจึงอาจก่อให้เกิดความผิดพลาดตามมา ทั้งนี้รัฐสมัยใหม่จะต้องมีความคิดตั้งบนพื้นฐานที่ว่าประชาชนสามารถใช้ดุลพินิจในการตัดสินใจได้เอง จากข้อมูลทั้งหมดที่ต้องได้รับการเปิดเผยและตรวจสอบได้ ในขณะที่ภาคประชาชน นักวิชาการ และสื่อมวลชนสามารถสื่อสารข้อมูลที่ถูกต้องไปสู่ประชาชนได้อย่างรวดเร็วจึงได้รับความเชื่อถือมากกว่า 11.3 การวางแผน นโยบายการบริหารประเทศที่ผิดพลาดจากอดีต จากเดิมที่ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรมมีพื้นที่ลุ่มซึ่งเหมาะสมในการเพาะปลูกตั้งแต่บริเวณจังหวัด นครสวรรค์จนถึงอำเภอไทย ในขณะที่ภาครัฐมุ่งเน้นในการส่งเสริมอุตสาหกรรมจนก่อให้เกิดการซื้อที่ดินเพื่อสร้างโรงงานอุตสาหกรรมจำนวนมาก และมีการถือครองที่ดินที่ทำการเกษตรโดยนายทุนต่างชาติที่ใช้เพื่อเป็นการเพาะปลูกเชิงพาณิชย์ ซึ่งเหตุเหล่านี้ล้วนส่งผลต่อการตัดสินใจในการบริหารจัดการน้ำของภาครัฐ นอกจากนี้ การส่งเสริมการปลูกพืชเชิงเดี่ยวริมเชิงเขา อาทิ ยางพารา โดยพืชเชิงเดี่ยวจะมีรากที่สั้นไม่สามารถยึดเกาะหน้าดินได้จึงส่งผลให้เกิดดินถล่มเวลาฝนตกหนักอีกด้วย
		12. แนวทางการปฏิรูปประเทศไทย: ข้อเสนอต่อพรรคการเมืองและผู้มีสิทธิเลือกตั้ง โดย คณะกรรมการปฏิรูป (2554: 32-34)	12.1 การจัดการน้ำที่รัฐทำอยู่ในปัจจุบันมีลักษณะแยกส่วนกล่าวคือ มองน้ำโดดๆ โดยไม่ได้ผูกโยงเรื่องน้ำเข้ากับเรื่องอื่นๆ ที่สัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน เช่น ไม่สัมพันธ์กับที่ดิน การอนุรักษ์ระบบนิเวศ ป่าต้นน้ำหรือผืนเมือง ดังนั้น รัฐจึงมุ่งไปในทางพัฒนาแหล่งน้ำขนาดใหญ่ เช่น สร้างเขื่อน ผันน้ำข้ามลุ่มน้ำ ฯลฯ โดยไม่คำนึงถึงข้อจำกัดด้านนิเวศ หรือความสอดคล้องกับวัฒนธรรมและการดำรงชีวิตของท้องถิ่น นอกจากนี้ยังกำหนดแผนการใช้น้ำที่มากเกินไปทั้งในด้านความคุ้มค่าหรือด้านระบบนิเวศ

ตารางที่ 17-13 สรุปปัญหาในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจากผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มต่างๆ (ต่อ)

แผนพัฒนาฯ	รัฐบาลคณะที่/นรม. ช่วงเวลาการบริหาร	ที่มาของบทสรุป รายงานการวิจัย/บทความ/รายงานการสัมมนา การเสวนา/แผนปฏิบัติการ/แผนแม่บท/วาระปฏิรูป	สรุปปัญหา
			12.2 รวมศูนย์อำนาจการตัดสินใจไว้ที่ส่วนกลาง จนกระทั่งเกิดผลกระทบอย่างรุนแรงแก่ประชาชนในท้องถิ่น เช่นโครงการโขงชีมูลซึ่งทำลายพื้นที่เกษตรและระบบนิเวศที่เอื้อต่อการทำมาหากินของชาวบ้านไปเป็นอันมาก การแบ่งพื้นที่ลุ่มน้ำออกเป็น 25 ลุ่มน้ำ ก็ใหญ่เอะอะเกินไปจนไม่อาจปฏิบัติงานได้จริง ข้าประชาชนในพื้นที่ยังไม่มีส่วนร่วมในการจัดการอีกด้วย เพราะก็ยักรวมศูนย์อำนาจที่ส่วนกลางเหมือนเดิม 12.3 การขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมและเมืองแย่งชิงน้ำจากเกษตรกรไปเป็นอันมาก โดยไม่มีเวทีกลางสำหรับการต่อรองที่เป็นธรรมระหว่างภาคการผลิตต่างๆ ก่อปัญหาหนักขึ้นแก่เกษตรกรรายย่อย เพราะน้ำเป็นต้นทุนที่เพิ่มสูงขึ้นเสมอมา 12.4 การจัดการน้ำที่ไร้ประสิทธิภาพนี้กลับทำให้สิ้นเปลืองงบประมาณเป็นจำนวนมาก แต่ไม่บังเกิดผลดีแก่ฝ่ายใดจริง ในทุกวันนี้ประเทศต้องเสียเงินสำหรับการบริหารจัดการน้ำถึงปีละหลายหมื่นล้านบาท ในจำนวนนี้ร้อยละ 90 เป็นงบประมาณแหล่งน้ำ ซึ่งมักไม่เป็นประโยชน์แก่เกษตรกรรายย่อย
		13. แผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ โดย คณะกรรมการยุทธศาสตร์เพื่อวางระบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (2555: 1)	13.1 พื้นที่ต้นน้ำมีสภาพแวดล้อมทรุดโทรม เนื่องจากการบุกรุกพื้นที่ 13.2 การบริหารจัดการน้ำในภาพรวมไม่ชัดเจนและไม่มียุทธศาสตร์ที่มีอำนาจในการจัดการทรัพยากรน้ำในภาพรวมได้อย่างเบ็ดเสร็จ 13.3 ขาดแผนหลักในการบริหารจัดการน้ำในระยะยาว ทำให้การบริหารจัดการน้ำขาดทิศทางที่ชัดเจนและขาดความต่อเนื่อง ส่งผลให้ขาดการสนับสนุนด้านงบประมาณที่ต่อเนื่อง 13.4 ฐานข้อมูลยังไม่เป็นระบบและไม่ทันต่อเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป 13.5 กฎหมายด้านน้ำยังไม่ทันสมัยและขาดความชัดเจนในการสนับสนุนการจัดการทรัพยากรน้ำในสวนรวม”
		14. แฉลงข่าวแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ โดย คณะกรรมการยุทธศาสตร์เพื่อวางระบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (2555: 2)	14.1 พื้นที่ป่าไม้ลดลง และระบบนิเวศน์ถูกทำลาย 14.2 องค์การที่มีอำนาจบริหารจัดการทรัพยากรน้ำทั้งระบบยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ” 14.3 ขาดแผนหลักและงบประมาณในการบริหารจัดการน้ำระยะยาว 14.4 ระบบข้อมูลทรัพยากรน้ำขาดการเชื่อมต่อ และไม่มีทีมวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกัน

ตารางที่ 17-13 สรุปปัญหาในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจากผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มต่างๆ (ต่อ)

แผนพัฒนาฯ	รัฐบาลคณะที่/นรม. ช่วงเวลาการบริหาร	ที่มาของบทสรุป รายงานการวิจัย/บทความ/รายงานการสัมมนา การเสวนา/แผนปฏิบัติการ/แผนแม่บท/วาระปฏิรูป	สรุปปัญหา
			14.5 กฎหมายด้านการจัดการทรัพยากรน้ำไม่ทันสมัย 14.6 ขาดความพร้อมในการเผชิญอุทกภัยขนาดใหญ่”
		15. การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ : โครงข่ายลำน้ำและ เครือข่ายชุมชนลุ่มน้ำปราจีนบุรี โดย สุเทพ แสงทรัพย์ (2556: 1-3)	15.1 ปัญหาความล้มเหลวในการบริหารจากปมเหตุของตัวทรัพยากรย้าเอง เช่น ทุกคน สามารถเข้าถึงอย่างเสรี เป็นทรัพยากรที่ไม่หมดสิ้น 15.2 ปัญหาด้านระบบโครงสร้างบริหารราชการแผ่นดิน เช่น การบริหารราชการไทยแบ่งเป็น ส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น แต่การบริหารทรัพยากรน้ำจะต้องบริหารจัดการใน ลักษณะลุ่มน้ำ นอกจากนี้ยังใช้อำนาจทางการเมือง การเงิน และความได้เปรียบทางการ บริหารที่ขาดกฎหมาย/ระเบียบควบคุม 15.3 ปัญหาข้อมูล ซึ่งไม่มีข้อมูลหน่วยพื้นที่ภูมิประเทศ (geographic unit) รวมทั้งการขาด การพัฒนาแบบจำลองทางอุทกวิทยา
	รัฐบาลคณะที่ 61 นรม. พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา (24 ส.ค 2557 – ปัจจุบัน)	16. บทความ เรื่อง “การจัดการทรัพยากรน้ำเชิงบูรณาการ” โดย กัมปนาท ภัคติกุล (2557: 4-5)	16.1 แผนซึ่งแต่ละหน่วยงานที่จัดทำนั้น ไม่สื่อถึงการเชื่อมโยงระหว่างงานที่จัดทำแผนจัดการ น้ำภายในลุ่มน้ำเดียวกัน (แผนยังแยกส่วนเฉพาะกรม กองนั้นๆ ที่ต่างคนต่างทำ) 16.2 แผนซึ่งแต่ละหน่วยงานที่จัดทำนั้น ไม่สื่อถึงการเชื่อมโยงระหว่างทรัพยากรน้ำกับฐาน ทรัพยากรอื่นๆ ในลุ่มน้ำทั้งระบบ ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงของการใช้ประโยชน์ที่ดิน 16.3 แผนซึ่งแต่ละหน่วยงานที่จัดทำนั้น เน้นเฉพาะงานก่อสร้างใหม่ ในที่ต่างๆ ไม่สื่อถึงความ เชื่อมโยงถึงโครงการเดิมต่างๆ ที่มีอยู่ก่อนในลุ่มน้ำตั้งแต่อดีต เพราะการจัดการน้ำต้องมองทั้ง ระบบลุ่มน้ำ 16.4 แผนซึ่งแต่ละหน่วยงานที่จัดทำนั้น แสดงเฉพาะปริมาณของน้ำกับเวลา ที่มีหรือขาดน้ำ ในช่วงเดือนต่างๆ แต่ไม่ได้สื่อถึงการมีน้ำเกินและขาดน้ำ เชิงพื้นที่ 16.5 แผนการจัดการน้ำนั้น แสดงเพียงด้าน Supply Side Management อย่างเดียว (คือมีแต่แผนก่อสร้างส่วนมาก) แท้จริงและแผนควรเน้นทางออกด้าน demand side management ร่วมด้วย 16.6 แผนซึ่งแต่ละหน่วยงานที่จัดทำนั้น ยังมุ่งเน้นไปที่การก่อสร้าง Infrastructures ต่างๆ เกือบ 100% ยังไม่แตกต่างไปจากการวางแผนโครงการก่อสร้างขนาดกลางและเล็กในอดีตที่มีการทำกัน มากกว่า 100 ปี แต่ก็ยังแก้ไขปัญหาน้ำได้ไม่หมด

ตารางที่ 17-13 สรุปปัญหาในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจากผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มต่างๆ (ต่อ)

แผนพัฒนาฯ	รัฐบาลคณะที่/นรม. ช่วงเวลาการบริหาร	ที่มาของบทสรุป รายงานการวิจัย/บทความ/รายงานการสัมมนา การเสวนา/แผนปฏิบัติการ/แผนแม่บท/วาระปฏิรูป	สรุปปัญหา
			16.7 แผนซึ่งแต่ละหน่วยงานที่จัดทำนั้น ยังไม่สื่อถึงการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ ถึงแม้ว่าแผนจะได้มีการสอบถามจากความต้องการของคนในพื้นที่บ้าง ก็เป็นเพียงการถาม ยังไม่สื่อถึงการทำงานแบบ Bottom Up (แผนควรเน้นภาคส่วนอื่นๆ เช่นการเพิ่มความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกร กลุ่มผู้ใช้น้ำ องค์กรกลุ่มน้ำ
		17. เอกสาร (ร่าง) แผนปรับปรุงการจัดองค์กรข้อกำหนดและกฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ โดย คณะอนุกรรมการพัฒนาและบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ เกี่ยวกับการจัดองค์กรและการออกกฎ (2557: 1-2)	17.1 หน่วยงานที่มีภารกิจที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำดังกล่าวมีเป็นจำนวนมากกระจายอยู่ตามกระทรวงต่างๆ เช่น กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงคมนาคม และกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นต้น แต่ไม่มีกลไกที่มีประสิทธิภาพในการเชื่อมโยงการทำงานขององค์กรต่างๆ เหล่านี้ให้เป็นไปทิศทางที่สอดคล้องกัน 17.2 กฎหมาย กฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำก็มีจำนวนหลายฉบับและต่างก็มีวัตถุประสงค์ในการบังคับใช้ที่แตกต่างกัน เพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะเรื่องหรือแก้ไขปัญหเฉพาะพื้นที่ ทำให้ข้อกำหนดในกฎหมายบางส่วนมีความซ้ำซ้อน ขัดแย้งและไม่เชื่อมโยงกัน อีกทั้งกฎหมายและข้อกำหนดต่างๆ ที่มีอยู่ยังคงมีช่องว่างและไม่ครอบคลุมการปฏิบัติการกิจที่จำเป็นทั้งหมดในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำรวมทั้งขาดการบังคับใช้อย่างมีประสิทธิภาพ 17.3 จากสถานการณ์ด้านกลไกองค์กรและกฎหมายกฎระเบียบดังกล่าว ส่งผลให้การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่ผ่านมาขาดเอกภาพและทิศทางที่ชัดเจน อันเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้การแก้ปัญหาด้านทรัพยากรน้ำยังไม่สัมฤทธิ์ผลเท่าที่ควร ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการปรับปรุงโครงสร้างองค์กรและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศ เพื่อให้การแก้ปัญหาทรัพยากรน้ำในระยะต่อไปเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล”

ตารางที่ 17-13 สรุปปัญหาในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจากผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มต่างๆ (ต่อ)

แผนพัฒนาฯ	รัฐบาลคณะที่/นรม. ช่วงเวลาการบริหาร	ที่มาของบทสรุป รายงานการวิจัย/บทความ/รายงานการสัมมนา การเสวนา/แผนปฏิบัติการ/แผนแม่บท/วาระปฏิรูป	สรุปปัญหา
		18. แผนแม่บทป้องกันและบรรเทาภัยแล้ง โดย กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย (2558: 3-4)	18.1 การเปิดให้เข้าถึงการใช้น้ำได้โดยเสรีและขาดกีดกีดการจัดสรรน้ำ การใช้ทรัพยากรน้ำของประเทศไทยเป็นการเข้าถึงโดยเสรีและขาดกีดกีดการจัดสรรน้ำที่ดี การให้เข้าถึงน้ำโดยเสรีนี้เป็นการปล่อยให้ผู้มีเทคโนโลยีสูงกว่า ผู้มีกำลังทรัพย์มากกว่า ผู้มีแรงงาน และผู้มีอำนาจทางการเมืองมากกว่าเป็นผู้ได้เปรียบในการใช้ทรัพยากรน้ำ ก่อให้เกิดปัญหาทั้งในด้านความมีประสิทธิภาพการใช้น้ำและความชอบธรรม จึงทำให้เกิดความกดดันต่อระบบบริหารจัดการน้ำแบบกำกับและควบคุม โดยวิธีการที่ประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากการใช้น้ำมักใช้การหาทางเข้าสู่อำนาจรัฐส่วนอื่นๆ หรือแสวงหาการสนับสนุนจากโครงสร้างอำนาจที่ได้เปรียบในท้องถิ่นมีการรวมตัวกันเรียกร้องและประท้วงรัฐบาลเป็นระยะเวลานาน เกิดการต่อต้านและปฏิเสธอำนาจรัฐ ทำให้เจ้าพนักงานของรัฐไม่อาจดำเนินงานไปตามปกติ 18.2 ความไม่มีเอกภาพ การไม่ให้ความสำคัญและความไม่มั่นคงของนโยบายเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำแม้ประเทศไทยจะมีนโยบายและกฎหมายเกี่ยวกับน้ำหลายฉบับ และมีองค์กรจัดการน้ำของรัฐหลายองค์กรแต่การจัดการน้ำของไทยยังมีปัญหาความขัดแย้งทุกระดับที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จึงกล่าวได้ว่านโยบายเหล่านั้นยังไม่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากการดำเนินนโยบายยังขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน มาตรการหรือแนวนโยบายมีโครงสร้างอำนาจการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่ผูกขาดและความเหลื่อมล้ำ เน้นการบริหารงานแบบศูนย์กลาง รัฐบาลดำเนินการแก้ไขปัญหที่เกิดจากภัยแล้งแต่เพียงการเยียวยาช่วยเหลือผู้ประสบภัยแบบปลายเหตุ นอกจากนี้การเปลี่ยนรัฐบาลบ่อยเป็นความไม่มั่นคงทางการเมืองทำให้การดำเนินนโยบายต่างๆ ที่เกี่ยวกับทรัพยากรน้ำไม่ต่อเนื่องและขาดเสถียรภาพ 18.3 การไม่ได้นำการจัดการด้านอุปสงค์ (Demand Management) มาใช้ในการจัดสรรน้ำ การขยายกำลังการกักเก็บน้ำ โดยการสร้างเขื่อนที่ผ่านมามีขีดลือหลักเกณฑ์เฉพาะทางด้านวิศวกรรม อุทกวิทยาและผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ ทำให้เมื่อดำเนินการสร้างเขื่อนแล้วเกิดผลกระทบด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม รวมถึงการเกิดข้อพิพาทระหว่างรัฐกับกลุ่มอนุรักษ์ เป็นผลให้โครงการก่อสร้างเขื่อนในระยะต่อมาเกิดขึ้นได้ยาก

ตารางที่ 17-13 สรุปปัญหาในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจากผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มต่างๆ (ต่อ)

แผนพัฒนาฯ	รัฐบาลคณะที่/นรม. ช่วงเวลาการบริหาร	ที่มาของบทสรุป รายงานการวิจัย/บทความ/รายงานการสัมมนา การเสวนา/แผนปฏิบัติการ/แผนแม่บท/วาระปฏิรูป	สรุปปัญหา
			ปัญหาข้อขัดแย้งในการจัดสรรทรัพยากรน้ำ ส่วนหนึ่งมาจากการจัดการชลประทานที่ไม่ได้นำแนวทางการบริหารจัดการอุปสงค์มาปฏิบัติกันอย่างจริงจัง ทั้งนี้ ประสิทธิภาพของการใช้น้ำทางเศรษฐศาสตร์จะต้องพิจารณาถึงต้นทุนส่วนเพิ่มหรือผลผลิตส่วนเพิ่มที่เกิดจากการใช้น้ำในกิจกรรมนั้นๆ ที่เรียกว่า ค่าประสิทธิภาพการใช้น้ำ 18.4 การวิเคราะห์สถานการณ์น้ำขาดการเชื่อมโยงข้อมูลและไม่เป็นองค์รวม การจัดการน้ำของประเทศไทยขาดการเชื่อมโยงข้อมูลและองค์ความรู้ต่างๆ ในการวิเคราะห์สถานการณ์และการบริหารจัดการน้ำ รัฐไม่ได้มองภาพรวมของนิเวศลุ่มน้ำทั้งระบบ เช่น การใช้ประโยชน์ที่ดินระบบนิเวศป่าประเภทต่างๆ และผังเมืองกับผลกระทบต่อการไหลของน้ำ ปริมาณน้ำที่มีในแต่ละช่วงเวลาของปี ขาดข้อมูลเกี่ยวกับการใช้น้ำในภาคการเกษตร ไม่มีข้อมูลการใช้น้ำที่แท้จริงของพืชแต่ละชนิด โดยเฉพาะพืชผักผลไม้และพืชใหม่ๆ เช่น พืชกิ่งเมืองร้อน นอกจากนี้ยังขาดข้อมูลเกี่ยวกับการใช้น้ำและการวิเคราะห์ทางเศรษฐศาสตร์ในกิจการประเภทต่างๆ นอกภาคเกษตรทำให้การประเมินการใช้น้ำไม่ถูกต้อง เนื่องจากไม่มีข้อมูลในการพิจารณาที่รอบด้านเพียงพอ รวมถึงในการดำเนินงานด้านการพัฒนาแหล่งน้ำและระบบระบายน้ำมักไม่คำนึงถึงข้อจำกัดด้านนิเวศที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมและการดำรงชีวิตของแต่ละท้องถิ่น ทำให้การวิเคราะห์สาเหตุของปัญหายังไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงนำไปสู่การวางแผนบริหารจัดการน้ำที่ผิดพลาด
		19.สรุปปัญหาอุปสรรคในการบริหารจัดการน้ำของประเทศ โดย คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย (2558 :4-7)	19.1 การบริหารจัดการน้ำยังไม่มีเอกภาพ ขาดการบูรณาการระหว่างหน่วยงาน 19.2 การดำเนินนโยบาย และการสนับสนุนงบประมาณที่ขาดความต่อเนื่อง 19.3 ศักยภาพและฐานข้อมูลยังไม่เป็นระบบและไม่ทันต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป 19.4 การมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 19.5 ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ

ตารางที่ 17-13 สรุปปัญหาในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจากผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มต่างๆ (ต่อ)

แผนพัฒนาฯ	รัฐบาลคณะที่/นรม. ช่วงเวลาการบริหาร	ที่มาของบทสรุป รายงานการวิจัย/บทความ/รายงานการสัมมนา การเสวนา/แผนปฏิบัติการ/แผนแม่บท/วาระปฏิรูป	สรุปปัญหา
		20. แผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ โดย คณะกรรมการกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการ ทรัพยากรน้ำ(2558: 2-40 ถึง 2-42, 3-32)	ปัญหาทรัพยากรน้ำที่เกิดขึ้นในปัจจุบันสาเหตุหนึ่ง คือ การบริหารจัดการไม่มีเอกภาพ ทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ ไม่มีข้อมูลที่สามารถนำมาประกอบการวางแผน สังการ และการตัดสินใจ ไม่มีกฎหมายที่ครอบคลุมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำทั้งระบบ และ การบังคับใช้ ไม่มีแผนแม่บทในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ รวมทั้งขาดการติดตาม ประเมินผลการดำเนินงาน
		21. วาระปฏิรูปที่ 25 : ระบบการบริหารจัดการทรัพยากร: การ ปฏิรูปกลไกการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ โดย สภาปฏิรูปแห่งชาติ (2558: 2-5)	21.1 ปัญหาด้านนโยบายและแผนหลักในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของภาครัฐ 21.2 ปัญหาด้านการจัดองค์กร 21.3 ปัญหาด้านงบประมาณ 21.4 ปัญหาด้านกฎหมายและกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง 21.5 ปัญหาด้านข้อมูลเพื่อการบริหารจัดการน้ำและการเข้าถึงข้อมูลของประชาชน และ 21.6 ปัญหาด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน
		22. สรุปผลการศึกษาการจัดการน้ำแบบไม่ใช้สิ่งก่อสร้างในกลุ่ม น้ำเจ้าพระยา: การศึกษาด้านสถาบัน โดย นิพนธ์ พัวพงศกร และคณะ (2558: 10)	22.1 ยุทธศาสตร์การจัดการน้ำตรงข้ามกับประเทศที่มีระบบการจัดการที่ดี คือ ในยามปกติ ไทยใช้การจัดการแบบรวมศูนย์ แต่ยามวิกฤตในปี 2554 กลับเริ่มด้วยการจัดการแบบกระจาย อำนาจ 22.2 การจัดการแบบแยกส่วนระหว่างหน่วยงานต่างๆ ทั้งส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น และไม่ บูรณาการจัดสรรน้ำท่วมกับน้ำแล้ง 22.3 แม้จะมีกฎหมายและแผนป้องกันน้ำท่วม แต่เป็นการจัดการที่เน้นการบรรเทาสาธารณ ภัยและการช่วยเหลือเยียวยา เรายังขาดระบบการจัดการน้ำท่วมที่เน้นการป้องกันในลักษณะการ ประเมินความเสี่ยง และการพยากรณ์อุทกภัย 22.4 ขาดกฎหมายและขาดองค์กรระดับประเทศที่รับผิดชอบขับเคลื่อนยุทธการน้ำอย่าง ต่อเนื่อง และ 22.5 ขาดข้อต่อสำคัญและกลไกที่เชื่อมองค์กรผู้ใช้น้ำในท้องถิ่นกับคณะกรรมการลุ่มน้ำ

ตารางที่ 17-13 สรุปปัญหาในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจากผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มต่างๆ (ต่อ)

แผนพัฒนาฯ	รัฐบาลคณะที่/นรม. ช่วงเวลาการบริหาร	ที่มาของบทสรุป รายงานการวิจัย/บทความ/รายงานการสัมมนา การเสวนา/แผนปฏิบัติการ/แผนแม่บท/วาระปฏิรูป	สรุปปัญหา
		23. ข้อเสนอด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ โดย สุจิตต์ คุณธนกุลวงศ์ (2558: 39)	23.1 ด้านกฎหมาย เช่น ความล้าสมัยของกฎหมาย ความซ้ำซ้อนของอำนาจหน้าที่ของกฎหมาย กฎหมายสาธารณภัย ที่เข้าลักษณะการเยียวยา มากกว่าป้องกันเหตุ 23.2 ด้านการบริหารจัดการ การดำเนินงานเป็นลักษณะการบังคับบัญชาในแนวดิ่ง ขาดการทำงานข้ามกระทรวง จึงไม่เกิดการบูรณาการทั้งในส่วนงบประมาณและบุคลากร

17.4.2 สรุปประเด็นหลักของปัญหาการบริหาร

จากการทบทวนปัญหาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำไทย จากความเห็นของผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มต่างๆ จะสรุปได้ว่ามีปัญหา 10 ประการ คือ

- (1) ขาดนโยบายที่เป็นเอกภาพ
- (2) ขาดแผนหลัก
- (3) ขาดกฎหมายแม่บท
- (4) หน่วยงานมีจำนวนมากขาดความเชื่อมโยง
- (5) ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน/ขาดการกระจายอำนาจ
- (6) จัดงบประมาณเป็นรายหน่วยงาน
- (7) ขาดความเชื่อมโยงของข้อมูลระหว่างหน่วยงาน/ขาดองค์ความรู้
- (8) องค์กรลุ่มน้ำขาดความเข้มแข็ง/ความขัดแย้ง
- (9) พรรคการเมืองไม่เข้มแข็ง/มีข้อต่อรอง
- (10) ขาดเครื่องมือในการจัดสรรน้ำ/สิทธิการใช้น้ำเสรี

สาระสำคัญของประเด็นหลักของปัญหาทั้ง 10 ประการ มีดังต่อไปนี้

(1) ขาดนโยบายที่เป็นเอกภาพ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลที่เข้ามาบริหารประเทศบ่อยครั้ง ทำให้นโยบายขาดความต่อเนื่อง และนโยบายที่รัฐบาลคณะต่างๆ แฉลงไว้ไม่สามารถดำเนินการไม่ครบถ้วน การแก้ปัญหาจึงไม่บรรลุเป้าหมาย

(2) ขาดแผนหลักที่กำหนดขึ้นตามความรุนแรงของปัญหาในลักษณะ “หนึ่งนโยบาย หลายปฏิบัติ” ในระดับชาติ ระดับลุ่มน้ำและระดับลุ่มน้ำสาขา ที่ต้องปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ถึงแม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลก็ตาม

(3) ขาดกฎหมายแม่บท ถึงแม้ว่าจะมีกฎหมายที่เกี่ยวข้อง แต่มีปัญหาที่ไม่ครอบคลุมทุกด้าน การขาดกฎหมายแม่บทที่กำหนด “โครงสร้างการบริหารจัดการน้ำ” จึงทำให้เกิดปัญหาการบริหารจัดการอยู่ในปัจจุบัน

(4) หน่วยงานมีจำนวนมากขาดความเชื่อมโยง เนื่องจากแต่ละหน่วยงานต่างก็มีอำนาจตามกฎหมายในการปฏิบัติภารกิจโดยอิสระ ขาดการบูรณาการ จึงมีปัญหการซ้ำซ้อนในการดำเนินการ

(5) ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน/ขาดการกระจายอำนาจ การกำหนดแผนพัฒนาโครงการแหล่งน้ำส่วนใหญ่ดำเนินการโดยภาครัฐ ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน จึงมีการต่อต้านโครงการพัฒนาแหล่งน้ำของรัฐมาอย่างต่อเนื่อง

(6) จัดงบประมาณเป็นรายหน่วยงาน เนื่องจากไม่มีแผนหลักในการพัฒนางบประมาณจึงไม่อยู่ในลักษณะแผนงาน แต่กระจายไปตามหน่วยงานต่างๆ ทั้งงบประมาณมีจำกัด เป็นการใช้งบประมาณเพื่องานประเภทเดียวกันแต่ต่างหน่วยงานซ้ำซ้อนกัน

(7) ขาดความเชื่อมโยงของข้อมูลระหว่างหน่วยงาน/ขาดองค์ความรู้ข้อมูลน้ำ กระจัดกระจายอยู่ในหน่วยงานต่างๆ ไม่เป็นระบบที่สาธารณะสามารถเข้าถึงได้ และไม่อยู่ในมาตรฐานเดียวกัน รวมทั้งขาดความเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงาน

(8) องค์กรลุ่มน้ำขาดความเข้มแข็ง/ความขัดแย้ง คณะกรรมการลุ่มน้ำมีอำนาจหน้าที่เพียงประสานการจัดทำแผน และติดตามประเมินผล ไม่มีอำนาจในการกำกับ ดูแลหน่วยงานราชการ และกลั่นกรองแผนงาน/โครงการในระดับพื้นที่ ที่สำคัญคือมีความขัดแย้งในการบริหารจัดการน้ำ ระหว่างลุ่มน้ำที่อยู่ใกล้เคียงกัน

(9) พรรคการเมืองไม่เข้มแข็ง/มีข้อต่อรอง เช่น การขาดแรงผลักดันทางการเมือง (Political will) อย่างจริงจัง เช่น การตรากฎหมายแม่บททรัพยากรน้ำ การจัดตั้งระบบข้อมูลน้ำ การเก็บค่าน้ำชลประทานจากเกษตรกร เป็นต้น

(10) ขาดเครื่องมือในการจัดสรรน้ำ/สิทธิการใช้น้ำอย่างเสรี ปัจจุบันการใช้น้ำเปิดโดยเสรีโดยไม่มีการนำมาตรการทางเศรษฐศาสตร์ เช่น การเก็บค่าน้ำมาดำเนินการ ทำให้ไม่เกิดความเป็นธรรมและขาดแคลนน้ำเกิดขึ้น

ปัญหาทั้ง 10 ประการ ที่สรุปจากความเห็นจากรายงานการวิจัยซึ่งเป็นกลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย ดังที่วิเคราะห์ไว้จะสรุปได้ว่ามีสาเหตุมาจากองค์ประกอบของโครงสร้างการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำทั้งจากนโยบาย องค์การบริหารจัดการ กฎหมาย และระบบข้อมูลทรัพยากรน้ำ ที่ส่งผลต่อเนื่อง ทำให้ขาดแผนหลัก ขาดงบประมาณ ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน ขาดแผนบรรเทาและป้องกันภัยพิบัติที่มีประสิทธิภาพซึ่งจำเป็นต้องได้รับการแก้ไข

ดังรายละเอียดในตารางที่ 17-14

17.4.3 สาเหตุของปัญหาในการบริหารจัดการน้ำ

เพื่อให้สามารถระบุสาเหตุหลักซึ่งเป็นที่มาของปัญหาในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจะวิเคราะห์โดยใช้ปัจจัยที่สำคัญในการบริหาร 5 ประการ คือ (1) การเมือง (2) เงื่อนไขทางสังคม (3) งบประมาณ (4) สถาบัน และ (5) วิชาการ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. การเมือง (Political)

จากการวิเคราะห์โดยจัดทำเป็น Matrix ให้เห็นช่วงเวลาการบริหารประเทศของรัฐบาลคณะต่างๆ ในบทที่ 16 พบว่าตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ พ.ศ. 2475 จนถึงปัจจุบันมีรัฐบาลเข้ามาบริหารประเทศ รวม 61 คณะ และหลังจากมีแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 1 ถึงปัจจุบันมีรัฐบาลเข้ามาบริหารประเทศจำนวน 33 คณะ คือคณะที่ 29 ถึงคณะที่ 61 เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลนโยบายที่กำหนดอาจจะคล้ายคลึงกัน แต่การขับเคลื่อนจะแตกต่างกันไปตามนโยบายของรัฐบาลหรือของพรรคการเมืองนั้นๆ การเปลี่ยนแปลงรัฐบาลแต่ละครั้งทำให้ขาดความต่อเนื่องทั้งนโยบายและการปฏิบัติ เช่น กรณีของการจัดทำกฎหมายน้ำ ที่เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ พ.ศ. 2536 ถึงปัจจุบันเป็นเวลา 23 ปี มีการเสนอร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำหลายครั้ง แต่ไม่มีผลในทางปฏิบัติ หลายครั้งที่มีการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำในรัฐสภา แต่มีการยุบสภาหรือครบกำหนดการบริหารประเทศของรัฐบาล ทำให้ร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำตกไป เมื่อรัฐบาลคณะใหม่เข้ามาก็ไม่มีการยืนยันให้ดำเนินการต่อ การขาดแรงผลักดันทางการเมือง (Political Will) เพื่อให้มีกฎหมายแม่บทเรื่องทรัพยากรน้ำ ส่งผลต่อเนื่องต่อโครงสร้างการบริหารจัดการและงบประมาณ เพราะการพัฒนาทรัพยากรน้ำต้องใช้เวลาในการดำเนินการที่ต่อเนื่อง การเปลี่ยนรัฐบาลบ่อยครั้งทำให้การขับเคลื่อนนโยบายเป็นการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า ถึงแม้ว่านโยบายที่กำหนดไว้ในอดีตกับนโยบายในปัจจุบันจะคล้ายคลึงกันมาก ดังที่ได้วิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างนโยบายน้ำแห่งชาติ ซึ่งเป็นมติคณะรัฐมนตรี วันที่ 31 ตุลาคม 2543 กับยุทธศาสตร์การบริหารจัดการน้ำ (พ.ศ. 2558-2569) ตามมติคณะรัฐมนตรีวันที่ 7 พฤษภาคม 2558 แล้วจะพบว่ามีความสำคัญที่มีความแตกต่างกันน้อยมาก¹⁾ แต่ช่วงเวลาของการบริหารประเทศของรัฐบาลที่ได้กำหนดนโยบายแต่ละครั้งมีเวลาบริหารสั้นมาก คือไม่เกิน 2 ปี²⁾ ทำให้ไม่สามารถขับเคลื่อนให้เป็นไปตามนโยบายที่กำหนดขึ้นได้ จึงสรุปได้ว่าการเมืองเป็นสาเหตุของปัญหาหนึ่งในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

¹⁾ ดูรายละเอียด ตารางที่ 16-35 ²⁾ ดูรายละเอียด ตารางที่ 16-34

ตารางที่ 17-14 สรุปประเด็นหลักของปัญหาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจากผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มต่างๆ

ผู้มีส่วนได้เสีย	ปัญหาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำบางประการ									
	(1) ขาดนโยบายที่เป็นเอกภาพ	(2) ขาดแผนหลัก	(3) ขาดกฎหมายแม่บท	(4) หน่วยงานมีจำนวนมากขาดความเชื่อมโยง	(5) ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน/ขาดการกระจายอำนาจ	(6) จัดงบประมาณเป็นรายหน่วยงาน	(7) ขาดความเชื่อมโยงของข้อมูลระหว่างหน่วยงาน/ขาดองค์ความรู้	(8) องค์กรลุ่มน้ำขาดความเข้มแข็ง/ความขัดแย้ง	(9) พรรคการเมืองไม่เข้มแข็ง/มีข้อต่อรอง	(10) ขาดเครื่องมือในการจัดสรรน้ำ/สิทธิการใช้น้ำเสรี
1. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2538: 1)	-	✓	✓	✓	-	-	-	-	-	-
2. ปธาน สุวรรณมงคล (2540: 33-34)	✓	✓	✓		✓	-	-	-	✓	-
3. สำนักงานคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (2541: 16-17)	✓	-	✓	-	✓	✓	✓	-	-	-
4. นักศึกษาหลักสูตรการปฏิบัติการจิตวิทยาฝ่ายอำนวยการรุ่นที่ 83 (2541: 5-19 ถึง 5-20)	-	✓	✓	✓	✓	-	-	-	-	✓
5. สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ (2543: 2-18)	-	-	✓	✓	✓	-	-	-	-	-
6. มิ่งสรรพ ขาวสะอาด และคณะ (2544: 65)	✓	-	✓	✓	✓	-	-	-	-	✓
7. คณะกรรมาธิการวิสามัญศึกษาแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่สัมฤทธิ์ผลในประเทศไทย (2546: 9-11)	✓	-	✓	✓	-	✓	✓	-	-	-

ตารางที่ 17-14 สรุปประเด็นหลักของปัญหาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจากผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มต่างๆ (ต่อ)

ผู้มีส่วนได้เสีย	ปัญหาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำบางประการ									
	(1) ขาดนโยบายที่เป็นเอกภาพ	(2) ขาดแผนหลัก	(3) ขาดกฎหมายแม่บท	(4) หน่วยงานมีจำนวนมากขาดความเชื่อมโยง	(5) ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน/ขาดการกระจายอำนาจ	(6) จัดงบประมาณเป็นรายหน่วยงาน	(7) ขาดความเชื่อมโยงของข้อมูลระหว่างหน่วยงาน/ขาดองค์ความรู้	(8) องค์กรลุ่มน้ำขาดความเข้มแข็ง/ความขัดแย้ง	(9) พรรคการเมืองไม่เข้มแข็ง/มีข้อต่อรอง	(10) ขาดเครื่องมือในการจัดสรรน้ำ/สิทธิการใช้น้ำเสรี
8. คณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ (2546: 40)	-	-	√	-	-	√	-	√	-	-
9. สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ (2554: 1-2)	√	-	-	-	-	-	√	√	√	-
10. สำนักการระบายน้ำ (2554: 22)	-	√	-	-	-	-	-	-	-	-
11. คณะกรรมการยุทธศาสตร์เพื่อวางระบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (2555: 1)	√	√	√	-	-	-	√	-	-	-
12. การแถลงข่าวแผนแม่บทของคณะกรรมการยุทธศาสตร์เพื่อวางระบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (2555: 2)	-	√	√	√	-	√	√	-	-	-
13. สุเทพ แสงทรัพย์ (2556: 1-3)	-	-	-	-	-	-	√	-	√	√
14. กัมปนาท รักดีกุล (2557: 4-5)	√	√	-	-	√	-	√	-	-	-

ตารางที่ 17-14 สรุปประเด็นหลักของปัญหาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจากผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มต่างๆ (ต่อ)

ผู้มีส่วนได้เสีย	ปัญหาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำบางประการ									
	(1) ขาดนโยบายที่เป็นเอกภาพ	(2) ขาดแผนหลัก	(3) ขาดกฎหมายแม่บท	(4) หน่วยงานมีจำนวนมากขาดความเชื่อมโยง	(5) ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน/ขาดการกระจายอำนาจ	(6) จัดงบประมาณเป็นรายหน่วยงาน	(7) ขาดความเชื่อมโยงของข้อมูลระหว่างหน่วยงาน/ขาดองค์ความรู้	(8) องค์กร กลุ่มน้ำขาดความเข้มแข็ง/ความขัดแย้ง	(9) พรรคการเมืองไม่เข้มแข็ง/มีข้อต่อรอง	(10) ขาดเครื่องมือในการจัดสรรน้ำ/สิทธิการใช้น้ำเสรี
15. คณะอนุกรรมการพัฒนาและบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเกี่ยวกับการจัดองค์กรและการออกกฎ (2557: 1-2)	✓	✓	✓	✓	-	-	-	-	-	-
16. กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย (2558: 3-4)	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	-	-	✓
17. คณะกรรมการกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (2558: 32,40)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓
18. สภาพัฒน์รูปแห่งชาติ (2558: 2-8)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	-	-
19. นิพนธ์ พัวพงศกร และคณะ (2558: 10)	-	✓	✓	-	✓	-	-	-	-	-
20. สุจิตต์ คุณธนกุลวงศ์ (2558: 39)	-		✓	✓	-	-	-	-	-	-

2. เงื่อนไขทางสังคม (Social)

สาเหตุที่สำคัญประการต่อมาคือ เงื่อนไขทางสังคมที่ปรากฏในลักษณะการต่อต้านโครงการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดใหญ่ ที่เริ่มมาตั้งแต่ พ.ศ. 2531 กรณีของเขื่อนน้ำโจน และต่อเนื่องด้วยเขื่อนแก่งกรุง เขื่อนแก่งเสือเต้น เขื่อนแม่วงก์ การต่อต้านโครงการต่างๆ ดังกล่าวนี้นี้ ได้มีเหตุผลในการต่อต้านหลายประการ เช่น (1) มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะพื้นที่ป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ในกรณีของเขื่อนน้ำโจน และแก่งเสือเต้นที่ต้องการสงวนป่าไม้สักทองเอาไว้ ผลกระทบต่อที่อยู่อาศัยของเสือโคร่งและค้างคาวงูมูกเล็กท้องถิ่น ในกรณีของเขื่อนแม่วงก์ ผลกระทบที่จะเกิดการขยายตัวของดินเค็มในกรณีโครงการโขง-ชี-มูล เป็นต้น ที่มาของสาเหตุที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ การอพยพโยกย้ายราษฎรที่ได้รับผลกระทบไปตั้งถิ่นฐานใหม่ มีคุณภาพชีวิตที่แย่ลงกว่าเดิมเพราะที่ตั้งถิ่นฐานใหม่ ดินไม่ค่อยจะเหมาะสมต่อการเกษตร ขาดโครงสร้างพื้นฐาน เช่น กรณีของนิคมสร้างตนเองลำน้ำน่านที่ตั้งติดอยู่กับเขื่อนสิริกิติ์ แต่ขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร จนต้องมีการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำห้วยน้ำรีส่งน้ำมาให้ตามมติคณะรัฐมนตรีวันที่ 20 เมษายน 2554 เป็นต้น เหตุการณ์ที่ปรากฏเชิงประจักษ์เช่นนี้ทำให้การต่อต้านโครงการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดใหญ่จึงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่วนการต่อต้านการเก็บค่าน้ำชลประทานนั้น เกษตรกรเกรงว่าจะเป็นการเพิ่มภาระ และต้นทุนในการผลิตรวมทั้งเงินที่จะเก็บนั้นจะไปเป็นรายได้แผ่นดิน ทั้งๆ ที่มีตัวอย่างที่ชัดเจน กรณีโครงการกระเสียวที่เกษตรกรจัดเก็บเงินมาเป็นค่าใช้จ่ายของกรรมการ และถ้าเงินเหลือจะนำไปปรับปรุงโครงสร้างชลประทาน แต่รัฐไม่มีนโยบายมาให้เกษตรกรรวมกลุ่มกันจัดเก็บค่าน้ำชลประทานและบริหารกันเองในแต่ละโครงการย่อยในเขตชลประทาน และนำเงินนั้นมาบริหารในการบำรุงรักษาระบบชลประทาน ซึ่งจะส่งผลให้มีการประหยัดน้ำที่เกษตรกรใช้อยู่ในปัจจุบัน ที่มาของสาเหตุอีกประการหนึ่งก็คือ การจัดทำโครงการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดใหญ่ของรัฐ ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ก่อสร้างและได้รับผลกระทบตั้งแต่เริ่มต้น ประชาชนจะรับรู้เมื่อมีการจัดทำรายงาน การสำรวจแล้วเสร็จ และรับฟังความคิดเห็น ข้อมูลที่นำมาชี้แจงจึงไม่สามารถสร้างความเชื่อถือแก่ประชาชนได้

3. งบประมาณ (Budgeting)

การพัฒนาแหล่งน้ำขนาดใหญ่รวมทั้งระบบชลประทานนั้นใช้งบประมาณค่อนข้างมาก จะเห็นได้จากการกู้เงินจากธนาคารโลกมาเพื่อพัฒนาการเกษตรและการชลประทานในพื้นที่ภาคกลางของประเทศไทยเมื่อ พ.ศ. 2505 และเพื่อก่อสร้างเขื่อนอีกหลายแห่ง เช่น เขื่อนปากมูล ในปี 2534 รวมทั้งการกู้เงินจากธนาคารพัฒนาเอเชีย ในการปรับโครงสร้างการเกษตรในปี 2542 การออกพระราชกำหนดใช้อำนาจกระทรวงการคลังกู้เงินเพื่อวางระบบบริหารจัดการน้ำและสร้างอนาคตประเทศ พ.ศ. 2555 ซึ่งได้จัดทำโครงสร้างไว้ในวงเงิน 350,000 ล้านบาท ของรัฐบาลคณะที่ 60 ต่อมาในช่วงรัฐบาลคณะที่ 61 เมื่อวันที่ 17 มีนาคม 2558 คณะรัฐมนตรีได้มีมติอนุมัติโครงการและเงินกู้สำหรับโครงการเงินกู้เพื่อพัฒนาระบบบริหารจัดการน้ำและระบบขนส่งทางถนน ระยะเร่งด่วน: มาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจระยะที่ 2 ภายในกรอบวงเงิน 78,294.85 ล้านบาท ปัญหาด้านงบประมาณอีกประการหนึ่งคือ การมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำนวนมากต่างก็ได้รับงบประมาณในการดำเนินการ มีความซ้ำซ้อนในการปฏิบัติงาน มีมาตรฐานงานที่แตกต่างกัน ทำให้สิ้นเปลืองงบประมาณในการจัดหาอุปกรณ์และการบำรุงรักษา

4. สถาบัน (Bureaucracy)

สืบเนื่องจากการมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจำนวนมากถึง 29 หน่วยงาน ใน 10 กระทรวงและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งต่างก็มีที่มาของอำนาจในการบริหารจัดการตามภารกิจที่รับผิดชอบ ทำให้ขาดการประสานงานในลักษณะ “หนึ่งนโยบาย หลายปฏิบัติ (Centralized Policy, Decentralized Operation)” ไม่สามารถประสานทั้งนโยบายและประสานแผนได้ ยิ่งกรณีในช่วงที่มีรัฐบาลผสมหลายพรรค แต่ละพรรคมีนโยบายของตนเอง การเข้าช้อนในการปฏิบัติงานจึงไม่สามารถแก้ไขได้ ตัวอย่างที่ชัดเจนในปัจจุบัน คือกรณีการเสนอร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. โดยกรมทรัพยากรน้ำ และคณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2558 แต่มีการขอแก้ไขเพิ่มเติมจากส่วนราชการอื่นๆ ในเวลาต่อมา ทั้งๆ ที่ควรจะได้มีข้อยุติก่อนเสนอคณะรัฐมนตรี อีกกรณีหนึ่งที่มีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องสถาบันตลอดมา คือองค์ประกอบคณะกรรมการนโยบายน้ำระดับชาติ เช่น คณะกรรมการแหล่งน้ำแห่งชาติ คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ มีการเปลี่ยนตัวบุคคลที่ทำหน้าที่เลขานุการคณะกรรมการ และสำนักงานเลขานุการคณะกรรมการอย่างต่อเนื่อง จนเป็นกรมทรัพยากรน้ำในปัจจุบัน

5. วิชาการ (Technical)

สาเหตุของปัญหาทางวิชาการนั้นมีหลายประการ ที่มีปัญหามากก็คือ ข้อมูลที่แสดงผลกระทบจากการสร้างเขื่อน เช่น กรณีแก่งเสือเต้น ที่มีการโต้เถียง เรื่อง รอยเลื่อนและแผ่นดินไหวหลายครั้ง การโต้เถียงเรื่องดินเค็ม กรณีโครงการ โขง-ชี-มูล เรื่องดินเค็ม ผลประโยชน์จากการสร้างเขื่อนแม่วงก์ การสร้าง Floodway ของรัฐบาลคณะที่ 60 เป็นต้น ที่มาของการโต้เถียงกันในเรื่องนี้มากที่สุดก็คือ การที่เจ้าของโครงการเป็นผู้ศึกษาเองหรือว่าจ้างสถาบันต่างๆ ให้ศึกษา ทำให้เข้าใจโดยสังเขปว่า ข้อมูลมีแนวโน้มในการส่งผลให้โครงการมีผลตอบแทนที่สูง โดยไม่ระบุผลกระทบที่แท้จริง นอกจากนี้ยังไม่มีระบบฐานข้อมูลทรัพยากรน้ำที่เป็นที่ยอมรับของผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มต่างๆ จึงเกิดปัญหาและส่งผลต่อการต่อต้านโครงการต่างๆ ตามมาจากการวิเคราะห์ถึงปัจจัยทั้ง 5 ประการ ซึ่งเป็นกรอบในการบริหารจัดการนั้น พบว่าปัญหาที่เกิดขึ้นนั้น เชื่อมโยงไปถึง “องค์ประกอบของโครงสร้างการบริหาร” ว่าเป็นสาเหตุหลักที่จำเป็นต้องได้รับการปรับปรุงและแก้ไข

17.5 ข้อเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มต่างๆ

17.5.1 ข้อเสนอแนวทางการแก้ไข

นอกจากปัญหาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่ได้พบทวนจากผู้มีส่วนได้เสียต่างๆ ในหัวข้อ 17.4.2 แล้วนั้น ได้มีข้อเสนอจากผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มต่างๆ ซึ่งรวมถึง ส่วนราชการ สถาบันวิจัย นักวิชาการ ฝ่ายการเมือง ที่ได้พบทวนจากแหล่งข้อมูลต่างๆ รวม 16 รายการ ระหว่าง พ.ศ. 2533 ถึง พ.ศ. 2558 ดังนี้

- (1) สำนักงานคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (2533: 4)
- (2) คณะกรรมาธิการการเกษตรและสหกรณ์ (2537: 11)
- (3) ปธาน สุวรรณมงคล (2540: 172-177)
- (4) สำนักงานคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (2541: 18-27)
- (5) สำนักงานคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (2543: 3)
- (6) สำนักงานทรัพยากรน้ำส่วนพระมหากษัตริย์ (2543: 5-5 ถึง 5-6)
- (7) มิ่งสรรพ ขาวสะอาด และคณะ (2544: 335)

(8) คณะกรรมการการศึกษาศึกษาแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่สัมฤทธิ์ผลในประเทศไทย (2546: 12-26)

(9) คณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ (2546: 35-36)

(10) คณะกรรมการปฏิรูป (2554: 31-32)

(11) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (2554 : 1)

(12) คณะกรรมการยุทธศาสตร์เพื่อวางระบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (2555: 2-3)

(13. คณะอนุกรรมการพัฒนาและบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเกี่ยวกับการจัดองค์กรและการออกกฎ (2557: 69)

(14) สถาปปฏิรูปแห่งชาติ (2558: 113)

(15) สุจิตต์ คุณธนกุลวงศ์ (2558: 42-43)

(16) นิพนธ์ พัวพงศกร และคณะ (2558: 39)

โดยมีรายละเอียดข้อเสนอจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ดังนี้

1. สำนักงานคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (2533: 4) ได้เสนอแนวทางดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาในการบริหารจัดการน้ำไว้ในเอกสารนโยบายการพัฒนาทรัพยากรน้ำโดยมีประเด็นที่สำคัญ 2 ประเภท คือ

(1) เร่งรัดการจัดตั้งหน่วยงานถาวรระดับชาติ เพื่อเป็นองค์กรหลักในการกำหนดแนวทางบริหารและกำกับดูแลการพัฒนาทรัพยากรน้ำของประเทศ

(2) เร่งจัดตั้งองค์กรกลาง เพื่อประสานและพัฒนาระบบข้อมูลทรัพยากรน้ำของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เป็นมาตรฐานเดียวกันและสามารถแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกันได้ ทั้งนี้ เพื่อการใช้ประโยชน์ร่วมกันในการวางแผนการบริหารและจัดการโครงการ

2. คณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ (2537: 11) ได้สรุปผลการสัมมนาแนวทางแก้ไขปัญหาลาดแคลนทรัพยากรน้ำไว้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการที่สำคัญ ประการได้แก่

(1) ต้องมีการปรับปรุงโครงสร้างองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทรัพยากรน้ำ โดยเสนอให้จัดตั้งกระทรวงทรัพยากรน้ำ

(2) ต้องทบทวนกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำที่อยู่ภายใต้การดูแลของหน่วยงานต่างๆ เพื่อปรับปรุงให้สอดคล้องกันและมีแนวทางการบังคับใช้ที่มีประสิทธิภาพและเป็นระบบ รวมถึงกฎหมายการเก็บค่าน้ำหรือระบบการขออนุญาต

3. ปธาน สุวรรณมงคล (2540 : 172-177) ได้จัดทำข้อเสนอในการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่รัฐบาลควรดำเนินการไว้ 6 ประการ คือ

(1) ด้านนโยบาย ให้มีการจัดทำนโยบายด้านทรัพยากรน้ำให้ชัดเจน

(2) ด้านการจัดโครงสร้างองค์กร มี 2 แนวทางคือ (1) เป็นการทบทวนสิ่งที่มีอยู่และเป็นอยู่ (2) ปรับรื้อระบบคณะกรรมการที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำ และ (3) ปรับรื้อระบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำใหม่

(3) ด้านการกระจายอำนาจ กำหนดให้ส่วนกลางมีบทบาทหลักในด้านนโยบาย การปฏิบัติการให้โอนให้ภาคเอกชน และประชาชนขึ้นดำเนินการ ยกเว้นโครงการขนาดใหญ่ที่มีพื้นที่หลายจังหวัดและใช้เทคโนโลยีขั้นสูง

(4) ด้านงบประมาณ ให้นำระบบงบประมาณแบบแผนงานที่เน้นผล (results – oriented budgeting) มาใช้

(5) ด้านกฎหมาย ให้เร่งรัดการตราพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำให้เสร็จโดยเร็ว

(6) ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ให้มีหน่วยงานกลางในการประสานข้อมูลระหว่างหน่วยงาน และจัดทำแผนแม่บทด้านเทคโนโลยีสารสนเทศด้านน้ำ

4. สำนักงานคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (2541: 18-27) ได้จัดทำข้อเสนอเพื่อแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ โดยมีแนวทางดังนี้

1. นโยบาย : จะต้องกำหนดนโยบายหลัก และนโยบายเฉพาะด้าน ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

2. แผนแม่บทการจัดการทรัพยากรน้ำ : จะต้องจัดทำแผนแม่บทการจัดการทรัพยากรน้ำ

3. การจัดโครงสร้างองค์กร : ต้องมีการปรับปรุงองค์กรด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำให้มีความชัดเจนในแต่ละด้าน และแต่ละระดับ

4. พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ : ต้องมีพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ

5. เครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ : ต้องมีหน่วยงานที่ทำการรวบรวมข้อมูลด้านทรัพยากรน้ำ

6. การจัดงบประมาณ : นำระบบงบประมาณแบบแผนงานมาใช้แทนระบบงบประมาณเป็นรายการ หรือหน่วยงาน

5. สำนักงานคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (2543: 3) ได้เสนอ “นโยบายน้ำแห่งชาติ” ซึ่งเป็นผลจากการระดมความคิดเห็นจากผู้มีส่วนได้เสียทุกกลุ่ม และคณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ 31 ตุลาคม 2543 ดังนี้

“นโยบายน้ำแห่งชาติ

1. เร่งรัดให้มีพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำเป็นกฎหมายหลักในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศ โดยทบทวน และปรับปรุงร่างพระราชบัญญัติที่มีอยู่ และเร่งดำเนินการตามขั้นตอนเพื่อให้สามารถนำไปสู่การมีผลบังคับใช้ รวมทั้งจะต้องพิจารณาปรับปรุง แก้ไข กฎหมายและระเบียบอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้อง

2. จัดให้มีองค์กรเพื่อบริหารจัดการทรัพยากรน้ำทั้งในระดับชาติ ในระดับลุ่มน้ำ และระดับท้องถิ่นที่มีกฎหมายรองรับ โดยให้องค์กรระดับชาติมีหน้าที่ในการกำหนดนโยบาย กำกับและประสานให้เกิดการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติและให้องค์กรระดับท้องถิ่นมีหน้าที่ในการจัดทำแผนการบริหารจัดการน้ำในลุ่มน้ำโดยให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วม

3. เน้นการจัดสรรน้ำที่เหมาะสมและเป็นธรรมสำหรับการใช้น้ำด้านต่างๆ ทั้งเพื่อตอบสนองตามความจำเป็นพื้นฐานด้านเกษตรกรรมและอุปโภคบริโภค โดยจัดลำดับความสำคัญของประเภทการใช้น้ำในแต่ละพื้นที่ให้มีการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนภายใต้กติกาการจัดสรรน้ำที่ชัดเจน และให้ผู้ใช้น้ำมีส่วนรับผิดชอบในการได้รับบริการ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสามารถในการมีส่วนร่วมของผู้รับบริการและระดับการให้บริการ

4. กำหนดทิศทางที่ชัดเจนในการจัดหาและพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อจัดหาต้นทุนที่สอดคล้องกับศักยภาพและความต้องการ มีคุณภาพเหมาะสมสำหรับทุนกิจกรรมโดยคำนึงถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอื่นๆ และสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องเป็นสำคัญ

5. จัดหาและพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรให้แก่เกษตรกรอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม เพื่อตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานในการทำการเกษตรและอุปโภคบริโภค เช่นเดียวกับการให้บริการขั้นพื้นฐานและรัฐด้านอื่นๆ

6. พัฒนาและบรรจุความรู้เรื่องน้ำในหลักสูตรของทุกระดับการศึกษาเพื่อปลูกฝังสร้างจิตสำนึก ให้ประชาชนตระหนักถึงคุณค่าของน้ำ เข้าใจความสำคัญของการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ ความจำเป็นในการดูแลรักษาสภาพสิ่งแวดล้อมของแหล่งน้ำธรรมชาติและแหล่งน้ำที่สร้างขึ้น

7. สนับสนุนและส่งเสริมมีส่วนร่วมพร้อมทั้งกำหนดรูปแบบการมีส่วนร่วม สิทธิและหน้าที่อย่างชัดเจนของประชาชน องค์กรเอกชนและหน่วยงานของรัฐในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างชัดเจนทั้งการใช้น้ำ การดูแลรับผิดชอบ การอนุรักษ์แหล่งน้ำ และการตรวจสอบดูแลคุณภาพน้ำเพื่อให้เกิดการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ

8. เร่งรัดให้มีการวางแผนการบรรเทาและแก้ไขปัญหายุทธศาสตร์อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรมโดยคำนึงถึงการใช้น้ำที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติที่เกี่ยวข้อง

9. สนับสนุนประมาณสำหรับแผนปฏิบัติการตามนโยบาย รวมทั้งการวิจัย การประชาสัมพันธ์การรวบรวมข้อมูลข่าวสารและการถ่ายทอดเทคโนโลยีเกี่ยวกับเรื่องน้ำต่อสาธารณชนอย่างเพียงพอและต่อเนื่อง”

6. สำนักงานทรัพยากรน้ำส่วนพระมหากษัตริย์ (2543: 5-5 ถึง 5-6) ได้ให้ข้อเสนอแนะในเรื่องการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำไว้หลายประการดังนี้

“(1) เสนอให้มีการพิจารณาปฏิรูปองค์กรเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ตั้งแต่ระดับชาติ จนถึงระดับท้องถิ่น เพื่อให้การพัฒนาทรัพยากรน้ำมีความต่อเนื่องและตอบสนองความต้องการใช้น้ำได้อย่างทั่วถึง

(2) เสนอรัฐบาลตั้งคณะทำงานพิจารณาทบทวน แก้ไขปรับปรุงพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำและผลักดันเข้าสู่การพิจารณาคณะรัฐมนตรีและสภาผู้แทนราษฎรภายใน 1 ปี

(3) เสนอให้มีการจัดตั้งกองทุนน้ำ (Water Fund) เพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหาเรื่องน้ำของรัฐ

(4) เสนอให้รัฐบาลพิจารณาใช้หลักเกณฑ์ผู้ใช้น้ำต้องรับภาระในการจ่ายค่าบริการ (User pay principle) เช่น เก็บค่าบริการจากผู้ใช้น้ำในพื้นที่โครงการชลประทานและการเก็บค่าคืนทุนจากโครงการที่รัฐลงทุน”

7. มิ่งสรรพ ขาวสะอาด และคณะ (2544: 335) ได้เสนอให้ปรับปรุงร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ* ที่ยังขาดความชัดเจนในการกำหนดสิทธิการใช้น้ำและการนำเอามาตรการทางเศรษฐศาสตร์มาใช้ในการจัดการน้ำ

* ร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำในขณะนั้นจัดทำโดยสำนักคณะกรรมการทรัพยากรแห่งชาติใน พ.ศ. 2540

8. คณะกรรมการการศึกษาแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่สัมฤทธิ์ผลในประเทศไทย (2546 : 12-26) ได้เสนอแนวทางการจัดการทรัพยากรน้ำที่สัมฤทธิ์ผลในประเทศไทยไว้ดังนี้

- “ (1) สร้างจิตสำนึกให้คนไทยตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรน้ำเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต
- (2) พัฒนากลไกและกระบวนการบริหารจัดการเชิงบูรณาการที่เน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย
- (3) กำหนดนโยบายการจัดการทรัพยากรน้ำของชาติให้ชัดเจน
- (4) จัดทำแผนแม่บทการจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการในระดับลุ่มน้ำ
- (5) กำหนดมาตรการจัดการทรัพยากรน้ำให้สอดคล้องกับศักยภาพ
- (6) ปรับกลไกองค์กรบริหารจัดการทรัพยากรน้ำระดับชาติให้มีประสิทธิภาพ
- (7) ปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ เพิ่มประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมายและบทลงโทษ
- (8) พัฒนาและจัดทำฐานข้อมูลทรัพยากรน้ำและทรัพยากรอื่นที่เกี่ยวข้องให้มีความครบถ้วนสมบูรณ์”

9. คณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ (2546: 35-36) ได้สรุปผลการสัมมนาที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการน้ำในลุ่มน้ำของภาคเหนือ ไว้ดังนี้

- “(1) ควรเร่งรัดให้ดำเนินการแต่งตั้งคณะกรรมการลุ่มน้ำให้เสร็จสิ้นทั้งระบบภายในปี 2547 และควรมีหลักเกณฑ์และขั้นตอน ที่ชัดเจน สำหรับให้ประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรเอกชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ
- (2) ควรเร่งรัดการดำเนินการจัดทำพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำให้แล้วเสร็จและมีผลบังคับใช้โดยเร็ว
- (3) รัฐบาลควรมีการปรับปรุงองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการ
- (4) จัดทำแผนบูรณาการการพัฒนาแหล่งน้ำทั้งในระดับลุ่มน้ำและระดับชาติ

10. คณะกรรมการปฏิรูป (2554: 31-32) ได้ให้ข้อเสนอในการปฏิรูปการบริหารจัดการน้ำไว้ 5 ประการ

- (1) นโยบายน้ำต้องมีความเชื่อมโยงกันกับการจัดการทรัพยากรส่วนอื่น เช่น ป่าที่ดิน ระบบนิเวศ ฯลฯ ตลอดไป จนถึงวิถีชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นต่างๆ อย่างสมดุลทั้งทาง นิเวศ เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม แต่ทราบเท่าที่การบริหารจัดการน้ำยังถูกรวมศูนย์ไว้ที่ส่วนกลาง ก็เป็นไปได้ยากที่โครงสร้างระบบราชการซึ่งแยกการบริหารออกเป็นส่วนๆ ตามหน้าที่ จะสามารถจัดการในลักษณะที่เชื่อมโยงองค์ประกอบสำคัญๆ เหล่านี้เข้าด้วยกันในแผนได้ ดังนั้นหลักใหญ่ของการบริหารจัดการน้ำจึงควรเป็นของท้องถิ่น (ดังข้อเสนอเรื่องการปฏิรูปโครงสร้างอำนาจ) และเพื่อให้ท้องถิ่นสามารถบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงควรจัดทำฐานข้อมูลน้ำที่เป็นสาธารณะของท้องถิ่น และของแต่ละลุ่มน้ำขึ้นในขณะเดียวกันก็ต้องเพิ่มสมรรถนะ ของท้องถิ่นในการวางแผนจัดการน้ำให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน

(2) ส่งเสริมองค์กรชุมชนจัดการน้ำที่มีอยู่เดิมในท้องถิ่น เช่น องค์กรเหมืองฝาย หรือส่งเสริมให้ประชาชนร่วมกันสร้างองค์กรและเครือข่ายองค์กรการบริหารจัดการน้ำขึ้นใหม่ในพื้นที่ลุ่มน้ำย่อยๆ ในท้องถิ่น โดยให้องค์กรเหล่านี้มีสิทธิในการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ของตน การตัดสินใจบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ขนาดใหญ่ นอกขอบเขตลุ่มน้ำในท้องถิ่น ต้องมีกลไกความร่วมมือระหว่างเครือข่ายองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนมีส่วนร่วมบริหารจัดการน้ำกับรัฐที่เป็นอยู่

(3) การบริหารจัดการน้ำ ต้องจัดการแบบบูรณาการเบ็ดเสร็จและไม่เกินน้ำต้นทุนในพื้นที่ โดยเลี่ยงการผันน้ำข้ามลุ่มน้ำ ยกเว้นว่าประชาชนในลุ่มน้ำนั้นๆ ได้ประเมินแล้วว่ามือน้ำเหลือมากพอที่จะแบ่งปันไปให้ลุ่มน้ำอื่นได้ โดยทั้งนี้จะต้องมีการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมทางยุทธศาสตร์อย่างรอบคอบ

(4) การพัฒนาแหล่งน้ำขนาดใหญ่ต้องทำด้วยความระมัดระวัง มีการศึกษาประเมินผลด้านยุทธศาสตร์ (Strategic Environmental Assessment : SEA) และผลกระทบด้านอื่นๆ รอบด้าน โดยต้องมีกระบวนการที่เปิดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง โดยต้องมีกระบวนการที่เปิดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง โครงการขนาดใหญ่ที่รัฐดำเนินการค้างอยู่และพิสูจน์ให้เห็นความเป็นไปได้ เพราะต้นทุนสูงหรือมีผลกระทบร้ายแรง หรือไม่เหมาะสมในเชิงนิเวศ ก็ควรยกเลิก เช่น โครงการโขงชีมูล เป็นต้น ในทางตรงกันข้าม รัฐควรสนับสนุนในท้องถิ่นจัดการแหล่งน้ำขนาดเล็กที่เหมาะสมกับศักยภาพการผลิตของประชาชนในท้องถิ่น และเกษตรกรมีสมรรถภาพที่จะดูแลจัดการเองได้ เช่น สระน้ำในไร่นา หากเป็นแหล่งน้ำใหญ่กว่านั้น ก็ต้องคงอำนาจบริหารจัดการไว้กับท้องถิ่น แม้รัฐบาลเป็นผู้สนับสนุนค่าใช้จ่ายในการสร้างหรือฟื้นฟูขึ้นก็ตาม

(5) คุ้มครองแหล่งน้ำตามธรรมชาติอย่างจริงจังโดยไม่ให้เปลี่ยนสภาพ ทั้งจากโครงการของรัฐหรือการบุกรุกของเอกชนเพราะแหล่งน้ำตามธรรมชาติเหล่านี้ นอกจากเก็บน้ำไว้ให้ประชาชนได้ใช้แล้ว ยังมีหน้าที่สำคัญในระบบนิเวศอีกด้วย

11. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (2554: 1) ได้เสนอแนะต่อรัฐบาลจากผลงานวิจัยเรื่องการพัฒนาแผนหลักการจัดการภัยธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกับน้ำ : น้ำท่วม น้ำแล้งและแผ่นดินถล่มไว้ 2 ประการ ดังนี้

“(1) รัฐบาลควรมีการออกพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำแห่งชาติ เพื่อเป็นกฎหมายแม่บทสำหรับการใช้ การพัฒนา การบริหารจัดการ การอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำและแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำอย่างมีเอกภาพ เพื่อให้การดำเนินงานของคณะกรรมการลุ่มน้ำเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้กระบวนการต่างๆ สามารถดำเนินไปได้ตามที่กฎหมายบัญญัติเพื่อให้การแก้ปัญหาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และให้การแก้ปัญหาดำเนินการอย่างเป็นระบบและเป็นธรรม

(2) รัฐบาลควรปรับปรุงพระราชบัญญัติป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน พ.ศ. 2522 เพื่อกำหนดขอบเขต อำนาจหน้าที่บทบาทของคณะกรรมการอำนวยการป้องกันฯ รวมทั้งแนวทางการปฏิบัติงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับต่างๆ”

12. คณะกรรมการยุทธศาสตร์เพื่อวางระบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (2555: 2-3) ได้กำหนดแผนงานและการดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำไว้ 8 แผน ดังนี้

“(1) แผนงานฟื้นฟูและอนุรักษ์ป่าและระบบนิเวศ

(2) แผนงานบริหารจัดการเขื่อนเก็บน้ำหลัก และจัดทำแผนการบริหารจัดการน้ำของประเทศประจำปี

- (3) แผนงานฟื้นฟูและปรับปรุงประสิทธิภาพสิ่งก่อสร้างเดิมหรือตามแผนที่วางไว้
- (4) แผนงานพัฒนาค้างข้อมูล ระบบพยากรณ์และเตือนภัย
- (5) แผนงานเผชิญเหตุเฉพาะพื้นที่
- (6) แผนงานกำหนดพื้นที่รับน้ำนอง และมาตรการช่วยเหลือผู้ให้ส่งผลกระทบจากการใช้พื้นที่เพื่อการรับน้ำ
- (7) แผนงานปรับปรุงองค์กรเพื่อเร่งบริหารจัดการน้ำ (รวมทั้งการปรับปรุงระเบียบ)
- (8) แผนงานสร้างความเข้าใจ การยอมรับ และการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการอุทกภัยขนาดใหญ่ของทุกภาคส่วน”

13. คณะอนุกรรมการพัฒนาและบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเกี่ยวกับการจัดองค์กรและการออกกฎ (2557: 69) ได้เสนอแผนงานให้รัฐบาลดำเนินการเพื่อแก้ปัญหาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำรวม 4 แผนงาน คือ

- “(1) แผนงานปรับปรุงองค์กรการบริหารจัดการน้ำในภาวะปกติและภาวะวิกฤต
- (2) แผนงานผลักดัน (เร่ง) พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ....
- (3) แผนงานปรับปรุงข้อกำหนด กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในปัจจุบัน
- (4) แผนงานปรับปรุงการบริหารจัดการ”

14. สถาปนิกรูปแห่งชาติ (2558 : 113) ได้เสนอประเด็นการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่ต้องปฏิรูป รวม 6 ประเด็น คือ

- “(1) การพิจารณาปรับเปลี่ยนโครงสร้างองค์กรในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในระดับชาติ ระดับลุ่มน้ำ และระดับพื้นที่ รวมทั้งการปรับพันธกิจหน่วยงานปฏิบัติการให้สอดคล้องกับองค์กรรูปแบบใหม่
- (2) การสร้างกลไกให้ประชาชนและทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ
- (3) การผลักดันให้มีกฎหมายแม่บทบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ คือการเร่งรัดจัดทำร่างพระราชบัญญัติบริหารจัดการน้ำ พ.ศ.
- (4) การปรับปรุงกฎ ระเบียบที่มีอยู่แล้ว และที่จะต้องมีการเพิ่มเติมประสิทธิภาพในการแก้ปัญหา
- (5) การจัดทำยุทธศาสตร์บริหารจัดการทรัพยากรน้ำระดับประเทศ ระดับลุ่มน้ำ และในเชิงพื้นที่เพื่อเป็นแนวทางให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องใช้เป็นแนวทางในการวางแผนให้เป็นเอกภาพและสอดคล้องกัน
- (6) การจัดการข้อมูลและการเข้าถึงข่าวสารของประชาชน”

15. สุจริต คูณธนกุลวงศ์ (2558: 42-43) ได้เสนอการปฏิรูปเพื่อแก้ปัญหาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำรวม 6 ประการ คือ

- “(1) การปฏิรูปโครงสร้างองค์กรการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำระดับชาติ ระดับลุ่มน้ำ และระดับพื้นที่
- (2) การจัดทำร่างพระราชบัญญัติบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ พ.ศ.
- (3) การสร้างกลไกการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

- (4) การปฏิรูปการจัดทำยุทธศาสตร์จัดการน้ำระดับประเทศและลุ่มน้ำ ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และสอดคล้องกับสภาพธรรมชาติทั้งด้านเทคโนโลยี และภูมิสังคมของแต่ละพื้นที่
- (5) การปรับปรุงกฎหมาย กฎระเบียบที่มีอยู่เดิม
- (6) การบริหารจัดการข้อมูลและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของประชาชน”

16. นิพนธ์ พัวพงศกร และคณะ (2558 : 39) ได้ให้ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่สำคัญไว้ 2 ประการ คือ

“(1) ออกกฎหมายทรัพยากรน้ำแห่งชาติที่เน้นการกระจายอำนาจ และการจัดการแบบมีส่วนร่วม โดย

(1.1) กำหนดโครงสร้างคณะกรรมการลุ่มน้ำที่เน้นกลุ่มผู้ใช้น้ำและ อบท.

(1.2) กำหนดอำนาจหน้าที่

(1.3) มีแหล่งเงิน

(2) สร้างข้อต่อที่ขาดหาย โดย

(2.1) สร้างองค์กรผู้ใช้น้ำระดับจังหวัด / โครงการชลประทาน

(2.2) สนับสนุนให้องค์กรระดับจังหวัด / โครงการรวมกลุ่มตามพื้นที่ของสำนัก

ชลประทาน

(2.3) สนับสนุนให้ อบท. กับกลุ่มผู้ใช้น้ำร่วมมือกันจัดการน้ำ”

ดังรายละเอียดในตารางที่ 17-15

ตารางที่ 17-15 สรุปข้อเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มต่างๆ

แผนพัฒนา	รัฐบาลคณะที่ / นรม./ช่วงเวลาการบริหาร	ที่มาของบทสรุป รายงานการวิจัย/บทความ/รายงานการสัมมนา การเสวนา/แผนปฏิบัติการ/แผนแม่บท/วาระปฏิรูป	สรุปข้อเสนอ
ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534)	รัฐบาลคณะที่ 45 และ 46 นรม. พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ (4 ส.ค 2531-23 ก.พ 2534)	1. นโยบายการพัฒนาทรัพยากรน้ำ โดย สำนักงานคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (2533 :4)	(1) เร่งรัดการจัดตั้งหน่วยงานถาวรระดับชาติ เพื่อเป็นองค์กรหลักในการกำหนดแนวทาง บริหารและกำกับดูแลการพัฒนาทรัพยากรน้ำของประเทศ (2) เร่งจัดตั้งองค์กรกลาง เพื่อประสานและพัฒนาระบบข้อมูลทรัพยากรน้ำของหน่วยงานที่ เกี่ยวข้องให้เป็นมาตรฐานเดียวกันและสามารถแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกันได้ ทั้งนี้ เพื่อการ ใช้ประโยชน์ร่วมกันในการวางแผนการบริหารและจัดการโครงการ
ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539)	รัฐบาลคณะที่ 50 นรม. นายชวน หลีกภัย (25 ก.ย 2535-13 ก.ค 2538)	2. รายงานการสัมมนา “แนวทางการแก้ไขปัญหาการขาด แคลนทรัพยากรน้ำ” โดย คณะกรรมการจัดการเกษตรและสหกรณ์สภาผู้แทนราษฎร (2537: 11)	(1) ต้องมีการปรับปรุงโครงสร้างองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทรัพยากรน้ำ โดยเสนอให้ จัดตั้งกระทรวงทรัพยากรน้ำ (2) ต้องทบทวนกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำที่อยู่ภายใต้การดูแลของ หน่วยงานต่างๆ เพื่อปรับปรุงให้สอดคล้องกันและมีแนวทางการบังคับใช้ที่มีประสิทธิภาพและ เป็นระบบ รวมถึงกฎหมายการเก็บค่าน้ำหรือระบบการขออนุญาต
ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 – 2545)	รัฐบาลคณะที่ 52 นรม. พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ (25 .ย 2539 – 9 พ.ย 2540)	3. รายงานการวิจัยเรื่อง การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหาร จัดการทรัพยากรน้ำ โดย ปธาน สุวรรณมงคล (2540: 172-177)	(1) ด้านนโยบาย ให้มีการจัดทำนโยบายด้านทรัพยากรน้ำให้ชัดเจน (2) ด้านการจัดโครงสร้างองค์กร มี 2 แนวทางคือ (2.1) เป็นการทบทวนสิ่งที่มีอยู่และเป็นอยู่ (2.2) ปรับส่งระบบคณะกรรมการที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำ (3) ปรับส่งระบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำใหม่ (4) ด้านการกระจายอำนาจ กำหนดให้ส่วนกลางมีบทบาทหลัก ในด้านนโยบาย การปฏิบัติการให้อินให้ภาคเอกชน และ ประชาชนขึ้นดำเนินการ ยกเว้น โครงการขนาดใหญ่ที่มีพื้นที่หลายจังหวัดและใช้เทคโนโลยีขั้นสูง (4) ด้านงบประมาณ ให้นำระบบงบประมาณแนบแผนงานที่เน้นผล (results – oriented budgeting) มาใช้ (5) ด้านกฎหมาย ให้เร่งรัดการตราพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำให้เสร็จโดยเร็ว (6) ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ให้มีหน่วยงานกลางในการประสานข้อมูลระหว่างหน่วยงาน และจัดทำแผนแม่บทด้านเทคโนโลยีสารสนเทศด้านน้ำ
	รัฐบาลคณะที่ 53 นรม. นายชวน หลีกภัย (9 พ.ย 2540 – 9 ก.พ 2544)	4. เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง “แนวทางการดำเนินงาน ของคณะกรรมการบริหารจัดการลุ่มน้ำ” โดย สำนักงานคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (2541: 18-27)	1. นโยบาย : จะต้องกำหนดนโยบายหลัก และนโยบายเฉพาะด้าน ในการบริหารจัดการ ทรัพยากรน้ำ 2. แผนแม่บทการจัดการทรัพยากรน้ำ: จะต้องจัดทำแผนแม่บทการจัดการทรัพยากรน้ำ 3. การจัดโครงสร้างองค์กร : ต้องมีการปรับปรุงองค์กรด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำให้ มีความชัดเจนในแต่ละด้าน และแต่ละระดับ

ตารางที่ 17-15 สรุปข้อเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มต่างๆ (ต่อ)

แผนพัฒนา	รัฐบาลคณะที่ / นรม./ช่วงเวลาการบริหาร	ที่มาของบทสรุป รายงานการวิจัย/บทความ/รายงานการสัมมนา การเสวนา/แผนปฏิบัติการ/แผนแม่บท/วาระปฏิรูป	สรุปข้อเสนอ
	รัฐบาลคณะที่ 53 นรม. นายชวน หลีกภัย (9 พ.ย 2540 – 9 ก.พ 2544)	5. นโยบายน้ำแห่งชาติ โดย สำนักงานคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (2543: 3) เป็นมติคณะรัฐมนตรีวันที่ 31 ตุลาคม 2543	4. พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ: ต้องมีพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ 5. เครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ: ต้องมีหน่วยงานที่ทำกรรวบรวมข้อมูลด้านทรัพยากรน้ำ 6. การจัดงบประมาณ : นำระบบงบประมาณแบบแผนงานมาใช้แทนระบบงบประมาณเป็นรายการ หรือหน่วยงาน 1.เร่งรัดให้มีพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำเป็นกฎหมายหลักในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศ โดยทบทวน และปรับปรุงร่างพระราชบัญญัติที่มีอยู่ และเร่งดำเนินการตามขั้นตอนเพื่อให้สามารถนำไปสู่การมีผลบังคับใช้ รวมทั้งจะต้องพิจารณาปรับปรุง แก้ไข กฎหมายและระเบียบอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้อง 2.จัดให้มีองค์กรเพื่อบริหารจัดการทรัพยากรน้ำทั้งในระดับชาติ ในระดับลุ่มน้ำและระดับท้องถิ่นที่มีกฎหมายรองรับ โดยให้องค์กระดบชาติมีหน้าที่ในการกำหนดนโยบาย กำกับและประสานให้เกิดการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติและให้องค์กระดบท้องถิ่นมีหน้าที่ในการจัดทำแผนการบริหารจัดการน้ำในลุ่มน้ำโดยให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วม 3. เน้นการจัดสรรน้ำที่เหมาะสมและเป็นธรรมสำหรับการใช้น้ำด้านต่างๆ ทั้งเพื่อตอบสนองตามความจำเป็นพื้นฐานด้านเกษตรกรรมและอุปโภคบริโภค โดยจัดลำดับความสำคัญของประเภทการใช้น้ำในแต่ละพื้นที่ให้มีการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนภายใต้กติกาการจัดสรรน้ำที่ชัดเจน และให้ผู้ใช้น้ำมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการได้รับบริการ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสามารถในการมีส่วนร่วมของผู้รับบริการและระดับการให้บริการ 4.กำหนดทิศทางที่ชัดเจนในการจัดหาและพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อจัดหาต้นทุนที่สอดคล้องกับศักยภาพและความต้องการ มีคุณภาพเหมาะสมสำหรับทุนกิจกรรมโดยคำนึงถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอื่นๆ และสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องเป็นสำคัญ 5.จัดหาและพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรให้แก่เกษตรกรอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม เพื่อตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานในการทำการเกษตรและอุปโภคบริโภค เช่นเดียวกับการให้บริการขั้นพื้นฐานและรัฐด้านอื่นๆ

ตารางที่ 17-15 สรุปข้อเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มต่างๆ (ต่อ)

แผนพัฒนา	รัฐบาลคณะที่ / นรม./ช่วงเวลาการบริหาร	ที่มาของบทสรุป รายงานการวิจัย/บทความ/รายงานการสัมมนา การเสวนา/แผนปฏิบัติการ/แผนแม่บท/วาระปฏิรูป	สรุปข้อเสนอ
			6. พัฒนาและบรรจุความรู้เรื่องน้ำในหลักสูตรของทุกระดับการศึกษาเพื่อปลูกฝังสร้างจิตสำนึก ให้ประชาชนตระหนักถึงคุณค่าของน้ำ เข้าใจความสำคัญของการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ ความจำเป็นในการดูแลรักษาสภาพสิ่งแวดล้อมของแหล่งน้ำธรรมชาติและแหล่งน้ำที่สร้างขึ้น 7. สนับสนุนและส่งเสริมมีส่วนร่วมทั้งกำหนดรูปแบบการมีส่วนร่วม สิทธิและหน้าที่อย่างชัดเจนของประชาชน องค์กรเอกชนและหน่วยงานของรัฐในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างชัดเจนทั้งการใช้น้ำ การดูแลรับผิดชอบ การอนุรักษ์แหล่งน้ำ และการตรวจสอบดูแลคุณภาพน้ำเพื่อให้เกิดการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ 8. เร่งรัดให้มีการวางแผนการบรรเทาและแก้ไขปัญหาทุกภัยอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรมโดยคำนึงถึงการใช้ที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติที่เกี่ยวข้อง 9. สนับสนุนประมาณสำหรับแผนปฏิบัติการตามนโยบาย รวมทั้งการวิจัย การประชาสัมพันธ์การรวบรวมข้อมูลข่าวสารและการถ่ายทอดเทคโนโลยีเกี่ยวกับเรื่องน้ำต่อสาธารณชนอย่างเพียงพอและต่อเนื่อง
		6. รายงานสรุปสำหรับผู้บริหารโครงการจัดทำรอบ และ ประสานการบริหารจัดการและพัฒนาทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำ เจ้าพระยา โดยสำนักงานทรัพยากรน้ำส่วนพระมหากษัตริย์ (2543: 5-5 ถึง 5-6)	“(1) เสนอให้มีการพิจารณาปฏิรูปองค์กรเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ตั้งแต่ระดับชาติ จนถึงระดับท้องถิ่น เพื่อให้การพัฒนาทรัพยากรน้ำมีความต่อเนื่องและตอบสนองความต้องการใช้น้ำได้อย่างทั่วถึง (2) เสนอให้รัฐบาลตั้งคณะทำงานพิจารณาทบทวน แก้ไขปรับปรุงพระราชบัญญัติ ทรัพยากรน้ำเดิมและผลักดันเข้าสู่การพิจารณาคณะรัฐมนตรีและสภาผู้แทนราษฎร ภายใน 1 ปี (3) เสนอให้มีการจัดตั้งกองทุนน้ำ (Water Fund) เพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหาเรื่องน้ำ ของรัฐ (4) เสนอให้รัฐบาลพิจารณาใช้หลักเกณฑ์ผู้ใช้อย่างต้องรับภาระในการจ่ายค่าบริการ (User pay principle) เช่น เก็บค่าบริการจากผู้ใช้น้ำในพื้นที่โครงการชลประทานและการเก็บ ค่าคืนทุนจากโครงการที่รัฐลงทุน

ตารางที่ 17-15 สรุปข้อเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มต่างๆ (ต่อ)

แผนพัฒนา	รัฐบาลคณะที่ / นรม./ช่วงเวลาการบริหาร	ที่มาของบทสรุป รายงานการวิจัย/บทความ/รายงานการสัมมนา การเสวนา/แผนปฏิบัติการ/แผนแม่บท/วาระปฏิรูป	สรุปข้อเสนอ
		7. แนวนโยบายการจัดการน้ำสำหรับประเทศไทย โดย มิ่งสรรพ ขาวสะอาด และคณะ (2544: 335)	ได้เสนอให้ปรับปรุงร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ
ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549)	รัฐบาลคณะที่ 55 นรม. พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร (1 ต.ค 2544 – 19 ก.ย 2549)	8. รายงานการศึกษาและแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ที่สัมฤทธิ์ผลในประเทศไทย โดย คณะกรรมาธิการวิสามัญ ศึกษาแนวทางการบริหารจัดการ ทรัพยากรน้ำที่สัมฤทธิ์ผลในประเทศไทย วุฒิสภา (2546 : 12-26)	(1) สร้างจิตสำนึกให้คนไทยตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรน้ำเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต (2) พัฒนากลไกและกระบวนการบริหารจัดการเชิงบูรณาการที่เน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย (3) กำหนดนโยบายการจัดการทรัพยากรน้ำของชาติให้ชัดเจน (4) จัดทำแผนแม่บทการจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการในระดับลุ่มน้ำ (5) กำหนดมาตรการจัดการทรัพยากรน้ำให้สอดคล้องกับศักยภาพ (6) ปรับกลไกองค์กรบริหารจัดการทรัพยากรน้ำระดับชาติให้มีประสิทธิภาพ (7) ปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ เพิ่มประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมายและบทลงโทษ (8) พัฒนาและจัดทำฐานข้อมูลทรัพยากรน้ำและทรัพยากรอื่นที่เกี่ยวข้องให้มีความครบถ้วนสมบูรณ์
		9. สรุปผลการสัมมนาเรื่อง การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อ การเกษตรของภาคเหนือ โดย คณะกรรมาธิการการเกษตรและสหกรณ์ (2546: 35-36)	(1) ควรเร่งรัดให้ดำเนินการแต่งตั้งคณะอนุกรรมการลุ่มน้ำให้เสร็จสิ้นทั้งระบบภายในปี 2547 และ ควรมีหลักเกณฑ์และขั้นตอน ที่ชัดเจน สำหรับให้ประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กร เอกชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (2) ควรเร่งรัดการดำเนินการจัดทำพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำให้แล้วเสร็จและมีผลบังคับใช้โดยเร็ว (3) รัฐบาลควรมีการปรับปรุงองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ แบบบูรณาการ (4) จัดทำแผนบูรณาการการพัฒนาแหล่งน้ำทั้งในระดับลุ่มน้ำและระดับชาติ
		10. การปฏิรูปการบริหารจัดการน้ำ โดย คณะกรรมการการปฏิรูป (2554: 31-32)	(1) นโยบายน้ำต้องมีความเชื่อมโยงกันกับการจัดการทรัพยากรส่วนอื่นๆ เช่น ป่า ที่ดิน ระบบนิเวศ (2) ส่งเสริมองค์กรชุมชนจัดการน้ำที่มีอยู่เดิมในท้องถิ่น เช่น องค์กรเหมืองฝาย (3) การบริหารจัดการน้ำ ต้องจัดการแบบบูรณาการเบ็ดเสร็จและไม่เกินน้ำต้นทุนในพื้นที่ (4) การพัฒนาแหล่งน้ำขนาดใหญ่ต้องทำด้วยความระมัดระวัง มีการศึกษาประเมินผลด้าน ยุทธศาสตร์ (5) คุ้มครองแหล่งน้ำตามธรรมชาติอย่างจริงจัง โดยไม่ให้เปลี่ยนแปลง

ตารางที่ 17-15 สรุปข้อเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มต่างๆ (ต่อ)

แผนพัฒนาฯ	รัฐบาลคณะที่ / นรม./ช่วงเวลาการบริหาร	ที่มาของบทสรุป รายงานการวิจัย/บทความ/รายงานการสัมมนา การเสวนา/แผนปฏิบัติการ/แผนแม่บท/วาระปฏิรูป	สรุปข้อเสนอ
		11. การพัฒนาแผนหลักการจัดการภัยธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกับน้ำ: น้ำท่วม: น้ำแล้ง และแผ่นดินถล่ม โดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (2554: 1)	(1) รัฐบาลควรมีการออกพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำแห่งชาติ เพื่อเป็นกฎหมายแม่บท สำหรับการใช้ การพัฒนา การบริหารจัดการ การอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำและแก้ปัญหาที่ เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำอย่างมีเอกภาพ เพื่อให้การดำเนินงานของคณะกรรมการลุ่มน้ำ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้กระบวนการต่างๆ สามารถดำเนินไปได้ตามที่กฎหมาย บัญญัติเพื่อให้การแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และให้การ แก้ปัญหาดำเนินการอย่างเป็นระบบและเป็นธรรม (2) รัฐบาลควรปรับปรุงพระราชบัญญัติป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน พ.ศ.2522 เพื่อกำหนด ขอบเขต อำนาจหน้าที่บทบาทของคณะกรรมการอำนวยการป้องกันฯ รวมทั้งแนวทางการ ปฏิบัติงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับต่างๆ”
ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559)	รัฐบาลคณะที่ 60 นรม. ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร (พ.ศ. 2554 -9 ธ.ค 2556)	12. แผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ โดย คณะกรรมการยุทธศาสตร์เพื่อวางระบบการบริหารจัดการ ทรัพยากรน้ำ (2555: 2-3)	(1) แผนงานฟื้นฟูและอนุรักษ์ป่าและระบบนิเวศ (2) แผนงานบริหารจัดการเขื่อนเก็บน้ำหลัก และจัดทำแผนการบริหารจัดการน้ำของประเทศ ประจำปี (3) แผนงานฟื้นฟูและปรับปรุงประสิทธิภาพสิ่งก่อสร้างเดิมหรือตามแผนที่วางไว้ (4) แผนงานพัฒนากล้องข้อมูล ระบบพยากรณ์และเตือนภัย (5) แผนงานเผชิญเหตุเฉพาะพื้นที่ (6) แผนงานกำหนดพื้นที่รับน้ำนอง และมาตรการช่วยเหลือผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการใช้ พื้นที่เพื่อการรับน้ำ (7) แผนงานปรับปรุงองค์กรเพื่อเร่งบริหารจัดการน้ำ (รวมทั้งการปรับปรุงระเบียบ) (8) แผนงานสร้างความเข้าใจ การยอมรับ และการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการอุทกภัย ขนาดใหญ่ของทุกภาคส่วน
	รัฐบาลคณะที่ 61 นรม. พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา (24 ส.ค 2557 –ปัจจุบัน)	13. (ร่าง) แผนปรับปรุงการจัดองค์กร ข้อกำหนดและกฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ โดย คณะอนุกรรมการพัฒนาและบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ เกี่ยวกับการจัดองค์กรและการออกกฎ (2557 : 69)	(1) แผนงานปรับปรุงองค์กรการบริหารจัดการน้ำในภาวะปกติและภาวะวิกฤต (2) แผนงานผลักดัน (เร่ง) พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. (3) แผนงานปรับปรุงข้อกำหนด กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในปัจจุบัน (4) แผนงานปรับปรุงการบริหารจัดการ

ตารางที่ 17-15 สรุปข้อเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มต่างๆ (ต่อ)

แผนพัฒนาฯ	รัฐบาลคณะที่ / นมรม./ช่วงเวลาการบริหาร	ที่มาของบทสรุป รายงานการวิจัย/บทความ/รายงานการสัมมนา การเสวนา/แผนปฏิบัติการ/แผนแม่บท/วาระปฏิรูป	สรุปข้อเสนอ
		14. วาระปฏิรูปที่ 25 : ระบบการบริหารจัดการทรัพยากร : การปฏิรูปกลไกการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ โดย สภาปฏิรูปแห่งชาติ (2558 : 113)	(1) การพิจารณาปรับเปลี่ยนโครงสร้างองค์กรในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในระดับชาติ ระดับ ลุ่มน้ำ และระดับพื้นที่ รวมทั้งการปรับพันธกิจหน่วยงานปฏิบัติการให้สอดคล้องกับองค์กรรูปแบบใหม่ (2) การสร้างกลไกให้ประชาชนและทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (3) การผลักดันให้มีกฎหมายแม่บทบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ คือการเร่งรัดจัดทำร่างพระราชบัญญัติ บริหารจัดการน้ำ พ.ศ. (4) การปรับปรุงกฎ ระเบียบที่มีอยู่แล้ว และที่จะต้องเพิ่มเติมประสิทธิภาพในการแก้ปัญหา (5) การจัดทำยุทธศาสตร์บริหารจัดการทรัพยากรน้ำระดับประเทศ ระดับลุ่มน้ำและในเชิงพื้นที่เพื่อเป็น แนวทางให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องใช้เป็นแนวทางในการวางแผนให้เป็นเอกภาพและสอดคล้องกัน (6) การจัดการข้อมูลและการเข้าถึงข่าวสารของประชาชน
		15. ข้อเสนอการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ โดย สุจิตต์ คุณธนกุลวงศ์ (2558: 42-43)	(1) การปฏิรูปโครงสร้างองค์กรการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำระดับชาติ ระดับลุ่มน้ำและระดับพื้นที่ (2) การจัดทำร่างพระราชบัญญัติบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ พ.ศ. (3) การสร้างกลไกการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (4) การปฏิรูปการจัดทำยุทธศาสตร์จัดการน้ำระดับประเทศและลุ่มน้ำ ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียง และสอดคล้องกับสภาพธรรมชาติทั้งด้านเทคโนโลยี และภูมิสังคมของ แต่ละพื้นที่ (5) การปรับปรุงกฎหมาย กฎระเบียบที่มีอยู่เดิม (6) การบริหารจัดการข้อมูลและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของประชาชน
		16. สรุปผลการศึกษาการจัดการน้ำแบบไม่ใช้สิ่งก่อสร้างใน ลุ่มเจ้าพระยา : การศึกษาด้านสถาบัน โดย นิพนธ์ พัวพงศกร และคณะ (2558 : 39)	(1) ออกกฎหมายทรัพยากรน้ำแห่งชาติที่เน้นการกระจายอำนาจ และการจัดการแบบมีส่วนร่วม โดย 1.1 กำหนดโครงสร้างคณะกรรมการลุ่มน้ำที่เน้นกลุ่มผู้ใช้น้ำและ อปท. 1.2 กำหนดอำนาจหน้าที่ 1.3 มีแหล่งเงิน (2) สร้างข้อต่อที่ขาดหาย โดย 2.1 สร้างองค์กรผู้ใช้น้ำระดับจังหวัด / โครงการชลประทาน 2.2 สนับสนุนให้องค์กรระดับจังหวัด / โครงการรวมกลุ่มตามพื้นที่ของสำนักชลประทาน 2.3 สนับสนุนให้ อปท. กับกลุ่มผู้ใช้น้ำร่วมมือกันจัดการน้ำ

17.5.2 สรุปประเด็นแนวทางแก้ไขในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำไทย

จากการทบทวนแนวทางแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำไทย จากผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มต่างๆ แล้วจะสรุปประเด็นแนวทางแก้ไขได้รวม 10 ประการ คือ

- (1) ตรากฎหมายแม่บทขึ้นใหม่/แก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายที่มีอยู่
- (2) จัดตั้งองค์กรกลาง/ปรับปรุงโครงสร้างองค์กร
- (3) กำหนดนโยบายหลัก/แผนแม่บทการจัดการน้ำ
- (4) ปรับปรุงระบบงบประมาณ
- (5) การพัฒนาแหล่งน้ำเป็นระบบลุ่มน้ำ
- (6) การอนุรักษ์
- (7) การบรรเทาภัยพิบัติ
- (8) การกระจายอำนาจ/การมีส่วนร่วมของประชาชน
- (9) การเก็บค่าน้ำชลประทาน/จัดสรรน้ำ/กองทุนน้ำ
- (10) จัดทำระบบข้อมูลทรัพยากรน้ำ

สาระสำคัญของประเด็นแนวทางแก้ไขการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำไทย มีดังต่อไปนี้

(1) ให้มีการตรากฎหมายแม่บททรัพยากรน้ำขึ้นใหม่รวมทั้งแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายที่มีอยู่ให้สามารถบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(2) จัดตั้งองค์กรกลาง เช่น คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ เพื่อกำหนดนโยบายหลัก แผนแม่บทการจัดการน้ำและงบประมาณ รวมทั้งปรับปรุงโครงสร้างองค์กรที่มีอยู่ในปัจจุบันให้เหมาะสมกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำมากยิ่งขึ้นในอนาคต

(3) กำหนดนโยบายหลัก เนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงนโยบายทุกครั้งที่มีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลที่เข้ามาบริหารประเทศ ซึ่งทำให้สาระสำคัญบางเรื่องเปลี่ยนไป เนื่องจากได้มีนโยบายหลักที่ต้องปฏิบัติต่อเนื่อง ถึงแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลก็ตาม รวมทั้งการจัดทำแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างต่อเนื่อง และทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องปฏิบัติตาม

(4) ปรับปรุงระบบงบประมาณ ให้เป็นการจัดสรรงบประมาณแบบบูรณาการ หรือ แผนงานพัฒนาแหล่งน้ำทั้งระบบ แทนการจัดสรรให้แต่ละหน่วยงานโดยอิสระ เพื่อลดความซ้ำซ้อนและสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายด้านอำนาจการ วัสดุ และอุปกรณ์

(5) การพัฒนาแหล่งน้ำเป็นระบบลุ่มน้ำ เพื่อให้สอดคล้องกับศักยภาพในการอำนวยน้ำของแต่ละลุ่มน้ำ

(6) การอนุรักษ์ ซึ่งรวมถึงการอนุรักษ์แหล่งน้ำธรรมชาติ และการฟื้นฟูอนุรักษ์ป่าไม้และระบบนิเวศ

(7) การบรรเทาภัยพิบัติ ให้มีการวางแผนการบรรเทาภัยพิบัติอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรมโดยคำนึงถึงการใช้ที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติที่เกี่ยวข้อง

(8) การกระจายอำนาจ/การมีส่วนร่วมของประชาชน ให้มีการกระจายอำนาจไปสู่ คณะกรรมการลุ่มน้ำ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำทุกขั้นตอน

(9) การเก็บค่าน้ำชลประทาน ควรมีการเก็บค่าน้ำชลประทานเพื่อให้มีการใช้น้ำอย่างประหยัด และเป็นการลดภาระของรัฐในการบำรุงรักษาโครงสร้างระบบชลประทาน รวมทั้งการจัดตั้งกองทุนน้ำขึ้นเพื่อสมทบกับภาครัฐในการบริหารจัดการ ตลอดจนมีการจัดสรรน้ำที่เป็นธรรม

(10) จัดทำระบบข้อมูลทรัพยากรน้ำ เพื่อให้สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาโครงการแหล่งน้ำต่างๆ ให้สาธารณชนได้เข้าถึงอย่างสะดวก และป็นข้อมูลในการตัดสินใจในการพัฒนาแหล่งน้ำแต่ละโครงการ ตลอดจนการเตือนภัยพิบัติ ทั้งภัยแล้งและอุทกภัย

ข้อเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาบริหารจัดการน้ำของผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มต่างๆ ทั้ง 10 ประการนี้ ได้สรุปไว้ในตารางที่ 17-16

จากข้อเสนอทั้ง 10 ประการ ของผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มต่างๆ นี้จะสรุปได้ว่ามีทั้งหมดที่มาจากองค์ประกอบของ “โครงสร้างการบริหาร” ทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งประกอบด้วย องค์การที่มีอยู่ทั้งระดับหน่วยงานและคณะกรรมการระดับนโยบาย กฎหมาย และระบบข้อมูลแหล่งน้ำ ที่มีผลต่อระบบงบประมาณ การจัดทำแผนหลัก การอนุรักษ์ การพัฒนาแหล่งน้ำ และที่สำคัญคือขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งหากต้องการจะแก้ไขปัญหาองค์ประกอบในโครงสร้างการบริหารจัดการดังกล่าวได้นั้น ต้องเริ่มต้นจากการตรากฎหมายที่มีบทบัญญัติที่ชัดเจนในการแก้ปัญหาเหล่านี้

ตารางที่ 17-16 สรุปประเด็นหลักข้อเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาบริหารจัดการน้ำของผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มต่างๆ

ผู้มีส่วนได้เสีย	(1) ตรา กฎหมาย/แก้ไข เพิ่มเติมกฎหมาย ที่มีอยู่	(2) จัดตั้งองค์กร กลาง/ปรับปรุง โครงสร้างองค์กร	(3) กำหนด นโยบายหลัก/ แผนแม่บทการ จัดการน้ำ	(4) ปรับปรุง ระบบ งบประมาณ	(5) การพัฒนา แหล่งน้ำ เป็น ระบบลุ่มน้ำ	(6) การอนุรักษ์	(7) การบรรเทา ภัยพิบัติ	(8) การกระจาย อำนาจ/การมี ส่วนร่วมของ ประชาชน	(9) การเก็บค่าน้ำ ชลประทาน/ จัดสรรน้ำ/ กองทุนน้ำ	(10) จัดทำระบบ ข้อมูลทรัพยากรน้ำ
(1) สำนักงาน คณะกรรมการทรัพยากรน้ำ แห่งชาติ (2533: 4)	-	✓	✓	-	-	-	-	-	-	✓
(2) คณะกรรมาธิการ การเกษตรและสหกรณ์ (2537: 11)	✓	✓	-	-	-	-	-	-	✓	-
(3) ปธาน สุวรรณมงคล (2540: 172-177)	-	✓	✓	✓	-	-	-	✓		✓
(4) สำนักงานคณะกรรมการ ทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (2541: 18-27)	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	-	✓
(5) สำนักงาน คณะกรรมการทรัพยากรน้ำ แห่งชาติ (2543: 3)	✓	✓	✓	-	-	-	-	-	✓	-
(6) สำนักงานทรัพยากร พระมหากษัตริย์ (2543: 5-5 ถึง 5-6)	✓	✓	-	-	-	-	-	-	✓	
(7) มิ่งสรรพ ขาวสะอาด และคณะ (2544: 335)	✓	-	-	-	-	-	-	-	-	-
(8) คณะกรรมาธิการสามัญ ศึกษาแนวทางการบริหาร จัดการทรัพยากรน้ำที่ สัมฤทธิ์ผลในประเทศไทย (2546: 12-26)	✓	✓	✓	-	-	-	-	✓	-	✓

ตารางที่ 17-16 สรุปประเด็นหลักข้อเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาบริหารจัดการน้ำของผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มต่างๆ (ต่อ)

ผู้มีส่วนได้เสีย	(1) ตรา กฎหมาย/แก้ไข เพิ่มเติมกฎหมาย ที่มีอยู่	(2) จัดตั้งองค์กร กลาง/ปรับปรุง โครงสร้างองค์กร	(3) กำหนด นโยบายหลัก/ แผนแม่บทการ จัดการน้ำ	(4) ปรับปรุง ระบบ งบประมาณ	(5) การพัฒนา แหล่งน้ำ	(6) การอนุรักษ์	(7) การบรรเทา ภัยพิบัติ	(8) การกระจาย อำนาจ/การมี ส่วนร่วมของ ประชาชน	(9) การเก็บค่าน้ำ ชลประทาน/ จัดสรรน้ำ/ กองทุนน้ำ	(10) จัดทำระบบ ข้อมูลทรัพยากรน้ำ
(9) คณะกรรมาธิการ การเกษตรและสหกรณ์ (2546: 35-36)	✓	✓	✓	-	✓	-	-	✓	-	-
(10) คณะกรรมการ ปฏิรูป (2554: 31-32)	-	-	-	-	✓	✓	-	✓	-	-
(11) สำนักงานกองทุน สนับสนุนการวิจัย (2554 : 1)	✓	-	-	-	✓	✓	-	-	-	-
(12) คณะกรรมการ ยุทธศาสตร์เพื่อวางระบบ การบริหารจัดการ ทรัพยากรน้ำ (2555: 2-3)	✓	✓	✓	-	-	✓	✓	✓	-	✓
(13) คณะอนุกรรมการ พัฒนาและบริหารจัดการ ทรัพยากรน้ำเกี่ยวกับการ จัดองค์กรและการออกกฎ (2557: 69)	✓	✓								
(14) สภาปฏิรูปแห่งชาติ (2558: 113)	✓	✓	✓	-	-	-	-	✓	-	✓
(15) สุจิต คูณธนกุลวงศ์ (2558: 42-43)	✓	✓	✓					✓		✓
(16) นิพนธ์ พัวพงศกร และคณะ (2558: 39)	✓	✓	-	✓	-	-	-	✓	-	-

17.6 สรุป

วัตถุประสงค์ของบทนี้เป็นการทบทวนและวิเคราะห์ผลจากนโยบายที่ผ่านมาในอดีต เรื่องการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำไทยรวม 5 เรื่อง คือ (1) องค์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำไทยในปัจจุบัน (2) กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำไทย (3) ระบบข้อมูลทรัพยากรน้ำไทย (4) ปัญหาในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำไทย และ (5) ข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำไทย มีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

17.6.1 องค์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำไทยในปัจจุบัน

องค์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำไทยในปัจจุบันมี 2 ระดับ คือ หน่วยงานบริหารจัดการทรัพยากรน้ำไทยและคณะกรรมการระดับนโยบาย

(1) หน่วยงานบริหารจัดการทรัพยากรน้ำไทยในปัจจุบัน มีจำนวน 29 หน่วยงาน ภายใต้ 10 กระทรวง และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งปฏิบัติภารกิจที่สำคัญ 15 ภารกิจ ทั้งในพื้นที่ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ และภารกิจสนับสนุน ซึ่งมีปัญหาจากการวิเคราะห์พบว่าการบูรณาการจากหน่วยงาน และมีความซ้ำซ้อนในบางภารกิจ

(2) คณะกรรมการระดับนโยบาย ปัจจุบันคณะกรรมการระดับนโยบาย คือ “คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ” ที่แต่งตั้งโดยคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ 145/2558 ลงวันที่ 15 กรกฎาคม 2558 โดยมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธานกรรมการและอธิบดีกรมทรัพยากรน้ำเป็นเลขานุการคณะกรรมการ

17.6.2 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำไทย

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำไทยในปัจจุบันมีจำนวน 32 ฉบับ โดยมีวัตถุประสงค์ที่กำกับดูแลการใช้น้ำเพื่อการเกษตร การอุปโภคบริโภค การอุตสาหกรรม การพลังงาน การคมนาคม การอนุรักษ์ การควบคุมมลพิษ เป็นต้น แต่กฎหมายที่มีอยู่ในปัจจุบันพบว่ามีปัญหาต่อการบริหารจัดการคือ ขาดความเป็นเอกภาพ มีความซ้ำซ้อน ล้าสมัยและมีช่องว่างของกฎหมาย จึงได้มีการเสนอให้ร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำขึ้นใหม่ให้เป็นกฎหมายแม่บทในการบริหารจัดการน้ำ

การเสนอร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ ได้เริ่มมาตั้งแต่ พ.ศ. 2536 จนถึงปัจจุบัน ได้มีการรวบรวมและเปรียบเทียบไว้รวม 11 ฉบับ ปัจจุบันได้มีการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำ 2 ฉบับ คือ ร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ที่เสนอโดยกรมทรัพยากรน้ำ และร่างพระราชบัญญัติการบริหารจัดการน้ำ พ.ศ. ที่เสนอโดยสภาปฏิรูปแห่งชาติ จากการวิเคราะห์พบว่าร่างพระราชบัญญัติ 2 ฉบับ ดังกล่าวมีความแตกต่างรวม 8 ประการ คือ (1) เลขานุการของคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (2) สำนักงานเลขานุการคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (3) กองทุนทรัพยากรน้ำ (4) ประธานคณะกรรมการลุ่มน้ำ (5) การบริหารจัดการน้ำในช่วงวิกฤติ (6) การจัดสรรน้ำ (7) การจัดการทรัพยากรน้ำระหว่างประเทศ และ (8) การจัดตั้งหน่วยงานด้านนโยบายเพื่อความเป็นกลาง

อย่างไรก็ตามได้มีการคัดค้านจากเครือข่ายภาคประชาชนลุ่มน้ำอีสาน ให้ถอดถอนพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำฉบับที่เสนอโดยกรมทรัพยากรน้ำเมื่อเดือนมิถุนายน 2559

ปัจจุบันร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ที่เสนอโดยกรมทรัพยากรน้ำ และร่างพระราชบัญญัติการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ที่เสนอโดยสภาปฏิรูปแห่งชาติยังอยู่ในระหว่างการดำเนินการพิจารณาของรัฐบาลและสภานิติบัญญัติแห่งชาติ

17.6.3 ระบบข้อมูลทรัพยากรน้ำไทย

นโยบายเรื่องระบบข้อมูลทรัพยากรน้ำไทยได้เริ่มมาตั้งแต่ พ.ศ. 2520 ที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 แต่ขาดความต่อเนื่อง ในปัจจุบันมีหน่วยงานที่จัดทำฐานข้อมูลทรัพยากรน้ำอยู่อย่างน้อย 8 หน่วยงาน ที่มีข้อมูลซึ่งซ้ำซ้อนกัน ปัญหาที่พบมีหลายประการที่สำคัญคือ (1) ข้อมูลกระจัดกระจายไม่เชื่อมโยงเป็นระบบ (2) มีความขัดแย้งของข้อมูลไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน (3) ขาดกฎระเบียบในการบริหารจัดการ (4) ขาดบุคลากร และ (5) การยอมรับของสาธารณะ ด้วยเหตุผลดังกล่าวรัฐบาลได้แต่งตั้งคณะกรรมการบูรณาการฐานข้อมูลน้ำและภูมิอากาศแห่งชาติขึ้น โดยมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นประธาน ผู้อำนวยการสถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร (องค์การมหาชน) เป็นเลขานุการ โดยคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 189/2558 ลงวันที่ 20 กรกฎาคม 2558 และในการประชุมคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ ครั้งที่ 2/2559 เมื่อวันที่ 20 เมษายน 2559 ได้มีมติให้สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร (องค์การมหาชน) เป็นผู้รับผิดชอบ ศูนย์ข้อมูลน้ำแห่งชาติ ในชื่อ “คลังข้อมูลน้ำแห่งชาติ ทั้งนี้ให้มีการปรับปรุงกฎหมายจัดตั้งสถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร (องค์การมหาชน) เพื่อทำหน้าที่ดังกล่าวโดยไม่ขัดกับร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ

17.6.4 ปัญหาการบริหารจัดการน้ำไทย

สืบเนื่องจากองค์การบริหารจัดการน้ำที่มีจำนวนมาก รวมทั้งคณะกรรมการระดับนโยบายที่มีการเปลี่ยนแปลงตัวบุคคลที่เป็นผู้รับผิดชอบ ตลอดจนที่มาของอำนาจในการบริหารจัดการ และการขาดระบบฐานข้อมูลน้ำที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งมีปัญหาในแต่ละด้านที่กล่าวถึง ทำให้ปัญหาการบริหารจัดการในภาพรวมที่สรุปจากงานวิจัย บทความ และรายงานต่างๆ รวม 23 ชิ้น ซึ่งจัดเป็นผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มต่างๆ ปรากฏรวม 10 ประการ คือ (1) ขาดนโยบายที่เป็นเอกภาพ (2) ขาดแผนหลัก (3) ขาดกฎหมายแม่บท (4) หน่วยงานมีจำนวนมากขาดความเชื่อมโยง (5) ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน/ขาดการกระจายอำนาจ (6) จัดงบประมาณเป็นรายหน่วยงาน (7) ขาดความเชื่อมโยงของข้อมูลระหว่างหน่วยงาน/ขาดองค์ความรู้ (8) องค์การลุ่มน้ำขาดความเข้มแข็ง/ความขัดแย้ง (9) พรรคการเมืองไม่เข้มแข็ง มีข้อต่อรอง และ (10) ขาดเครื่องมือในการจัดสรรน้ำ/สิทธิการใช้น้ำเสรี

สาเหตุที่แท้จริงที่ทำให้เกิดปัญหาทั้ง 10 ประการ ดังกล่าวข้างต้น รวมทั้งการคัดค้านนโยบายของรัฐบาล มีที่มาจากสาเหตุของปัญหา 5 ประการ คือ (1) การเมืองที่ขาดเสถียรภาพและแรงผลักดันในการแก้ไขปัญหาอย่างจริงจัง (2) เงื่อนไขทางสังคมที่ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนจึงมีการต่อต้านโครงการพัฒนาทรัพยากรน้ำของรัฐ (3) การขาดแคลนงบประมาณที่จะดำเนินการพัฒนาทรัพยากรน้ำ (4) มีสถาบันหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำจำนวนมาก แต่ขาดการบูรณาการ และ (5) ขาดข้อมูลทางวิชาการที่เป็นที่ยอมรับของสังคมไปสู่การพัฒนาทรัพยากรน้ำและการเตือนภัยพิบัติ โดยสาเหตุหลักแล้วปัญหาทั้ง 5 ประการนี้มาจาก “โครงสร้างการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่ไม่เหมาะสมต่อการแก้ปัญหา”

17.6.5 ข้อเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการน้ำ

จากปัญหาในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในปัจจุบัน รวม 10 ประการ ที่กล่าวข้างต้นนั้น คณะวิจัยได้ทบทวนและวิเคราะห์ถึงแนวทางการแก้ไขปัญหาจากการวิจัย บทความ และรายงาน รวม 16 ชิ้นงาน ซึ่งจัดว่าเป็นความเห็นของผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มต่างๆ สรุปแนวทางแก้ไขได้ 10 ประการ คือ (1) การตรากฎหมาย แม่บทขึ้นใหม่/แก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายที่มีอยู่ (2) จัดตั้งองค์กรกลาง/ปรับปรุงโครงสร้างองค์กร (3) กำหนดนโยบายหลัก (4) ปรับปรุงระบบงบประมาณ (5) การพัฒนาแหล่งน้ำเป็นระบบลุ่มน้ำ (6) การ

อนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ (7) การบรรเทาภัยพิบัติ (8) การกระจายอำนาจ/การมีส่วนร่วมของประชาชน (9) การเก็บค่าน้ำชลประทาน/จัดสรรน้ำ/กองทุนน้ำ และ (10) การทำระบบข้อมูลทรัพยากรน้ำ

จากข้อเสนอทั้ง 10 ประการ ของผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มต่างๆ นี้จะสรุปได้ว่ามีทั้งส่วนที่มาจากองค์ประกอบของ “โครงสร้างการบริหาร” ทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งประกอบด้วย องค์กรที่มีอยู่ทั้งระดับหน่วยงานและคณะกรรมการระดับนโยบาย กฎหมาย ระบบข้อมูล ที่มีผลต่อระบบงบประมาณ การจัดทำแผนหลัก การอนุรักษ์ การพัฒนาแหล่งน้ำ และที่สำคัญคือการแก้ไขการขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งจะแก้ไขปัญห่องค์ประกอบในโครงสร้างการบริหารได้นั้น ต้องเริ่มต้นจากการตรากฎหมายที่มีบทบัญญัติที่ชัดเจนในการแก้ปัญหาเหล่านี้

เอกสารอ้างอิง

1. กัมปนาท รักดีกุล. 2557. *การจัดการน้ำเชิงบูรณาการ*. คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
2. กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย. 2558. *แผนแม่บทป้องกันและบรรเทาภัยแล้ง*. กระทรวงมหาดไทย ศูนย์สื่อสารและสิ่งพิมพ์แก้วเจ้าจอม กรุงเทพฯ.
3. กรมทรัพยากรน้ำ. 2550. *ร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.* .
4. กรมทรัพยากรน้ำ. 2556. *ร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.* .
5. กรมทรัพยากรน้ำ. 2558. *ร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.* .
6. กรมทรัพยากรน้ำ. 2559. *รายงานการประชุมคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ ครั้งที่ 2/2559*. วันที่ 20 เมษายน 2559.
7. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. 2559. *หนังสือที่ กษ. 0303/3176 ลงวันที่ 6 มิถุนายน 2559 เรื่อง รายงานผลการพิจารณาข้อเสนอแนะเพื่อการปฏิรูปตามมาตรา 31 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (เรื่องการปฏิรูปกลไกบริหารจัดการทรัพยากรน้ำและร่างพระราชบัญญัติบริหารจัดการน้ำ พ.ศ.) เรียนเลขาธิการคณะรัฐมนตรี*.
8. คณะกรรมการกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ. 2558. *แผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ*.
9. คณะกรรมการขับเคลื่อนการบูรณาการฐานข้อมูลกลางภาครัฐ. 2559. *เอกสารการประชุม คณะกรรมการขับเคลื่อนการบูรณาการฐานข้อมูลกลางภาครัฐ ครั้งที่ 1/2559*. วันจันทร์ที่ 4 มกราคม 2559 ณ ตึกสันติไมตรี (หลังใน) ทำเนียบรัฐบาล.
10. คณะกรรมการปฏิรูป (คปร.). 2554. *แนวทางการปฏิรูปประเทศไทย ข้อเสนอต่อพรรคการเมืองและผู้มีสิทธิเลือกตั้ง*. สำนักงานปฏิรูป นนทบุรี.
11. คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย. 2558. *หนังสือที่ คปก.01/009 ลงวันที่ 7 มกราคม 2558 เรื่อง ความเห็นและข้อเสนอแนะ เรื่องร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.* กราบเรียนนายกรัฐมนตรี.
12. คณะกรรมการยุทธศาสตร์เพื่อวางระบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ. 2555. *แถลงข่าวแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ วันศุกร์ที่ 20 มกราคม 2555 ณ ตึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล*.
13. คณะกรรมาธิการการเกษตรและสหกรณ์. 2537. *รายงานการสัมมนาแนวทางแก้ปัญหาการขาดแคลนทรัพยากรน้ำ*. วันที่ 27 มกราคม 2537 สภาผู้แทนราษฎร.
14. คณะกรรมาธิการการเกษตรและสหกรณ์. 2546. *สรุปผลการสัมมนาเรื่อง “การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตรของภาคเหนือ”*. วันเสาร์ที่ 27 กันยายน 2546 ณ โรงแรมอัมรินทร์ ลาгуณ จ. พิษณุโลก สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

15. คณะกรรมาธิการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สภานิติบัญญัติแห่งชาติ. 2558. **กมข. สิ่งแวดล้อมเสนอให้ทบทุน “ร่าง พ.ร.บ. ทรัพยากรน้ำ” ใหม่หวังเป็น พ.ร.บ. กลางสำหรับการบริหารจัดการน้ำอย่างแท้จริง.** www.click.se.nate.go.th สืบค้นวันที่ 25 มกราคม 2559.
16. คณะกรรมาธิการปฏิรูปทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. 2558. **(ร่าง) พระราชบัญญัติบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ: เปรียบเทียบประเด็นจากการปฏิรูป.** สภาปฏิรูปแห่งชาติ.
17. คณะกรรมาธิการวิสามัญศึกษาแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่สัมฤทธิ์ผลในประเทศไทย. 2546. **รายงานการศึกษาแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่สัมฤทธิ์ผลในประเทศไทย.** วุฒิสภา.
18. คณะรักษาความสงบแห่งชาติ. 2557. **คำสั่งที่ 85/2557 ลงวันที่ 13 กรกฎาคม 2557 เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ.**
19. คณะอนุกรรมการพัฒนาและการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเกี่ยวกับการจัดองค์กรและการออกกฎ. 2557. **(ร่าง) แผนปรับปรุงการจัดองค์กร ข้อกำหนดและกฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ.**
20. เครือข่ายประชาชนลุ่มน้ำอีสานจังหวัดยโสธร. 2559. **หนังสือลงวันที่ 10 มิถุนายน 2559 เรื่อง ให้ถอดถอนร่าง พ.ร.บ. น้ำ เรียนประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ (สนช.) ผ่านผู้ว่าราชการจังหวัดยโสธร.** www.citizensthai.pbs.net/node/9060 สืบค้น 1 กุมภาพันธ์ 2559.
21. นิพนธ์ พัวพงศกร และคณะ. 2558. **สรุปผลการศึกษาการจัดการน้ำแบบไม่ใช้สิ่งก่อสร้างในลุ่มเจ้าพระยา : การศึกษาด้านสถาบัน.** เอกสารเสนอในการสัมมนา “วิกฤติน้ำท่วม-น้ำแล้ง : พลิกโฉมการบริหารจัดการน้ำของไทย ” จัดโดยสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทยร่วมกับ IDRC วันที่ 9 – 10 ตุลาคม 2558 ณ ห้องบอลรูม โรงแรมเซราตันหัวหินรีสอร์แอนด์สปา จ.เพชรบุรี.
22. นักศึกษาหลักสูตรการปฏิบัติการจิตวิทยาฝ่ายอำนวยการรุ่นที่ 83 .2541. **การศึกษาเฉพาะกรณีเรื่องปัญหาภัยแล้งในประเทศไทย.** สถาบันจิตวิทยาความมั่นคง กองบัญชาการทหารสูงสุด.
23. ปธาน สุวรรณมงคล. 2540. **รายงานการวิจัยเรื่อง การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ.** โครงการปรับภาคราชการเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ ฝ่ายโรงพิมพ์ กองกลาง กพ. กรุงเทพฯ.
24. ประชาชนเข้าชื่อ. 2556. **ร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.**
25. มิ่งสรรพ์ ขาวสะอาด และคณะ. 2544. **แนวนโยบายการจัดการน้ำสำหรับประเทศไทย เล่ม 1.** สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.
26. ศูนย์ประสานงานสมัชชาเหมืองฝายลุ่มน้ำภาคเหนือ. 2551. **หนังสือลงวันที่ 30 เมษายน 2551 เรื่อง ขอให้ยกเลิกพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ เรียน นางอนงค์วรรณ เทพสุทิน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.** จังหวัดเชียงใหม่.
27. สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ. 2554. **สรุปผลการสนทนาปัญหายุทธศาสตร์ ครั้งที่ 1/55 เรื่อง “แนวทางการบริหารจัดการภัยพิบัติของชาติอย่างยั่งยืนในมุมมองของภาคประชาชน.”** วันพฤหัสบดีที่ 22 ธันวาคม 2554 ณ ห้องประชุม ศสย. ปท.

28. สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร. 2559. **ประวัติความเป็นมา**. www.haii.or.th. สืบค้นวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2559.
29. สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ. 2559. **บันทึกการประชุมสภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ ครั้งที่ 25/2559**. วันจันทร์ที่ 23 พฤษภาคม 2559 ณ ตึกภักดีบดินทร์. สำนักgrayงานการประชุมและตัวเลขสภาผู้แทนราษฎร.
30. สภานิติบัญญัติแห่งชาติ. 2550. **ร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.** .
31. สภาปฏิรูปแห่งชาติ. 2558. **ร่างพระราชบัญญัติบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ พ.ศ.** .
32. สภาผู้แทนราษฎร. 2536. **ร่างพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม (ฉบับที่ ..) พ.ศ.** .
33. สภาผู้แทนราษฎร. 2542. **ร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.** .
34. สภาผู้แทนราษฎร. 2554. **ร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.** .
35. สภาวิจัยแห่งชาติ. 2536. **ร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.** .
36. สำนักงานระบายน้ำ. 2554. **แผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาน้ำท่วม กรุงเทพมหานคร ประจำปี 2554**. ในส่วนรับผิดชอบของสำนักงานระบายน้ำ กรุงเทพมหานคร.
37. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.). 2554. **บทสรุปเชิงนโยบาย กฎหมายกับการบริหารจัดการน้ำให้มีประสิทธิภาพ**. โครงการกิจกรรมการเชื่อมโยงงานวิจัยกับภาคนโยบาย.
38. สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. 2558. **หนังสือที่ นร 0907/605 ลงวันที่ 7 กันยายน 2558 เรื่อง ร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. เรียบ เลขาธิการคณะรัฐมนตรี**.
39. สำนักงานคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ. 2533. **นโยบายการพัฒนาทรัพยากรน้ำ**. สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี.
40. สำนักงานคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ. 2540. **ร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.** .
41. สำนักงานคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ. 2541. **เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง แนวทางการดำเนินงานของคณะอนุกรรมการบริหารจัดการลุ่มน้ำ**. สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี.
42. สำนักงานคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ. 2543. **นโยบายน้ำแห่งชาติ**. สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี.
43. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2519. **แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524)**. โรงพิมพ์เรืองแสงการพิมพ์ กรุงเทพมหานคร.
44. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2529. **แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534)**. สำนักนายกรัฐมนตรี มปท.
45. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2534. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 พ.ศ. 2535-2539**. สำนักนายกรัฐมนตรี มปท.

46. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2538. **สรุปผลการศึกษาข้อมูลและศักยภาพการพัฒนาลุ่มน้ำ 25 ลุ่มน้ำที่พระราชอาณาจักรและภาพรวมสถานการณ์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำเจ้าพระยา.**
47. สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์. 2543. **รายงานสรุปสำหรับผู้บริหาร โครงการจัดทำกรอบและประสานการบริหารจัดการและพัฒนาทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำเจ้าพระยา.** ISBN 974-8259-04-8.
48. สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. 2558. หนังสือที่ นร 0503/34508 ลงวันที่ 1 ตุลาคม 2558 เรื่อง **ข่าวพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. เรียน ประธานกรรมการประสานงาน สภานิติบัญญัติแห่งชาติ.**
49. สุจิตต์ คุณชนกุลวงศ์. 2558. **ข้อเสนอด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ.** ในข้อเสนอการปฏิรูปด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สถาบันธรรมรัฐเพื่อการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม.
50. สุเทพ แดงทรัพย์. 2556. **การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ: โครงข่ายลำน้ำและเครือข่ายชุมชนลุ่มน้ำปราจีนบุรี.** เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อจัดทำแผนบริหารจัดการและพัฒนาลุ่มน้ำปราจีนบุรีแบบบูรณาการ โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนครั้งที่ 1/2556 วันที่ 16 กรกฎาคม 2556. สำนักงานทรัพยากรน้ำภาค 6.
51. อิทธิพล พันธุ์ธรรม. 2558. **สปช. เห็นชอบร่าง พ.ร.บ. บริหารจัดการน้ำ.** สำนักข่าวอีไฟแนนซ์ไทย. www.efinonce Thai.com.
52. อำนาจ วงศ์บัณฑิต และคณะ. 2548. **โครงการปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำและจัดทำร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ.** คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. www1.nmct.go.th สืบค้นวันที่ 25 มกราคม 2559.
53. Transbordernews.in.th/home สืบค้นวันที่ 1 กันยายน 2559.

บทที่ 18

นโยบายน้ำไทยที่มีการคัดค้าน

บทที่ 18

นโยบายน้ำไทยที่มีการคัดค้าน

จากที่กล่าวข้างต้นว่านโยบายน้ำเป็นนโยบายสาธารณะซึ่งมีผลกระทบต่อผู้มีส่วนได้เสียในวงกว้าง จึงมีนโยบายน้ำที่มีการคัดค้านจากผู้ที่มีส่วนได้เสียบางกลุ่ม โดยเฉพาะผู้ที่ถูกอพยพโยกย้ายจากพื้นที่ที่น้ำท่วมจากการก่อสร้างเขื่อนขนาดใหญ่ นักวิชาการ รวมทั้งนักการเมือง ในหัวข้อนี้จะวิเคราะห์ถึงการคัดค้านรวม 4 กรณี คือ (1) กรณีการคัดค้านการก่อสร้างเขื่อนและโครงการพัฒนาแหล่งน้ำ (2) กรณีการคัดค้านแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของรัฐบาล คณะที่ 60 (3) กรณีการคัดค้านการเก็บค่าน้ำชลประทานจากเกษตรกร และ (4) กรณีการคัดค้านการร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ โดยมีรายละเอียดดังนี้

18.1 กรณีการคัดค้านการก่อสร้างเขื่อนและโครงการพัฒนาแหล่งน้ำ

หัวข้อนี้จะวิเคราะห์ถึงประเด็นสำคัญรวม 3 เรื่อง คือ (1) เขื่อนและโครงการที่มีการคัดค้านจนยังไม่ได้ก่อสร้างในปัจจุบัน (2) เขื่อนที่มีการก่อสร้างเสร็จแล้วแต่ยังมีปัญหาคัดค้านการบริหารจัดการ และ (3) การแก้ไขปัญหาให้แก่ราษฎรที่ได้รับผลกระทบจากการสร้างเขื่อน และอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ โดยมีรายละเอียดดังนี้

18.1.1 เขื่อนและโครงการที่มีการคัดค้านจนยังไม่ได้ก่อสร้างในปัจจุบัน

เขื่อนที่อยู่ในกรณีนี้มีหลายเขื่อน เช่น เขื่อนน้ำโจน เขื่อนแก่งกรุง เขื่อนแก่งเสือเต้น เขื่อนแม่วงก์ เขื่อนลำโดมใหญ่ และเขื่อนท่าเสา เป็นต้น

โครงการที่อยู่ในกรณีนี้คือ โขง-ชี-มูล เฉพาะส่วนที่เป็นการผันน้ำโขงเข้าสู่พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

(1) โครงการไฟฟ้าพลังน้ำแควใหญ่ตอนบน เขื่อนน้ำโจน

โครงการไฟฟ้าพลังน้ำแควใหญ่ตอนบน หรือเขื่อนน้ำโจนนับการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยได้ขอความร่วมมือจากรัฐบาลญี่ปุ่นภายใต้แผนโคลัมโบในการศึกษาการพัฒนาหลุ่มน้ำแควใหญ่ เมื่อ พ.ศ. 2508 โดยแผนดำเนินการมี 2 ขั้นตอน คือ ระยะแรกดำเนินการพัฒนาโครงการไฟฟ้าพลังน้ำเขื่อนศรีนครินทร์ และโครงการพลังน้ำเขื่อนแควใหญ่ตอนล่าง ระยะที่สองจึงดำเนินการพัฒนาโครงการแควใหญ่ตอนบน คือ สร้างเขื่อนน้ำโจนและเขื่อนทิดอง (กฟผ., 2525: 13)

ต่อมาในปี 2515 ได้เริ่มมีการศึกษาการพัฒนาโครงการไฟฟ้าพลังน้ำแควใหญ่ตอนบนโดยความร่วมมือจากรัฐบาลญี่ปุ่น

ในช่วง พ.ศ. 2521-2522 ได้มีการศึกษาความเหมาะสมของโครงการแควใหญ่ตอนบนจนแล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2523 ทั้งด้านวิศวกรรม เศรษฐศาสตร์ และผลกระทบสิ่งแวดล้อม

เมื่อวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2524 คณะกรรมการไฟฟ้าฝ่ายผลิตได้มีมติเห็นชอบโครงการก่อสร้างเขื่อนน้ำโจน และเสนอต่อรัฐบาล ซึ่งสำนักนายกรัฐมนตรีได้ส่งเรื่องนี้ให้สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติพิจารณาความเหมาะสม และได้มีการแต่งตั้งคณะอนุกรรมการเฉพาะกิจพิจารณาโครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าพลังน้ำแควใหญ่ตอนบน เขื่อนน้ำโจน ในปี พ.ศ. 2525 คณะอนุกรรมการฯ ได้ให้มีการเพิ่มเติมรายละเอียดบางกรณี ซึ่งการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยได้จัดทำรายงานเพิ่มเติมแผนการดำเนินการแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อมโครงการไฟฟ้าพลังน้ำแควใหญ่ตอนบนเขื่อนน้ำโจนแล้วเสร็จในเดือนสิงหาคม 2525 ซึ่งการผลิตไฟฟ้าพลังน้ำโครงการนี้จะมีขนาดกำลังผลิตรวม 580 เมกะวัตต์

สามารถผลิตพลังงานไฟฟ้าได้ประมาณปีละ 1,168.2 ล้านกิโลวัตต์ชั่วโมง โดยมีอ่างเก็บน้ำพื้นที่รวม 137 ตารางกิโลเมตร ซึ่งเก็บกักน้ำไว้ได้ปริมาตรรวม 5,950 ล้านลูกบาศก์เมตร ซึ่งมีแผนการดำเนินงานไว้ว่าจะเริ่มงานประมาณต้นปี 2526 แต่ได้มีการต่อต้านจากสาธารณชน เนื่องจากอยู่ในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร โครงการจึงหยุดดำเนินการไปอีกระยะหนึ่ง และได้นำโครงการมาเสนออีกครั้งหนึ่งใน พ.ศ. 2529 (เดวิด เมอเรีย, 2536 : 9)

การต่อต้านที่ส่งผลให้โครงการนี้ถูกระงับไปเกิดขึ้นในเดือน มีนาคม 2531 โดยมีลำดับเวลา ดังนี้ วันที่ 6 มีนาคม 2531 นิสิตนักศึกษามีการชุมนุมประท้วงครั้งใหญ่ที่หน้าศาลเจ้าพ่อหลักเมืองจังหวัดกาญจนบุรี พร้อมด้วยขบวนรถยนต์ 300 คัน พร้อมป้ายโปสเตอร์เดินทางขึ้นรถยนต์เดินทางไปจนถึงจังหวัดราชบุรี

วันที่ 7 มีนาคม 2531 กลุ่มตัวแทนนักศึกษาจากคณะกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติจาก 14 สถาบัน และนักศึกษาจาก 66 องค์กรจาก 17 สถาบัน มาชุมนุมที่หน้าทำเนียบรัฐบาลและยื่นหนังสือถึงพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี ให้ยกเลิกคณะกรรมการพิจารณาผลกระทบจากการสร้างเขื่อนน้ำโจนเดิม และให้ตั้งคณะกรรมการพิจารณาความเหมาะสมในการสร้างเขื่อนขึ้นใหม่ ให้ประกอบด้วยฝ่ายสนับสนุนและฝ่ายคัดค้านในอัตราส่วนที่เท่ากัน การคัดค้านครั้งนี้มีองค์กรอนุรักษ์ธรรมชาติระหว่างประเทศซึ่งมีสมาชิก 496 องค์กรจาก 111 ประเทศ เข้าร่วมด้วย และนักข่าวต่างประเทศได้เสนอข่าวการเคลื่อนไหวไปทั่วโลก

วันที่ 18 มีนาคม 2531 คณะกรรมการพิจารณาผลกระทบจากการสร้างเขื่อนน้ำโจน ได้มีการประชุมและมีมติให้ระงับโครงการไว้ก่อนเพราะยังขาดข้อมูลที่สำคัญที่ต้องใช้ทำการศึกษาเพิ่มเติม (สารสนเทศสิ่งแวดล้อม, 2531:200)

วันที่ 5 เมษายน 2531 คณะรัฐมนตรีได้มีมติระงับการสร้างเขื่อนน้ำโจนจนถึงปัจจุบันยังไม่ได้มีการเสนอโครงการนี้เข้าสู่การพิจารณาของคณะรัฐมนตรีแต่อย่างใด

ลำดับเวลาของนโยบายและเหตุการณ์มีรายละเอียดในตารางที่ 18-1

(2) โครงการเขื่อนแก่งกรุง

เขื่อนแก่งกรุงมีกำหนดจะก่อสร้างในพื้นที่ป่าในเขตจังหวัดสุราษฎร์ธานีติดต่อกับเขตจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งเกิดน้ำท่วมใหญ่และมีผู้คนเสียชีวิตเมื่อปลายปี พ.ศ. 2531 คณะรัฐมนตรีอนุมัติให้สร้างเขื่อนเมื่อวันที่ 27 มีนาคม 2533 โดยมีเหตุผลประกอบว่า จะมีน้ำท่วมพื้นที่ป่าไม้เพียง 21,000 ไร่ ซึ่งเป็นป่าสงวนที่เสื่อมโทรมแล้ว เขื่อนจะส่งน้ำให้พื้นที่การเกษตรไร่ 290,000ไร่ ผลิตไฟฟ้าได้ 90 เมกะวัตต์ และชาวบ้านส่วนใหญ่เห็นด้วยกับโครงการ

ในทางตรงกันข้ามมีประชาชนอีกกลุ่มหนึ่งที่อยู่ในพื้นที่รวมทั้งนักวิชาการมีความเห็นว่าพื้นที่ส่วนนี้ยังคงสภาพป่าที่สมบูรณ์ หากมีการก่อสร้างเขื่อนจะมีการก่อสร้างถนนเข้ามาจะทำให้มีการทำลายป่าไม้ที่ป่าคงสภาพสมบูรณ์อยู่มากยิ่งขึ้น จึงมีความแตกแยกของประชาชนในพื้นที่ออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่อยู่เหนือเขื่อนและสนับสนุน กับกลุ่มที่อยู่ใต้เขื่อนที่คัดค้าน จึงมีเหตุการณ์ความขัดแย้งเกิดขึ้น ดังที่ เดวิด เมอเรีย (2536: 11-13) รายงานไว้ดังนี้

“วันที่ 26 มิถุนายน 2533 ชาวบ้าน 300 คน เดินขบวนประท้วง ที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี

วันที่ 13 กรกฎาคม 2533 เจ้าหน้าที่ของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยที่อยู่ในพื้นที่จะก่อสร้างเขื่อนต้องขอกำลังคุ้มครองจากการคุกคามของผู้ประท้วง 10,000 คน

ตารางที่ 18-1 นโยบายและเหตุการณ์โครงการไฟฟ้าพลังน้ำแควใหญ่ตอนบน เชื่อนน้ำโจน ในช่วงระยะเวลาต่างๆ

ลำดับ ที่	แผนพัฒนา ฉบับที่/ พ.ศ.	รัฐบาลคณะที่ /นรม./ช่วงเวลาการ บริหาร	นโยบาย	เหตุการณ์
1	แผนพัฒนา ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504-2509)	รัฐบาลคณะที่ 30 นรม: จอมพลถนอม กิตติขจร (9 ธ.ค 2506-31 ก.ย 2509)		พ.ศ. 2508 กพผ. ขอความร่วมมือจากรัฐบาลญี่ปุ่นภายใต้ แผนโคลัมโบ ทำการศึกษาพัฒนากลุ่มน้ำแควใหญ่โดยกำหนดแผนการพัฒนา 2 ขั้นตอน คือ ระยะแรกดำเนินการพัฒนาโครงการไฟฟ้าพลังงานน้ำเขื่อนศรี นครินทร์ และโครงการพลังน้ำเขื่อนแควใหญ่ตอนล่าง ระยะที่สองจึง ดำเนินการพัฒนาโครงการแควใหญ่ตอนบน ซึ่งอยู่เหนือเขื่อนศรี นครินทร์โดยกำหนดสร้างเขื่อนน้ำโจนและเขื่อนทิดอง ขึ้น ¹⁾ (กพผ., 2525:13)
2	แผนพัฒนา ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515-2519)	รัฐบาลคณะที่ 32 นรม: จอมพลถนอม กิตติขจร (1 ต.ค 2514-14 ต.ค 2516)		พ.ศ. 2515 กพผ.เริ่มศึกษาการพัฒนาโครงการไฟฟ้าพลังน้ำแควใหญ่ ตอนบนโดยความร่วมมือทางด้านวิชาการกับรัฐบาลญี่ปุ่นภายใต้แผน โคลัมโบ ¹⁾
3	แผนพัฒนา ฉบับที่ 4 (พ.ศ.2519-2524)	รัฐบาลคณะที่ 40-41 นรม: พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ (11 พ.ย 2520-29 กพ 2523)		พ.ศ. 2521 : เริ่มศึกษาความเหมาะสมของโครงการแควใหญ่ตอนบน ทางด้านวิศวกรรมและเศรษฐศาสตร์แล้วเสร็จในปี 2523 โดยมีรายงาน การศึกษาคือUpper Quae Yai Hydroelectric Development Project, Feasibility Report, JICA. March, 1980 ¹⁾ พ.ศ. 2522 : กพผ มอบให้บริษัทที่ปรึกษาที่มคอนซัลท์ติ้งเอนจิเนียร์ จำกัด ดำเนินการศึกษาด้านนิเวศวิทยาและสิ่งแวดล้อมแล้วเสร็จ พ.ศ. 2523 โดยมีรายงานการศึกษาชื่อ “Upper Quae Yai Project: Environmental and Ecological Investigation, Final Report, Vol. I and II. Team Consulting Engineers Co., Ltd. October 1980 ¹⁾
4	แผนพัฒนา ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524)	รัฐบาลคณะที่ 42 นรม: พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ (3 มี.ค 2523-30 ก.ย 2524)	วันที่ 7 เมษายน 2524 สำนักราชมนตรีได้มีหนังสือที่ สร.1004/1517 ถึง เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพื่อพิจารณาความ เหมาะสมของโครงการ วันที่ 20 เมษายน 2524 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ ได้มีหนังสือที่ สร. 0909/1446 ถึงการไฟฟ้าฝ่ายผลิตให้จัดทำแผนงาน ขั้นตอนการดำเนินงาน ตลอดจนวิธีระยะเวลาการแก้ไขผลกระทบด้านต่างๆ ของ โครงการร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและให้รวมค่าใช้จ่ายเหล่านี้เข้าไว้เป็นส่วนหนึ่ง ของค่าใช้จ่ายลงทุนโครงการ	วันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2524 คณะกรรมการการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่ง ประเทศไทยได้มีมติให้ความเห็นชอบโครงการก่อสร้างเขื่อนน้ำโจน และ ให้เสนอโครงการต่อรัฐบาลเพื่อพิจารณาอนุมัติให้ดำเนินการก่อสร้าง ต่อไป วันที่ 3 มีนาคม 2524 กพผ ได้มีหนังสือที่ 886/07106 ถึงสำนัก นายกรัฐมนตรี เรื่องขออนุมัติก่อสร้างโครงการไฟฟ้าพลังน้ำแควใหญ่ ตอนบน เชื่อนน้ำโจน

ตารางที่ 18-1 นโยบายและเหตุการณ์โครงการไฟฟ้าพลังน้ำแควใหญ่ตอนบน เชื่อนน้ำโจน ในช่วงระยะเวลาต่างๆ (ต่อ)

ลำดับ ที่	แผนพัฒนาฯ ฉบับที่/พ.ศ.	รัฐบาลคณะที่ /นรม./ช่วงเวลาการบริหาร	นโยบาย	เหตุการณ์
5	แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529)	รัฐบาลคณะที่ 43 นรม : พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ (1 ต.ค 2524 – 30 ก.ย 2529)	วันที่ 4 ตุลาคม 2525 คณะรัฐมนตรีมีมติ แต่งตั้งคณะทำงานพิจารณารายละเอียดของ โครงการ	กผผ.ได้จัดพิมพ์รายงานการศึกษา 3 เล่ม คือ (1) Summary Report, Nam Chon Dam, Upper Quae Yai Hydroelectric Project, Technical and Economical Aspects. Report No.840-2402 Planning Department. EGAT. 1981 (2) Resettlement Plan of Upper Quae Yai Project, NamChonDam, Report No 185-40-2505. Environmental Division Public, Communications Department EGAT. November , 1981. (3)แผนการดำเนินการแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อมโครงการพลังน้ำแควใหญ่ตอนบนเชื่อนน้ำโจน รายงานเลขที่ 185-40-2502 กองนิเวศวิทยาและสิ่งแวดล้อม ฝ่ายประชาชนเทศ กผผ. ธันวาคม 2524 ¹⁾ เดือนเมษายน พ.ศ. 2525 กผผ. จัดทำรายงาน “ฉบับสมบูรณ์แผนการดำเนินการแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อมโครงการไฟฟ้าพลังน้ำแควใหญ่ตอนบน เชื่อนน้ำโจน เอกสารเลขที่ 185 – 40 -2510 ¹⁾ วันที่ 19 เมษายน 2525 คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ มีมติในการประชุมครั้งที่ 6/ 2525 ให้แต่งตั้งคณะกรรมการเฉพาะกิจพิจารณาโครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าพลังน้ำแควใหญ่ตอนบนเชื่อนน้ำโจน ²⁾ วันที่ 25 เมษายน 2525 คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมีคำสั่งที่ 3/2525 แต่งตั้งคณะกรรมการเฉพาะกิจพิจารณาโครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าพลังน้ำแควใหญ่ตอนบน เชื่อนน้ำโจนเพื่อทำหน้าที่พิจารณาข้อยุติเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมในด้านผลกระทบที่จะเกิดจาก น้ำท่วม อันเนื่องมาจากการก่อสร้างโครงการไฟฟ้าพลังน้ำแควใหญ่ตอนบนเชื่อนน้ำโจน ²⁾ เดือนสิงหาคม 2525 กผผ. จัดทำ “รายงานเพิ่มเติมแผนการดำเนินการแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อมโครงการไฟฟ้าพลังน้ำแควใหญ่ตอนบน เชื่อนน้ำโจน” เอกสารเลขที่ผนวกรายงาน 185-40-2510 ²⁾

ตารางที่ 18-1 นโยบายและเหตุการณ์โครงการไฟฟ้าพลังน้ำแควใหญ่ตอนบน เชื่อนน้ำโจน ในช่วงระยะเวลาต่างๆ (ต่อ)

ลำดับ ที่	แผนพัฒนาฯ ฉบับที่/พ.ศ.	รัฐบาลคณะที่ /นรม./ช่วงเวลาการบริหาร	นโยบาย	เหตุการณ์
6	แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534)	รัฐบาลคณะที่ 44 นรม : พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ (1 ต.ค 2529 – 3 ส.ค 2531) รัฐบาลคณะที่ 45 นรม : พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ (4 ส.ค 2531 – 23 ก.พ 2534)	วันที่ 13 ตุลาคม 2530 คณะรัฐมนตรีมีมติ รับทราบการแต่งตั้งคณะกรรมการ พิจารณาผลกระทบจากการก่อสร้าง โครงการไฟฟ้าพลังงานน้ำเชื่อนน้ำโจน วันที่ 5 เมษายน 2531 คณะรัฐมนตรีมีมติ ให้ระงับการก่อสร้างเชื่อนน้ำโจน	วันที่ 6 มีนาคม 2531 นิสิตนักศึกษามีการชุมนุมประท้วงครั้งใหญ่ที่หน้าศาลเจ้าพ่อหลัก เมือง จังหวัดกาญจนบุรี พร้อมด้วยขบวนรถยนต์ 300 คัน พร้อมป้ายโปสเตอร์เดินทางขึ้น รถยนต์เดินทางไปจนถึงจังหวัดราชบุรี ³⁾ วันที่ 7 มีนาคม 2531 กลุ่มตัวแทนนักศึกษาจากคณะกรรมการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติจาก 14 สถาบัน และนักศึกษาจาก 66 องค์กรจาก 17 สถาบัน มา ชุมนุมที่หน้าทำเนียบรัฐบาลและยื่นหนังสือถึง พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี ให้ ยกเลิกคณะกรรมการพิจารณาผลกระทบจากการสร้างเชื่อนน้ำโจนเดิม และให้ตั้ง คณะกรรมการพิจารณาความเหมาะสมในการสร้างเชื่อนใหม่ ให้ประกอบด้วยฝ่ายสนับสนุน และฝ่ายคัดค้านในอัตราส่วนที่เท่ากัน การคัดค้านครั้งนี้มีองค์กรอนุรักษ์ธรรมชาติระหว่าง ประเทศซึ่งมีสมาชิก 496 องค์กรจาก 111 ประเทศ เข้าด้วยกัน และนักข่าวต่างประเทศได้ เสนอข่าวการเคลื่อนไหวไปทั่วโลก ³⁾ วันที่ 18 มีนาคม 2531 คณะกรรมการพิจารณาผลกระทบจากการสร้างเชื่อนน้ำโจนได้มี การประชุมและมีมติให้ระงับโครงการไว้ก่อนเพราะยังขาดข้อมูลที่สำคัญที่ต้องใช้ ทำการศึกษาเพิ่มเติม ³⁾

ที่มา :

- 1) กพผ. (2525ก 13-14, ภาคผนวกก)
- 2) กพผ. (2525ข : 8)
- 3) สารสนเทศสิ่งแวดล้อม, 2531: 200)

วันที่ 16 กรกฎาคม 2533 นักศึกษาที่เดินทางจากกรุงเทพมหานครร่วมกับชาวบ้าน 5,000 คน ประท้วงที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี

วันที่ 23 กรกฎาคม 2533 ชาวบ้าน 3,000 คน ชุมนุมประท้วงที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี

วันที่ 28 กรกฎาคม 2533 นักศึกษารวมตัวประท้วงในกรุงเทพมหานคร

วันที่ 30 กรกฎาคม 2533 ชาวบ้าน 2,000 คน เดินขบวนที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี

วันที่ 31 กรกฎาคม 2533 คณะรัฐมนตรีเลื่อนการตัดสินใจและให้มีการศึกษาศักยภาพในการชลประทานและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมขึ้นใหม่โดยมอบหมายให้คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (กก.วล) รับผิดชอบการประเมินผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมภายใน 6 เดือน ให้แล้วเสร็จเดือนมกราคม 2534”

จนถึงปัจจุบันไม่มีการเสนอโครงการเชื่อมแก่งกรุงเข้าสู่การพิจารณาของคณะรัฐมนตรีแต่อย่างใด

ลำดับเวลาของนโยบายและเหตุการณ์มีรายละเอียดในตารางที่ 18-2

(3) กรณีโครงการเชื่อมแก่ง

กรมชลประทานได้เริ่มการศึกษาโครงการเชื่อมแก่งตั้งตั้งแต่ พ.ศ. 2525 ต่อมาในการประชุมคณะรัฐมนตรีส่วนภูมิภาคที่จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 13 พฤษภาคม 2532 ได้มีมติให้กรมชลประทานดำเนินการศึกษาประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการ ทั้งนี้กรมชลประทานได้มอบหมายให้มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) โดยเริ่มต้นเมื่อเดือนมีนาคม 2533 และรายงานแล้วเสร็จในเดือนกุมภาพันธ์ 2537

ในเดือนกันยายน 2537 คณะกรรมการผู้ชำนาญการพิจารณารายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมด้านโครงการพัฒนาแหล่งน้ำ (คชก.) ได้มีมติในการประชุมครั้งที่ 7/2537 วันที่ 2 กันยายน 2537 ให้กรมชลประทานศึกษาเพิ่มเติมโดยให้ศึกษาเปรียบเทียบผลกระทบสิ่งแวดล้อมบริเวณเขื่อนกันด้วยเนื่องจากในการศึกษาความเหมาะสมของโครงการพบว่าที่ตั้งโครงการบริเวณเขื่อนกันจะให้ผลตอบแทนสูงกว่าบริเวณเขาสบกก

ต่อมาใน พ.ศ. 2539 คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (กก.วล.) มีมติในการประชุมครั้งที่ 8/2539 ให้กรมชลประทานศึกษาข้อมูลเพิ่มเติม

พ.ศ. 2540 กรมชลประทานได้ศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมเพิ่มเติม ตามมติคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ จนแล้วเสร็จและส่งให้สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อมพิจารณา

วันที่ 23 มกราคม 2540 ที่ประชุมคณะกรรมการผู้ชำนาญการพิจารณารายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (คชก.) ครั้งที่ 1/2540 มีมติไม่เห็นชอบกับการดำเนินโครงการแก่ง

ตารางที่ 18-2 นโยบายและเหตุการณ์โครงการเขื่อนแก่งกรุง จ.สุราษฎร์ธานี ในช่วงระยะเวลาต่างๆ

ลำดับที่	แผนพัฒนาฯ ฉบับที่/ พ.ศ.	รัฐบาลคณะที่/นรม./ ช่วงเวลาการบริหาร	นโยบาย	เหตุการณ์
1	แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534)	รัฐบาลคณะที่ 45 นรม. พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ (4 ส.ค. 2531-23 ก.พ. 2534)	วันที่ 15 สิงหาคม 2532 คณะรัฐมนตรีพิจารณาเรื่องโครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าพลังน้ำเขื่อนแก่งกรุง จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีมติให้รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์และการไฟฟ้าฝ่ายผลิตฯ ไปชี้แจงผลประโยชน์และผลกระทบของโครงการให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องภายใน 1 เดือน แล้วดำเนินการต่อไปได้ วันที่ 31 ตุลาคม 2532 คณะรัฐมนตรีพิจารณาโครงการไฟฟ้าพลังน้ำเขื่อนแก่งกรุงแล้วเห็นว่าอาจก่อให้เกิดปัญหาน้ำเน่าเสียเช่นเดียวกับการก่อสร้างเขื่อนรัชชประภา จึงให้การไฟฟ้าฝ่ายผลิตฯ หามาตรการแก้ไขปัญหาน้ำเสียก่อน แล้วจึงเสนอคณะรัฐมนตรีอีกครั้ง วันที่ 27 มีนาคม 2533 คณะรัฐมนตรีมีมติอนุมัติให้ดำเนินงานโครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าพลังน้ำเขื่อนแก่งกรุงในวงเงินลงทุน 3,110 ล้านบาท และให้จัดตั้งองค์การไตรภาคีร่วมกันตรวจสอบและติดตามการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมในระยะก่อสร้างและหลังการก่อสร้างด้วย วันที่ 1 พฤษภาคม 2533 คณะรัฐมนตรีรับทราบการชี้แจงการร้องเรียนคัดค้านการก่อสร้างเขื่อนแก่งกรุง และให้การไฟฟ้าฝ่ายผลิตฯ ชี้แจงทำความเข้าใจแก่ประชาชนให้ทราบข้อเท็จจริง วันที่ 15 พฤษภาคม 2533 คณะรัฐมนตรีรับทราบการคัดค้านการสร้างเขื่อนแก่งกรุง ที่อำเภอคีรีรัฐนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี วันที่ 22 พฤษภาคม 2533 คณะรัฐมนตรีมีมติให้การไฟฟ้าฝ่ายผลิตฯ จัดตั้งองค์กรไตรภาคี โดยเรียกชื่อว่า “คณะกรรมการพิจารณาดำเนินการแก้ไขผลกระทบต่างๆ ที่เกิดจากการดำเนินงานตามโครงการไฟฟ้าพลังน้ำเขื่อนแก่งกรุง” โดยมีหน้าที่ตรวจสอบ และติดตามการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมทั้งในระยะก่อสร้างและหลังก่อสร้าง วันที่ 29 พฤษภาคม 2533 คณะรัฐมนตรีรับทราบการตรวจสอบพื้นที่ที่จะสร้างเขื่อนแก่งกรุง จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยกลุ่มผู้คัดค้านและสื่อมวลชน โดยที่กลุ่มนักศึกษาและผู้คัดค้านอ้างว่าพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ป่าไม้ที่สมบูรณ์ และมีสัตว์ป่า กระทั่งกรมมหาดไทย จึงได้เสนอว่าสมควรจะสร้างเขื่อนหรือไม่ วันที่ 24 กรกฎาคม 2533 คณะรัฐมนตรีรับทราบการคัดค้านการสร้างเขื่อนแก่งกรุงเป็นไปอย่างต่อเนื่องและเข้มแข็ง ซึ่งกระทรวงมหาดไทยรายงานว่าอาจมีการปะทะกันระหว่างผู้คัดค้านและผู้สนับสนุน วันที่ 24 กรกฎาคม 2533 คณะรัฐมนตรีมีมติรับทราบโครงการไฟฟ้าพลังน้ำเขื่อนแก่งกรุง จังหวัดสุราษฎร์ธานี และในการประชุมคณะรัฐมนตรี เพื่อพิจารณาข้อมูลการสำรวจสภาพพื้นที่บริเวณที่จะก่อสร้างเขื่อนแก่งกรุงในวันอังคารที่ 31 กรกฎาคม 2533 ให้กระทรวงมหาดไทยเชิญแม่ทัพภาคที่ 4 ผู้ว่าราชการจังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้แทนการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ผู้แทนกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (กรมป่าไม้)	วันที่ 26 มิถุนายน 2533 ชาวบ้าน 300 คน ได้เดินขบวนประท้วง ที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี ¹⁾ วันที่ 13 กรกฎาคม 2533 เจ้าหน้าที่ของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยที่อยู่ในพื้นที่จะก่อสร้างเขื่อนต้องขอกำลังคุ้มครองจากการคุกคามของผู้ประท้วง 10,000 คน ¹⁾ วันที่ 16 กรกฎาคม 2523 นักศึกษาที่เดินทางจากกรุงเทพมหานครร่วมกับชาวบ้าน 5,000 คน ประท้วงที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี ¹⁾ วันที่ 23 กรกฎาคม 2533 ชาวบ้าน 3,000 คน ชุมนุมประท้วงที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี ¹⁾ วันที่ 28 กรกฎาคม 2533 นักศึกษารวมตัวประท้วงในกรุงเทพมหานคร ¹⁾ วันที่ 30 กรกฎาคม 2533 ชาวบ้าน 2,000 คน เดินขบวนที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี ¹⁾

ตารางที่ 18-2 นโยบายและเหตุการณ์โครงการเขื่อนแก่งกรุง จ.สุราษฎร์ธานี ในช่วงระยะเวลาต่างๆ (ต่อ)

ลำดับที่	แผนพัฒนาฯ ฉบับที่/ พ.ศ.	รัฐบาลคณะที่/นรม./ ช่วงเวลาการบริหาร	นโยบาย	เหตุการณ์
			และผู้แทนกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและการพลังงาน (สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ เข้าร่วมชี้แจงและให้ข้อคิดเห็นด้วย วันที่ 31 กรกฎาคม 2533 คณะรัฐมนตรีมีมติให้มีการศึกษาศักยภาพในการชลประทานและผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมภายใน 6 เดือน ถึงปัจจุบันไม่ได้มีการเสนอโครงการแต่อย่างใด	

ที่มา :

¹⁾ เดวิด เมอเรย์ (2536: 11-13)

มีนาคม 2541 คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (กก.วล.) ในการประชุมครั้งที่ 3/2541 ได้มีมติเป็นครั้งที่ 2 ให้กรมชลประทานดำเนินการ 3 ประการ คือ

1. ให้กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อมโดยสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อมรวบรวมความเห็นของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ต่อการพิจารณารายงานโครงการเชื่อมแม่น้ำกในประเด็นที่ยังไม่ชัดเจนและจำเป็นจะต้องมีข้อมูลเพื่อแจ้งให้กรมชลประทานดำเนินการจัดทำ และนำมาประกอบการพิจารณาของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติโดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นดังนี้

(1) ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อนิเวศวิทยาทั้งทางตรงและทางอ้อม

(2) การประเมินต้นทุนด้านสิ่งแวดล้อม โดยจะต้องรวมมูลค่าระบบนิเวศวิทยาของทรัพยากรป่าไม้ และสัตว์ป่าที่จะได้รับผลกระทบจากโครงการมารวมเป็นต้นทุนโครงการ เพื่อการวิเคราะห์ผลประโยชน์ตอบแทนของโครงการทั้งหมด

(3) เปรียบเทียบการวิเคราะห์ผลประโยชน์ ต้นทุนของโครงการเชื่อมทั้ง 2 บริเวณ รวมทั้งการเปรียบเทียบต้นทุนของการสร้างฝายและการสร้างที่เก็บกักน้ำ และการจัดการในรูปแบบอื่นๆ แทนการสร้างเขื่อนตามที่เสนอไว้

2. ให้กรมชลประทานจัดทำประชาพิจารณ์โครงการเชื่อมแม่น้ำก จังหวัดนครสวรรค์ โดยประสานกันกับสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม

3.ให้นำข้อมูลทั้งหมดเสนอคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติเพื่อพิจารณาประกอบการตัดสินใจต่อไป

วันที่ 14-15 มกราคม พ.ศ. 2543 คณะกรรมการประชาพิจารณ์โครงการเชื่อมแม่น้ำก ได้จัดการประชาพิจารณ์ขึ้น ณ ศูนย์วิทยพัฒนาบริการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช มีผู้สนใจส่งแบบคำขอลงทะเบียนเพื่อเข้าร่วมประชาพิจารณ์ จำนวน 8,100 คน และคณะกรรมการประชาพิจารณ์ฯ ได้กำหนดหลักเกณฑ์คัดเลือกผู้เข้าร่วมประชาพิจารณ์แล้ว มีผู้เข้าร่วมได้จริงจำนวน 564 คน (มติชนรายวัน, 2543)

วันที่ 27 พฤศจิกายน พ.ศ. 2543 เลขาธิการคณะรัฐมนตรี(นายวิษณุ เครืองาม) ได้มีหนังสือสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ด่วนมาก ที่0205/15613 แจ้งให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์พิจารณาทบทวนโครงการเชื่อมแม่น้ำก ตามความเห็นของส่วนราชการที่เกี่ยวข้องอีกครั้งหนึ่ง โดยที่กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ มีความเห็นสอดคล้องกัน อันเป็นสาระสำคัญว่า “โครงการเชื่อมแม่น้ำก จังหวัดนครสวรรค์ ควรผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ก่อน ประกอบกับรายละเอียดของโครงการยังไม่สามารถให้ความชัดเจนได้ว่า ผลของการดำเนินงานตามโครงการดังกล่าว จะนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนได้โดยไม่มีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และวิถีชีวิตของประชาชนในพื้นที่”

วันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2545 กรมชลประทานได้มีหนังสือที่ กษ 0324/0924 แจ้งให้ สผ. พิจารณานำข้อมูล (ตามมติ กก.วล. ครั้งที่ 3/2541 ข้อที่ 1 ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อนิเวศวิทยาฯ การประเมินต้นทุนทางด้านสิ่งแวดล้อม และเปรียบเทียบการวิเคราะห์ผลประโยชน์) เสนอ กก.วล. เพื่อพิจารณาประกอบการตัดสินใจต่อไป

วันที่ 24 ธันวาคม พ.ศ. 2545 คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (กก.วล.) มีมติครั้งที่ 3 ยังไม่เห็นชอบต่อรายงานการศึกษาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและให้กรมชลประทานหาทางเลือกของที่ตั้งโครงการ และศึกษาเพิ่มเติมในเรื่องการบริหารจัดการลุ่มน้ำทั้งระบบในลักษณะบูรณาการ

วันที่ 25 มีนาคม พ.ศ. 2546 ปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (นายปลอดประสพ สุรัสวดี) ในฐานะเลขาธิการ กก.วล. ได้มีหนังสือที่ ทส 1008/2081 แจ้งให้กรมชลประทานทราบมติที่ประชุม กก.วล. ครั้งที่ 10/2545 วันที่ 24 ธันวาคม 2545 ดังนี้ “ยังไม่เห็นชอบกับรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม โครงการเขื่อนแม่วงก์ จังหวัดนครสวรรค์ และมอบหมายให้กรมชลประทาน ไปหาทางเลือกของที่ตั้งโครงการฯ และทำการศึกษาเพิ่มเติมในเรื่องการบริหารจัดการลุ่มน้ำทั้งระบบในลักษณะบูรณาการ แล้วนำเสนอคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ เพื่อพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง”

วันที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2547 สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม (สผ.) แจ้งผลการศึกษาเพิ่มเติมของกรมชลประทาน ตามหนังสือที่ ทส 1009/1307 ลงวันที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2547 แจ้งให้กรมชลประทานทราบว่าได้พิจารณารายงานฯ แล้วมีความเห็นว่า “การนำเสนอข้อมูลในรายงานเป็นการรวบรวมข้อมูลที่ได้มีการศึกษามาแล้วในอดีตของโครงการเขื่อนแม่วงก์ จังหวัดนครสวรรค์ แต่ไม่ได้นำเสนอการบริหารจัดการลุ่มน้ำทั้งระบบ ในลักษณะบูรณาการเพื่อแก้ไขปัญหาโดยเฉพาะปัญหาทรัพยากรน้ำในพื้นที่แต่ประการใด การเสนอทางเลือกที่ตั้งโครงการเป็นการเสนอทางเลือกเดิมที่เคยเสนอไว้ และการเสนอข้อมูลไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของ กก.วล. จึงขอความร่วมมือกรมชลประทานทำการปรับปรุง และเพิ่มเติมข้อมูลเพื่อความครบถ้วนสมบูรณ์ และชัดเจนก่อนที่ สผ. จะเสนอให้ กก.วล. พิจารณาต่อไป”

วันที่ 3 ธันวาคม พ.ศ. 2547 มติที่ประชุม กก.วล. ครั้งที่ 7/2547 มีมติดังนี้

“1. ให้กรมชลประทานประสานการดำเนินการวางแผนบริหารจัดการน้ำลุ่มน้ำแม่วงก์ ให้สอดคล้องกับแผนการบริหารจัดการน้ำลุ่มน้ำสะแกกรังของคณะอนุกรรมการลุ่มน้ำสะแกกรัง เพื่อหาข้อยุติในการบริหารจัดการลุ่มน้ำทั้งระบบในลักษณะบูรณาการ โดยพิจารณาให้มีผลกระทบต่อทรัพยากรป่าไม้ และสัตว์ป่าในเขตอุทยานแห่งชาติแม่วงก์ ตลอดจนความขัดแย้งกับราษฎรน้อยที่สุด และเมื่อได้ข้อสรุปแล้วให้เสนอคณะกรรมการผู้ชำนาญการพิจารณารายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม ด้านโครงการพัฒนาแหล่งน้ำ พิจารณาให้ความเห็นก่อนนำเสนอคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมต่อไป

2. ให้นำหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำวิธีการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมเชิงกลยุทธ์ (SEA: Strategic Environmental Assessment) มาใช้ในการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมด้วย”

วันที่ 27 กันยายน พ.ศ. 2550 กรมชลประทานได้ดำเนินการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมเชิงกลยุทธ์ (SEA) โครงการเขื่อนแม่วงก์ จังหวัดนครสวรรค์

วันที่ 10 เมษายน พ.ศ. 2555 มีมติคณะรัฐมนตรี อนุมัติให้ดำเนินโครงการสร้างเขื่อนแม่วงก์ จังหวัดนครสวรรค์ เพื่อแก้ปัญหาน้ำท่วมและน้ำแล้งโดยจะใช้งบประมาณก่อสร้างทั้งสิ้น 13,280 ล้านบาท ใช้ระยะเวลาก่อสร้างถึง 8 ปี โดยผูกพันงบประมาณถึงปีงบประมาณ 2562

วันที่ 10 กันยายน 2556 เลขานุการมูลนิธิสืบนาคะเสถียร พร้อมด้วยประชาชนออกเดินทางจากอำเภอแม่วงก์ จังหวัดนครสวรรค์ ถึง กรุงเทพมหานคร เพื่อคัดค้านการก่อสร้างเขื่อนแม่วงก์

วันที่ 19 พฤศจิกายน 2557 คณะกรรมการผู้ชำนาญการพิจารณารายงานการวิเคราะห์ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมโครงการพัฒนาแหล่งน้ำ (คชก.) มีการประชุมเพื่อพิจารณารายงาน EHIA มีมติไม่เห็นชอบกับรายงาน

วันที่ 4 ธันวาคม 2557 ผู้นำท้องถิ่นและประชาชนจากจังหวัดกำแพงเพชร นครสวรรค์ และ อุทัยธานี ที่สนับสนุนการสร้างเขื่อนแม่วงก์ รวมตัวกันที่เทศบาลลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ (แนวหน้า , 2557: 1)

สรุปประเด็นกรณีโครงการเขื่อนแม่วงก์

ถึงแม้ว่าคณะรัฐมนตรีจะมีมติเมื่อวันที่ 10 เมษายน 2555 ให้ก่อสร้างเขื่อนแม่วงก์แล้วก็ตาม แต่โครงการดังกล่าวนี้ยังไม่ผ่านขั้นตอนตามกฎหมาย คือ รายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และ สุขภาพ หรือ EHIA ยังไม่ผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการผู้ชำนาญการพิจารณารายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมด้านโครงการพัฒนาแหล่งน้ำ (คชก.)

การที่คณะรัฐมนตรีอนุมัติให้ก่อสร้างนั้นจึงเป็นเหตุให้เกิดการต่อต้านและความขัดแย้งขึ้น ระหว่างผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มต่างๆโดยยึดเหตุผลที่สำคัญ คือ

การก่อสร้างเขื่อนแม่วงก์จะเป็นการทำลายป่าไม้และทำลายที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า เช่น เสือโคร่ง ซึ่งปัจจุบันอยู่ในสถานะเสี่ยงสูญพันธุ์ รวมทั้งเป็นที่อยู่อาศัยของค้างคาวจมูกหลอดเล็กทองขาว เป็นต้น และ พื้นที่อุทยานแห่งชาติแม่วงก์อยู่ในแผนที่จะผนวกเข้ากับพื้นที่มรดกโลกในอนาคต จึงควรหาทางเลือกในการ จัดการน้ำในแนวทางอื่น

ในขณะที่ฝ่ายรัฐบาลและกลุ่มประชาชนผู้สนับสนุนมีความเห็นว่า การสร้างเขื่อนแม่วงก์จะเป็นการช่วยบรรเทาน้ำท่วมในเขตอำเภอลาดยาว และเพิ่มพื้นที่ชลประทาน มีน้ำใช้สอยในฤดูแล้งทั้งอุปโภคและบริโภค

จากความเห็นที่แตกต่างหรือมีความเห็นไม่ตรงกันนี้จะยุติลงได้ก็ต่อเมื่อมีข้อมูลที่ได้จากการศึกษาและวิเคราะห์เป็นระบบอย่างแท้จริงซึ่งกฎหมายกำหนดไว้อย่างชัดเจนแล้ว

ลำดับของนโยบายและเหตุการณ์ที่สำคัญมีรายละเอียดในตารางที่ 18-3

ตารางที่ 18-3 นโยบายและเหตุการณ์โครงการเชื่อมแม่วงก์ในช่วงระยะเวลาต่างๆ

ลำดับที่	แผนพัฒนาฯ ฉบับที่/ พ.ศ.	รัฐบาลคณะที่ /นรม. /ช่วงเวลาการบริหาร	นโยบาย	เหตุการณ์
1.	แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 (พ.ศ.2525-2529)	รัฐบาลคณะที่ 43-44 นรม: พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ (1 ต.ค 2524 – 3 ส.ค 2531)		พ.ศ. 2525 : กรมชลประทานเริ่มศึกษาโครงการเชื่อมแม่วงก์ ¹⁾
2.	แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534)	รัฐบาลคณะที่ 45-46 นรม: พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ (4 ส.ค 2531 -23 ก.พ 2534)	วันที่ 12 พฤษภาคม 2532 คณะรัฐมนตรีมีมติในหลักการให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ดำเนินการศึกษาการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมเพื่อดำเนินการต่อไป วันที่ 23 มกราคม 2533 คณะรัฐมนตรีรับทราบผลการดำเนินงานโครงการแม่วงก์ ซึ่งแล้วเสร็จประมาณ ร้อยละ 5	พ.ศ. 2533 : มีการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมโดยมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (เริ่มต้น มีนาคม 2533 แล้วเสร็จ กุมภาพันธ์ 2537) ¹⁾
3.	แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539)	รัฐบาลคณะที่ 50 นรม: นายชวน หลีกภัย (23 ก.ย.2535-13 ก.ค 2538) รัฐบาลคณะที่ 51 นรม: นายบรรหาร ศิลปอาชา (13 ก.ค.2538-25 พ.ย 2539)		พ.ศ. 2537 : คณะกรรมการผู้ชำนาญการพิจารณารายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมด้านพัฒนาแหล่งน้ำ (คชก.) ได้พิจารณารายงานแล้วมีความเห็นให้ศึกษาที่ตั้งเขื่อนที่เขาชนกันเนื่องจากมีผลตอบแทนสูงกว่าเขาสบกกที่เสนอมาในรายงาน ¹⁾
4.	แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544)	รัฐบาลคณะที่ 52 นรม : พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ (25 พ.ย 2539 – 9 พ.ย 2540) รัฐบาลคณะที่ 53 นรม: นายชวน หลีกภัย (9 พ.ย 2540 – 9 ก.พ 2544)	พ.ศ. 2541 : คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (กก.วล.) มีมติให้กรมชลประทานศึกษาข้อมูลเพิ่มเติม และจัดทำประชาพิจารณ์	พ.ศ. 2540 : กรมชลประทานศึกษาผลกระทบเพิ่มเติมตามมติ กก.วล. และ คชก. ¹⁾ พ.ศ. 2541 :คชก.ประชุมวันที่ 23 มกราคม มีมติไม่เห็นชอบกับรายงานเดิมและที่ศึกษาเพิ่มเติม ¹⁾ พ.ศ. 2543 : วันที่ 16 มกราคม 2543 มีการจัดประชาพิจารณ์ที่มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ มีทั้งผู้เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยกับการก่อสร้างเขื่อนแม่วงก์ (มติชนรายวัน, 2543) ²⁾

ตารางที่ 18-3 นโยบายและเหตุการณ์โครงการเชื่อมแม่วงก์ในช่วงระยะเวลาต่างๆ (ต่อ)

ลำดับที่	แผนพัฒนาฯ ฉบับที่/ พ.ศ.	รัฐบาลคณะที่ /นรม. /ช่วงเวลาการบริหาร	นโยบาย	เหตุการณ์
5.	แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549)	รัฐบาลคณะที่ 55 นรม : พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร (1 ต.ค 2544 – 19 ก.ย 2549)	พ.ศ. 2545 : คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (กก.วล) ไม่เห็นชอบรายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมให้กรมชลประทานหาทางเลือกที่ตั้งโครงการและศึกษาเพิ่มเติมการบริหารจัดการลุ่มน้ำทั้งระบบในลักษณะบูรณาการ พ.ศ. 2547 กก.วล มีมติให้กรมชลประทานทำ Strategie Environmental Assessment (SEA) โครงการเชื่อมแม่วงก์	
6.	แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2545-2549)	รัฐบาลคณะที่ 56 นรม : พลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ (1 ต.ค 2549 – 6 ก.พ 2551) รัฐบาลคณะที่ 59 นรม : นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ (20 ธ.ค 2551 – 9 ส.ค 2554)	พ.ศ. 2550 : คณะรัฐมนตรีมีมติวันที่ 18 ธันวาคม 2550 รับทราบเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมเบื้องต้น เป็นการประชาสัมพันธ์ทำความเข้าใจกับประชาชนในพื้นที่ งานสำรวจธรณี บริเวณตัวเขื่อน ควบคู่ไปกับการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมเชิงกลยุทธ์ (SEA)	พ.ศ. 2552 : คชก. พิจารณารายงาน SEA ของโครงการแล้วให้แก้ไขเพิ่มเติม ¹⁾
7.	แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 – 2559)	รัฐบาลคณะที่ 10 นรม: น.ส. ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร (1 ต.ค 2554 – 9 ต.ค 2556)	คณะรัฐมนตรีมีมติวันที่ 10 เมษายน 2555 อนุมัติการดำเนินงานโครงการเชื่อมแม่วงก์ โดยใช้เวลา 8 ปี (2555-2562) ใช้วงเงิน 13,280 ล้านบาท โดยให้ดำเนินการตามแผนปฏิบัติการป้องกันแก้ไขและลดผลกระทบสิ่งแวดล้อม	วันที่ 21 พฤษภาคม 2555 ได้มีการจัดเวทีป้องกันโครงการก่อสร้างเชื่อมแม่วงก์เพื่อทบทวนร่างรายงาน ประเด็นผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ (EHIA) ที่หอประชุมรวมใจ โรงเรียนลาดยาววิทยาคม อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งนักวิชาการมีความเห็นว่ารายงานยังไม่เสร็จสมบูรณ์ ³⁾ ธันวาคม 2555 คชก. เริ่มพิจารณารายงานผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ (EHIA) โครงการเชื่อมแม่วงก์ ¹⁾ วันที่ 10 ก.ย. 2556 เลขาธิการมูลนิธิสืบนาเคเสถียรพร้อมประชาชนเดินทางจากอำเภอแม่วงก์ จังหวัดนครสวรรค์ ถึงกรุงเทพมหานครเพื่อคัดค้านการก่อสร้างเชื่อมแม่วงก์ ⁴⁾

ตารางที่ 18-3 นโยบายและเหตุการณ์โครงการเชื่อมแม่วงก์ในช่วงระยะเวลาต่างๆ (ต่อ)

ลำดับที่	แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ /พ.ศ.	รัฐบาลคณะที่ /นรม. /ช่วงเวลาการบริหาร	นโยบาย	เหตุการณ์
		รัฐบาลคณะที่ 61 นรม: พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา (24 ส.ค. 2557 – ปัจจุบัน)		วันที่ 19 พ.ย. 2557 คชก. มีการประชุมเพื่อพิจารณารายงาน EHIA และมีมติไม่เห็นชอบกับรายงาน ⁵⁾ วันที่ 4 ธันวาคม 2557 ผู้นำท้องถิ่นและประชาชนจากจังหวัดกำแพงเพชร นครสวรรค์ และอุทัยธานีที่สนับสนุนการสร้างเชื่อมแม่วงก์ รวมตัวกันที่เทศบาลลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ ⁶⁾

ที่มา :

- ¹⁾ กรมชลประทาน (2556: 1-4)
- ²⁾ มติชนรายวัน (2543)
- ³⁾ สยามรัฐ (2555 :1)
- ⁴⁾ ไทยรัฐ (2556: 1)
- ⁵⁾ โพสต์ทูเดย์ (2557: A-6)
- ⁶⁾ แนวหน้า (2557:1)

(4) โครงการเชื่อมแก่งเสือเต้น

คณะทำงานรวบรวมข้อมูลโครงการเชื่อม ยังไม่ได้ก่อสร้าง 4 เขื่อน (2541: 1-40) ได้สรุปความเป็นมาโครงการเชื่อมแก่งเสือเต้นไว้ ดังนี้

“โครงการก่อสร้างเชื่อมแก่งเสือเต้น ได้เริ่มขึ้นเมื่อคณะรัฐมนตรีมีมติ วันที่ 2 กันยายน 2523 มอบให้การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยดำเนินการศึกษาโครงการ กก-อิง-ยม-น่าน การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย จึงได้เริ่มการศึกษาในช่วงแรก พ.ศ. 2524 มาตามลำดับดังนี้

2524 : มีการศึกษาความเหมาะสม โครงการผันน้ำ อิง-ยม โดยบริษัท Howard Humphrys & Partners (HH&P)

2525-2528 : มีการศึกษาความเหมาะสม โครงการเชื่อมแก่งเสือเต้นโดย บริษัท Howard Humphrys & Partners (HH&P) และ Acre International

2525: มีการศึกษาความเหมาะสมโครงการผันน้ำกก โดยบริษัท บริษัท Howard Humphrys & Partners (HH&P)

2525: มีการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมโครงการผันน้ำ อิง-ยม-น่าน โดย บริษัท TEAM

2527: การศึกษาความเหมาะสมโครงการผันน้ำอิง-ยม โดยบริษัท Snowy Mountain Engineering Corp.

2528: การศึกษาความเหมาะสมโครงการเชื่อมแก่งเสือเต้น ระยะที่ 1 โดย บริษัท บริษัท Howard Humphrys & Partners (HH&P)

ต่อมาการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยได้โอนการดำเนินการโครงการก่อสร้างแก่งเสือเต้นมาให้แก่กรมชลประทานใน พ.ศ. 2528 ซึ่งมีการศึกษาต่อมาดังนี้

พ.ศ. 2528 การศึกษาความเหมาะสมโครงการผันน้ำกก-ยม โดยการสนับสนุนของประชาคมเศรษฐกิจยุโรป

พ.ศ. 2528 การศึกษาทบทวนความเหมาะสมโครงการโดยบริษัท HH&P และ Acres International

หลังจากคณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 13 พฤษภาคม 2532 อนุมัติในหลักการให้ กรมชลประทานก่อสร้างโครงการแก่งเสือเต้น จังหวัดแพร่ โดยใช้เงินกู้จากต่างประเทศ และรับทราบเรื่อง ราษฎรร้องเรียนขอให้ระงับโครงการก่อสร้างเชื่อมแก่งเสือเต้นในวันเดียวกัน

ต่อมาได้มีการศึกษาระหว่าง พ.ศ. 2534-2537 คือ

2534 : การศึกษาความเหมาะสมของโครงการ โดยองค์การอาหารและ เกษตรแห่งสหประชาชาติ

พ.ศ. 2535 : การประเมินผลกระทบนิเวศวิทยา ป่าไม้ สัตว์ป่า ประมง โดย มหาวิทยาลัยมหิดล (จากการสนับสนุนของธนาคารโลก)

พ.ศ. 2537 : งานศึกษาข้อมูลและศักยภาพการพัฒนาหลุมน้ำแม่น้ำยม โดย บริษัทปัญญาคอนซัลแตนท์ จำกัด

พ.ศ. 2537 : การศึกษาผลกระทบทางสังคม โดย Agrisystem (Oversea) แต่ไม่สามารถเข้าดำเนินการได้เพราะประชาชนในพื้นที่คัดค้าน

ผลการศึกษาการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมได้เข้าสู่การพิจารณาคณะกรรมการผู้ชำนาญการด้านโครงการแหล่งน้ำ (คชก.) และคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (กก.วล) ใน พ.ศ. 2537 ซึ่งมีมติว่า “การศึกษาที่ผ่านมาประเด็นผลกระทบหลักๆ ของโครงการยังไม่ชัดเจน”

ต่อมาใน พ.ศ. 2538 คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ มีมติในการประชุมครั้งที่ 7/2538 วันที่ 29 กันยายน 2538 ให้แต่งตั้งคณะกรรมการเฉพาะกิจ ศึกษาข้อมูลด้านธรณีวิทยา ด้านนิเวศวิทยา ด้านผลกระทบที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินของราษฎร จึงได้มีการศึกษาในเวลาต่อมาคือ

พ.ศ. 2538 : การศึกษาความหลากหลายของพันธุ์ปลา และการอพยพโดยคณะประมง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และกรมประมง จากการสนับสนุนของธนาคารโลก

พ.ศ. 2538 : การสำรวจป่าสักธรรมชาติ โดยมหาวิทยาลัยมหิดล และกรมป่าไม้ จากการสนับสนุนของธนาคารโลก

พ.ศ. 2538 : การศึกษาสภาพธรณีวิทยา โดยบริษัท จี เอ็ม ที คอร์ปอเรชั่น และคณะ

พ.ศ. 2538 : การประเมินผลกระทบต่อนิเวศวิทยาป่าไม้และสัตว์ป่า โดยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2538 : การศึกษาผลกระทบที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินราษฎร โดยมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

พ.ศ. 2538 คณะอนุกรรมการเฉพาะกิจได้มีมติ ในการประชุมครั้งที่ 1/2538 ให้ศึกษาด้านสาธารณสุขเพิ่มเติมจึงได้มีการศึกษาผลกระทบด้านสาธารณสุข โดย ศ. สันติศิริ ธรรมณี และการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม โดยมหาวิทยาลัยเชียงใหม่อีกครั้งหนึ่งใน พ.ศ. 2538

ต่อมาเมื่อวันที่ 22 เมษายน 2539 คณะรัฐมนตรีได้มีมติให้ชะลอการดำเนินการก่อสร้างไว้ก่อน และให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องศึกษาเหตุผลความจำเป็น ผลดี ผลเสียในด้านต่างๆ ของการสร้างเขื่อนแล้วเสนอให้คณะรัฐมนตรีพิจารณาโดยด่วนต่อไป ตามที่สมาชิกคนจนร้องขอ ซึ่งรวมทั้งเขื่อนแก่งเสือเต้น

อย่างไรก็ตามคณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน 2539 อนุมัติในหลักการให้กรมชลประทานดำเนินการออกแบบและก่อสร้างโครงการเขื่อนแก่งเสือเต้น โดยยกเว้นการปฏิบัติตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 22 เมษายน 2539 ทั้งนี้ให้ศึกษาเรื่องผลกระทบสิ่งแวดล้อม ผลกระทบด้านธรณีวิทยาและให้มีการเตรียมการและจัดทำแผนเพื่อแก้ไขปัญหาราษฎร เมื่อศึกษาและเตรียมการแล้วให้เสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง หลังจากนั้นได้มีการชุมนุมหน้าทำเนียบรัฐบาล คัดค้านการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น และมีการศึกษาอีกหลายกรณี ต่อมาคือ

พ.ศ. 2540 : การศึกษาและสำรวจนกยูงและความหลากหลายชนิดของนกในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ แม่ยม โดยมูลนิธิสืบนาคะเสถียร

พ.ศ. 2540 : การศึกษาทบทวนความเหมาะสมโครงการ โดยสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย

พ.ศ. 2540 : มีการสำรวจเพื่อเตรียมการตั้งถิ่นฐานของราษฎรที่ได้รับผลกระทบจากโครงการเขื่อนแก่งเสือเต้น โดยมหาวิทยาลัยเชียงใหม่”

ต่อมาได้มีคำสั่งคณะกรรมการแก้ไขปัญหาของสมัชชาคนจน ที่ 155/2540 คณะกรรมการติดตามการดำเนินการตามมติคณะรัฐมนตรีมีมติ เมื่อวันที่ 29 เมษายน 2540 กรณีเชื่อนที่ยังไม่ได้ดำเนินการสร้าง 4 เชื่อน ซึ่งมีโครงการเชื่อนแก่งเสือเต้นรวมอยู่ด้วย

พ.ศ. 2541 : มีการศึกษาผลกระทบด้านนิเวศวิทยาโครงการเชื่อนแก่งเสือเต้น โดยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2542 คณะรัฐมนตรีรับทราบผลการศึกษาของคณะกรรมการวิชาการวิสามัญเพื่อศึกษาการสร้างเชื่อนแก่งเสือเต้นที่สรุปว่า “มีความจำเป็นที่จะต้องให้มีการสร้างเชื่อนแก่งเสือเต้น”

ในช่วง พ.ศ. 2543-2544 ได้มีการศึกษาอีกหลายกรณี คือ

พ.ศ. 2543 : การประเมินค่าทางเศรษฐศาสตร์ของป่าไม้ ไม้สัก ที่อุทยานแห่งชาติแม่ยม โดยศูนย์เศรษฐศาสตร์นิเวศ คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2544 : งานทบทวนและสรุปผลการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมโดยบริษัทปัญญา คอนซัลแตนท์ บริษัท พีแอนด์ ซี แมเนจเม้นท์ จำกัด บริษัท แอสตีคอน คอร์ปอเรชั่น จำกัด

พ.ศ. 2544 : การตั้งถิ่นฐานใหม่และการทดแทนทรัพย์สิน งานทบทวนและอุปสรรคผลการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมโครงการเชื่อนแก่งเสือเต้น โดยบริษัทปัญญา คอนซัลแตนท์ จำกัด บริษัท พี แอนด์ ซี แมเนจเม้นท์ จำกัด บริษัท แอสตีคอน คอร์ปอเรชั่น จำกัด

ในเดือน เมษายน 2544 มีคำสั่งคณะกรรมการแก้ไขปัญหาของสมัชชาคนจน ที่ 15/2544 ลงวันที่ 25 เมษายน 2544 แต่งตั้งคณะอนุกรรมการแก้ไขปัญหามัชชาคนจน กรณีเชื่อนที่ยังไม่ได้ดำเนินการก่อสร้าง 5 เชื่อน

วันที่ 3 เมษายน 2544 คณะรัฐมนตรีรับทราบแนวทางการแก้ไขปัญหามัชชาคนจน กรณีกลุ่มปัญหาเชื่อนที่ยังไม่ได้ก่อสร้าง โดยให้ยุติการดำเนินการใดเอาไว้ก่อนนั้น มีกรณีของเชื่อนแก่งเสือเต้นรวมอยู่ด้วย

วันที่ 6 มีนาคม 2549 กรมชลประทานได้มีประกาศที่เกี่ยวข้องกับสถานะโครงการก่อสร้างเชื่อน 4 ฉบับ โดยฉบับที่ 4 เป็นกรณีเชื่อนแก่งเสือเต้น ในประกาศดังกล่าวกรมชลประทานระบุว่า “เนื่องจากมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 3 เมษายน 2544 ได้ระบุไว้ชัดเจนแล้วว่า ให้ยุติการดำเนินการใดๆ ไว้ก่อน ซึ่งกรมชลประทานได้ถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด รวมทั้งให้ยุติการดำเนินการใดๆ ที่เกี่ยวกับโครงการดังกล่าวแล้ว จนกว่าคณะกรรมการแก้ไขปัญหาของสมัชชาคนจนกรณีเชื่อนที่ยังไม่ได้ก่อสร้างจะศึกษาผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและด้านสังคมแล้วเสร็จ รวมทั้งได้รับความยินยอมจากราษฎรที่ได้รับผลกระทบ”

หลังจากนั้นถึงแม้ว่าจะมีแนวคิดการก่อสร้างเชื่อนแก่งเสือเต้น ปรากฏจากการให้สัมภาษณ์สื่อหรือการลงพื้นที่ของคณะกรรมการคณะต่างๆ ของสภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภาก็ตาม จะได้รับการคัดค้านจากราษฎรตำบลสะเอียบตลอดมา (กลุ่มราษฎรรักษำป่าตำบลสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่, 2555)

ถึงปัจจุบันเชื่อนแก่งเสือเต้นยังไม่ได้มีการก่อสร้างแต่อย่างใด

ตารางที่ 18-4 นโยบายและเหตุการณ์โครงการเขื่อนแก่งเสือเต้นในช่วงระยะเวลาต่างๆ

ลำดับ ที่	แผนพัฒนาฯ ฉบับที่/พ.ศ.	รัฐบาลคณะที่/นรม. ช่วงเวลาการบริหาร	นโยบาย	เหตุการณ์
1	แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524)	รัฐบาลคณะที่ 41 นรม. : พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ (12 พฤษภาคม 2522 ถึง 29 กุมภาพันธ์ 2523) รัฐบาลคณะที่ 42-43 นรม. : พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ (3 มีนาคม 2523 ถึง 30 กันยายน 2524)	มติคณะรัฐมนตรี วันที่ 2 กันยายน 2523 มอบให้การไฟฟ้าฝ่ายผลิตดำเนิน การศึกษาโครงการ กก-อิง-ยม-น่าน	พ.ศ. 2523: กฟผ. เริ่มดำเนินการศึกษา ¹⁾ 2524 : มีการศึกษาความเหมาะสม โครงการผันน้ำ อิง-ยม โดยบริษัท HH&P ¹⁾ 2525-2528 : มีการศึกษาความเหมาะสม โครงการเขื่อนแก่งเสือเต้นโดยบริษัท HH&P และ Acre International ¹⁾ 2525: มีการศึกษาความเหมาะสมโครงการผันน้ำกก โดยบริษัท HH&P ¹⁾ 2525: มีการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมโครงการผันน้ำ อิง-ยม-น่าน โดยบริษัท TEAM ¹⁾ 2527: การศึกษาความเหมาะสมโครงการผันน้ำอิง-ยม โดยบริษัท Snowy Mountain Engineering Corp. ¹⁾ 2528: การศึกษาความเหมาะสมโครงการเขื่อนแก่งเสือเต้น ระยะที่ 1 โดยบริษัท HH&P ¹⁾
2	แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529)	รัฐบาลคณะที่ 44 นรม. : พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ (1 ตุลาคม 2524 ถึง 30 กันยายน 2529)		ช่วงที่ 2 ดำเนินการโดย กรมชลประทาน ¹⁾ พ.ศ. 2528 การศึกษาความเหมาะสมโครงการผันน้ำกก-ยม โดยการสนับสนุนของประชาคมเศรษฐกิจยุโรป ¹⁾ พ.ศ. 2528 การศึกษาทบทวนความเหมาะสมโครงการโดยบริษัท HH&P และ Acres International ¹⁾
3	แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534)	รัฐบาลคณะที่ 45-46 นรม. : พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ (4 สิงหาคม 2531 ถึง 23 กุมภาพันธ์ 2534)	มติคณะรัฐมนตรี วันที่ 13 พฤษภาคม 2532 อนุมัติในหลักการให้กรมชลประทานก่อสร้างโครงการแก่งเสือเต้น จังหวัดแพร่ โดยใช้เงินกู้ต่างประเทศ	วันที่ 12 พฤษภาคม 2532 ราษฎรจาก อ.เชียงม่วน อ.สอง ประมาณ 1,400 คน เดินทางไป จ.เชียงใหม่ เพื่อยื่นหนังสือคัดค้าน ¹⁾ 2532 : มีการหนังสือคัดค้านจากราษฎร จ.พะเยา และ จ.แพร่ ให้ระงับโครงการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น ¹⁾ 2534 : การศึกษาความเหมาะสมของโครงการ โดยองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ ¹⁾

ตารางที่ 18-4 นโยบายและเหตุการณ์โครงการเขื่อนแก่งเสือเต้นในช่วงระยะเวลาต่างๆ (ต่อ)

ลำดับ ที่	แผนพัฒนาฯ ฉบับที่/พ.ศ.	รัฐบาลคณะที่/นรม. ช่วงเวลาการบริหาร	นโยบาย	เหตุการณ์
4	แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539)	รัฐบาลคณะที่ 47 นรม. : นายอานันท์ ปันยารชุน (1 ตุลาคม 2534 ถึง 16 เมษายน 2535)	พ.ศ. 2537 : คณะกรรมการผู้ชำนาญการด้านโครงการแหล่งน้ำ และคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ มีมติว่า“การศึกษาที่ผ่านมาประเด็นผลกระทบหลักๆ ของโครงการยังไม่ชัดเจน” พ.ศ. 2538 : คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ มีมติในการประชุมครั้งที่ 7/2538 วันที่ 29 กันยายน 2538 ให้แต่งตั้งคณะอนุกรรมการเฉพาะกิจ ศึกษาข้อมูลด้านธรณีวิทยา ด้านนิเวศวิทยา ด้านผลกระทบต่อที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินของราษฎร มติคณะอนุกรรมการเฉพาะกิจ ในการประชุมครั้งที่ 1/2538 ให้ศึกษาด้านสาธารณสุขเพิ่มเติม คณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ 22 เมษายน 2539 ให้ชะลอโครงการแก่งเสือเต้น วันที่ 19 พฤศจิกายน 2539 คณะรัฐมนตรีได้อนุมัติในหลักการให้กรมชลประทานออกแบบและก่อสร้างโครงการแก่งเสือเต้น	พ.ศ. 2535 : การประเมินผลกระทบนิเวศวิทยา ป่าไม้ สัตว์ป่า ประมง โดยมหาวิทยาลัยมหิดล (จากการสนับสนุนของธนาคารโลก) ¹⁾ พ.ศ. 2537 : งานศึกษาข้อมูลและศักยภาพการพัฒนาลุ่มน้ำแม่ป๋าย โดยบริษัทปัญญาคอนซัลแตนท์ จำกัด ¹⁾ พ.ศ. 2537 : การศึกษาผลกระทบทางสังคม โดย Agrisystem (Oversea) แต่ไม่สามารถเข้าดำเนินการได้เพราะประชาชนในพื้นที่คัดค้าน ¹⁾ พ.ศ. 2537 : การศึกษาความหลากหลายของพันธุ์ปลา และการอพยพโดยคณะประมง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และกรมประมง จากการสนับสนุนของธนาคารโลก ¹⁾ พ.ศ. 2538 : การสำรวจป่าสักธรรมชาติ โดยมหาวิทยาลัยมหิดล และกรมป่าไม้ จากการสนับสนุนของธนาคารโลก ¹⁾ พ.ศ. 2538 : การศึกษาสภาพธรณีวิทยา โดยบริษัท จี เอ็ม ที คอร์ปอเรชั่น และคณะ ¹⁾ พ.ศ. 2538 : การประเมินผลกระทบต่อนิเวศวิทยาป่าไม้และสัตว์ป่า โดยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ¹⁾ พ.ศ. 2538 : การศึกษาผลกระทบต่อที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินราษฎร โดยมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ¹⁾ พ.ศ. 2538 : การศึกษาผลกระทบด้านสาธารณสุข โดย ศ. สันติศิริ ตรีมณี ¹⁾ พ.ศ. 2538 : การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม โดยมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ¹⁾ พ.ศ. 2539 : การขออนุมัติทำเนียบรัฐบาล คัดค้านการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น ¹⁾

ตารางที่ 18-4 นโยบายและเหตุการณ์โครงการเชื่อมแก่งเสื่อต้นในช่วงระยะเวลาต่างๆ (ต่อ)

ลำดับ ที่	แผนพัฒนาฯ ฉบับที่/พ.ศ.	รัฐบาลคณะที่/นรม. ช่วงเวลาการบริหาร	นโยบาย	เหตุการณ์
				พ.ศ. 2539 : การศึกษาและสำรวจนกยูงและความหลากหลายชนิดของนกในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ แม่ยม โดยมูลนิธิสืบนาคะเสถียร¹⁾ พ.ศ. 2539 : การศึกษาทบทวนความเหมาะสมโครงการ โดยสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย¹⁾ พ.ศ. 2539 : มีการสำรวจเพื่อเตรียมการตั้งถิ่นฐานของราษฎรที่ได้รับผลกระทบจากโครงการเชื่อมแก่งเสื่อต้น โดยมหาวิทยาลัยเชียงใหม่¹⁾
6	แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2535-2539)	รัฐบาลคณะที่ 52 นรม. : พลเอก ชวลิต ยงใจยุทธ (25 พฤศจิกายน 2539 – 9 พฤศจิกายน 2540) รัฐบาลคณะที่ 53 นรม. : นายชวน หลีกภัย (9 พฤศจิกายน 2540 – 9 กันยายน 2544) รัฐบาลคณะที่ 54 นรม. : พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร (9 กุมภาพันธ์ 2544 ถึง 30 ตุลาคม 2544)	มีคำสั่งคณะกรรมการแก้ไขปัญหาของสมัชชาคนจนที่ 155/2540 คณะกรรมการติดตามการดำเนินการตามมติ คณะรัฐมนตรีมีมติ เมื่อวันที่ 29 เมษายน 2540 กรณีเชื่อนที่ยังไม่ได้ดำเนินการสร้าง 4 เชื่อน ซึ่งมีโครงการเชื่อมแก่งเสื่อต้นรวมอยู่ด้วย วันที่ 3 เมษายน 2544 คณะรัฐมนตรีมีมติรับทราบเรื่องแนวทางการแก้ไขปัญหาสมัชชาคนจน มีคำสั่งคณะกรรมการแก้ไขปัญหาของสมัชชาคนจนที่ 15/2544 ลงวันที่ 25 เมษายน 2544 แต่งตั้งคณะอนุกรรมการแก้ไขปัญหาสมัชชาคนจน กรณีเชื่อนที่ยังไม่ได้ดำเนินการก่อสร้าง 5 เชื่อนตามที่คณะรัฐมนตรีมีมติ เมื่อวันที่ 3 เมษายน 2544 เรื่องแนวทางแก้ไขปัญหามัชชาคนจน	พ.ศ. 2541 : มีการศึกษาผลกระทบด้านนิเวศวิทยาโครงการเชื่อมแก่งเสื่อต้น วิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย¹⁾ พ.ศ. 2542 : โครงการการประเมินค่าทางเศรษฐศาสตร์ของป่าไม้ไม้สัก ที่อุทยานแห่งชาติแม่ยม โดยศูนย์เศรษฐศาสตร์นิเวศ คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย²⁾ พ.ศ. 2543 : งานทบทวนและสรุปผลการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมโดยบริษัทปัญญา คอนซัลแตนท์ บริษัท พีแอนด์ ซี แมเนจเม้นท์ จำกัด บริษัท แอสติคอน คอร์ปอเรชั่น จำกัด³⁾ พ.ศ. 2544 : การตั้งถิ่นฐานใหม่และการทดแทนทรัพย์สิน งานทบทวนและอุปสรรคผลการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมโครงการเชื่อมแก่งเสื่อต้น โดยบริษัทปัญญา คอนซัลแตนท์ จำกัด บริษัท พี แอนด์ ซี แมเนจเม้นท์ จำกัด บริษัท แอสติคอน คอร์ปอเรชั่น จำกัด³⁾
7	แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549)	รัฐบาลคณะที่ 55 นรม. : พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร (1 ตุลาคม 2544 ถึง 19 กันยายน 2549)		พ.ศ. 2549 : กรมชลประทานมีประกาศ ลงวันที่ 6 มีนาคม 2549 เรื่องข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสถานะของโครงการเชื่อมแก่งเสื่อต้น จังหวัดแพร่ มีสาระสำคัญตามมติคณะรัฐมนตรี วันที่ 3 เมษายน 2544 ที่ให้ยุติการดำเนินใดๆ ไว้ก่อน

ที่มา : ¹⁾ คณะทำงานรวบรวมข้อมูลโครงการเชื่อมยังไม่ได้ก่อสร้าง 4 เชื่อน (2541: 1-40)³⁾ ข้อมูลจากคณะกรรมการผู้ชำนาญการพิจารณารายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมด้านโครงการพัฒนาแหล่งน้ำ²⁾ สุธาวัลย์ เสถียรไทย และคณะวิจัยภายใต้ศูนย์เศรษฐกิจนิเวศ (2542: 19-20)⁴⁾ กรมชลประทาน (2549: 1)

(5) เชื้อนลำโดมใหญ่

กรมชลประทานได้มีแผนงานในการก่อสร้างเชื้อนลำโดมใหญ่ ที่บ้านเม็กใหญ่ ตำบลกลาง อำเภอดงขุดม จังหวัดอุบลราชธานี

ในปี 2534 กรมชลประทานได้ว่าจ้างบริษัท ทีม คอนซัลติ้ง เอนจิเนียริ่ง จำกัด และ บริษัท ที เอ แอนด์ อีคอลซัลแตนส์ จำกัด ทำการศึกษาความเหมาะสมและศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการ ซึ่งดำเนินการแล้วเสร็จเมื่อเดือนมีนาคม 2540 (สมาคมแม่น้ำเพื่อชีวิต, 2543: 1)

ในปี 2540 สมัชชาคนจนได้เรียกร้องให้รัฐบาลยกเลิกโครงการซึ่งคณะรัฐมนตรี ได้มีมติเมื่อวันที่ 19 เมษายน 2540 ให้ชะลอโครงการและตั้งคณะกรรมการขึ้นเพื่อดำเนินการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการศึกษาพิจารณาและตัดสินใจ (สมาคมแม่น้ำเพื่อชีวิต, 2543: 1)

ต่อมาได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการติดตามการดำเนินการตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 29 เมษายน 2540 กรณีเชื้อนยังไม่ได้ดำเนินการก่อสร้าง 4 เชื้อน โดยคำสั่งนายกรัฐมนตรีที่ 155/2540 ลงวันที่ 17 พฤษภาคม 2540 และที่ 21/2541 ลงวันที่ 14 มกราคม 2541 ซึ่งได้มีการประชุมหลายครั้งแต่ไม่มีข้อยุติในการแก้ไขปัญหา

ถึงปัจจุบันยังไม่มีมีการก่อสร้างเชื้อนลำโดมใหญ่แต่อย่างใด

(6) เชื้อนท่าแซะ

กรมชลประทานได้จัดทำโครงการก่อสร้างเชื้อนท่าแซะ ในท้องที่ตำบลสองพี่น้อง อำเภوتاแซะ จังหวัดชุมพร (กรมชลประทาน, 2546: 1)

ในปี 2536 กรมชลประทานได้ว่าจ้างบริษัท ทีม คอนซัลติ้ง เอนจิเนียริ่ง แอนด์ แมเนจเม้นต์ ศึกษาความเหมาะสมการจัดทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม ซึ่งคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติได้มีมติเห็นชอบในการประชุม ครั้งที่ 7/2544 เมื่อวันที่ 29 สิงหาคม 2544 (www.bbz=net.pukpik.com)

วันที่ 29 กรกฎาคม 2546 คณะรัฐมนตรีมีมติให้เปิดโครงการท่าแซะ จังหวัดชุมพร ตามที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์เสนอ แต่ได้รับการคัดค้านจากประชาชนว่าต้องการน้ำในพื้นที่ที่ยังไม่มากพอที่จะสร้างเชื้อนขนาดใหญ่ และประชาชนเข้าใจว่าจะนำไปใช้ในภาคอุตสาหกรรม ในส่วนของกรมป่าไม้แจ้งว่าการสร้างเชื้อนจะท่วมพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่ากรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ (สมาคมแม่น้ำเพื่อชีวิต, 2551: 1)

การคัดค้านได้มีอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ พ.ศ. 2547 โดยจนถึงปัจจุบัน เมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม 2559 กลุ่มอนุรักษ์ต้นน้ำท่าแซะได้ยื่นหนังสือคัดค้านโครงการก่อสร้างเชื้อนท่าแซะต่อทางจังหวัดชุมพร (กลุ่มอนุรักษ์ต้นน้ำท่าแซะ, 2559: 1)

(7) กรณีโครงการ โขง ชี มูล

โครงการโขง ชี มูล ได้รับการอนุมัติให้มีการก่อสร้างเมื่อวันที่ 8 เมษายน 2532 โดยมีการก่อสร้างฝายในลำน้ำมูลและลำน้ำชี รวม 13 ฝาย และมีโครงการที่จะผันน้ำจากแม่น้ำโขง โดยกำหนดไว้ 2 แห่ง คือ ที่จังหวัดเลยและที่จังหวัดหนองคายเข้าสู่ลำน้ำต่างๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ในการดำเนินงานนั้น ได้มีนโยบายและเหตุการณ์ตามลำดับ ดังนี้

เดือนมีนาคม 2536 กรมพัฒนาและส่งเสริมพลังงานส่งรายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมโครงการโขง-ชี-มูล เข้าสู่การพิจารณาของคณะกรรมการผู้ชำนาญการพิจารณารายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (คชก.)

เดือนมิถุนายน 2536 คชก. ส่งความเห็น รวม 6 ประการ ให้คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (กก.วล) พิจารณา ได้แก่

(1) ควรระงับการสูบน้ำจากแม่น้ำโขงไว้ก่อน เพราะอาจเป็นปัญหาระหว่างประเทศ

(2) ให้ศึกษาปัญหาการแพร่กระจายของดินเค็มให้ละเอียดเสียก่อน

(3) ให้ควบคุมการแพร่กระจายของเชื้อโรคต่างๆ

(4) ให้แสดงอาณาเขตที่ชัดเจนของแหล่งโบราณคดี

(5) ให้ติดตามตรวจสอบผลกระทบสิ่งแวดล้อมในโครงการที่ดำเนินการไปแล้ว

(6) ให้ปรับปรุงการชดเชยทรัพย์สินและการอพยพราษฎรให้เหมาะสม

วันที่ 28 ก.ค. 2536 คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (กก.วล) มีมติให้ศึกษาเรื่องผลกระทบสิ่งแวดล้อมจากการแพร่กระจายของดินเค็มและน้ำขัง การสูบน้ำจากแม่น้ำโขงเพื่อเสริมปริมาณน้ำในประเทศในฤดูแล้งเพื่อการอุปโภค บริโภคและใช้ในครัวเรือนให้ดำเนินการได้ ส่วนการสูบน้ำจากแม่น้ำโขงตามโครงการก่อสร้างระบบชลประทาน ให้ศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมในเรื่องนี้ก่อน

วันที่ 19 ตุลาคม 2536 คณะรัฐมนตรีอนุมัติการก่อกำหนดผู้กักตุนงบประมาณของกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อมโครงการละหาน ฝ่ายชนบท ลำโดมใหญ่ ในโครงการโขง-ชี-มูล

วันที่ 11 มกราคม 2537 คณะรัฐมนตรี เห็นชอบในหลักการให้ก่อสร้างฝายและระบบชลประทานในกลุ่มน้ำชี มูล และสาขา เพื่อใช้น้ำภายในประเทศตามแผนพัฒนาระยะที่ 1 (ปี 2533-2543) จำนวน 13 โครงการย่อย สำหรับโครงการชลประทานที่จะใช้น้ำจากแม่น้ำโขงให้ศึกษารายละเอียดและติดตามผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจากโครงการที่ดำเนินการไปแล้ว และจัดทำข้อเสนอแผนงานป้องกันให้คณะรัฐมนตรีพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง

วันที่ 1 เมษายน 2540 คณะรัฐมนตรีรับทราบผลการประชุมการแก้ปัญหาโครงการฝายราษีไศล ที่จะต้องจ่ายค่าชดเชยให้ ราษฎรจำนวน 1,154 ราย

วันที่ 29 เมษายน 2540 คณะรัฐมนตรีมีมติช่วยเหลือราษฎร 1,156 ราย พื้นที่ 11,485 ไร่ โดยจ่ายค่าชดเชยที่ดินไร่ละ 32,000 บาท และจะดำเนินการในส่วนผู้เรียกร้องที่เหลืออยู่อีก 1,525 รายต่อไป

วันที่ 1 กรกฎาคม 2540 คณะรัฐมนตรีอนุมัติ ให้จ่ายเงิน 363.48 ล้านบาท เป็นเงินค่าชดเชยค่าที่ดินหรือค่าขนย้ายที่ยื่นผ่านสมัชชาคนจน

วันที่ 2 พฤศจิกายน 2542 คณะรัฐมนตรีมีมติค่าชดเชยในรูปค่าขนย้ายให้แก่ราษฎรผู้ได้รับผลกระทบจากโครงการฝายราษีไศล จังหวัดศรีสะเกษ ไร่ละ 32,000 บาท

วันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2545 คณะรัฐมนตรีเห็นชอบให้หลักการจ่ายเงินค่าชดเชยแก่ราษฎรตามโครงการฝายราษีไศล ครั้งที่ 2 รวม 301 ราย 318 แปลง เนื้อที่ 395 ไร่ วงเงิน 12.67 ล้านบาท

วันที่ 9 กรกฎาคม 2552 คณะรัฐมนตรีอนุมัติให้จ่ายค่าชดเชยให้แก่ราษฎรที่ได้รับผลกระทบจากโครงการฝายราษีไศล จำนวน 35 แปลง เนื้อที่ 54 ไร่ ในอัตราไร่ละ 32,000 บาท วงเงิน 1.73 ล้านบาท

วันที่ 15 กันยายน 2552 คณะรัฐมนตรีมีมติอนุมัติให้จ่ายเงินค่าชดเชยให้แก่ราษฎรที่ได้รับผลกระทบจากโครงการฝายราษีไศลจำนวน 226 แปลง เนื้อที่ 294 ไร่ วงเงิน 9.41 ล้านบาท

วันที่ 24 พฤศจิกายน 2552 คณะรัฐมนตรีมีมติอนุมัติให้จ่ายเงินค่าชดเชยให้แก่ราษฎรที่ได้รับผลกระทบจากโครงการฝายราษีไศลจำนวน 3,608 แปลง เนื้อที่ 24,861 ไร่ วงเงิน 795.56 ล้านบาท

วันที่ 3 พฤษภาคม 2554 คณะรัฐมนตรีรับทราบ การดำเนินการแต่งตั้ง คณะอนุกรรมการเพื่อขับเคลื่อนตามแผนในการป้องกัน แก๊สและฝุ่นฟู ผลกระทบ รวม 4 คณะ

สรุปประเด็นกรณีโครงการโขง-ชี-มูล

เมื่อมีการก่อสร้างฝายทั้ง 13 ฝาย แล้วเสร็จ ในเวลาต่อมาราษฎรที่ได้รับผลกระทบ จากการก่อสร้างฝายรายชีเล ได้เรียกร้องค่าชดเชยจากรัฐบาล ซึ่งได้มีมติคณะรัฐมนตรีให้จ่ายค่าชดเชยให้แก่ ราษฎรหลายครั้งตั้งแต่ พ.ศ. 2540 ถึง พ.ศ. 2552

ส่วนกรณีการผันน้ำจากแม่น้ำโขงเข้าสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นั้นได้มีการคัดค้าน จากนักวิชาการที่ปรากฏในสื่อสิ่งพิมพ์ตลอดมา ดังนี้

หลังจากคณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ 11 มกราคม 2537 ให้ศึกษารายละเอียดและ ติดตามผลกระทบสิ่งแวดล้อมเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาอีกครั้งหนึ่งนั้น ในปี 2551 รัฐบาลคณะที่ 57 ซึ่งมี นายสมัคร สุนทรเวช เป็นนายกรัฐมนตรี ได้มีนโยบายที่จะดำเนินผันน้ำโขงอีกครั้งหนึ่ง แต่ได้รับการคัดค้าน จากนักวิชาการ เช่น บรรยงค์ อินทร์ม่วง (2551: 9) ได้ให้ข้อสังเกตไว้หลายประการ ที่สำคัญคือ การสร้าง โครงการย่อยระดับท้องถิ่น โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมจะเหมาะสมกว่าการลงทุนโครงการที่ใช้งบประมาณสูง เช่น โครงการผันน้ำโขง เช่นเดียวกับ สุพจน์ เอียงกฤษณ์ และกิตติพงษ์ วุฒิจำนง (2551: 6) ที่ได้ให้ความเห็น ว่าการขุดอุโมงค์ ผันน้ำโขง ไม่น่าจะแก้ไขปัญหาเรื่องน้ำในภาคอีสานได้ ควรสร้างอ่างเก็บน้ำขนาดเล็กใน รูปแบบต่างๆ ให้กระจายไปอย่างทั่วถึงน่าจะเหมาะสมกว่า ส่วนศรีศักร วัลลิโภดม (2551: 2) ได้ให้ความเห็น ว่าโครงการดังกล่าวนี้จะทำลายชีวิตวัฒนธรรมและความเป็นอยู่ของคนท้องถิ่นที่คลองส่งน้ำผ่านไป รวมทั้ง ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในสิทธิของคนท้องถิ่นต้องเสียหาย

ต่อมาในช่วงรัฐบาลคณะที่ 59 ซึ่งมีนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ เป็นนายกรัฐมนตรี คณะรัฐมนตรีได้อนุมัติให้มีการเปลี่ยนแปลงรายการและขยายระยะเวลาก่อนหน้านี้ผูกพันข้ามปีงบประมาณ (โครงการศึกษาความเหมาะสมโครงการบริหารจัดการน้ำโขง-เลย-ชี-มูล โดยแรงโน้มถ่วงภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นโครงการศึกษาความเหมาะสมและผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) และการประเมินสิ่งแวดล้อมระดับ ยุทธศาสตร์ (SEA) โครงการบริหารจัดการน้ำโขง-เลย-ชี-มูล โดยแรงโน้มถ่วงภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดย ดำเนินการในปี 2552-2554 ซึ่งกรมชลประทาน (2559: 1) ได้รายงานไว้ว่าการศึกษาดังกล่าวนี้อันแล้วเสร็จในปี 2555 โดยผันน้ำจากแม่น้ำโขงที่อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย เข้าสู่พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยแรงโน้มถ่วง ทั้งการปรับปรุงปากน้ำเลย ขุดลอกคลองชักน้ำ เเจาะอุโมงค์ผันน้ำ และสร้างคลองส่งน้ำ ให้พื้นที่ชลประทาน ประมาณประมาณ 30.6 ล้านไร่ โดยก่อนหน้านี้ได้มีการศึกษาของกรมพัฒนาและส่งเสริมพลังงาน (2535: 3-1) ซึ่งได้ศึกษาไว้ใน พ.ศ. 2532 ที่เสนอทางเลือกของระบบผันน้ำจากแม่น้ำโขงโดยการศึกษาได้พิจารณา ตำแหน่งจุดผันน้ำทั้งหมด 13 จุด จากแม่น้ำโขงช่วงตั้งแต่ อ.เชียงคาน จ.เลย ถึง อ.โขงเจียม จ.อุบลราชธานี จากจุด ผันน้ำทั้ง 13 แห่งนี้ ได้ทำการวางแผนทางเลือกของคลองผันน้ำไว้ทั้งหมด 34 แนว โดยแนวผันน้ำจากแม่น้ำโขง มีจุดหมายปลายทางปลายทางที่อ่างอุบลรัตน์ อ่างลำปาว ลำน้ำพอง และแม่น้ำชี ทางเลือกของระบบผันน้ำจาก แม่น้ำโขงทั้งหมดนี้ได้ทำการพิจารณาข้อดีข้อเสียต่างๆ เช่น ตำแหน่งของจุดผันน้ำเหนือและใต้เขื่อนบนลำน้ำโขง ระดับยกน้ำของสถานีสูบน้ำ ความยาวของคลองผันน้ำ พื้นที่ชลประทานตามแนวคลองผันน้ำ การพัฒนาไฟฟ้า พลังน้ำตามแนวคลองผันน้ำ ราคาค่าก่อสร้างความยากง่ายของการก่อสร้าง เป็นต้น

หลังจากการศึกษาครั้งนี้ เมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม 2555 เครือข่ายภาคประชาสังคมภาคอีสาน ได้ออกแถลงการณ์ไม่เห็นด้วยกับโครงการผันน้ำโขง-เลย-ชี-มูล รวม 2 ข้อ ดังนี้

1. ในประเด็นการผันน้ำโขง-เลย-ชี-มูล หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องทำประชาคมติดคนอีสาน เพื่อให้ทุกคนได้มีโอกาสในการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจต่อโครงการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดใหญ่ ซึ่งทางเครือข่ายประชาชนลุ่มน้ำอีสานมองว่าการจัดการน้ำไม่ใช่มองเฉพาะแต่คนลุ่มน้ำแต่ควรที่จะให้ความสำคัญกับการจัดการน้ำในหลากหลายพื้นที่โดยใช้รูปแบบที่หลากหลายและเหมาะสมกับพื้นที่นั้นๆ หรือการผลักดันโครงการโขง เลย ชี มูล ซึ่งบางหน่วยงานพยายามผลักดันโครงการโขง เลย ชี มูล ซึ่งบางหน่วยงานพยายามผลักดันงบประมาณเพื่อใครกันแน่คนอีสานจะได้ประโยชน์จริงหรือ

2. ประเด็นเรื่องผันน้ำโขง เลย ชี มูล เครือข่ายภาคประชาชนลุ่มน้ำอีสานทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมเพื่อตีเบตการเปิดเผยข้อมูลที่แท้จริง ให้สาธารณะชนได้รับทราบข้อมูลทั้งฝ่ายที่ตั้งคำถาม และฝ่ายที่พยายามผลักดันโครงการ (ประชาไทออนไลน์, 2558: 4-5)

ต่อมาในการประชุมคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (กนช.) ครั้งที่ 1/2559 เมื่อวันที่ 11 มกราคม 2559 คณะกรรมการได้มีมติมอบหมายให้ฝ่ายเลขานุการคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ ประสานกับกรมชลประทานและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เปรียบเทียบแนวทางเลือกต่างๆ ในการผันน้ำโขงเสนอต่อคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ เพื่อพิจารณาต่อไป (กรมทรัพยากรน้ำ, 2559: 2) จากนั้นโยบายดังกล่าว เมื่อวันที่ 21 มีนาคม 2559 ที่โรงแรมโฆษะ จังหวัดขอนแก่น ได้มีการประชุมปฐมนิเทศ โครงการปฐมนิเทศน์ศึกษาความเหมาะสมรูปแบบการพัฒนา โครงการบริหารจัดการน้ำโขง-เลย-ชี-มูล โดยแรงโน้มถ่วง การประชุมครั้งนี้เพื่อเผยแพร่ข้อมูลโครงการ เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่รับรู้และให้ข้อคิดเห็น ซึ่งการผันน้ำจากแม่น้ำโขง โดยแรงโน้มถ่วงเข้ามาจะเป็นการเสริมจากการพัฒนาแหล่งน้ำภายในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และเป็นระบบบรรเทาอุทกภัยในพื้นที่ด้วย ผู้เข้าร่วมการประชุมประกอบด้วย หัวหน้าส่วนราชการผู้แทนกรมชลประทานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ซึ่งจะมารับทราบและแสดงความคิดเห็นต่อโครงการ

สำหรับโครงการบริหารจัดการน้ำโขง-เลย-ชี-มูล โดยแรงโน้มถ่วง เป็นการศึกษาเพิ่มเติมที่มีการศึกษาเสร็จแล้วตั้งแต่ปี 2555 ซึ่งตอนนั้น ได้ข้อสรุปว่า ควรมีการปรับปรุงปากน้ำเลย ขุดลอกคลองชักน้ำเจาะอุโมงค์ผันน้ำและสร้างคลองส่งน้ำที่ทำหน้าที่ส่งน้ำชลประทานและดักน้ำหลาก สามารถส่งน้ำให้เกษตรกรเกือบทั้งหมดในลุ่มน้ำโขง ชี มูล ประมาณ 30.64 ล้านไร่ ซึ่งครั้งนี้จะเป็นการศึกษาแนวทางเลือกที่เหมาะสมเกิดประโยชน์แก่ประชาชน ชุมชน และประเทศมากที่สุด โดยจะสามารถเพิ่มพื้นที่ระบบชลประทานได้นอกจากช่วยภัยแล้งยังช่วยบรรเทาการเกิดอุทกภัยได้ด้วย (สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดขอนแก่น, 2559: 1)

อย่างไรก็ตามภายหลังจากที่คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติมีมติเมื่อวันที่ 11 มกราคม 2559 แล้วเครือข่ายประชาชนลุ่มน้ำอีสานได้มีความเห็นดังนี้

1. ไม่เห็นด้วยกับโครงการผันน้ำโขง-ชี-มูล เนื่องจากประชาชนทั้งภาคอีสานทุกอำเภอ ทุกจังหวัด ไม่ได้แสดงความคิดเห็นและเปิดในการถกเถียงกันถึงความจำเป็นของโครงการ รวมทั้งให้โอกาสประชาชนได้เสนอทางเลือกอันหลากหลาย ในการจัดการน้ำที่สอดคล้องกับระบบนิเวศอีสานทั้งหมด

ประกอบไปด้วยพื้นที่ทาม หุ้ง โคน ภู ซึ่งมีลักษณะจำเพาะของแต่ละพื้นที่และสามารถพัฒนารูปแบบที่หลากหลายสอดคล้อง มีความยั่งยืนกว่า การบริหารจัดการง่ายกว่า โดยไม่จำเป็นที่จะต้องผันน้ำข้ามลุ่มน้ำ หรือใช้น้ำระหว่างประเทศเลย กรมชลประทานและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ควรสร้างภาพบิดเบือน และสมรู้ร่วมคิดกับภาคประชาชนจอมปลอม ทำการรวบรัดตัดตอนดำเนินโครงการ โดยออกแบบกำหนดรูปแบบวิธีการทางวิศวกรรมทั้งหมดเอาไว้แล้ว โดยไม่ฟังเสียงประชาชนส่วนใหญ่ของภาคอีสาน

รัฐจึงควรจะให้ความสำคัญต่อกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ไม่ใช่มีส่วนร่วมเพียงแต่ทำไปตามรูปแบบขั้นตอนให้เสร็จๆ ไปตามกฎหมายที่ได้กำหนดทุกอย่างเอาไว้แล้ว ประชาชนคนอีสานไม่ควรถูกบังคับให้ยอมรับการพัฒนาที่พวกเขาไม่ได้มีส่วนร่วมในการกำหนด และนำความหายนะมาให้เหมือนเช่นทุกครั้งที่ผ่านมา

2. ก่อให้เกิดความไม่คุ้มค่าในการที่รัฐจะดำเนินโครงการผันน้ำโขง ชี มูล

3. เครือข่ายลุ่มน้ำภาคอีสานยังสนับสนุนแนวทางและกระบวนการจัดการน้ำในรูปแบบของชุมชนที่เข้าถึงทรัพยากรอนุรักษ์ และฟื้นฟูระบบนิเวศในแต่ละท้องถิ่นนั้นๆ ตามสิทธิการจัดการทรัพยากรน้ำโดยไม่เบียดเบียนจากหลักการของการจัดการน้ำที่เหมาะสมกับพื้นที่นั้นๆ (ผู้จัดการออนไลน์, 2559: 1-2)

ข้อเท็จจริงอีกประการหนึ่งที่ควรพิจารณานั้นก็คือเนื่องจากแม่น้ำโขงไหลผ่านหลายประเทศ จึงมีข้อตกลงของคณะกรรมการจัดการแม่น้ำโขง (Mekong River Commission: MRC) ในเรื่องการใช้น้ำซึ่งมีความตกลงว่าด้วยความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของลุ่มน้ำโขงหรือความแตกต่างแม่น้ำโขง 1995 (The Agreement on the Co-ordination for the Sustainable Development of the Lower Mekong Basin: the 1995 Mekong Agreement) ดังนี้

การใช้น้ำ ประเทศภาคีต้องใช้น้ำของระบบแม่น้ำโขงภายในอาณาเขตของตนอย่างสมเหตุสมผลและเป็นธรรม ตามปัจจัยและสภาพการณ์ที่เกี่ยวข้อง โดยกฎระเบียบการใช้น้ำและการผันน้ำข้ามลุ่มน้ำขึ้นอยู่กับการใช้น้ำและการผันน้ำขึ้นอยู่กับการใช้น้ำจากแหล่งใด คือ จากแม่น้ำสาขาหรือจากแม่น้ำสายหลัก/สายประธาน ดังนี้

(1) การใช้น้ำในแม่น้ำสาขา หากประเทศภาคีต้องการใช้น้ำในแม่น้ำสาขา ไม่ว่าจะเป็นการใช้น้ำภายในลุ่มน้ำหรือการผันน้ำข้ามลุ่มน้ำ ประเทศภาคีสามารถทำได้โดยทำการแจ้ง (notification) ต่อคณะกรรมการร่วม (Joint Committee : JC)

(2) การใช้น้ำจากแม่น้ำสายหลัก/สายประธาน พันธกรณีของประเทศภาคีอยู่กับช่วงเวลาที่ใช้้น้ำคือ ฤดูแล้งหรือฤดูน้ำหลาก

ในฤดูน้ำหลาก (Wet Season)

- หากประเทศภาคีต้องการการผันน้ำภายในลุ่มน้ำ สามารถทำได้โดยการแจ้งต่อ JC
- หากประเทศภาคีต้องการผันน้ำข้ามลุ่มน้ำ ต้องทำการปรึกษาหารือ

ล่วงหน้า เพื่อมุ่งที่จะให้บรรลุข้อตกลง โดย JC

ในฤดูแล้ง (Dry Season)

- หากประเทศภาคีต้องการผันน้ำภายในลุ่มน้ำ ต้องทำการปรึกษาหารือล่วงหน้า เพื่อมุ่งที่จะให้บรรลุข้อตกลงโดย JC

- หากประเทศภาคีต้องการผันน้ำข้ามลุ่มน้ำ ต้องได้รับความเห็นชอบจาก JC โดยทำเป็นข้อตกลงเฉพาะเป็นรายโครงการ ก่อนที่จะมีการผันน้ำใดๆ ตามที่เสนอไว้ อย่างไรก็ตามในฤดูแล้งหากมีปริมาณน้ำส่วนเกินจากข้อเสนอการใช้น้ำของภาคทุกฝ่ายและได้มีการตรวจสอบและยืนยันเป็นเอกฉันท์โดย JC แล้ว การผันน้ำสามารถกระทำได้โดยไม่ต้องมีการปรึกษาหารือล่วงหน้า (กระทรวงมหาดไทย, 2559: 2)

จนถึงปัจจุบันการผันน้ำจากแม่น้ำโขงยังมิได้ดำเนินการตามแผนงานโครงการโขง-ชี-มูลแต่อย่างใด

ดังรายละเอียดในตารางที่ 18-5

ตารางที่ 18-5 นโยบายและเหตุการณ์โครงการโขง ชี มูล ในช่วงระยะเวลาต่างๆ

ลำดับที่	แผนพัฒนาฯ ฉบับที่/พ.ศ.	รัฐบาลคณะที่ /นรม./ช่วงเวลาการบริหาร	นโยบาย	เหตุการณ์
1	แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. (2530-2534)	รัฐบาลคณะที่ 44-46 นรม: พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ (4 สิงหาคม 2531 ถึง 23 กุมภาพันธ์ 2534) รัฐบาลคณะที่ 47 นรม: นายอานันท์ ปันยารชุน (2 มีนาคม 2534 ถึง 30 กันยายน 2534)	วันที่ 8 เมษายน 2532 มีการประชุมคณะรัฐมนตรี ในส่วนภูมิภาคที่จังหวัดขอนแก่นมีการเสนอให้ดำเนินการโครงการโขง-ชี-มูล โดยจังหวัดขอนแก่น วันที่ 19 กันยายน 2532 คณะรัฐมนตรีได้อนุมัติให้สำนักงานพลังงานแห่งชาติทำสัญญาผูกพันงบประมาณปี 2533 และ 2534 เพื่อว่าจ้างบริษัทวิศวกรที่ปรึกษาเพื่อการศึกษาความเหมาะสมโครงการ โขง-ชี-มูล วันที่ 4 ธันวาคม 2533 คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบให้กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และการพลังงาน ดำเนินการว่าจ้างภาคเอกชนทำการสำรวจและทำแผนที่โครงการ โขง-ชี-มูล วันที่ 20 สิงหาคม 2534 คณะรัฐมนตรีรับทราบผลการดำเนินโครงการ โขง-ชี-มูล งวดที่ 2 ปีงบประมาณ 2534	
2	แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. (2535-2539)	รัฐบาลคณะที่ 50 นรม: นายชวน หลีกภัย (25 กันยายน 2535 ถึง 13 กรกฎาคม 2538)	มีนาคม 2536 กรมพัฒนาและส่งเสริมพลังงานส่งรายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมโครงการ โขง-ชี-มูล เข้าสู่ การพิจารณา ของ คชก. มิถุนายน 2536 คชก. ส่งความเห็น รวม 6 ประการ ให้ กก.วล พิจารณา ได้แก่ (1) ควรระงับการสูบน้ำจากแม่น้ำโขงไว้ก่อน เพราะอาจเป็นปัญหาระหว่างประเทศ (2) ให้ศึกษาปัญหาการแพร่กระจายของดินเค็มให้ละเอียดเสียก่อน (3) ให้ควบคุมการแพร่กระจายของเชื้อโรคต่างๆ (4) ให้แสดงอาณาเขตที่ชัดเจนของแหล่งโบราณคดี (5) ให้ติดตามตรวจสอบผลกระทบสิ่งแวดล้อมในโครงการที่ดำเนินการไปแล้ว (6) ให้ปรับปรุงการขุดเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าและการอพยพราษฎรให้เหมาะสม	

ตารางที่ 18-5 นโยบายและเหตุการณ์โครงการโขง ชี มูล ในช่วงระยะเวลาต่างๆ (ต่อ)

ลำดับ ที่	แผนพัฒนาฯ ฉบับที่/พ.ศ.	รัฐบาลคณะที่ /นรม./ช่วงเวลาการบริหาร	นโยบาย	เหตุการณ์
			วันที่ 28 ก.ค 2536 คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (กก.วล) มีมติให้ศึกษาเรื่องผลกระทบสิ่งแวดล้อมจากการแพร่กระจายของดินเค็มและน้ำขัง การสูบน้ำจากแม่น้ำโขงเพื่อเสริมปริมาณน้ำในประเทศในฤดูแล้งเพื่อการอุปโภค บริโภค และใช้ในครัวเรือนให้ดำเนินการได้ ส่วนการสูบน้ำจากแม่น้ำโขงตามโครงการก่อสร้างระบบชลประทาน ให้ศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมในเรื่องนี้ก่อน วันที่ 19 ตุลาคม 2536 คณะรัฐมนตรีอนุมัติการก่อกำหนดผู้กักปันงบประมาณของกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อมโครงการฝ่ายละหาน ฝ่ายชนบท ลำโดมใหญ่ ในโครงการโขง-ชี-มูล วันที่ 11 มกราคม 2537 คณะรัฐมนตรี เห็นชอบในหลักการให้ก่อสร้างฝายและระบบชลประทานในกลุ่มน้ำ ชี มูล และสาขา เพื่อใช้น้ำภายในประเทศตามแผนพัฒนาระยะที่ 1 (ปี 2533-2543) จำนวน 13 โครงการย่อย สำหรับโครงการชลประทานที่จะใช้น้ำจากแม่น้ำโขงให้ศึกษารายละเอียดและติดตามผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจากโครงการที่ดำเนินการให้แล้ว และจัดทำข้อเสนอแผนงานป้องกันให้คณะรัฐมนตรีพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง	
3	แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 – 2544)	รัฐบาลคณะที่ 52 นรม: พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ (25 พฤศจิกายน 2539 ถึง 9 พฤศจิกายน 2540)	วันที่ 1 เมษายน 2540 คณะรัฐมนตรีรับทราบผลการประชุมการแก้ปัญหาโครงการฝ่ายราชไศล ที่จะต้องจ่ายค่าชดเชยให้ ราษฎรจำนวน 1,154 ราย วันที่ 29 เมษายน 2540 คณะรัฐมนตรีมีมติช่วยเหลือราษฎร 1,156 ราย พื้นที่ 11,485 ไร่ โดยจ่ายค่าชดเชยที่ดินไร่ละ 32,000 บาท และจะดำเนินการในส่วนผู้เรียกร้องที่เหลืออยู่อีก 1,525 รายต่อไป วันที่ 1 กรกฎาคม 2540 คณะรัฐมนตรีอนุมัติ ให้จ่ายเงิน 363.48 ล้านบาท เป็นเงินค่าชดเชยค่าที่ดินหรือค่าขนย้ายที่ยื่นผ่านสมัชชาคนจน	ในเดือนมกราคม 2540 ได้มีการชุมนุมเรียกร้องของสมัชชาคนจนถึงผลกระทบจากการสร้างฝายราชไศล โดยขอค่าชดเชยความเสียหายจากภาครัฐ

ตารางที่ 18-5 นโยบายและเหตุการณ์โครงการโขง ชี มูล ในช่วงระยะเวลาต่างๆ (ต่อ)

ลำดับที่	แผนพัฒนาฯ ฉบับที่/พ.ศ.	รัฐบาลคณะที่ /นรม./ช่วงเวลาการบริหาร	นโยบาย	เหตุการณ์
		รัฐบาลคณะที่ 53 นรม: นายชวน หลีกภัย (9 พฤศจิกายน 2540 ถึง 9 กุมภาพันธ์ 2544)	วันที่ 2 พฤศจิกายน 2542 คณะรัฐมนตรีมีมติค่าชดเชยในรูปค่าขนย้ายให้แก่ราษฎรผู้ได้รับผลกระทบจากโครงการฝายราษีไศล จังหวัดศรีสะเกษ ไร่ละ 32,000 บาท	
4	แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549)	รัฐบาลคณะที่ 54 -55 นรม.: พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร (9 กุมภาพันธ์ 2544 ถึง 19 กันยายน 2549)	วันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2545 คณะรัฐมนตรีเห็นชอบให้หลักการจ่ายเงินค่าชดเชยแก่ราษฎรตามโครงการฝายราษีไศล ครั้งที่ 2 รวม 301 ราย 318 แปลง เนื้อที่ 395 ไร่ วงเงิน 12.67 ล้านบาท	
5	แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554)	รัฐบาลคณะที่ 59 นรม: นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ (20 ธันวาคม 2551 ถึง 9 สิงหาคม 2554)	วันที่ 9 กรกฎาคม 2552 คณะรัฐมนตรีอนุมัติให้จ่ายค่าชดเชยให้แก่ราษฎรที่ได้รับผลกระทบจากโครงการฝายราษีไศล จำนวน 35 แปลง เนื้อที่ 54 ไร่ ในอัตราไร่ละ 32,000 บาท วงเงิน 1.73 ล้านบาท วันที่ 15 กันยายน 2552 คณะรัฐมนตรีมีมติอนุมัติให้จ่ายเงินค่าชดเชยให้แก่ราษฎรที่ได้รับผลกระทบจากโครงการฝายราษีไศลจำนวน 226 แปลง เนื้อที่ 294 ไร่ วงเงิน 9.41 ล้านบาท และวันที่ 24 พฤศจิกายน 2552 จำนวน 3,608 แปลง เนื้อที่ 24,861 ไร่ วงเงิน 795.56 ล้านบาท วันที่ 20 มิถุนายน 2553 คณะรัฐมนตรีอนุมัติให้ศึกษา EIA HIEA โดยแรงโน้มถ่วงภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	
6	แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559)	รัฐบาลคณะที่ 59 นรม: พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา (24 สิงหาคม 2557 ถึงปัจจุบัน)	วันที่ 11 มกราคม 2559 คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (กนช.) มีมติให้เลือกแนวทางการผันน้ำจากแม่น้ำโขงแนวต่างๆ	มีนาคม 2559 มีการคัดค้านจากเครือข่ายประชาชนลุ่มน้ำอีสานหลังจาก กนช. มีมติ

18.1.2 เชื้อนที่มีการก่อสร้างเสร็จแล้วแต่ยังมีปัญหาคัดค้านการบริหารจัดการ

เชื้อนในกรณีนี้ได้แก่ เชื้อนปากมูล ซึ่งคณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม 2533 ให้มีการก่อสร้างที่อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี เชื้อนปากมูลเริ่มก่อสร้างเมื่อ พ.ศ. 2533 แล้วเสร็จใน พ.ศ. 2537

เชื้อนปากมูลมีปัญหาหลักคือ การเปิด-ปิด ประตูระบายน้ำเชื้อนที่ราษฎรซึ่งมีอาชีพทำการประมง เรียกร้องให้เปิดบานประตูระบายน้ำเชื้อนในฤดูฝนเพื่อให้ปลาจากแม่น้ำโขงอพยพเข้ามายังแม่น้ำมูลซึ่งปัจจุบันมีข้อตกลงจะเปิดประตูเชื้อนปีละ 4 เดือน ปิดปีละ 8 เดือน โดยกำหนดวันเปิด-ปิด ประตูโดยคณะกรรมการบริหารจัดการน้ำเชื้อนปากมูล แต่สมาชิกคนจนกรณีเชื้อนปากมูลที่เคยเสนอขอเรียกร้องให้เปิดประตูระบายน้ำเชื้อนปากมูลอย่างถาวรได้คัดค้านการกำหนดวันเปิด-ปิด ประตูดังกล่าวซึ่งมีการเคลื่อนไหวครั้งสุดท้ายในวันที่ 5 มกราคม 2559 โดยมีการออกแถลงการณ์ให้เครือข่ายไปร่วมต่อต้านที่ทำเนียบรัฐบาลในวันที่ 6 มกราคม 2559 เวลา 11.00 น. ซึ่งเป็นการต่อต้านที่ต่อเนื่องมาเป็นเวลา 23 ปี ในขณะเดียวกันยังมีประชาชนอีกกลุ่มหนึ่งคัดค้านการเปิดประตูระบายน้ำของเชื้อนทั้ง 8 บาน ทั้งปีตามข้อเสนอของสมาชิกคนจน

ต่อมาเมื่อวันที่ 3 มิถุนายน 2558 พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ได้ลงนามในคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 131/2558 เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการเพื่อแก้ไขปัญหาเชื้อนปากมูล โดยมีอำนาจหน้าที่ 6 ประการ คือ

- (1) กำหนดแนวทางการบริหารจัดการเชื้อนปากมูล เพื่อแก้ไขปัญหาราษฎรที่ได้รับผลกระทบจากเชื้อนปากมูล
- (2) เสนอแนะแนวทาง และมาตรการในการใช้ประโยชน์จากเชื้อนปากมูลในระยะยาว รวมทั้งมาตรการการฟื้นฟูระบบนิเวศน์ และราษฎรที่ได้รับผลกระทบจากการก่อสร้างเชื้อนปากมูลต่อคณะรัฐมนตรี
- (3) อำนวยการ เร่งรัดการดำเนินงาน และติดตามผลการดำเนินการของส่วนราชการ รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- (4) แต่งตั้งคณะอนุกรรมการ หรือคณะทำงาน เพื่อช่วยเหลือการปฏิบัติงานได้ตามความเหมาะสม
- (5) ขอให้ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หน่วยงานของรัฐ และบุคคลจัดส่งเอกสารข้อมูล ตลอดจนชี้แจงข้อเท็จจริงต่างๆ ที่เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาได้ตามความจำเป็น
- (6) รายงานผลการดำเนินการ ตลอดจนปัญหาและอุปสรรค ต่อนายกรัฐมนตรี หรือคณะรัฐมนตรีทราบเป็นระยะๆ

กรณีการคัดค้านเชื้อนปากมูลเกิดขึ้นตั้งแต่เริ่มก่อสร้างเพื่อมิให้มีการดำเนินการ แต่เมื่อมีการก่อสร้างเสร็จแล้วมีปัญหาการเปิดปิดประตูระบายน้ำมาตั้งแต่ พ.ศ. 2543 จนถึงปัจจุบัน (พ.ศ.2559) ดังรายละเอียดในตารางที่ 18-6

ตารางที่ 18-6 นโยบายและเหตุการณ์โครงการเขื่อนปากมูลในช่วงระยะเวลาต่างๆ

ลำดับที่	แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ /พ.ศ.	รัฐบาลคณะที่ /นรม./ช่วงเวลา การบริหาร	นโยบาย	เหตุการณ์
1	แผนพัฒนาฉบับที่ 2 (พ.ศ. (2510-2514)	รัฐบาลคณะที่ 31 นรม: จอมพลถนอม กิตติขจร (7 มีนาคม 2512 ถึง 16 กันยายน 2514)	-	พ.ศ. 2513 : เริ่มทำการศึกษาโดย “การพลังงานแห่งชาติ” เสนอที่ตั้งที่แก่งตะนะ ¹⁾
2	แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520 -2524)	รัฐบาลคณะที่ 42-43 นรม: พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ (3 มีนาคม 2523 ถึง 30 กันยายน 2529)	-	พ.ศ. 2522 : การไฟฟ้าฝ่ายผลิตได้รับโอนโครงการมาเมื่อ พ.ศ.2522 ย้ายที่ตั้งไปเหนือแก่งตะนะ อีก 1.5 กม. ¹⁾
3	แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529)		-	พ.ศ. 2524 : เริ่มมีการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม ¹⁾
4	แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534)	รัฐบาลคณะที่ 45-46 นรม: พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ (4 สิงหาคม 2531 ถึง 23 กุมภาพันธ์ 2534)	วันที่ 24 เมษายน 2533 คณะรัฐมนตรีมีมติรับทราบเรื่องราษฎร มาชุมนุมที่ทำเนียบรัฐบาลเพื่อแสดงความพอใจและชื่นชมผลงาน ของรัฐบาล	
			วันที่ 15 พฤษภาคม 2533 คณะรัฐมนตรีมีมติอนุมัติให้ก่อสร้าง โครงการเขื่อนปากมูล (ก่อสร้างปี 2533 – 2537)	
			วันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2534 คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบให้เพิก ถอนพื้นที่สร้างเขื่อนปากมูลออกจากอุทยานแห่งชาติแก่งตะนะ บางส่วนเนื้อที่ 125 ไร่ โดยดำเนินการตามกฎหมาย	
		รัฐบาลคณะที่ 47 นรม: นายอานันท์ ปันยารชุน (1 ตุลาคม 2534 – 16 เมษายน 2535)	วันที่ 4 มิถุนายน 2534 คณะรัฐมนตรีมีมติรับทราบตามที่สำนัก นายกรัฐมนตรีได้แจ้งต่อที่ประชุมว่าถ้าหากมีการร้องเรียนเรื่อง เขื่อนปากมูลให้ส่วนราชการและรัฐวิสาหกิจที่เกี่ยวข้องรีบ ดำเนินการแก้ไขโดยด่วน	
			วันที่ 2 กรกฎาคม 2534 คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบร่างพระ ราชกฤษฎีกากำหนดเขตที่ดินในบริเวณที่จะเวนคืนเพื่อใช้สร้าง โครงการโรงไฟฟ้าพลังน้ำเขื่อนปากมูล จังหวัดอุบลราชธานี	

ตารางที่ 18-6 นโยบายและเหตุการณ์โครงการเขื่อนปากมูลในช่วงระยะเวลาต่างๆ (ต่อ)

ลำดับที่	แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ /พ.ศ.	รัฐบาลคณะที่ /นรม./ช่วงเวลา การบริหาร	นโยบาย	เหตุการณ์
5	แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 (พ.ศ 2535 – 2539)		วันที่ 12 พฤศจิกายน 2534 คณะรัฐมนตรีมีมติรับทราบเรื่องการ เดินทางไปดูสภาพที่แท้จริงโครงการโรงไฟฟ้าพลังน้ำเขื่อนปากมูล จังหวัดอุบลราชธานีของเจ้าหน้าที่ธนาคารโลกและคณะเมื่อวันที่ 18 ตุลาคม 2534 ธันวาคม 2534 ธนาคารโลกได้อนุมัติเงินกู้แก่โครงการเขื่อนปากมูล (มูลนิธิสืบนาคะเสถียร (2551: 3)	
		รัฐบาลคณะที่ 50 นรม.: นายชวน หลีกภัย (23 กันยายน 2535 – 13 กรกฎาคม 2538)		วันที่ 14 ตุลาคม 2537 ชาวบ้านผู้ได้รับผลกระทบขอ ค่าชดเชยอาชีพประมงชุมชุมเรียกร้องหน้าศาลากลางจังหวัด อุบลราชธานี ¹⁾ วันที่ 14 พฤศจิกายน 2537 ชาวบ้านได้เดินทางกลับไปยัง สันเขื่อนปากมูลบ้าน ห้วยเหว ¹⁾
6	แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 (พ.ศ 2540 -2544)	รัฐบาลคณะที่ 52 นรม: พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ (25 พฤศจิกายน 2539 - 9 พฤศจิกายน 2540)		วันที่ 25 มกราคม 2540 ชาวบ้านปากมูลได้ร่วมชุมนุมกับ สมัชชาคนจนที่หน้าทำเนียบรัฐบาลเป็นเวลา 99 วัน เรียกร้องให้รัฐบาลจ่ายค่าชดเชยที่เป็นธรรมสำหรับการ สูญเสียวิถีชีวิตชาวประมงอย่างถาวร ¹⁾
		รัฐบาลคณะที่ 53 นรม: นายชวน หลีกภัย (9 พฤศจิกายน 2540 – 9 กุมภาพันธ์ 2544)	วันที่ 25 กรกฎาคม 2543 คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบให้เปิดประตูน้ำ ทั้ง 8 บานเป็นเวลา 4 เดือน ในช่วงเดือนพฤษภาคม – สิงหาคม และ แต่งตั้งคณะกรรมการกำกับการศึกษาด้านทรัพยากรประมงและฟื้นฟู ระบบนิเวศของแม่น้ำมูลในลักษณะพหุภาคี	
		รัฐบาลคณะที่ 54 นรม: พ.ต.ท ทักษิณ ชินวัตร (19 กุมภาพันธ์ 2544 – 30 กันยายน 2544)	วันที่ 17 เมษายน 2544 คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบแนวทางการแก้ไข ปัญหาของราษฎรระบายน้ำโดยให้การไฟฟ้าฝ่ายผลิตเปิดประตูเป็นเวลา 4 เดือน (เดือน พฤษภาคม – สิงหาคม 2554) และดำเนินการศึกษา ลุ่มน้ำธรรมชาติจากการเปิดประตูระบายน้ำทั้ง 8 บาน	

ตารางที่ 18-6 นโยบายและเหตุการณ์โครงการเขื่อนปากมูลในช่วงระยะเวลาต่างๆ (ต่อ)

ลำดับที่	แผนพัฒนาฯ ฉบับที่/ พ.ศ.	รัฐบาลคณะที่ /นรม./ช่วงเวลา การบริหาร	นโยบาย	เหตุการณ์
7	แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 (พ.ศ 2545 – 2549)	รัฐบาลคณะที่ 55 นรม: พ.ต.ท ทักษิณ ชินวัตร (1 ตุลาคม 2544 – 19 กันยายน 2549)	วันที่ 11 มีนาคม 2544 คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบให้ขยายเวลาการเปิดประตูระบายน้ำทั้ง 8 บาน เป็นเวลา 1 ปี วันที่ 1 ตุลาคม 2545 คณะรัฐมนตรีมีมติ รับทราบสรุปผลการประชุมคณะกรรมการแก้ไขปัญหาสมัชชาคนจนครั้งที่ 3/2545 โดยมีมติที่ประชุมของคณะกรรมการฯ ให้เปิดประตูระบายน้ำเขื่อนปากมูล 4 เดือน คือ ตั้งแต่วันที่ 11 กรกฎาคม – 31 ตุลาคม ให้การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยประสานกับกรมประมงและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ติดตามผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องต่อไป วันที่ 14 มกราคม 2546 คณะรัฐมนตรีมีมติรับทราบผลการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ก่อสร้างเขื่อนปากมูล ซึ่งสรุปได้ว่าประชาชนต้องการให้เปิดบานประตูระบายน้ำ 4 เดือน และปิด 8 เดือน วันที่ 8 มิถุนายน 2547 คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบให้การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย เปลี่ยนแปลงช่วงเวลาการเปิดประตูระบายน้ำซึ่งเริ่มเปิดตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม ถึงวันที่ 31 ตุลาคม เป็น ตั้งแต่ เดือน พฤษภาคม ถึงเดือนมิถุนายน เป็นต้นไป เป็นเวลา 4 เดือน กำหนดวันที่แน่นอนให้กระทรวงพลังงานประสานกับการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยและเป็นที่ยอมรับร่วมกันของชุมชนในพื้นที่	

ตารางที่ 18-6 นโยบายและเหตุการณ์โครงการเขื่อนปากมูลในช่วงระยะเวลาต่างๆ (ต่อ)

ลำดับที่	แผนพัฒนาฯ ฉบับที่/ พ.ศ.	รัฐบาลคณะที่ /นรม./ช่วงเวลา การบริหาร	นโยบาย	เหตุการณ์
8	แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554)	รัฐบาลคณะที่ 56 นรม: พลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ (1 ตุลาคม 2549 – 6 กุมภาพันธ์ 2551) รัฐบาลคณะที่ 59 นรม: นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ (20 ธันวาคม 2551 – 9 สิงหาคม 2554)	วันที่ 12 มิถุนายน 2550 คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบให้กระทรวงมหาดไทยประสานเร่งรัดการจัดตั้งคณะกรรมการระดับจังหวัดเพื่อดำเนินการรักษาระดับน้ำเขื่อนปากมูลให้อยู่ในระดับ+ 106 -108 เหนือระดับน้ำทะเลปานกลาง (รทก.) วันที่ 17 กรกฎาคม 2550 คณะรัฐมนตรีมีมติให้กระทรวงมหาดไทยเร่งรัดการจัดตั้งคณะกรรมการระดับจังหวัดเพื่อบริหารจัดการน้ำเขื่อนปากมูลโดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน และให้กำหนดระยะเวลาการเปิด-ปิด ประตูระบายน้ำโดยคำนึงถึงสภาพตามธรรมชาติและให้เกิดประโยชน์ที่สูงสุดทั้งการเกษตร ประมง และปศุสัตว์ วันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2554 คณะรัฐมนตรีมีมติมอบหมายให้รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีไปพิจารณา ร่วมกับกระทรวงต่างๆ คือ พม. กษ. ทส. พว. และ มท แล้วเสนอ คณะรัฐมนตรี อีกครั้งหนึ่ง วันที่ 8 มีนาคม 2554 คณะรัฐมนตรีมีมติมอบหมายให้รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีพิจารณาในรายละเอียดร่วมกับส่วนราชการและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายอีกครั้งหนึ่ง แล้วรายงานให้คณะรัฐมนตรีทราบภายใน 45 วัน วันที่ 3 พฤษภาคม 2554 คณะรัฐมนตรีได้พิจารณาผลการดำเนินการ “เทคนิคพิจารณา” (Technical hearing) แล้วมีมติอนุมัติหลักการให้ศึกษาผลกระทบของการรักษาระดับน้ำของเขื่อนปากมูลเป็นเวลา 3 ปี โดยมอบหมายให้ สกว. เป็นหน่วยงานหลัก	วันที่ 25 มิถุนายน 2550 คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ได้ออกแถลงการณ์ให้รัฐบาลทบทวนมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2550 โดยอาศัยข้อมูลทางวิชาการ และการมีส่วนร่วมของประชาชน ²⁾

ตารางที่ 18-6 นโยบายและเหตุการณ์โครงการเชื่อมปากมูลในช่วงระยะเวลาต่างๆ (ต่อ)

ลำดับที่	แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ /พ.ศ.	รัฐบาลคณะที่ /นรม./ช่วงเวลา การบริหาร	นโยบาย	เหตุการณ์
9	แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559)	รัฐบาลคณะที่ 60 นรม. นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร (1 ตุลาคม 2554 ถึง 9 ธันวาคม 2556)	วันที่ 15 มกราคม 2555 นรม. แต่งตั้งคณะกรรมการแก้ไขปัญหาของ ขบวนการประชาชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม วันที่ 5 มิถุนายน 2555 คณะกรรมการแก้ไขปัญหาของขบวนการ ประชาชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม แต่งตั้งคณะกรรมการแก้ไขปัญหาเชื่อม ปากมูล วันที่ 28 พฤษภาคม 2556 คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบให้มี คณะกรรมการเพื่อบูรณาการการแก้ไขปัญหาเชื่อมปากมูลเพียงคณะ เดียว โดยแต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการเพื่อแก้ไขปัญหาเชื่อม ปากมูล	
		รัฐบาลคณะที่ 61 นรม. พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา (24 สิงหาคม 2557 ถึงปัจจุบัน)	วันที่ 3 มิถุนายน 2558 มีคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 131/2558 เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการเพื่อแก้ไขปัญหาเชื่อมปากมูลขึ้นเพื่อ กำหนดแนวทางการบริหารจัดการเชื่อมปากมูล และแก้ไขปัญหาราษฎร ที่ได้รับผลกระทบจากเชื่อมปากมูล	วันที่ 23 มกราคม 2558 ตัวแทนกลุ่มสมัชชาคนจนเชื่อม ปากมูล เข้าพบรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง การเปิดประตูระบายน้ำให้ครบ 4 เดือน ³⁾ วันที่ 26 ตุลาคม 2558 ขบวนการประชาชนเพื่อสังคมที่ เป็นธรรมร้องเรียนนายกรัฐมนตรี เรื่องการแก้ไขปัญหาที่ดิน ที่เกิดจากการสร้างเชื่อมปากมูล และการปิด-เปิด ประตู ระบายน้ำก่อนกำหนด ⁴⁾

ที่มา :

- 1) www.oocities.org/munriver
- 2) คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (2550: 1-2)
- 3) www.posttoday.com
- 4) www.komchadluek.net/detail

18.1.3 การแก้ไขปัญหาให้แก่ราษฎรที่ได้รับผลกระทบจากการสร้างเขื่อนหรืออ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่

นโยบายการช่วยเหลือในกรณีนี้มีตัวอย่างที่เป็นมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องกับการจ่ายค่าทดแทนทรัพย์สินของราษฎรที่ถูกผลกระทบจากการก่อสร้างเขื่อนและอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่จำแนกออกได้ เป็น 5 กรณี คือ

- (1) การจัดสรรที่ดิน รวมการจัดตั้งนิคมสร้างตนเอง
- (2) การจ่ายเงินค่าชดเชยที่ดินเป็นกรณีพิเศษแทนการจัดที่ดินให้แก่ราษฎร ทั้งโดยราษฎรไม่ประสงค์จะรับการจัดที่ดิน และ/หรือ ภาครัฐไม่สามารถหาที่ดินมาจัดให้ราษฎรได้
- (3) การนำที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดินซึ่งผู้ถือครองที่ดินเกินสิทธิที่จะได้รับ รวมทั้งผู้ถือครองที่ดินที่มีคุณสมบัติไม่ครบ
- (4) การจ่ายค่าทดแทนที่ดิน/สิ่งปลูกสร้าง ไม้ยืนต้น/พืชล้มลุก ที่ราษฎรครอบครองในที่ดินของรัฐหรือไม่ถือเอกสารสิทธิ์
- (5) การกำหนดวันสำรวจครัวเรือนของผู้ถูกผลกระทบ
- (6) จ่ายค่าชดเชยอาชีพประมง

โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. กรณีที่ 1 การจัดสรรที่ดิน (รวมการจัดตั้งนิคมสร้างตนเอง)

มีมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้อง ในกรณีนี้ ดังนี้

1. วันที่ 8 ตุลาคม 2506
2. วันที่ 19 ตุลาคม 2520
3. วันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2527
4. วันที่ 15 ธันวาคม 2530

มติคณะรัฐมนตรี วันที่ 8 ตุลาคม 2506 กำหนดให้กระทรวงมหาดไทยจัดตั้งนิคมสร้างตนเองเพื่อช่วยเหลือราษฎรทั้งในเขตและนอกเขตเวนคืนที่ได้รับผลกระทบจากการก่อสร้างโครงการชลประทาน ต่อมาในวันที่ 19 ตุลาคม 2520 กรมชลประทานขออนุมัติให้มีอำนาจหน้าที่จัดสรรที่ดินให้แก่ราษฎรผู้ถูกผลกระทบด้วย ต่อมามีการแก้ไขหลักการตามมติคณะรัฐมนตรี วันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2527 ให้แก่ผู้ได้รับผลกระทบทั้งที่ชอบและไม่ชอบด้วยกฎหมายแต่ตั้งบ้านเรือนอยู่ในเขตก่อสร้างโครงการและเขตพื้นที่จัดสรร วันที่ 15 ธันวาคม 2530 ได้แก้ไขหลักการให้จัดสรรที่ดินให้แก่ราษฎรที่อาศัยอยู่ใกล้เคียง แต่ได้รับผลกระทบด้วย

2 กรณีที่ 2 การจ่ายเงินค่าชดเชยที่ดินเป็นกรณีพิเศษ

มีมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องในกรณีนี้ ดังนี้

- (1) วันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2507
- (2) วันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2535
- (3) วันที่ 4 พฤษภาคม 2536
- (4) วันที่ 13 มิถุนายน 2538
- (5) วันที่ 7 พฤษภาคม 2539
- (6) วันที่ 29 เมษายน 2540
- (7) วันที่ 17 เมษายน 2544
- (8) วันที่ 26 กรกฎาคม 2548
- (9) วันที่ 2 ธันวาคม 2551

(10) วันที่ 24 พฤศจิกายน 2532

(11) วันที่ 10 สิงหาคม 2553

(12) วันที่ 3 พฤษภาคม 2554

ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 19 ตุลาคม 2520 มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2527 และมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2530 ได้อนุมัติในหลักการให้ดำเนินการจัดสรรที่ดินให้แก่ราษฎรเจ้าของหรือผู้ครอบครองที่ดินโดยชอบหรือไม่ชอบด้วยกฎหมายที่ถูกเขตบริเวณหวงห้ามบริเวณเขตนํ้าท่วม หรือบริเวณเขตจัดสรรหมดทั้งแปลงหรือเหลืออยู่น้อยจนไม่สามารถอยู่อาศัย หรือประกอบอาชีพได้ ก่อนวันที่กรมชลประทานเข้าดำเนินการสำรวจโดยให้กรมชลประทานจัดสรรให้ครอบครัวละประมาณ 10 ไร่ แต่เนื่องจากบางกรณีทางราชการไม่สามารถจัดสรรที่ดินให้แก่ราษฎรได้ เช่น โครงการอ่างเก็บน้ำห้วยชะโนด โครงการมูลบน โครงการเขื่อนสิรินธร โครงการลำปะทาว โครงการน้ำอูน คณะรัฐมนตรีจึงได้มีมติ รวม 10 ครั้ง ดังกล่าวข้างต้นอนุมัติให้จ่ายเงินชดเชยฯ แก่ราษฎรผู้ซึ่งทางราชการไม่สามารถจัดหาที่ดินแปลงใหม่ให้เข้าอยู่อาศัยได้

ในกรณีโครงการเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ คณะรัฐมนตรีได้ประชุมเมื่อวันที่ 13 มิถุนายน 2538 มีมติเห็นชอบและอนุมัติในหลักการ

(1) ให้กำหนดจำนวนเงินชดเชยพิเศษแทนการจัดสรรที่ดินแปลงอพยพแก่ผู้ได้รับผลกระทบ โดยมีหลักเกณฑ์ดังนี้

(1.1) ที่อยู่อาศัย ครอบครัวละไม่เกิน 1 ไร่ ในราคาไร่ละ 90,000 บาท

(ค่าซื้อที่ดิน 70,000 บาท และค่าปรับปรุงพื้นที่ 20,000 บาท)

(1.2) ที่ดินทำกิน ครอบครัวละไม่เกิน 10 ไร่ ในราคาไร่ละ 85,000 บาท

(ค่าที่ดิน 70,000 บาท และค่าปรับปรุงพื้นที่ 15,000 บาท)

โดยผู้มีสิทธิได้รับเงินชดเชยดังกล่าวในแต่ละครอบครัวจะได้รับเงินสูงสุดไม่เกิน 940,000 บาท และต่ำสุดไม่น้อยกว่า 45,000 บาท ทั้งนี้ ให้อยู่ภายในหลักเกณฑ์เงื่อนไขและสิทธิที่จะได้รับตามที่คณะกรรมการพิจารณา กำหนดหลักเกณฑ์เงื่อนไข และจำนวนชดเชยพิเศษแทนการจัดสรรที่ดินแปลงอพยพจะเป็นผู้กำหนดให้

(2) การขอเพิ่มหลักเกณฑ์การจ่ายเงินชดเชยพิเศษแทนการจัดสรรที่ดินแปลงอพยพกรณีครอบครัวที่มีบ้านและทะเบียนบ้านเป็นของตนเองหรือกรณีไม่มีบ้านเป็นของตนเองแต่มีทะเบียนบ้านอาศัยอยู่กับบิดา-มารดา หรือบุคคลอื่นรวมเป็นครอบครัว และไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองแต่ได้ครอบครองทำกินในที่ดินของ บิดา-มารดา โดย บิดา-มารดามีเจตนาจะให้แต่ยังไม่ได้จดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมให้ และเป็นเกษตรกรทำกินด้วยตนเอง และมีรายได้หลักจากที่ดินแปลงนี้

มติคณะรัฐมนตรี วันที่ 7 พฤษภาคม 2539 ได้มีมติอนุมัติให้แก้ไข ดังนี้

(1) อนุมัติในหลักการให้แก้ไขจำนวนเงินชดเชยพิเศษแทนการจัดสรรที่ดินแปลงอพยพจากเดิมใหม่ ดังนี้

(1.1) ที่อยู่อาศัย ครอบครัวละไม่เกิน 1 ไร่ หรือคิดเป็นเงินในราคาไร่ละไม่เกิน 340,000 บาท

(1.2) ที่ดินทำกิน ครอบครัวละไม่เกิน 10 ไร่ หรือคิดเป็นเงินในราคาไร่ละไม่เกิน 60,000 บาท

โดยมีผู้มีสิทธิได้รับเงินชดเชยดังกล่าวในแต่ละครอบครัวจะได้รับเงินสูงสุดไม่เกิน 940,000 บาท และต่ำสุดไม่น้อยกว่า 170,000 บาท ทั้งนี้ ให้อยู่ภายใต้หลักเกณฑ์เงื่อนไขและสิทธิที่จะได้รับตามที่คณะกรรมการพิจารณากำหนดหลักเกณฑ์เงื่อนไข และจำนวนเงินชดเชยพิเศษแทนการจัดสรรที่ดินแปลงอพยพ จะเป็นผู้กำหนดให้

(2) อนุมัติในหลักการให้เพิ่มหลักเกณฑ์การจ่ายเงินชดเชยพิเศษแทนการจัดสรรที่ดินแปลงอพยพในกรณีครอบครัวที่มีบ้านและทะเบียนบ้านเป็นของตนเองหรือไม่มีบ้านเป็นของตนเองแต่มีทะเบียนบ้านอาศัยอยู่กับบิดา-มารดาหรือบุคคลอื่นรวมเป็นครอบครัวและไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองแต่ได้ครอบครองและทำกินในที่ดินของบิดา-มารดา โดยบิดา-มารดา มีเจตนาจะให้แต่ยังไม่ได้จดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมให้และเป็นเกษตรกรทำกินด้วยตนเองและมีรายได้หลักจากที่ดินแปลงนี้ ให้มีสิทธิได้รับเงินชดเชยพิเศษฯ ในที่ดินทำกินเฉพาะครอบครัวที่ 2 ไม่เกิน ครอบครัวละ 10 ไร่

หรือคิดเป็นเงินไม่เกิน 600,000 บาท ทั้งนี้ให้อยู่ภายใต้หลักเกณฑ์เงื่อนไขและสิทธิที่จะได้รับตามที่คณะกรรมการพิจารณากำหนดหลักเกณฑ์ เงื่อนไข และจำนวนเงินชดเชยพิเศษแทนการจัดสรรที่ดินแปลงอพยพ จะเป็นผู้กำหนดให้

วันที่ 10 สิงหาคม 2553 อนุมัติขยายระยะเวลาก่อสร้างและจ่ายค่าชดเชยพิเศษแทนการจัดสรรแปลงอพยพโครงการก๊วกคองมา จังหวัดลำปาง โดยอนุมัติขยายระยะเวลาก่อสร้างก๊วกคองมา จังหวัดลำปาง จากเดิมระยะเวลา 6 ปี (ปีงบประมาณ พ.ศ. 2548-2553) เป็นระยะเวลา 11 ปี (ปีงบประมาณ พ.ศ. 2548-2558) โดยไม่เพิ่มกรอบวงเงินงบประมาณของโครงการฯ (วงเงินเดิม 3,670.50 ล้านบาท) และอนุมัติในหลักการให้จ่ายค่าชดเชยพิเศษแทนการจัดสรรแปลงอพยพให้แก่ราษฎรที่ถูกเขตชลประทานบริเวณหัวงาน และอ่างเก็บน้ำโครงการฯ โดยให้กรมชลประทานใช้งบประมาณค่าที่ดินของโครงการฯ ตามที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์เสนอ

3. กรณีที่ 3 การนำที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดินซึ่งผู้ถือครองที่ดินเกินสิทธิที่จะได้รับ รวมทั้งผู้ถือครองที่ดินเดิมที่มีคุณสมบัติไม่ถูกต้องตามกฎหมาย มาจัดให้แก่ราษฎรผู้ได้รับผลกระทบจากการก่อสร้าง คณะรัฐมนตรีมีมติ เมื่อวันที่ 8 มิถุนายน 2547 กรณีการก่อสร้างเขื่อนน้ำอูน

4. กรณีที่ 4 การจ่ายค่าทดแทนที่ดิน/สิ่งปลูกสร้าง ไม้ยืนต้น/พืชล้มลุก ที่ราษฎรครอบครองในที่ดินของรัฐหรือไม่มีเอกสารสิทธิ์

มีมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องในกรณีนี้ ดังนี้

1. วันที่ 11 กรกฎาคม 2532
2. วันที่ 4 เมษายน 2533

วันที่ 11 กรกฎาคม 2532 คณะรัฐมนตรีมีมติเรื่องการจ่ายค่าทดแทนที่ดิน ค่าร้อยละ บ้านเรือน สิ่งปลูกสร้าง ค่าทดแทนต้นไม้ยืนต้น พืชล้มลุกให้แก่ราษฎรผู้ถือครองที่ดิน ซึ่งไม่มีเอกสารสิทธิ์ และการจ่ายเงินค่าทดแทนที่ดินในเขตนิคมฯ ที่ถูกเขตก่อสร้างโครงการชลประทาน ต่อมา วันที่ 4 เมษายน 2533 ได้ขอแก้ไขหลักการให้จ่ายค่าชดเชยบ้านเรือน และค่าทดแทนให้แก่ราษฎรที่ถูกเขตพื้นที่จัดสรรอพยพราษฎรโครงการชลประทานด้วย

5. กรณีที่ 5 การกำหนดวันสำรวจครัวเรือนของผู้ถูกละเมิด

มีมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องในกรณีนี้ ดังนี้

1. วันที่ 19 ตุลาคม 2520
2. วันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2527
3. วันที่ 15 ธันวาคม 2530
4. วันที่ 13 มิถุนายน 2538
5. วันที่ 7 พฤษภาคม 2539

มติคณะรัฐมนตรี วันที่ 13 มิถุนายน 2538 ได้กำหนดวันสำรวจครัวเรือนที่มีสิทธิได้รับเงินชดเชยพิเศษแทนการจัดสรรที่ดินแปลงอพยพในโครงการเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์จะต้องเป็นครอบครัวก่อนวันที่ 3 พฤษภาคม 2537 ส่วนครอบครัวที่เกิดขึ้นภายหลังจะไม่มีสิทธิ หากไม่กำหนดไว้ดังกล่าวนี้จะทำให้เกิดความแตกต่างระหว่างการให้สิทธิของการจัดสรรที่ดินแปลงอพยพกับการจ่ายเงินชดเชยพิเศษแทนการจัดสรรที่ดินแปลงอพยพ ซึ่งจะทำให้เกิดปัญหาการเรียกร้องสิทธิการจัดตั้งถิ่นฐานผู้อพยพไม่มีที่สิ้นสุด เช่น โครงการมูลบน จังหวัดนครราชสีมา

มติคณะรัฐมนตรี วันที่ 7 พฤษภาคม 2539 ได้อนุมัติในหลักการให้แก้ไขวันสำรวจครัวเรือนและกำหนดให้วันที่ 3 พฤษภาคม 2537 (ซึ่งเป็นวันที่คณะรัฐมนตรีอนุมัติให้เปิดงานก่อสร้างโครงการพัฒนาลุ่มน้ำป่าสักฯ) เป็นก่อนวันที่เข้าดำเนินการสำรวจครัวเรือนที่จะได้รับสิทธิในการจัดสรรที่ดินแปลงอพยพตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 19 ตุลาคม 2520 มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2527 และมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2530 โดยพิจารณาจากหลักฐานต่างๆ ที่มีอยู่ก่อนวันที่ 3 พฤษภาคม 2537 ดังรายละเอียดในตารางที่ 18-7

โดยสรุปคือการช่วยเหลือประชาชน ในกรณีการจ่ายค่าทดแทนหรือชดเชยนี้เป็นการดำเนินการอย่างต่อเนื่องและเป็นการปรับเปลี่ยนในทางที่ดีขึ้น ถึงแม้ว่าบางครั้งจะเป็นไปตามคำเรียกร้องของราษฎรผู้ได้รับผลกระทบ แม้ว่าเวลาจะล่วงเลยมาเป็นเวลานานก็ตาม เช่น กรณีของประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากการก่อสร้างเขื่อนสิรินธร และเขื่อนน้ำอูน เป็นต้น

กรณีที่ 6 การจ่ายค่าชดเชยอาชีพประมง มีมติคณะรัฐมนตรี ที่เกี่ยวข้องในกรณีนี้ คือวันที่ 25 มกราคม 2543 เรื่อง การช่วยเหลือเกษตรกรประมง ในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการก่อสร้างเขื่อนปากมูล เป็นกรณีพิเศษ

มติคณะรัฐมนตรี วันที่ 25 มกราคม 2543 มีมติอนุมัติในหลักการให้การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) ให้ความช่วยเหลือเกษตรกรประมงที่ได้รับผลกระทบจากการก่อสร้างเขื่อนปากมูล จำนวน 2,210 ราย เป็นกรณีพิเศษ โดยจ่ายเป็นเงินสดรายละ 30,000 บาท และเงินเพื่อพัฒนาอาชีพโดยผ่านสหกรณ์ปีละ 10,000 บาท เป็นเวลา 3 ปี รวมทั้งสิ้น 132,600,000 บาท โดยการจ่ายเงินชดเชยจำนวนนี้ถือเป็นการสิ้นสุดและไม่ผูกพันกับเงื่อนไขและหลักการตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 21 เมษายน 2541 ตามที่สำนักนายกรัฐมนตรี (สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี) เสนอ และให้ความเห็นของกระทรวงการคลัง (เกี่ยวกับการให้ข้อเท็จจริงในการช่วยเหลือราษฎรที่ได้รับผลกระทบ ฯ แก่สาธารณชน) ไปดำเนินการด้วย

ตารางที่ 18-7 มติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องกับการจ่ายค่าทดแทนทรัพย์สิน/การจัดสรรที่ดิน/ค่าชดเชยเป็นกรณีพิเศษ

มติคณะรัฐมนตรี	เรื่อง	ประเด็นหลักที่เปลี่ยนแปลง
วันที่ 10 ตุลาคม 2500	การเวนคืนที่ดินของทางราชการ	ค่าทดแทนที่ดินถ้าตกลงกันได้ให้ซื้อโดยไม่ต้องเวนคืน
วันที่ 8 ตุลาคม 2506	การช่วยเหลือราษฎรที่ได้รับความเดือดร้อนจากการเวนคืนที่ดิน เนื่องจากการสร้างการชลประทาน และการพลังงาน	1.ทรัพย์สินของราษฎรนอกเขตเวนคืนแต่ถูกระงับให้จ่ายค่าทดแทนด้วย 2.จัดสรรที่ดินในรูปนิคมสร้างตนเองให้แก่ราษฎรที่ถูกผลกระทบทั้งในและนอกเขตเวนคืน
วันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2507	การจ่ายเงินค่าทดแทนที่ดินในเขตน้ำท่วมเหนือเขื่อนภูมิพล อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่	ให้จ่ายเงินค่าทดแทนที่ดินให้แก่เจ้าของที่ดินในเขตน้ำท่วมที่ไม่ต้องการที่ดินจัดสรรได้
วันที่ 19 ตุลาคม 2520	การจัดสรรที่ดิน เพื่ออพยพราษฎรออกจากเขตน้ำท่วมเนื่องจากการก่อสร้างโครงการชลประทาน	อนุมัติให้กรมชลประทานมีอำนาจหน้าที่จัดสรรที่ดินให้ผู้ถูกผลกระทบ
วันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2527	ขอแก้ไขเพิ่มเติมหลักการในการจัดสรรที่ดินให้แก่ราษฎรที่ถูกเขตชลประทาน	ให้จัดสรรที่ดินให้แก่ผู้ที่ครอบครองที่ดินทั้งที่ชอบและไม่ชอบด้วยกฎหมายที่มีบ้านเรือนอยู่ในบริเวณเขตก่อสร้าง และเขตจัดสรร
วันที่ 15 ธันวาคม 2530	ขอแก้ไขหลักการจัดสรรที่ดินให้แก่ราษฎรที่ถูกเขตชลประทาน	เพิ่มเติมให้จัดสรรให้แก่ผู้อาศัยในบริเวณใกล้เคียงด้วย
วันที่ 11 กรกฎาคม 2532	ขออนุมัติหลักการเกี่ยวกับการจ่ายเงินทดแทนที่ดินคำรือย้ายบ้านเรือนสิ่งปลูกสร้าง ค่าทดแทนต้นไม้ยืนต้นพืชล้มลุก ให้แก่ราษฎรผู้ถือครองที่ดินซึ่งไม่มีเอกสารสิทธิ์ และการจ่ายเงินค่าทดแทนที่ดินในเขตนิกมา	อนุมัติให้จ่ายค่าทดแทนที่ดิน ฯลฯ ให้แก่ผู้ที่ไม่มียกเอกสารสิทธิ์และอยู่ในเขตนิกมาสร้างตนเองที่ถูกกระทบจากเขตก่อสร้างชลประทาน
วันที่ 4 เมษายน 2533	ขออนุมัติหลักการเกี่ยวกับการจ่ายเงินค่าขนย้ายบ้านเรือนบ้านเรือน สิ่งปลูกสร้าง ค่าทดแทนต้นไม้ยืนต้นพืชล้มลุก ให้แก่ราษฎร ผู้ถือครองที่ดินที่ถูกเขตพื้นที่จัดสรรอพยพราษฎรโครงการชลประทาน	อนุมัติเพิ่มเติมค่าทดแทนแก่ผู้ที่อยู่อาศัยในเขตจัดสรรที่ดินมาก่อน
วันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2535	ขออนุมัติหลักการเกี่ยวกับการจ่ายเงินชดเชยค่าที่ดินให้แก่ราษฎรผู้ซึ่งทางราชการไม่สามารถจัดหาที่ดินแปลงใหม่ให้เข้าอยู่อาศัย และทำกินได้ เนื่องจากได้รับความเดือดร้อนจากการก่อสร้างโครงการมูลบน	จ่ายค่าชดเชยที่ดินให้แก่ผู้ที่มีรัฐไม่สามารถจัดหาที่ดินทำกินให้ได้ (โครงการห้วยชะโนด)
วันที่ 4 พฤษภาคม 2536	ขออนุมัติหลักการให้จ่ายเงินชดเชยค่าที่ดินเป็นกรณีพิเศษแก่ผู้ที่มีสิทธิ แต่ทางราชการไม่สามารถจัดหาที่ดินแห่งใหม่ให้เข้าอยู่อาศัย และทำกินได้ เนื่องจากได้รับความเดือดร้อนจากการก่อสร้างโครงการมูลบน	จ่ายค่าชดเชยที่ดินให้แก่ผู้ที่มีรัฐไม่สามารถจัดหาที่ดินทำกินให้ได้ (โครงการมูลบน)
วันที่ 13 มิถุนายน 2538	มติคณะกรรมการบริหารโครงการพัฒนาลุ่มน้ำปัสกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ	จ่ายค่าชดเชยที่ดินแทนการจัดสรรที่ดินทำกินโครงการปัสก
วันที่ 7 พฤษภาคม 2539	มติคณะกรรมการบริหารโครงการพัฒนาลุ่มน้ำปัสกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ	เปลี่ยนแปลงเงินค่าชดเชยที่ดินแทนการจัดสรรที่ดินทำกิน (โครงการเขื่อนปัสก)
วันที่ 29 เมษายน 2540	ผลการประชุมเจรจาแก้ไขปัญหาของสมัชชาคนจนระหว่างตัวแทนสมัชชาคนจนและฝ่ายรัฐบาล	จ่ายค่าชดเชยให้ผู้ได้รับผลกระทบจากการสร้างเขื่อนปากมูลให้ซื้อที่ดินเองได้ ครอบครัละ 15 ไร่ เนื่องจากภาครัฐไม่สามารถหาที่ดินมาจัดสรรให้ได้
วันที่ 17 เมษายน 2544	แนวทางการดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหาสมัชชาคนจน	ให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์จัดหาที่ดินที่เหมาะสมกับการเกษตร ให้ชาวบ้านที่เดือดร้อนจากเขื่อนสิรินธร หากไม่สามารถจัดหาให้ได้ ให้จ่ายเป็นค่าชดเชยไร่ละ 32,000 บาท
วันที่ 8 มิถุนายน 2547	อนุมัติเงินค่าชดเชยเป็นกรณีพิเศษแก่ราษฎร ที่ได้รับผลกระทบจากการก่อสร้างโครงการไฟฟ้าพลังงานน้ำเขื่อนปะทาว จังหวัดชัยภูมิ	ให้จ่ายเงินชดเชยค่าที่ดินเป็นกรณีพิเศษให้แก่ราษฎรที่ได้รับผลกระทบจากการก่อสร้างโครงการไฟฟ้าเขื่อนลำปะทาว ที่ครอบครองและทำประโยชน์ในพื้นที่โครงการก่อนที่กรมป่าไม้ประกาศเป็นป่าสงวนแห่งชาติไร่ละ 10,000 บาท

ตารางที่ 18-7 มติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องกับการจ่ายค่าทดแทนทรัพย์สิน/การจัดสรรที่ดิน/ค่าชดเชยเป็นกรณีพิเศษ (ต่อ)

มติคณะรัฐมนตรี	เรื่อง	ประเด็นหลักที่เปลี่ยนแปลง
วันที่ 26 กรกฎาคม 2548	ขออนุมัติในหลักการให้จ่ายเงินค่าชดเชยเพื่อจัดหาที่ดินเป็นกรณีพิเศษแทนการจัดสรรที่ดินให้แก่ราษฎรผู้ได้รับผลกระทบจากการก่อสร้างเขื่อนน้ำอูน	อนุมัติในหลักการให้ ส.ป.ก. จัดหาที่ดินส่วนเกินจากผู้ถือครองทำประโยชน์ในที่ดินเดิม และส่วนที่ผู้ถือครองทำประโยชน์ในที่ดินเดิม และส่วนที่ผู้ถือครองทำประโยชน์ในที่ดินเดิมที่ไม่มีคุณสมบัติในการรับการจัดที่ดินตามกฎหมายมาจัดให้แก่ราษฎรที่ได้รับผลกระทบจากการก่อสร้างเขื่อนน้ำอูน และอนุมัติให้จ่ายค่าชดเชยการสูญเสียโอกาสการทำประโยชน์ในที่ดินไร่ละ 10,000 บาท
วันที่ 2 ธันวาคม 2551	การช่วยเหลือราษฎรที่ได้รับผลกระทบจากการก่อสร้างโครงการเขื่อนน้ำอูน (เพิ่มเติม)	ให้จ่ายเงินชดเชยเพื่อจัดหาที่ดินเป็นกรณีพิเศษแทนการจัดสรรที่ดินให้แก่ราษฎร ผู้ได้รับผลกระทบจากการสร้างเขื่อนน้ำอูน อัตราไร่ละ 10,000 บาท จำนวน 179 ราย
วันที่ 24 พฤศจิกายน 2552	ขออนุมัติจ่ายเงินค่าชดเชยให้แก่ราษฎรที่ได้รับผลกระทบจากโครงการฝายราษีไศล	คณะรัฐมนตรีมีมติอนุมัติจ่ายเงินค่าชดเชยให้แก่ราษฎรที่ได้รับผลกระทบจากโครงการฝายราษีไศล จำนวน 3,608 แปลง เนื้อที่ 24,861-1-05.90 ไร่ ในอัตราไร่ละ 32,000 บาท เป็นเงินทั้งสิ้น 795,560,472 บาท
วันที่ 10 สิงหาคม 2553	ขออนุมัติขยายระยะเวลาก่อสร้างและจ่ายค่าชดเชยพิเศษแทนการจัดสรรแปลงอพยพโครงการกัวคองมา จังหวัดลำปาง	อนุมัติในหลักการให้จ่ายค่าชดเชยพิเศษแทนการจัดสรรแปลงอพยพให้แก่ราษฎรที่ถูกเขตชลประทานบริเวณหัวงาน และอ่างเก็บน้ำโครงการ และอนุมัติให้แต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาจ่ายค่าชดเชยพิเศษแทนการจัดสรรแปลงอพยพ
วันที่ 3 พฤษภาคม 2554	ขออนุมัติจ่ายเงินชดเชยเป็นกรณีพิเศษแทนการจัดสรรที่ดินให้แก่ราษฎรที่ได้รับผลกระทบจากการก่อสร้างโครงการเขื่อนน้ำอูน (เพิ่มเติม)	ให้จ่ายเงินชดเชยเป็นกรณีพิเศษแทนการจัดสรรที่ดินให้แก่ราษฎรผู้ได้รับผลกระทบจากการก่อสร้างเขื่อนน้ำอูน อัตราไร่ละ 10,000 บาท จำนวน 578 ราย

18.2 กรณีการคัดค้านแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของรัฐบาลคณะที่ 60

เมื่อเริ่มต้นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 ในเดือนตุลาคม- ธันวาคม 2554 ได้เกิดอุทกภัยในพื้นที่ภาคเหนือและภาคกลาง สร้างความเสียหายมีมูลค่าสูงถึง 1.4 ล้านล้านบาท รัฐบาลจึงได้กำหนดแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำขึ้น และได้แถลงข่าวต่อสาธารณะ ในวันที่ 20 มกราคม 2555 ถึงรายละเอียดของแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำดังกล่าวโดยมีเป้าหมายดำเนินการระยะเวลาดำเนินการ แผนปฏิบัติการบรรเทาอุทกภัยแบบบูรณาการและยั่งยืน รวมทั้งแผนปฏิบัติการเพื่อบรรเทาอุทกภัยระยะเร่งด่วน ซึ่งมีแผนงาน 8 แผนงาน ในพื้นที่ 8 ลุ่มน้ำ ในพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยา และอีก 6 แผนงาน ในลุ่มน้ำอื่นๆ อีก 17 ลุ่มน้ำ ทั้งนี้รัฐบาลได้ออกพระราชกำหนดให้อำนาจกระทรวงการคลังกู้เงินเพื่อวางระบบบริหารจัดการน้ำและสร้างอนาคตประเทศ พ.ศ. 2555 ในวงเงิน 3.5 แสนล้านบาท ต่อมาได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการนโยบายน้ำและอุทกภัยแห่งชาติ (กบอช.) และคณะกรรมการบริหารจัดการน้ำและอุทกภัย (กบอ.) ขึ้นดำเนินการ โดยมีสำนักงานนโยบายและบริหารจัดการน้ำและอุทกภัย (สบอช.) เพื่อทำหน้าที่ให้กับ กบอ. ต่อมา กบอ. ได้กำหนดแผนงาน 9 โมดูล ดังนี้

Package A – ลุ่มน้ำเจ้าพระยา	Package B- ลุ่มน้ำอื่น
โมดูล (Module) A1-A6	โมดูล (Module) B1-B4
A1-การสร้างอ่างเก็บน้ำ	B1-การสร้างอ่างเก็บน้ำ
A2-การจัดทำผังการใช้พื้นที่	B2-การจัดทำผังการใช้พื้นที่
A3-การปรับปรุงพื้นที่เกษตรชลประทาน	B3-การปรับปรุงสภาพลำนน้ำสายหลัก
A4-การปรับปรุงสภาพลำนน้ำสายหลัก	B4-การทำคลังข้อมูล ระบบพยากรณ์และระบบเตือนภัย
A5-การก่อสร้าง Floodway และ/หรือ Flood Channel	
A6-การทำคลังข้อมูล ระบบพยากรณ์และระบบเตือนภัย	

แผนงานทั้ง 9 โมดูลนี้ รัฐบาลได้เปิดให้มีการประมูลในเวลาต่อมา ได้มีการผู้คัดค้านจากผู้มีส่วนได้เสีย

(1) สมาคมต่อต้านสภาวะโลกร้อนยื่นฟ้องต่อศาลปกครองกลางให้ระงับโครงการฯ เพราะการจัดทำแผนแม่บทการบริหารจัดการไม่ถูกต้องตามขั้นตอน เมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2556

(2) วิศวกรรมสถานแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ (วสท.) ได้ทักท้วงในการดำเนินการโครงการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำหลายประการ เช่น การดำเนินการที่ผิดหลักขั้นตอนการดำเนินการด้วยวิธี Design and Built ไม่เหมาะสม ระยะเวลา 3-5 ปีสั้นไป โครงการย่อยในโมดูลต่างๆ เป็นโครงการที่หน่วยงานได้ดำเนินการไว้แล้วมิใช่โครงการใหม่ ในเชิงการแก้ไขปัญหาทั่วมาขาดการศึกษาความสัมพันธ์แต่ละโมดูล การดำเนินการสร้าง Floodway เป็นเรื่องที่กระทบกับประชาชนจำนวนมาก อาจจะถูกต่อต้านจนไม่อาจดำเนินการได้ รวมทั้งปัญหาการเวนคืนที่ใช้เวลา ตลอดจนการคัดค้านที่มีได้ใช้ระบบ E-auction โดยการแถลงข่าวเมื่อวันที่ 17 มิถุนายน 2556

ต่อมาเมื่อวันที่ 27 มิถุนายน 2556 ศาลปกครองกลางได้พิพากษาให้รัฐบาลจัดรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียอย่างทั่วถึงก่อนจะเซ็นสัญญาจ้างเอกชนโครงการออกแบบและก่อสร้างระบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืน และเมื่อวันที่ 9 มกราคม 2557 ศาลปกครองสูงสุดพิพากษาคัดค้านของศาลปกครองชั้นต้นเป็นยกฟ้อง โดยศาลเห็นว่ายังเป็นเพียงแผนงานที่จะทำในอนาคตยังไม่กระทบต่อประชาชน ไม่กระทบต่อผังเมือง และยังไม่มีการเวนคืน

กรณีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนนั้น รัฐบาลได้เริ่มรับฟังความคิดเห็นของประชาชนครั้งแรกที่จังหวัดลำพูน เมื่อวันที่ 15 ตุลาคม 2556

วันที่ 22 พฤษภาคม 2557 คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้เข้ายึดอำนาจการปกครองประเทศจากรัฐบาลคณะที่ 60 และต่อมาวันที่ 3 กรกฎาคม 2557 คณะรักษาความสงบแห่งชาติ ได้มีคำสั่งที่ 85/2557 เรื่องแต่งตั้งคณะกรรมการกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (กนบ.) โดยมีรายละเอียด คือ

(1) ยกเลิกระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี 3 ฉบับ ได้แก่

(1.1) ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยยุทธศาสตร์เพื่อการฟื้นฟูและสร้างอนาคตประเทศ พ.ศ. 2554

(1.2) ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยยุทธศาสตร์เพื่อวางระบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2554

(1.3) ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารจัดการน้ำและอุทกภัยแห่งชาติ พ.ศ. 2555 แต่ให้คงสำนักงานนโยบายและบริหารจัดการน้ำและอุทกภัยแห่งชาติ (สบอช.) ให้เป็นหน่วยงานในสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ทำหน้าที่ในการประสานกับหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการรวบรวมข้อมูลสภาพภูมิอากาศ สภาพลุ่มน้ำในลุ่มน้ำและเขื่อนหรือที่กักเก็บน้ำ เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์และเสนอต่อคณะรักษาความสงบแห่งชาติ

การดำเนินการโครงการออกแบบและก่อสร้างระบบบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืนจึงได้ยุติลง

โดยมีรายละเอียดในตารางที่ 18-8

ตารางที่ 18-8 ลำดับเหตุการณ์การดำเนินการโครงการออกแบบและก่อสร้างระบบบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืนและการคัดค้าน

วัน/เดือน/ปี	ลำดับเหตุการณ์
10 พฤศจิกายน 2554	ได้มีประกาศใช้ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยยุทธศาสตร์เพื่อการฟื้นฟูและสร้างอนาคตประเทศ พ.ศ. 2554 โดยมีการแต่งตั้งคณะกรรมการยุทธศาสตร์เพื่อการฟื้นฟูและสร้างอนาคตประเทศ (กยอ.) เพื่อสร้างความเชื่อถือและสร้างความมั่นคงและมั่นคงของประเทศจากวิกฤติภัยธรรมชาติให้กลับฟื้นคืนมาในระยะยาวอย่างยั่งยืนและเป็นระบบ ¹⁾
10 พฤศจิกายน 2554	ประกาศใช้ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยยุทธศาสตร์เพื่อวางระบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2554 โดยมีการแต่งตั้งคณะกรรมการยุทธศาสตร์เพื่อวางระบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (กยน.) ขึ้น เพื่อให้ดำเนินการจัดทำแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศอย่างเป็นระบบ ²⁾
6 มกราคม 2555	กยอ. ได้จัดทำเอกสารและเผยแพร่ “เอกสารยุทธศาสตร์เพื่อการฟื้นฟูและสร้างอนาคตประเทศ” ³⁾
10 มกราคม 2555	คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ แผนปฏิบัติการเพื่อบรรเทาปัญหาอุทกภัยระยะเร่งด่วน และแผนปฏิบัติการอุทกภัยในพื้นที่ลุ่มน้ำแบบบูรณาการและยั่งยืน (กรณีลุ่มน้ำเจ้าพระยา) ⁴⁾
20 มกราคม 2555	รัฐบาลได้มีการแถลงข่าวแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ณ ตึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาลซึ่งมีสาระสำคัญคือ สาเหตุอุทกภัย ปี 2554 แนวคิดและหลักการแก้ไขปัญหา แผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ เป้าหมายการดำเนินงาน ระยะเวลาดำเนินการ แผนปฏิบัติการบรรเทาอุทกภัยแบบบูรณาการและยั่งยืนรวมทั้ง แผนปฏิบัติการเพื่อบรรเทาปัญหาอุทกภัยระยะเร่งด่วน โดยมีแผนงาน 8 แผนงาน ที่จะดำเนินการใน 8 ลุ่มน้ำ ในลุ่มน้ำเจ้าพระยา และอีก 6 แผน ที่จะดำเนินการใน 17 ลุ่มน้ำ ⁵⁾
26 มกราคม 2555	รัฐบาลได้ประกาศใช้พระราชกำหนดให้อำนาจกระทรวงการคลังกู้เงินเพื่อวางระบบบริหารจัดการน้ำและสร้างอนาคตประเทศ พ.ศ. 2555 ในวงเงิน 3.5 แสนล้าน ⁶⁾
13 กุมภาพันธ์ 2555	ได้มีการประกาศใช้ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารจัดการน้ำและอุทกภัยแห่งชาติ พ.ศ. 2555 ⁷⁾
28 กุมภาพันธ์ 2555	ได้มีคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 62/2555 เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารจัดการน้ำและอุทกภัยแห่งชาติ พ.ศ.2555 โดยมีการแต่งตั้งองค์กรบริหารขึ้น ดังนี้ (1) คณะกรรมการนโยบายน้ำและอุทกภัยแห่งชาติ (กบอช.) ซึ่งมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน มีหน้าที่กำหนดนโยบายการจัดทำแผนปฏิบัติการการบริหารจัดการน้ำ โดยมีคณะกรรมการยุทธศาสตร์ เพื่อวางระบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (กยน.) เป็นที่ปรึกษา (2) คณะกรรมการบริหารจัดการน้ำและอุทกภัย (กบอ.) ซึ่งมีรองนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีที่นายกรัฐมนตรีมอบหมายเป็นประธานกรรมการและ (3) สำนักงานนโยบายและบริหารจัดการน้ำและอุทกภัย (สบอช.) เพื่อปฏิบัติหน้าที่ให้กับ กบอ. ⁸⁾
13 มีนาคม 2555	ได้มีการประกาศใช้ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารโครงการและการใช้จ่ายเงินกู้เพื่อการวางระบบบริหารจัดการน้ำและสร้างอนาคตประเทศไทย พ.ศ.2555 เพื่อให้การบริหารโครงการและการใช้จ่ายเงินกู้เป็นไปอย่างรัดกุม มีประสิทธิภาพคุ้มค่า และเป็นประโยชน์ในทางฟื้นฟูประเทศอย่างยั่งยืน ⁹⁾
16 กรกฎาคม 2555	ได้มีการประกาศใช้ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารโครงการและการใช้จ่ายเงินกู้เพื่อการวางระบบบริหารจัดการน้ำและสร้างอนาคตประเทศ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2555 ซึ่งเป็นการยกเว้นการปฏิบัติตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัสดุ พ.ศ.2535 และที่แก้ไขเพิ่มเติม และระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัสดุด้วยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2549 ¹⁰⁾
16 กรกฎาคม 2555	มีการประกาศใช้ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารจัดการน้ำและอุทกภัยแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2555 ¹¹⁾
24 กรกฎาคม 2555	ได้จัดประชุมชี้แจงโครงการเสนอกรอบความคิด เพื่อก่อสร้างระบบบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืนและแก้ไขปัญหาอุทกภัยของประเทศแก่เอกชนผู้สนใจเข้ามาประมูลโครงการ ทั้งนี้ได้มีการเปิดเผยแผนงาน 9 โมดูล (Module) ดังนี้ ¹²⁾

ตารางที่ 18-8 ลำดับเหตุการณ์การดำเนินการโครงการออกแบบและก่อสร้างระบบบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืนและการคัดค้าน (ต่อ)

วัน/เดือน/ปี	ลำดับเหตุการณ์	
	Package A – ลุ่มน้ำเจ้าพระยา	Package B- ลุ่มน้ำอื่น
	โมดูล (Module) A1-A6 A1-การสร้างอ่างเก็บน้ำ A2-การจัดทำผังการใช้พื้นที่ A3-การปรับปรุงพื้นที่เกษตรชลประทาน A4-การปรับปรุงสภาพลำน้ำสายหลัก A5-การก่อสร้าง Floodway และ/หรือ Flood Channel A6-การทำคลังข้อมูล ระบบพยากรณ์และระบบเตือนภัย	โมดูล (Module) B1-B4 B1-การสร้างอ่างเก็บน้ำ B2-การจัดทำผังการใช้พื้นที่ B3-การปรับปรุงสภาพลำน้ำสายหลัก B4-การทำคลังข้อมูล ระบบพยากรณ์และระบบเตือนภัย
19 กันยายน 2555	ได้มีการประกาศใช้หลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการพัสดุนในการดำเนินโครงการตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารโครงการและการใช้จ่ายเงินกู้เพื่อการวางระบบบริหารจัดการน้ำและสร้างอนาคตประเทศ พ.ศ.2555 โดยแตกต่างไปจากแบบแผนการเบิกจ่ายใช้เงินกู้ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัสดุ พ.ศ.2535 และที่แก้ไขเพิ่มเติม และระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัสดุด้วยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2549 ¹³⁾	
25 กันยายน 2555	ได้ประชุมชี้แจงขั้นตอนการดำเนินการ โครงการออกแบบก่อสร้างระบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืน และระบบแก้ไขปัญหอุทกภัยของประเทศ แก่บริษัทที่ได้รับคัดเลือกให้เสนอกรอบแนวคิด 8 ราย ตามที่ได้ประกาศเมื่อวันที่ 24 กันยายน 2555 ¹⁴⁾	
29 มกราคม 2556	ได้มีประกาศใช้ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารจัดการน้ำและอุทกภัยแห่งชาติ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2556 โดยมีการย้ายสำนักงานนโยบายและบริหารจัดการน้ำและอุทกภัย (สบอช.) จากสังกัดสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรีมาสังกัดสำนักปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ¹⁵⁾	
29 มกราคม 2556	ได้มีประกาศใช้หลักเกณฑ์และวิชาการเกี่ยวกับการพัสดุนในการดำเนินโครงการตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารโครงการและการใช้จ่ายเงินกู้เพื่อการวางระบบบริหารจัดการน้ำและสร้างอนาคตประเทศ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2556 โดยแก้ไขให้ “ส่วนราชการเจ้าของโครงการ” มาอยู่ภายใต้สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีและ “หัวหน้าส่วนราชการเจ้าของโครงการ” เป็นปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีหรือผู้ซึ่งปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีมอบหมาย และ “รัฐมนตรี” มาเป็น “รองนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีซึ่งได้รับมอบหมายให้เป็นประธาน กบอ.” ¹⁶⁾	
5 กุมภาพันธ์ 2556	ได้มีการประกาศรายชื่อบริษัทผู้ได้รับผ่านการคัดเลือกดำเนินการในแต่ละโมดูล ¹⁷⁾	
19 มีนาคม 2556	คณะรัฐมนตรีเห็นชอบ ร่างข้อกำหนดคุณสมบัติการจัดซื้อจัดจ้าง (TOR) การประมูลโครงการบริหารจัดการน้ำ 9 โมดูล มูลค่า 3.01 แสนล้านบาทตามที่ กบอ. เสนอ ¹⁸⁾	
20 มีนาคม 2556	กบอ. จัดประชุมชี้แจงรายละเอียดข้อกำหนดและขอบเขตของงาน (TOR) ขึ้นการออกแบบสุดท้าย (Definitive Design) โครงการเพื่อก่อแบบและก่อสร้างระบบบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืนและระบบแก้ไขปัญหอุทกภัยของประเทศไทย ¹⁹⁾	
5 มิถุนายน 2556	สมาคมต่อต้านสภาวะโลกร้อนยื่นฟ้องต่อศาลปกครองกลางให้ระงับโครงการฯ เพราะการจัดทำแผนแม่บทการบริหารจัดการไม่ถูกต้องตามขั้นตอน ²⁰⁾	
18 มิถุนายน 2556	18 มิถุนายน 2556 คณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบผู้ชนะการประมูลทั้ง 9 โมดูล ในการดำเนินโครงการเพื่อก่อแบบและก่อสร้างระบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืนและระบบแก้ไขปัญหอุทกภัยของประเทศไทย ²¹⁾	

ตารางที่ 18-8 ลำดับเหตุการณ์การดำเนินการโครงการออกแบบและก่อสร้างระบบบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืนและการคัดค้าน (ต่อ)

วัน/เดือน/ปี	ลำดับเหตุการณ์
27 มิถุนายน 2556	ศาลปกครองพิพากษาให้รัฐบาลจัดรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียอย่างทั่วถึงก่อนจะเซ็นสัญญาจ้างเอกชนโครงการออกแบบและก่อสร้างระบบบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืน ²²⁾
2 กรกฎาคม 2556	คณะรัฐมนตรีมีมติให้รับฟังความคิดเห็นของประชาชน ²³⁾
15 ตุลาคม 2556	คณะรัฐมนตรีรับทราบว่าจะมีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนระหว่างวันที่ 15 ตุลาคม 2556 เป็นต้นไป รวม 36 จังหวัด ²⁴⁾
15 ตุลาคม 2556	เริ่มรับฟังความคิดเห็นของประชาชนครั้งแรกที่จังหวัดลำพูน ²⁵⁾
9 มกราคม 2557	ศาลปกครองสูงสุดได้พิพากษากลับคำพิพากษาศาลปกครองชั้นต้นเป็นยกฟ้อง ²⁶⁾
22 พฤษภาคม 2557	คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้เข้ายึดอำนาจการปกครองประเทศจากรัฐบาลคณะที่ 60 ²⁷⁾
3 กรกฎาคม 2557	คณะรักษาความสงบแห่งชาติ ได้มีคำสั่งที่ 85/2557 เรื่องแต่งตั้งคณะกรรมการกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (กนบ.) โดยมีรายละเอียด คือ (1) ยกเลิกระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี 3 ฉบับ ได้แก่ (1.1) ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยยุทธศาสตร์เพื่อการฟื้นฟูและสร้างอนาคตประเทศ พ.ศ.2554 (1.2) ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยยุทธศาสตร์เพื่อวางระบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2554 (1.3) ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารจัดการน้ำและอุทกภัยแห่งชาติ พ.ศ. 2555 แต่ให้คงสำนักงานนโยบายและบริหารจัดการน้ำและอุทกภัยแห่งชาติ (สบอช.) ให้เป็นหน่วยงานในสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ทำหน้าที่ในการประสานกับหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการรวบรวมข้อมูลสภาพภูมิอากาศ สภาพลุ่มน้ำในลุ่มน้ำและเขื่อนหรือที่กักเก็บน้ำ เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์และเสนอต่อคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ²⁸⁾

- ที่มา :
- 1) ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 128 ตอนพิเศษ 134ง ลงวันที่ 10 พฤศจิกายน 2554
 - 2) ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 128 ตอนพิเศษ 134ง ลงวันที่ 10 พฤศจิกายน 2554
 - 3) คณะกรรมการยุทธศาสตร์เพื่อการฟื้นฟูและสร้างอนาคตประเทศ (2555)
 - 4) มติคณะรัฐมนตรี วันที่ 10 มกราคม 2555
 - 5) คณะกรรมการยุทธศาสตร์เพื่อวางระบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (2555: 1-14)
 - 6) ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 129 ตอนที่ 10ก ลงวันที่ 26 มกราคม 2555
 - 7) ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 129 ตอนพิเศษ 34ง ลงวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2555
 - 8) คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 62/2555 ลงวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2555
 - 9) ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 129 ตอนพิเศษ 49ง ลงวันที่ 13 มีนาคม 2555
 - 10) ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 129 ตอนพิเศษ 112ง ลงวันที่ 16 กรกฎาคม 2555
 - 11) ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 128 ตอนพิเศษ 134ง ลงวันที่ 10 พฤศจิกายน 2554
 - 12) คณะกรรมการบริหารจัดการน้ำและอุทกภัยแห่งชาติ (2555)
 - 13) ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 129 ตอนพิเศษ 142ง ลงวันที่ 19 กันยายน 2555
 - 14) คณะกรรมการบริหารจัดการน้ำและอุทกภัย (2555)
 - 15) ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 130 ตอนพิเศษ 13ง ลงวันที่ 29 มกราคม 2556
 - 16) ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 130 ตอนพิเศษ 13ง ลงวันที่ 29 มกราคม 2556
 - 17) คณะกรรมการบริหารจัดการน้ำและอุทกภัยแห่งชาติ (2555)
 - 18) มติคณะรัฐมนตรี วันที่ 19 มีนาคม 2556
 - 19) คณะกรรมการบริหารจัดการน้ำและอุทกภัยแห่งชาติ (2555)
 - 20) ไทยรัฐออนไลน์ (2556: 1)
 - 21) มติคณะรัฐมนตรี วันที่ 18 มิถุนายน 2556
 - 22) ศาลปกครองกลาง (2556)
 - 23) มติคณะรัฐมนตรี วันที่ 2 กรกฎาคม 2556
 - 24) มติคณะรัฐมนตรี วันที่ 15 ตุลาคม 2556
 - 25) ไทยพีบีเอส (2556: 1)
 - 26) ศาลปกครองสูงสุด (2557)
 - 27) คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (2557ก: 1)
 - 28) คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (2557ข: 1)

18.3 กรณีการคัดค้านการเก็บค่าน้ำชลประทานจากเกษตรกร

ถึงแม้ว่าจะมีนโยบายและแนวทางการเก็บค่าน้ำชลประทานมาเป็นเวลาช้านาน แต่จนถึงปัจจุบันยังไม่สามารถเก็บค่าน้ำชลประทานจากเกษตรกรได้ เพื่อให้เห็นลำดับของนโยบายและแนวคิดดังกล่าว รวมทั้งข้อเสนอที่เห็นด้วยและการคัดค้าน ตลอดจนตัวอย่างที่สามารถนำมาปฏิบัติได้ จึงได้ทบทวนนโยบายและแนวทางการเก็บค่าน้ำที่ได้ปรากฏตามลำดับเวลาดังนี้

(1) ในบทบัญญัติมาตรา 8 แห่ง พระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พุทธศักราช 2485 ดังนี้

“ มาตรา 8 รัฐมนตรีมีอำนาจให้เรียกเก็บค่าชลประทานจากเจ้าของที่ดินที่ได้รับประโยชน์จากการชลประทานในเขตชลประทานได้ในอัตราไม่เกินร้อยละห้าสิบสตางค์ต่อปี โดยออกกฎกระทรวงกำหนดเขตที่จะเรียกเก็บอัตราค่าชลประทานและการยกเว้น

ผู้ที่ต้องเสียค่าชลประทานมีหน้าที่ต้องนำค่าชลประทานไปชำระ ณ ที่ว่าการอำเภอท้องที่ ภายในเวลาที่เจ้าพนักงานจะได้กำหนดโดยประกาศให้ทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าสามสิบวัน ”

ความในมาตรา 8 เดิมนี้ถูกยกเลิก 2 ครั้งโดยมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติการชลประทานหลวง (ฉบับที่ 1) พ.ศ. 2507 และ มาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติการชลประทานหลวง (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2518 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“ มาตรา 8 รัฐมนตรีมีอำนาจเรียกเก็บค่าชลประทานจากเจ้าของหรือผู้ครอบครองที่ดินในเขตชลประทานหรือจากผู้ใช้น้ำจากทางน้ำชลประทาน ไม่ว่าผู้ใช้น้ำจะอยู่ในหรือนอกเขตชลประทาน โดยออกเป็นกฎกระทรวงกำหนด

(1) ทางน้ำชลประทานแต่ละสายหรือแต่ละเขตที่จะเรียกเก็บค่าชลประทานโดยแสดงแผนที่แนวเขต

(2) เขตและท้องที่ซึ่งเป็นเขตชลประทานที่จะเรียกเก็บค่าชลประทานโดยแสดงแผนที่แนวเขต

(3) อัตราค่าชลประทานที่จะเรียกเก็บจากเจ้าของหรือผู้ครอบครองที่ดินในเขตชลประทานหรือจากผู้ใช้น้ำเพื่อเกษตรกรรมนอกเขตชลประทาน

(4) อัตราค่าชลประทานที่จะเรียกเก็บจากผู้ใช้น้ำเพื่อกิจการโรงงาน การประปาหรือกิจการอื่นในหรือนอกเขตชลประทาน

(5) หลักเกณฑ์ ระเบียบและวิธีการในการจัดเก็บหรือชำระค่าชลประทาน ตลอดจนการยกเว้น ลดหย่อน หรือ วิธีการผ่อนชำระค่าชลประทาน

อัตราค่าชลประทานที่จะเรียกเก็บจากเจ้าของหรือผู้ครอบครองที่ดินในเขตชลประทาน หรือจากผู้ใช้น้ำเพื่อเกษตรกรรมนอกเขตชลประทาน ให้เรียกเก็บได้ไม่เกินร้อยละห้าบาทต่อปี

อัตราค่าชลประทานสำหรับการใช้น้ำเพื่อกิจการโรงงาน การประปา หรือกิจการอื่น ให้เรียกเก็บได้ไม่เกินลูกบาศก์เมตรละห้าสิบสตางค์”

(2) หลังจากนั้นในปี พ.ศ. 2503 ธนาคารระหว่างประเทศเพื่อการบูรณะ และ วิชาการ (ธนาคารโลก) (2503: 64-66) ได้เสนอแนวคิดเรื่องการเก็บภาษีสำหรับประโยชน์ที่ได้รับจากการชลประทาน ไว้ดังนี้

“ในปัจจุบันประเทศไทยต่างกับประเทศอื่นที่ไม่ได้คิดค่าธรรมเนียมหรือเก็บภาษีสำหรับประโยชน์ที่ได้รับจากการชลประทาน ในกรณีที่ประโยชน์ที่ได้รับเห็นได้ จากการที่ผลผลิตเพิ่มขึ้น การเก็บค่าธรรมเนียมก็เป็นการสมควรอย่างไม่มีปัญหา ตามลักษณะของระบบการชลประทานในประเทศไทยไม่อาจเก็บค่าธรรมเนียมตามปริมาณน้ำที่ใช้ได้ ด้วยเหตุนี้คณะสำรวจฯ จึงขอเสนอให้เก็บภาษีจากเนื้อที่ที่ได้รับการชลประทานเพิ่มขึ้นจากภาษีที่ดิน (ภาษีบำรุงท้องที่) ซึ่งขณะนี้เก็บอยู่เป็นประจำในอัตราต่ำอย่างใดก็ดีปัญหามีอยู่ว่า เนื้อที่ที่ได้รับการชลประทานส่วนใหญ่ได้รับน้ำไม่แน่นอนและในด้านการบริหารไม่อาจจะเพิ่มลดภาษีชลประทานตามการเปลี่ยนแปลงของปริมาณน้ำที่ได้รับแต่ละปีได้ จากจำนวนเนื้อที่ที่ได้รับการชลประทานภายใต้การควบคุมของกรมชลประทาน ในปัจจุบัน 8.5 ล้านไร่ เนื้อที่ที่ได้รับน้ำแน่นอนและเพียงพอตรงตามเวลาที่ต้องการทุกปีจะมีไม่เกิน 2 ล้านไร่ นอกนั้นได้รับบริการชลประทานไม่แน่นอนสม่ำเสมอทุกปี”

เพื่อเป็นหลักในการเก็บภาษีตามที่ได้แนะนำคณะสำรวจฯ ขอเสนอให้กรมชลประทานจำแนกเนื้อที่ถือครองทั้งหมดในบริเวณที่ได้รับการชลประทานออกเป็น 4 ประเภท ตามปริมาณน้ำที่ได้รับจากโครงการชลประทานคือ ก) เป็นเนื้อที่ซึ่งได้รับน้ำอย่างเพียงพอสำหรับปลูกพืชทั้งในฤดูฝนและในฤดูแล้ง ข) เนื้อที่ที่ได้รับน้ำเพียงพอสำหรับปลูกพืชได้ครั้งเดียว ค) เนื้อที่ที่ได้รับน้ำเพียงพอสำหรับปลูกพืชได้ครั้งเดียวนอกจากในปีที่แล้งผิดปกติและ ง) เนื้อที่ที่ได้รับน้ำไม่แน่นอนสำหรับปลูกพืชครั้งเดียวแม้แต่ในปีปกติ

ในปัจจุบันมีเนื้อที่จำนวนน้อยที่เข้าอยู่ในข่ายประเภทแรก แต่เมื่อโครงการเขื่อนยันฮีสร้างเสร็จแล้วจะมีเนื้อที่จำนวนมากเข้าเกณฑ์อยู่ในประเภทที่หนึ่ง เมื่อถึงเวลานั้นแล้ว คณะสำรวจฯ ขอเสนอให้เก็บค่าบริการชลประทานรายปีในอัตรา 20 บาทต่อไร่ เงินจำนวนนี้จะเพียงส่วนน้อยของรายได้ที่เกษตรกรจะได้รับเพิ่มขึ้น ในทำนองเดียวกันขอเสนออัตรา 15 บาท สำหรับที่ถือครองประเภทที่สอง และ 5 บาทสำหรับที่ถือครองประเภทที่สาม คณะสำรวจฯ เสนอไม่เก็บค่าบริการชลประทานสำหรับที่ถือครองประเภทที่สี่ คณะสำรวจฯ ขอเสนอให้กรมชลประทานเริ่มทำการจำแนกที่ดินเสียแต่บัดนี้ เพื่อให้ออกกฎหมายที่จำเป็นและเริ่มเก็บภาษีตามที่ได้เสนอนี้ใน พ.ศ. 2503 และควรจะเก็บภาษีจากเนื้อที่ที่ได้รับการชลประทานได้ทั้งหมดตั้งแต่ พ.ศ. 2505 เป็นต้นไป

(3) จากแนวคิดดังกล่าวในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504-2509) ได้กำหนดเรื่องการเก็บค่าน้ำไว้ดังนี้

“อนึ่ง เมื่อการก่อสร้างตามโครงการชลประทานได้ผลบริบูรณ์ และสามารถจ่ายน้ำให้แก่เกษตรกรโดยทั่วถึงในท้องที่เขตของการชลประทานแล้ว ก็ควรจะได้มีการเก็บค่าน้ำจากเกษตรกรในท้องที่นั้นๆ เป็นค่าบำรุงรักษาอุปกรณ์การชลประทานด้วย จะเป็นการแบ่งเบาค่าใช้จ่ายในการบำรุงรักษาของรัฐบาลได้เป็นอันมาก เพราะค่าใช้จ่ายในการบำรุงรักษานับวันจะเพิ่มมากขึ้นทุกที โดยวิธีนี้รัฐบาลจะสามารถเจียดจ่ายเงินไปก่อสร้างงานชลประทานให้กว้างขวางยิ่งขึ้นไปอีกได้” (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ, 2503: 52)”

(4) วันที่ 6 มกราคม 2524 คณะรัฐมนตรีได้มีมติให้วางหลักเกณฑ์การเก็บค่าน้ำจากเกษตรกร

(5) ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) ได้กำหนดให้มีการเก็บค่าน้ำชลประทานเพื่อให้เกิดการใช้น้ำอย่างประหยัด มีประสิทธิภาพและเพื่อให้เกิดการคืนทุนมาขยายพื้นที่ชลประทานต่อไป ในมาตรการการพัฒนา ข้อ (5) (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2524: 61)

(6) ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาการเกษตรไว้ดังนี้

(1) พิจารณาจัดเก็บค่าใช้น้ำจากการชลประทานในภาคเกษตรกรรมตามปริมาณการใช้ เพื่อให้มีการใช้น้ำอย่างประหยัดและเป็นธรรมกับเกษตรกร

(2) ทบทวนอัตราค่าใช้น้ำจากการชลประทานที่เก็บจากภาคเกษตรกรรมและนอกภาคเกษตรให้เหมาะสม โดยในภาคเกษตรกรรมควรถือเกณฑ์การคำนวณค่าใช้น้ำจากการชลประทานเฉพาะค่าบำรุงระบบส่งน้ำเท่านั้น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2537: 43)

(7) กาญจนา ธรรมประทานกุล (2538 :63) ได้เสนอความเห็นเกี่ยวกับเรื่องการเก็บค่าน้ำไว้ว่า

“ พิจารณาและกำหนดการเก็บค่าน้ำดิบ โดยให้ราคาสอดคล้องกับ ชนิด ปริมาณ และเวลาด้วย เช่น กิจกรรมการเกษตร อุตสาหกรรม การค้าและบริการและการผลิตไฟฟ้าจะต้องระบุราคาตามช่วงฤดูกาลการใช้ โดยให้มีการศึกษาพิจารณาให้ได้รายละเอียดข้อพิจารณาเสมอโดยเร็ว ”

(8) ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ได้กำหนดไว้ในบทที่ 4 การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไว้ดังนี้

“ 1.3 ให้มีการจัดเก็บค่าน้ำดิบทั้งเพื่อการอุตสาหกรรม เกษตรกรรม และอุปโภคบริโภค รวมทั้งปรับปรุงโครงสร้างและระดับราคาค่าน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคและอุตสาหกรรม ให้สะท้อนถึงต้นทุนการจัดหา การผลิต การแจกจ่าย และการบำบัดน้ำเสีย ” (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2539 :144)

(9) เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2542 คณะรัฐมนตรีได้มีมติเรื่อง โครงการเงินกู้เพื่อปรับโครงสร้างภาคเกษตร จากธนาคารเพื่อการพัฒนาเอเชีย (ADB) ในหนังสือนโยบายการพัฒนา (Development Policy Letter) ที่ได้เสนอกรอบมาตรการด้านนโยบาย (cost recovery) ชลประทานโดยให้เก็บค่าน้ำรวมอยู่ด้วย ต่อมาได้มีการต่อต้านโดยการเดินขบวนของเกษตรกรในขณะที่มีการประชุมสภาผู้ว่าธนาคารเพื่อการพัฒนาเอเชีย ณ จังหวัดเชียงใหม่ ระหว่างวันที่ 6-8 พฤษภาคม 2543 (มิ่งสรรพ ขาวสะอาด และคณะ, 2544:76) ซึ่งในที่สุดรัฐบาลได้ตัดประเด็นการเก็บค่าน้ำออกจากโครงการเงินกู้ดังกล่าว

(10) วันที่ 2 พฤศจิกายน 2542 คณะรัฐมนตรีได้พิจารณาเรื่องนางมยุรา อูรเคนทร์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดมหาสารคาม ได้มีกระทู้ถามที่ 612 เรื่องการจัดเก็บค่าน้ำจากเกษตรกร โดยขอให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์เสนอขอให้มีการยกเลิกมติคณะรัฐมนตรีวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2524 ที่เกี่ยวกับการจัดเก็บค่าน้ำจากเกษตรกร รวมทั้งให้ของบประมาณซึ่งเป็นงบกลางเพื่อนำมาเป็นค่าใช้จ่ายกรณีดังกล่าวแทนจะได้หรือไม่ ซึ่งรัฐบาลได้ตอบว่าไม่มีการเก็บค่าน้ำจากเกษตรกรแต่อย่างใด

(11) สำนักทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ (2543: 5-6) ได้เสนอไว้ในรายงานการศึกษา “โครงการจัดทำกรอบและประสานการบริหารจัดการและพัฒนาทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำเจ้าพระยา” ว่า

“เสนอให้รัฐบาลพิจารณาใช้หลักเกณฑ์ ผู้ใช้ต้องรับภาระในการจ่ายค่าบริการ (User pay principle) เช่น เก็บค่าบริการจากผู้ใช้น้ำในพื้นที่โครงการและการเก็บค่าคืนทุนจากโครงการที่รัฐลงทุน”

(12) มิ่งสรรพ ขาวสะอาด และคณะ (2544: ข) ได้เสนอทางเลือกหลักในการจัดการทรัพยากรน้ำให้เกิดประสิทธิภาพมี 2 วิธี คือ (1) การตั้งราคาน้ำที่อาจเพิ่มประสิทธิภาพการใช้น้ำ แต่มีจุดอ่อนในด้านความเป็นธรรม และ (2) การให้สิทธิแก่กลุ่มผู้ใช้น้ำ ซึ่งจะมีความเป็นธรรมมากกว่าและสามารถปรับให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้นเมื่อสถานการณ์เหมาะสม

(13) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 – 2549) ได้กำหนดไว้ในแนวทางการพัฒนา ข้อ (4.4) ดังนี้

“(4.4) ให้มีการเก็บค่าบริการใช้น้ำดิบ โดยเริ่มจากการใช้น้ำเพื่ออุตสาหกรรม พาณิชยกรรม และการประปา ควบคู่กับการรณรงค์และสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนมีจิตสำนึกในการรักษาคุณภาพแหล่งน้ำและใช้น้ำอย่างคุ้มค่า” (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2544: 68)

(14) คณะกรรมาธิการวิสามัญศึกษาแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่สัมฤทธิ์ผลในประเทศไทย (2546: 18) ได้เสนอให้ใช้มาตรการทางเศรษฐศาสตร์เข้ามาใช้ โดยหามาตรการให้ผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรมีส่วนร่วมในการออกค่าใช้จ่ายค่าน้ำในโครงการที่รัฐจัดสร้าง ให้ เช่น การเก็บค่าน้ำ ค่าบริการ สูบน้ำหรือการมีส่วนร่วมบำรุงรักษา คู คลอง ส่งน้ำให้มีประสิทธิภาพใช้งานได้ดี ถ้าหากมีกฎหมายและองค์กรรองรับ

(15) โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากระเสียว (2558 :1-3) ได้รายงานถึงการจัดตั้งกองทุนชลประทาน ขององค์กรกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทานที่อยู่ภายใต้การบริหารจัดการน้ำโดยให้เกษตรกรมีส่วนร่วม (PIM) ว่า

“การดำเนินกิจกรรมขององค์กรกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทานจะมีค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น เช่น ค่าติดต่อประสานงานค่าเอกสาร ค่าเครื่องตี๋ม เป็นต้น ค่าใช้จ่ายดังกล่าว ได้มาจากการสมทบทุนจากสมาชิกผู้ใช้น้ำชลประทาน การใช้จ่ายจากกองทุนจะมีกำหนดหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนมีการจัดทำบัญชีที่โปร่งใสสามารถตรวจสอบได้และเมื่อกองทุนมีมากขึ้น สามารถนำไปใช้ในการบำรุงรักษาระบบชลประทานและอาคารชลประทานได้”

(16) สภาปฏิรูปแห่งชาติ (2558 : 136) ได้เสนอเรื่อง กองทุนทรัพยากรน้ำ ไว้ในร่างพระราชบัญญัติการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ พ.ศ. หมวด 3 มาตรา 37 ซึ่งบัญญัติไว้ว่า

“มาตรา 37 กองทุนประกอบด้วยเงิน และทรัพย์สินดังต่อไปนี้

(3) ค่าใช้น้ำ และ ค่าธรรมเนียมการขออนุญาตใช้น้ำตามพระราชบัญญัติน้ำตามอัตราที่ กนช.กำหนด”

จนถึงปัจจุบันยังไม่มีมีการดำเนินการเก็บค่าน้ำชลประทานจากเกษตรกรแต่อย่างใด

ดังรายละเอียดในตารางที่ 18-9

ตารางที่ 18-9 สรุปข้อเสนอแนวคิดในการเก็บค่าน้ำชลประทาน

แผนพัฒนา/ พ.ศ.	รัฐบาลคณะที่/นรม./ ช่วงเวลาการบริหาร	ที่มาของบทสรุป กฎหมาย/รายงานการวิจัย/บทความ รายงานการสัมมนา/แผนปฏิบัติการ/ แผนแม่บท/วาระปฏิรูป	สรุปข้อเสนอ
พ.ศ. 2485	รัฐบาลคณะที่ 10 นรม. พระยาพหลพลพยุหเสนา (7 มี.ค 2485-24 ก.ค 2487)	1. พระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พ.ศ. 2485 มาตรา 8	มาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติการชลประทานหลวง บัญญัติไว้ดังนี้ (1) ทางน้ำชลประทานแต่ละสายหรือแต่ละเขตที่จะเรียกเก็บค่าชลประทานโดยแสดงแผนที่แนวเขต (2) เขตและท้องที่ซึ่งเป็นเขตชลประทานที่จะเรียกเก็บค่าชลประทานโดยแสดงแผนที่แนวเขต (3) อัตราค่าชลประทานที่จะเรียกเก็บจากเจ้าของหรือผู้ครอบครองที่ดินในเขตชลประทานหรือจาก ผู้ใช้น้ำเพื่อเกษตรกรรมนอกเขตชลประทาน (4) อัตราค่าชลประทานที่จะเรียกเก็บจากผู้ใช้น้ำเพื่อกิจการโรงงาน การประปาหรือกิจการอื่นใน หรือนอกเขตชลประทาน (5) หลักเกณฑ์ ระเบียบและวิธีการในการจัดเก็บหรือชำระค่าชลประทาน ตลอดจนการยกเว้น ลดหย่อน หรือ วิธีการผ่อนชำระค่าชลประทาน
พ.ศ. 2503	รัฐบาลคณะที่ 29 นรม. จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ (9 ก.พ 2502- 8 ธ.ค 2506)	2. โครงการพัฒนาของรัฐสำหรับรัฐบาลไทย โดย ธนาคารระหว่างประเทศเพื่อการบูรณะและวิวัฒนาการ (ธนาคารโลก) (2503: 64)	ให้เก็บภาษีจากเนื้อที่ที่ได้รับการชลประทานเพิ่มขึ้นจากภาษีที่ดิน (ภาษีบำรุงท้องที่) ซึ่งขณะนี้เก็บอยู่เป็นประจำในอัตราต่ำ แต่ก่อนที่จะเก็บภาษีนั้นให้จำแนกที่ดินออกเป็น 4 ประเภท ตามปริมาณน้ำที่ได้รับจากโครงการชลประทานคือ ก) เป็นเนื้อที่ซึ่งได้รับน้ำอย่างเพียงพอสำหรับ ปลูกพืชทั้งในฤดูฝนและในฤดูแล้ง ข) เนื้อที่ที่ได้รับน้ำเพียงพอสำหรับปลูกพืชได้ครั้งเดียว ค) เนื้อที่ที่ ได้รับน้ำเพียงพอสำหรับปลูกพืชได้ครั้งเดียวนอกจากในปีที่แล้งผิดปกติ ประเภทที่หนึ่ง ให้เก็บค่าบริการชลประทานรายปีในอัตรา 20 บาทต่อไร่ เงินจำนวนนี้จะเป็นเพียงส่วนน้อยของ รายได้ที่กสิกรจะได้รับเพิ่มขึ้น ในทำนองเดียวกันขอเสนออัตรา 15 บาท สำหรับที่ถือครองประเภทที่ สอง และ 5 บาทสำหรับที่ถือครองประเภทที่สาม คณะสำรวจฯ เสนอไม่ให้นำค่าบริการชลประทาน สำหรับที่ถือครองประเภทที่สี่
ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504-2509)	รัฐบาลคณะที่ 29 นรม. จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ (9 ก.พ 2502- 8 ธ.ค 2506)	3. แผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504-2509) โดย สภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ (2503: 52)	เมื่อการก่อสร้างตามโครงการชลประทานได้ผลบริบูรณ์ และสามารถจ่ายน้ำให้แก่เกษตรกรโดยทั่วถึง ในท้องที่เขตของการชลประทานแล้ว ก็ควรจะได้มีการเก็บค่าน้ำจากเกษตรกรในท้องที่นั้นๆ เป็นค่า บำรุงรักษาอุปกรณ์การชลประทานด้วย จะเป็นการแบ่งเบาค่าใช้จ่ายในการบำรุงรักษาของรัฐบาลได้ เป็นอันมาก เพราะค่าใช้จ่ายในการบำรุงรักษานับวันจะเพิ่มมากขึ้นทุกที โดยวิธีนี้รัฐบาลจะสามารถ เจียดจ่ายเงินไปก่อสร้างงานชลประทานให้กว้างขวางยิ่งขึ้นไปอีกได้
ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524)	รัฐบาลคณะที่ 42 นรม. พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ (3 มี.ค 2523 - 30 ก.ย 2524)	4. มติคณะรัฐมนตรี วันที่ 6 มกราคม 2524	ให้วางหลักเกณฑ์การเก็บค่าน้ำจากเกษตรกร

ตารางที่ 18-9 สรุปข้อเสนอแนวคิดในการเก็บค่าน้ำชลประทาน (ต่อ)

แผนพัฒนา/ พ.ศ.	รัฐบาลคณะที่/นรม./ช่วงเวลา การบริหาร	ที่มาของบทสรุป กฎหมาย/รายงานการวิจัย/บทความ รายงานการสัมมนา/แผนปฏิบัติการ/แผนแม่บท/วาระปฏิรูป	สรุปข้อเสนอ
ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529)	รัฐบาลคณะที่ 43 นรม. พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ (1 ต.ค 2524-30 ก.ย 2529)	5. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) โดย สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ (2524: 61)	ในมาตรการการพัฒนา ข้อ (5) ได้กำหนดให้มีการเก็บค่าน้ำชลประทานเพื่อให้เกิดการใช้น้ำอย่าง ประหยัด มีประสิทธิภาพและเพื่อให้เกิดการคืนทุนมาขยายพื้นที่ชลประทานต่อไป
ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539)	รัฐบาลคณะที่ 50 นรม. นายชวน หลีกภัย (23 ก.ย 2535 - 13 ก.ค 2538)	6. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535- 2539) โดย สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ (2534: 43)	(1) พิจารณาจัดเก็บค่าใช้น้ำจากการชลประทานในภาคเกษตรกรรมตามปริมาณการใช้ เพื่อให้มีการ ใช้น้ำอย่างประหยัดและเป็นธรรมกับเกษตรกร (2) ทบทวนอัตราค่าใช้น้ำจากการชลประทานที่เก็บจากภาคเกษตรกรรมและนอกภาคเกษตรให้ เหมาะสม โดยในภาคเกษตรกรรมควรถือเกณฑ์การคำนวณค่าใช้น้ำจากการชลประทานเฉพาะค่าบำรุงระบบ ส่งน้ำเท่านั้น
		7. จุดประกายความคิดทิศทางการชลประทานในแผนฯ 8 โดย กาญจนา ธรรมประทานกุล (2538: 63)	ได้เสนอความเห็นเกี่ยวกับเรื่องการเก็บค่าน้ำไว้ว่า พิจารณาและกำหนดการเก็บค่าน้ำดิบ โดยให้ราคา สอดคล้องกับ ชนิด ปริมาณ และเวลาด้วย เช่น กิจกรรมการเกษตร อุตสาหกรรม การค้าและบริการ และการผลิตไฟฟ้าจะต้องระบุราคาตามช่วงฤดูกาลการใช้ โดยให้มีการศึกษาพิจารณาให้ได้ รายละเอียดข้อพิจารณาเสนอโดยเร็ว
ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544)	รัฐบาลคณะที่ 52 นรม. พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ (25 พ.ย 2539 – 9 พ.ย 2540)	8. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) โดย สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ (2539: 144)	“1.3 ให้มีการจัดเก็บค่าน้ำดิบทั้งเพื่อการอุตสาหกรรม เกษตรกรรม และอุปโภคบริโภค รวมทั้ง ปรับปรุงโครงสร้างและระดับราคาค่าน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคและอุตสาหกรรม ให้สะท้อนถึงต้นทุน การจัดหา การผลิต การแจกจ่าย และการบำบัดน้ำเสีย ”
	รัฐบาลคณะที่ 53 นรม. นายชวน หลีกภัย (9 พ.ย 2540 – 9 ก.พ 2544)	9. โครงการเงินกู้เพื่อปรับโครงสร้างภาคเกษตร โดย มติคณะรัฐมนตรี วันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2542	ให้ตัดประเด็นการเก็บค่าชลประทานจากเกษตรกรออกจากหนังสือนโยบายการพัฒนา (Development Policy Letter) ที่ธนาคารเพื่อการพัฒนาเอเชีย (ADB) ได้กำหนดไว้

ตารางที่ 18-9 สรุปข้อเสนอแนวคิดในการเก็บค่าน้ำชลประทาน (ต่อ)

แผนพัฒนา/ พ.ศ.	รัฐบาลคณะที่/นรม./ช่วงเวลาการบริหาร	ที่มาของบทสรุป กฎหมาย/รายงานการวิจัย/บทความ รายงานการสัมมนา/แผนปฏิบัติการ/แผนแม่บท/วาระปฏิรูป	สรุปข้อเสนอ
		10. เนื่องจากมติคณะรัฐมนตรี วันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2542 ได้เห็นชอบในหลักการที่จะรับความช่วยเหลือจากธนาคารพัฒนาเอเซีย โดยมีเงื่อนไขการเก็บค่าน้ำชลประทานรวมอยู่ด้วย จึงได้มีกระทู้ถามที่ 612 เรื่องการจัดเก็บค่าน้ำจากเกษตรกรของ นาง มยุรา อูเรนทร์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดมหาสารคาม โดย นางมยุรา อูเรนทร์ (2542: 1)	รัฐบาลได้ตอบว่าจะเริ่มมีการศึกษา และในการกู้เงินดังกล่าว จะไม่มีการเก็บค่าน้ำจากเกษตรกร ทั้งนี้ ได้ประกาศคำตอบกระทู้ในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 116 ตอนที่ 109ก ลงวันที่ 9 พฤศจิกายน 2542
		11. โครงการจัดทำรอบและประสานการบริหารจัดการและพัฒนาทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำเจ้าพระยา โดย สำนักทรัพยากรสิ่งแวดล้อมพระมหากษัตริย์ (2543: 5-6)	เสนอให้รัฐบาลพิจารณาใช้หลักเกณฑ์ ผู้ใช้ต้องรับภาระในการจ่ายค่าบริการ (User pay principle) เช่น เก็บค่าบริการจากผู้ใช้น้ำในพื้นที่โครงการและการเก็บค่าคืนทุนจากโครงการที่รัฐลงทุน
	รัฐบาลคณะที่ 54 นรม. พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร (19 กพ. 2544 – 30 ก.ย 2544)	12. แนวนโยบายการจัดการน้ำสำหรับประเทศไทย เล่ม 1 โดย มิ่งสรรพ์ ขาวสอาด และคณะ (2544: ข)	ได้เสนอทางเลือกหลักในการจัดการทรัพยากรน้ำให้เกิดประสิทธิภาพมี 2 วิธี คือ (1) การตั้งราคาน้ำที่อาจเพิ่มประสิทธิภาพการใช้น้ำ แต่มีจุดอ่อนในด้านความเป็นธรรม และ (2) การให้สิทธิแก่กลุ่มผู้ใช้น้ำ ซึ่งจะมีความเป็นธรรมมากกว่าและสามารถปรับให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้นเมื่อสถานการณ์เหมาะสม
ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549)	รัฐบาลคณะที่ 54-55 นรม. พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร (1 ต.ค 2544 – 19 ก.ย 2549)	13. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) โดย สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2544: 68)	ให้มีการเก็บค่าบริการใช้น้ำดิบ โดยเริ่มจากการใช้น้ำเพื่ออุตสาหกรรม พาณิชยกรรม และการประปา ควบคู่กับการรณรงค์และสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนมีจิตสำนึกในการรักษาคุณภาพแหล่งน้ำและใช้น้ำอย่างคุ้มค่า
		14. รายงานการศึกษาแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่สัมฤทธิ์ผลในประเทศไทย โดย คณะกรรมาธิการวิสามัญศึกษาแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่สัมฤทธิ์ผลในประเทศไทย (2546: 18)	ได้เสนอให้ใช้มาตรการทางเศรษฐศาสตร์เข้ามาใช้ โดยมาตรการให้ผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรมีส่วนร่วมในการออกค่าใช้จ่ายค่าน้ำในโครงการที่รัฐจัดสร้าง ให้ เช่น การเก็บค่าน้ำ ค่าบริการ สูบน้ำหรือการมีส่วนร่วมบำรุงรักษา คู คลอง ส่งน้ำให้มีประสิทธิภาพใช้งานได้ดี ถ้าหากมีกฎหมายและองค์กรรองรับ

ตารางที่ 18-9 สรุปข้อเสนอแนวคิดในการเก็บค่าน้ำชลประทาน (ต่อ)

แผนพัฒนา/ พ.ศ.	รัฐบาลคณะที่/นรม./ช่วงเวลาการบริหาร	ที่มาของบทสรุป กฎหมาย/รายงานการวิจัย/บทความ รายงานการสัมมนา/แผนปฏิบัติการ/แผนแม่บท/วาระปฏิรูป	สรุปข้อเสนอ
ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559)	รัฐบาลคณะที่ 61 นรม. พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา (24 ส.ค 2557 – ปัจจุบัน)	15. การบริหารจัดการน้ำโดยให้เกษตรกรมีส่วนร่วม โดย โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากระเสียว (2558: 1-3)	การดำเนินกิจกรรมขององค์กรกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทานจะมีค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น เช่น ค่าติดต่อประสานงาน ค่าเอกสาร ค่าเครื่องมือ เป็นต้น ค่าใช้จ่ายดังกล่าว ได้มาจากการสมทบทุนจากสมาชิกผู้ใช้น้ำชลประทานการใช้จ่ายจากกองทุนจะมีกำหนดหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนมีการจัดทำบัญชีที่โปร่งใส สามารถตรวจสอบได้และเมื่อกองทุนมีมากขึ้น สามารถนำไปใช้ในการบำรุงรักษาระบบชลประทานและอาคารชลประทานได้
		16. ร่างพระราชบัญญัติบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ พ.ศ. โดย สถาปนาปฏิรูปแห่งชาติ (2558: 136)	ได้เสนอเรื่อง กองทุนทรัพยากรน้ำ ไว้ในร่างพระราชบัญญัติบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ พ.ศ. หมวด 3 มาตรา 37 ซึ่งบัญญัติไว้ว่า “มาตรา 37 กองทุนประกอบด้วยเงิน และทรัพย์สินดังต่อไปนี้ ----- (3) ค่าใช้น้ำ และ ค่าธรรมเนียมการขออนุญาตใช้น้ำตามพระราชบัญญัติน้ำตามอัตราที่ กนช. กำหนด”

18.4 การคัดค้านการร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ

การคัดค้านพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำนั้นมีการคัดค้านจากเกษตรกรทั้งในปี พ.ศ. 2550 และ พ.ศ. 2559

แนวคิดของการคัดค้านพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำนั้นมีการคัดค้านจากเกษตรกรทั้งในปี พ.ศ. 2550 และ พ.ศ. 2559 เกษตรกรต่อพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำนั้นศูนย์ประสานงานสมัชชาเหมืองฝายลุ่มน้ำภาคเหนือ (2551: 1) ได้มีหนังสือถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เมื่อวันที่ 30 เมษายน 2551 ขอให้ยกเลิกพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ ที่เสนอในปี พ.ศ. 2550 โดยมีเหตุผลว่าพระราชบัญญัติฉบับนี้มีเงื่อนไข 9 ประการ คือ

- (1) เอื้อประโยชน์ต่อนายทุน กลุ่มกิจการใช้น้ำขนาดใหญ่ และบริษัทเอกชน
- (2) เปลี่ยนน้ำเป็นสินค้าและขัดต่อกฎหมายรัฐธรรมนูญ
- (3) ให้อำนาจกับภาครัฐ เพิ่มอำนาจกรมทรัพยากรน้ำ
- (4) องค์กรผู้ใช้น้ำแบบจารีต (เหมืองฝาย) ไม่มีส่วนร่วมในกรรมการ คณะกรรมการทรัพยากรน้ำ (กษ.) กรรมการลุ่มน้ำ และกรรมการต่างๆ ที่อยู่ในพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ และการได้มาของกรรมการแต่ละชุดไม่มีที่มาอย่างชัดเจน

- (5) การแบ่งน้ำเป็นประเภทไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตแบบชาวบ้านในภูมิภาคต่างๆ
- (6) เป็นกฎหมายที่ทำลายจารีตประเพณีแบบเหมืองฝาย
- (7) เป็นการเพิ่มภาระเรื่องการอนุญาตใช้น้ำ และเพิ่มต้นทุนค่าใช้จ่ายเรื่องน้ำมากขึ้น
- (8) สร้างความขัดแย้งต่อชาวบ้านในลุ่มน้ำเดียวกันและพื้นที่ใกล้เคียงหรือลุ่มน้ำอื่นๆ เพิ่มขึ้น
- (9) ขาดการมีส่วนร่วมจากเกษตรกร และภาคประชาสังคม และเรียกร้องให้ดำเนินการ ดังนี้

- (1) ให้ยกเลิกพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำอย่างเด็ดขาด
- (2) การดำเนินการโครงการพัฒนาใดๆ จะต้องให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการการพัฒนามนุษยศาสตร์ทางความยั่งยืนของทรัพยากรและความมั่นคงในวิถีชีวิตของประชาชน
- (3) ให้รัฐบาลสนับสนุนและส่งเสริมให้มีการจัดการน้ำในภาคประชาชน และให้รัฐบาลสนับสนุนงบประมาณในการจัดการน้ำของชาวบ้านตามจารีตประเพณีของแต่ละภูมิภาค

ต่อมาในเดือนมิถุนายน 2559 เครือข่ายประชาชนลุ่มน้ำอีสาน จังหวัดยโสธร (2559 : 1-3) ได้ยื่นหนังสือที่ 10/2559 ลงวันที่ 10 มิถุนายน 2559 ถึงประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ (สนช.) ผ่านผู้ว่าราชการจังหวัดยโสธรโดยขอให้ประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ (สนช.) ถอดถอน ร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ของกรมทรัพยากรน้ำที่คณะรัฐมนตรีมีมติรับหลักการเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2558 ออกจากการพิจารณา โดยมีเหตุผลที่สำคัญ 7 ประการคือ

- (1) กระบวนการรับฟังความคิดเห็นกับร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ไม่ครอบคลุมพื้นที่ของชาวบ้านลุ่มน้ำผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ตามหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน
- (2) ตามร่าง พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ มาตรา 6 “ให้รัฐมีอำนาจบริหารทรัพยากรน้ำ สาธารณะบนพื้นฐานความยั่งยืนและความสมดุลของระบบนิเวศ โดยเปลี่ยนแปลงรูปร่างของแหล่งน้ำหรือขยายแหล่งน้ำได้นั้น” โดยรัฐยังมีอำนาจรวมศูนย์ในการจัดการน้ำหรือสามารถเปลี่ยนแปลงรูปร่างของแหล่งน้ำ ทั้งยังเป็นการเพิ่มอำนาจให้รัฐผูกขาดการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ โดยที่รัฐสามารถที่จะกำหนดการพัฒนาแหล่งน้ำไปในทิศทางที่ประชาชนคนลุ่มน้ำไม่มีส่วนร่วม ซึ่งอาจนำมาสู่ความขัดแย้งในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำระหว่างรัฐกับชุมชน

(3) ร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ไม่ได้ยึดโยงอำนาจประชาชนกลุ่มน้ำผ่านการกระจายอำนาจที่จะให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ เห็นได้ชัดจากการจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นที่ผ่านมา

(4) สัดส่วนในการแต่งตั้งคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ ส่วนใหญ่จะเป็นตัวแทนจากภาครัฐ ส่วนภาคประชาชนแทบจะไม่มีพื้นที่เลย ซึ่งหน่วยงานภาครัฐหรือกรมการนโยบายควรมีบทบาทหน้าที่ในประเด็นการร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. เพียงแต่การติดตาม ส่งเสริมสนับสนุนองค์กรภาคประชาชนให้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

(5) กระบวนการกำหนดนโยบายและแผนงานตามร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. เป็นการกำหนดจากส่วนบนลงล่าง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความไม่จริงจังใจของภาครัฐต่อภาคประชาชนกลุ่มน้ำ

(6) การกำหนดให้มีผู้เสนอแนะตามร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ที่กำหนดให้มีผู้ทรงคุณวุฒิ ความรู้ ความเชี่ยวชาญนั้น ย่อมหมายถึงบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญด้านน้ำ แต่บุคลากรเหล่านี้จะไม่เข้าใจระบบนิเวศในแหล่งน้ำที่มีความซับซ้อน

(7) ร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ฉบับนี้ มุ่งสรรหาประเด็นเรื่องการจัดการทรัพยากรน้ำ โดยที่ไม่ได้ระบุหรือมุ่งเน้นการบูรณาการจัดการทรัพยากรดิน น้ำ ป่า ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของระบบนิเวศน้ำ

ดังนั้นทางเครือข่ายประชาชนกลุ่มน้ำอีสาน จึงมีข้อเสนอต่อร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ข้างต้น ดังนี้

(1) ให้ประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ (สนช.) ถอดถอนร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ของกรมทรัพยากรน้ำออกจากการพิจารณาตามเหตุผลข้างต้น

(2) กระบวนการมีส่วนร่วม การรับฟังความคิดเห็นของประชาชนกลุ่มน้ำ รัฐจะต้องจัดให้ครอบคลุมกลุ่มคนที่มีส่วนได้ ส่วนเสีย

(3) ร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. เป็นร่างที่ไม่ได้เกิดขึ้นจากกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนกลุ่มน้ำโดยแท้จริง

(4) ร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. จะต้องให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมตั้งแต่กระบวนการร่าง

18.5 สรุป

จากการทบทวนและวิเคราะห์นโยบายน้ำไทยที่มีการคัดค้าน 4 กรณี คือ (1) กรณีการคัดค้านการก่อสร้างเขื่อนและโครงการพัฒนาแหล่งน้ำ (2) กรณีการคัดค้านแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของรัฐบาลคณะที่ 60 (6) กรณีการคัดค้านการเก็บค่าน้ำชลประทานจากเกษตรกร และ (4) กรณีการคัดค้านการตราพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ โดยมีสาระสำคัญสรุปดังนี้

18.5.1 เขื่อนและโครงการที่มีการคัดค้านจนยังไม่ได้ก่อสร้างในปัจจุบัน

(1) เขื่อนที่มีการคัดค้านจนไม่สามารถก่อสร้างได้ในปัจจุบันคือเขื่อนน้ำโจน จังหวัดกาญจนบุรี เขื่อนแก่งกรุง จังหวัดสุราษฎร์ธานี เขื่อนแม่วัง จังหวัดนครสวรรค์ เขื่อนแก่งเสือเต้น จังหวัดแพร่ เขื่อนลำโดมใหญ่ จังหวัดอุบลราชธานี และเขื่อนท่าแซะ จังหวัดชุมพร การคัดค้านเกิดจากการขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน ตั้งแต่เริ่มโครงการ รวมทั้งปัญหาที่จะมีผลกระทบต่อระบบนิเวศ ทั้งในเขตป่า เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และเขตอุทยานแห่งชาติ

ส่วนโครงการที่ยังไม่ได้ดำเนินการคือ โครงการโขง-ชี-มูล ในส่วนการผันน้ำจากแม่น้ำโขงที่ คณะรัฐมนตรีได้อนุมัติมาตั้งแต่ พ.ศ. 2532 และที่คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (กชน.) ได้มีมติในการประชุมครั้งที่ 1/2559 เมื่อวันที่ 11 มกราคม 2559 ให้มีการเปรียบเทียบทางเลือกแนวผันน้ำโขงเข้าสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งได้รับการคัดค้านมาตั้งแต่ พ.ศ. 2551 จนถึงปัจจุบัน และล่าสุดเครือข่ายประชาชนลุ่มน้ำอีสานได้มีแถลงการณ์คัดค้านเมื่อวันที่ 25 สิงหาคม 2559

(2) กรณีโครงการที่มีการก่อสร้างเสร็จแล้วแต่มีปัญหาในการบริหาร คือเขื่อนปากมูล โดยมีปัญหาในการเปิด-ปิดประตูน้ำ ที่มีการคัดค้านมาตั้งแต่ พ.ศ. 2543 และล่าสุดนายกรัฐมนตรีได้มีคำสั่งที่ 131/2558 เมื่อวันที่ 3 มิถุนายน 2558 แต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการเพื่อแก้ไขปัญหาเขื่อนปากมูลขึ้นอีกครั้งหนึ่ง

(3) การแก้ไขปัญหาให้ราษฎรที่ได้รับผลกระทบจากการสร้างเขื่อนหรืออ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ ในกรณีนี้รัฐบาลได้ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ พ.ศ. 2506 ทั้งการจัดสรรที่ดินให้ผู้ได้รับผลกระทบจากการสร้างเขื่อน การจ่ายเงินชดเชยค่าที่ดินเป็นกรณีพิเศษแทนการจัดที่ดินให้ราษฎร ทั้งโดยราษฎรไม่ประสงค์จะรับการจัดที่ดิน หรือภาครัฐไม่สามารถจัดหาที่ดินมาจัดให้ราษฎรได้ การจ่ายค่าชดเชยที่ดิน/สิ่งปลูกสร้าง/ไม้ยืนต้น/พืชล้มลุก ที่ราษฎรครอบครองในที่ดินของรัฐหรือไม่มีเอกสารสิทธิ์ รวมทั้งการจ่ายค่าชดเชยอาชีพประมง เป็นต้น

18.5.2 กรณีการคัดค้านแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของรัฐบาลคณะที่ 60

ในช่วง พ.ศ. 2554-2556 รัฐบาลคณะที่ 60 ได้มีการจัดทำแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ โดยมีเป้าหมายดำเนินการระยะเวลาดำเนินการ แผนปฏิบัติการบรรเทาอุทกภัยแบบบูรณาการ และยั่งยืน รวมทั้งแผนปฏิบัติการเพื่อบรรเทาอุทกภัยระยะเร่งด่วน ซึ่งมีแผนงาน 8 แผนงาน ในพื้นที่ 8 ลุ่มน้ำ ในพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยา และอีก 6 แผนงาน ในลุ่มน้ำอื่นๆ อีก 17 ลุ่มน้ำ ทั้งนี้รัฐบาลได้ออกพระราชกำหนดให้อำนาจกระทรวงการคลังกู้เงินเพื่อวางระบบบริหารจัดการน้ำและสร้างอนาคตประเทศ พ.ศ. 2555 ในวงเงิน 3.5 แสนล้านบาท ต่อมาได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการนโยบายน้ำและอุทกภัยแห่งชาติ (กบอช.) และคณะกรรมการบริหารจัดการน้ำและอุทกภัย (กบอ.) ขึ้นดำเนินการ โดยมีสำนักงานนโยบายและบริหารจัดการน้ำและอุทกภัย (สบอช.) เพื่อทำหน้าที่ให้กับ กบอ. ให้กำหนดแผนงานขึ้น 9 โมดูล และได้มีการเปิดประมูล แต่ได้มีการคัดค้านจากผู้มีส่วนได้เสียหลายกลุ่ม และเมื่อคณะรักษาความสงบแห่งชาติได้เข้ายึดอำนาจการปกครองประเทศ เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2557 การดำเนินการจึงได้ยุติลง โดยมีการยกเลิก (1) ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยยุทธศาสตร์เพื่อการฟื้นฟูและสร้างอนาคตประเทศ พ.ศ. 2554 (2) ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยยุทธศาสตร์เพื่อวางระบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2554 และ (3) ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารจัดการน้ำและอุทกภัยแห่งชาติ พ.ศ. 2555

18.5.3 กรณีการคัดค้านการเก็บค่าน้ำชลประทานจากเกษตรกร

ถึงแม้ว่าแนวคิดการเก็บค่าน้ำชลประทานได้ปรากฏในพระราชบัญญัติการชลประทานหลวงมาตั้งแต่ พ.ศ. 2485 และในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติอีกหลายฉบับ แต่ได้รับการคัดค้านทั้งจากภาคประชาชน และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตลอดมา ถึงปัจจุบันยังไม่มี การเก็บค่าน้ำชลประทานจากเกษตรกรแต่อย่างใด

18.5.4 การคัดค้านการร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ

การคัดค้านร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ โดยเกษตรกรได้มีมาตั้งแต่ พ.ศ. 2551 ครั้งล่าสุดนั้น เมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2559 เครือข่ายประชาชนลุ่มน้ำอีสาน ได้ยื่นหนังสือถึงประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ผ่านผู้ว่าราชการจังหวัดยโสธร ให้ถอดถอนร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำที่เสนอโดยกรมทรัพยากรน้ำและคณะรัฐมนตรีรับหลักการเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2558 ออกจากการพิจารณาด้วยเหตุผลหลายประการ เช่น ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการร่างกฎหมายฉบับนี้ ขาดการกระจายอำนาจ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

1. กรมชลประทาน. 2546. **โครงการท่าแสะ จ.ชุมพร.** www.rid.go.th/project.
2. กรมชลประทาน. 2549. **ประกาศกรมชลประทานเรื่อง ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสถานะโครงการเขื่อนแก่งเสือเต้น จังหวัดแพร่. ลงวันที่ 4 มีนาคม 2549.**
3. กรมชลประทาน. 2556. **สรุปโครงการเขื่อนแม่วงก์ จังหวัดนครสวรรค์.**
[www.oopm.rid.go.th/pdf/environmental/Mae Wong](http://www.oopm.rid.go.th/pdf/environmental/Mae%20Wong) สืบค้นวันที่ 25 สิงหาคม 2559.
4. กรมชลประทาน. 2559. **โครงการบริหารจัดการน้ำโขง-เลย-ชี-มูล โดยแรงโน้มถ่วง.** www.kongloeichimun.co/
ลักษณะโครงการ สืบค้นวันที่ 25 สิงหาคม 2559
5. กรมทรัพยากรน้ำ. 2559. **รายงานการประชุมคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ ครั้งที่ 1/2559
วันจันทร์ที่ 11 มกราคม 2559.** ณ ตึกสันติไมตรี (หลังใน) ทำเนียบรัฐบาล.
6. กรมพัฒนาและส่งเสริมพลังงาน. 2535. **งานศึกษาความเหมาะสมโครงการ โขง-ชี-มูล บทสรุปสำหรับผู้บริหารกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม.**
7. กระทรวงมหาดไทย. 2559. **คณะกรรมการแม่น้ำโขง (Mekong River Commission: MRC).**
สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย.
8. กลุ่มราษฎรรักษาป่าตำบลสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่. 2555. **เขื่อนแก่งเสือเต้น 23 ปี แห่งการต่อสู้
ของชาวสะเอียบ.** สนับสนุนโดย สมาคมแม่น้ำเพื่อชีวิต.
9. กลุ่มอนุรักษ์ต้นน้ำท่าแสะ. 2551. **จดหมายเปิดผนึกเรื่อง ขอให้ยกเลิกโครงการเขื่อนท่าแสะ จังหวัด
ชุมพร กราบเรียน ฯพณฯ ท่านนายกรัฐมนตรี นายสมัคร สุนทรเวช ผ่านคณะกรรมการแก้ไข
สมัชชาคนจน จังหวัดชุมพร.**
10. กาญจนา ธรรมประทานกุล. 2538. **จุดประกายความคิด ทิศทางงานชลประทานในแผนฯ 8.**
ใน 93 ปีชลประทาน 50 ปีที่ครองราชย์ โครงการชลประทานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โรงพิมพ์
ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย กรุงเทพฯ.
11. การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย. 2525ก. **รายงานฉบับสมบูรณ์ ผลกระทบสิ่งแวดล้อม โครงการ
ไฟฟ้าพลังน้ำแควใหญ่ตอนบน เขื่อนน้ำโจน.** รายงานเลขที่ 185-40-2510 เมษายน ฝ่ายประชาชนพิเศษ.
12. การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย. 2525ข. **รายงานเพิ่มเติม แผนการดำเนินงานการแก้ไขผลกระทบ
สิ่งแวดล้อม โครงการไฟฟ้าพลังน้ำแควใหญ่ตอนบนเขื่อนน้ำโจน.** เอกสารผนวกรายงานเลขที่ 185-
40-2510 สิงหาคม. ฝ่ายประชาชนพิเศษ.
13. คณะกรรมการวิสามัญศึกษาแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่สัมฤทธิ์ผลในประเทศไทย. 2546.
รายงานการศึกษาแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่สัมฤทธิ์ผลในประเทศไทย. วุฒิสภา.

14. คณะทำงานรวบรวมข้อมูลโครงการเขื่อนยังไม่ได้ก่อสร้าง 4 เขื่อน. 2541. **สรุปรายงานการวิเคราะห์เอกสารกรณีโครงการแก่งเสือเต้น.**
15. คณะรักษาความสงบแห่งชาติ. 2557. **ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 1/2557 เรื่องการควบคุมอำนาจการปกครองประเทศ.** ลงวันที่ 22 พฤษภาคม 2557.
16. คณะรักษาความสงบแห่งชาติ. 2557. **คำสั่งที่ 85/2557 เรื่องแต่งตั้งคณะกรรมการกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ.** ลงวันที่ 3 กรกฎาคม 2557.
17. เครือข่ายประชาชนลุ่มน้ำอีสานจังหวัดยโสธร. 2559. **หนังสือลงวันที่ 10 มิถุนายน 2559 เรื่อง ให้ถอดถอนร่าง พ.ร.บ. น้ำ เรียนประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ (สนช.) ผ่านผู้ว่าราชการจังหวัดยโสธร.** www.citizensthai.pbs/net/node/9060 สืบค้น 1 กุมภาพันธ์ 2559.
18. โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากระเสียว. 2558. **การบริหารจัดการน้ำโดยให้เกษตรกรมีส่วนร่วม.** (Participatory Irrigation Management : PIM) www.kraseaw.com/set.water.pim.html. ลงวันที่ 10 มิถุนายน 2559.
19. เดวิด เมอเรีย. 2536. **เขื่อน: เหตุแห่งความขัดแย้งในสังคมไทย.** จัดพิมพ์โดยคณะกรรมการเผยแพร่และส่งเสริมงานพัฒนา (ศสพ.) โรงพิมพ์ พิมพ์ดี กรุงเทพฯ.
20. ไทยพีบีเอส. 2556. **รัฐบาลเปิดเวทีรับฟังความเห็นโครงการบริหารจัดการน้ำที่ จ. ลำพูน.** www.thaipbs.or.th สืบค้น 20 มกราคม 2559.
21. ไทยรัฐ. 2556. **มูลนิธิฯ เดินเท้าวันที่ 2 ด้านเขื่อนแม่วงก์ วันที่ 11 กันยายน 2556.** www.thairath.co.th สืบค้น วันที่ 17 มกราคม 2556.
22. ไทยรัฐออนไลน์. 2556. **สมาคมด้านโลกร้อนฟ้องศาล ปค. ระบุประมวลโครงการน้ำ.** วันที่ 1 พฤษภาคม 2556. www.thairath.co.th.
23. ธนาคารระหว่างประเทศเพื่อการบูรณะและวิวัฒนาการ (ธนาคารโลก). 2503. **โครงการพัฒนาการของรัฐบาลสำหรับประเทศไทย.** กองการพิมพ์สลากกินแบ่งรัฐบาล.
24. แนวหน้า. 2557. **ปชช. 3 จว. หนุนสร้างเขื่อนแม่วงก์ ยืนยันยังมีข้อดีมากกว่าข้อเสีย.** วันที่ 4 ธันวาคม 2557 www.Neawna.com/local/133975 สืบค้นวันที่ 11 มกราคม 2559.
25. บรรยงค์ อินทร์ม่วง. 2551. **ผันแม่น้ำโขงผ่านอุโมงค์แก่งเล้ง แก่งจนให้คนอีสานได้จริงหรือ.** มติชนรายวัน วันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2551 หน้า 9.
26. ประชาไทออนไลน์. 2558. **ประชาสังคมภาคอีสาน ร่วมแถลงการณ์จี้รัฐหยุดโครงการผันน้ำโขง-เลย-ชี.** www.prachatai.com/journal/2015/05/59223. สืบค้นวันที่ 25 สิงหาคม 2559.
27. ผู้จัดการออนไลน์. 2559. **โขงชีมูล มหากาพย์ของคนอีสาน ปัญหาเก่ายังไม่แก้ ปัญหาใหม่กำลังคืบคลานมา.** www.manager.co.th สืบค้น วันที่ 25 สิงหาคม 2559.

28. โพสท์ทูเดย์. 2557. **ปิดทางสร้างเขื่อนแม่วงก์**. วันพฤหัสบดีที่ 20 พฤศจิกายน 2557 หน้า A-6.
29. มติชนรายวัน. 2543. **ประชาพิจารณ์เขื่อนแม่วงก์ วันที่สอง ฝ่ายหนุน – ฝ่ายค้านมองต่างมุมเรื่องป่า**. วันอาทิตย์ที่ 16 มกราคม พ.ศ. 2543.
30. มยุรา อูเรนทร์. 2542. **กระทู้ถามที่ 612 เรื่องการจัดเก็บค่าน้ำจากเกษตรกร**. สภาผู้แทนราษฎร.
31. มิ่งสรรพ ขาวสะอาด และคณะ. 2544. **แนวนโยบายการจัดการน้ำสำหรับประเทศไทย เล่ม 1**. สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.
32. ศรีศักร วัลลิโภดม. 2551. **โครงการผันน้ำโขง-ชี-มูล กรรมวิบัติของคนสยาม**. มูลนิธิเล็กประไพ. www.lek_prapai.org.home สืบค้นวันที่ 26 สิงหาคม 2559.
33. ศาลปกครองกลาง. 2556. **ข่าวศาลปกครองครั้งที่ 39/2556 สรุปคำพิพากษาศาลปกครองกลางคดีบริหารจัดการน้ำ วงเงิน 3.5 แสนล้าน**. สำนักงานศาลปกครอง. วันที่ 27 มิถุนายน 2556.
34. ศาลปกครองสูงสุด. 2557. **คำพิพากษา (อุทธรณ์) คดีหมายเลขดำที่ อ.1103/2556 คดีหมายเลขแดงที่ อ.472/2557 ลงวันที่ 6 ตุลาคม 2557**.
35. ศูนย์ประสานงานสมัชชาเหมืองฝายลุ่มน้ำภาคเหนือ. 2551. **หนังสือลงวันที่ 30 เมษายน 2551 เรื่อง ขอให้ยกเลิกพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ เรียน นางอนงค์วรรณ เทพสุทิน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม**. จังหวัดเชียงใหม่.
36. สถาปณิรูปแห่งชาติ. 2558. **วาระปฏิรูปที่ 25: รวมการบริหารจัดการทรัพยากร: การปฏิรูปกลไกการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ**. สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร กรุงเทพมหานคร.
37. สมาคมน้ำเพื่อชีวิต. 2543. **เขื่อนลำโดมใหญ่ “ศึกษาก่อนสร้าง ถามชาวบ้านก่อนทำ”** เชียงใหม่.
38. สุธาวัลย์ เสถียรไทย. และคณะวิจัยภายใต้ศูนย์เศรษฐศาสตร์นิเวศ. 2542. **โครงการประเมินค่าทางเศรษฐศาสตร์ของป่าไม้สักที่อุทยานแห่งชาติแม่ยม**. คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
39. สุพจน์ เอี้ยงกฤษ และกิตติพงษ์ วุฒิจำนง. 2551. **การขุดคูโม่งคั่นน้ำโขง**. มติชนรายวัน วันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2551 หน้า 6.
40. สยามรัฐ. 2555. **ตั้งโต๊ะสำรายซื้อฟองศาล : หยุดเขื่อนแม่วงก์**. วันที่ 4 มิถุนายน 2555 www.siamrath.co.th สืบค้นวันที่ 11 มกราคม 2559.
41. สารสนเทศสิ่งแวดล้อม. 2531. **หมวด 7.5 น้ำจืด**. โรงพิมพ์สุดจิตออฟเซต.
42. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2523. **แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529)**. สำนักนายกรัฐมนตรี มปท.
43. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2534. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 พ.ศ. 2535-2539**. สำนักนายกรัฐมนตรี มปท.

44. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2539. *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544)*. โรงพิมพ์ หจก. เม็ดทรายพรินติ้ง กรุงเทพฯ.
45. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2544. *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549)*.
46. สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดขอนแก่น. 2559. *จ.ขอนแก่น ประชุมปฐมนิเทศผู้เกี่ยวข้องโครงการศึกษาความเหมาะสมรูปแบบการพัฒนาโครงการบริหารจัดการน้ำโขง-เลย-ชี-มูล โดยแรงโน้มถ่วง*. www.nwnt.prd.go.th สืบค้นวันที่ 25 สิงหาคม 2559.
47. สำนักงานทรัพยากรสิ่งแวดล้อมพระมหากษัตริย์. 2543. *รายงานสรุปสำหรับผู้บริหาร โครงการจัดทำรอบและประสานการบริหารจัดการและพัฒนาทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำเจ้าพระยา*. ISBN 974-8259-04
48. สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ. 2503. *แผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504 -2509)*. มปท.
49. EGAT. 1981. *Resettlement Plan of Upper Quae Yai Project, NamChonDam*. Report No 185-40-2505. Environmental Division, Public Communications Department . November.
50. EGAT.1981. *Summary Report, Nam Chon Dam, Upper Quae Yai Hydroelectric Project Technical and Economical Aspects*. Report No.840-2402 Planning Department.
51. JICA. 1980. *Upper Quae Yai Hydroelectric Project, Feasibility Report*.
52. Team Consulting Engineers Co., Ltd. 1980. *Upper Quae Yai Project: Environmental and Ecological Investigation, Final Report*, Vol. I and II.
53. www.oocities.org/munriver. สืบค้นวันที่ 4 เมษายน 2559
54. www.posttoday.com สืบค้นวันที่ 4 เมษายน 2559
55. www.komchadluek.net/detail สืบค้นวันที่ 4 เมษายน 2559

บทที่ 19

สถานการณ์ทรัพยากรน้ำไทยในปัจจุบัน

บทที่ 19

สถานการณ์ทรัพยากรน้ำไทยในปัจจุบัน

จากการทบทวนและวิเคราะห์ถึงพลวัตนโยบายน้ำไทยที่มีขอบเขตกว้างขวาง รวมทั้งการจัดทำยุทธศาสตร์หรือแผนปฏิบัติการมารองรับอย่างต่อเนื่องก็ตาม แต่มีปัญหาในการบริหารจัดการหลายประการดังที่วิเคราะห์ไว้ข้างต้น ซึ่งส่งผลมาถึงปัจจุบัน เพื่อให้ทราบถึงสถานการณ์ที่แท้จริงในปัจจุบันว่ามีปัญหาที่สำคัญด้านใดบ้างที่สมควรจะได้รับการแก้ไข หากมีการจัดทำนโยบายน้ำฉบับใหม่ขึ้น ในบทนี้จะวิเคราะห์และทบทวนถึงสถานการณ์รวม 4 เรื่อง คือ (1) ศักยภาพทรัพยากรน้ำไทย (2) ผลการดำเนินการพัฒนาแหล่งน้ำ (3) ความต้องการใช้น้ำ และ (4) ปัญหาทรัพยากรน้ำไทยในปัจจุบัน

19.1 ศักยภาพทรัพยากรน้ำไทย

ในหัวข้อนี้จะทบทวนและวิเคราะห์รวม 3 เรื่อง คือ (1) ปริมาณฝนและปริมาณน้ำท่าธรรมชาติในลุ่มน้ำต่างๆ (2) น้ำบาดาล (3) ศักยภาพน้ำต้นทุนและน้ำที่นำไปใช้ประโยชน์ได้

(1) ปริมาณฝนและปริมาณน้ำท่าธรรมชาติในลุ่มน้ำต่างๆ

ที่มาของน้ำที่ใช้ในประเทศไทยนั้นมาจากฝนที่มีอิทธิพลจากมรสุมตะวันตกเฉียงใต้และมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ฝนที่ตกในพื้นที่ลุ่มน้ำต่างๆ นั้นมีปริมาณฝนเฉลี่ยรายปีสูงสุดในลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันออกและภาคใต้ฝั่งตะวันตกมีค่าเท่ากันคือ 2,441 มิลลิเมตร ปริมาณฝนน้อยที่สุดในลุ่มน้ำท่าจีนมีค่า 1,023 มิลลิเมตร ค่าเฉลี่ยทุกลุ่มน้ำ 1,455 มิลลิเมตร (ตารางที่ 19-1)

ปริมาณน้ำท่าธรรมชาติ (Runoff) เกณฑ์เฉลี่ยนั้นลุ่มน้ำโขงภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีจำนวนมากถึง 30,642 ล้านลูกบาศก์เมตร น้อยที่สุดคือลุ่มน้ำสะแกกรัง จำนวน 1,479 ล้านลูกบาศก์เมตร รวมทุกลุ่มน้ำมีจำนวน 285,227 ล้านลูกบาศก์เมตร (ตารางที่ 19-1)

ปริมาณน้ำฝนในปี 2558 มีปริมาณน้อยกว่าเกณฑ์ปกติ ดังรายละเอียดในตารางที่ 19-2

(2) น้ำบาดาล

ประเทศไทยมีแอ่งน้ำบาดาลทั้งหมด 27 แอ่งน้ำบาดาล ประกอบด้วย แอ่งน้ำบาดาลย่อย 36 แอ่ง มีปริมาณการกักเก็บในชั้นน้ำบาดาล รวมประมาณ 1.13 ล้านล้านลูกบาศก์เมตร มีศักยภาพที่จะพัฒนาขึ้นมาใช้ได้โดยไม่กระทบต่อปริมาณน้ำบาดาลที่มีอยู่ได้รวมปีละ 68,200 ล้านลูกบาศก์เมตร (ตารางที่ 19-3)

การใช้น้ำบาดาลในประเทศไทยมีกิจกรรมการใช้น้ำในด้านอุปโภคบริโภค เกษตรกรรม และอุตสาหกรรม โดยมีจำนวนบ่อน้ำบาดาลและบ่อน้ำตื้น รวมทั้งประเทศ จำนวน 2.17 ล้านบ่อ แยกเป็นบ่อน้ำบาดาล จำนวน 0.24 ล้านบ่อ และบ่อน้ำตื้น จำนวน 1.93 ล้านบ่อ ในปี พ.ศ. 2557 พบว่ามีปริมาณการใช้น้ำทั้งหมด 3,504 ล้านลูกบาศก์เมตร โดยเป็นการใช้น้ำเพื่อการเกษตรกรรมมากที่สุดปีละ 1,504 ล้านลูกบาศก์เมตร มีการใช้น้ำบาดาล โดยรวมมากที่สุดในภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือปีละ 1,395 ล้านลูกบาศก์เมตร รองลงมา ได้แก่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีการใช้น้ำบาดาลปีละ 1,051 ล้านลูกบาศก์เมตร และภาคใต้มีการใช้น้ำบาดาลน้อยที่สุดปีละ 371 ล้านลูกบาศก์เมตร

ตารางที่ 19-1 ปริมาณฝนและปริมาณน้ำท่าธรรมชาติในลุ่มน้ำต่างๆ

รหัส/ลุ่มน้ำ	ปริมาณฝนเฉลี่ย รายปี1(ม.ม) ¹⁾	ปริมาณน้ำท่าธรรมชาติ ²⁾ (ล้านลูกบาศก์เมตร)		
		เกณฑ์เฉลี่ย	เกณฑ์น้ำน้อย	เกณฑ์น้ำ
01 สาละวิน	1,356	11,419	10,106	13,130
02 โขง (เหนือ)	1,598	6,522	6,443	7,616
02 โขง (อีสาน)	1,598	30,642	30,434	35,973
03 กก	1,347	4,264	4,250	5,409
04 สี	1,228	16,405	14,910	19,165
05 มูล	1,312	29,172	26,039	31,150
06 ปิง	1,146	11,187	9,775	12,406
07 วัง	1,113	1,874	1,644	2,054
08 ยม	1,179	5,261	4,934	6,389
09 น่าน	1,237	17,454	15,487	20,039
10 เจ้าพระยา	1,099	4,225	4,083	5,161
11 สะแกกรัง	1,250	1,479	1,120	1,581
12 ป่าสัก	1,185	5,096	4,210	5,354
13 ท่าจีน	1,023	3,247	2,875	3,592
14 แม่กลอง	1,429	22,139	18,251	23,636
15 ปรายบุรี	1,527	8,544	6,968	8,531
16 บางปะกง	1,320	3,441	3,097	3,639
17 โตนเลสาป	1,425	2,442	2,975	3,682
18 ชายฝั่งทะเลตะวันออก	2,161	18,242	15,702	18,693
19 เพชรบุรี	1,126	2,946	2,044	3,033
20 ชายฝั่งทะเลตะวันตก	1,076	4,046	3,155	4,536
21 ภาคใต้ฝั่งตะวันออก	2,441	28,204	23,975	33,225
22 ตาปี	1,840	14,239	12,069	16,825
23 ทะเลสาบสงขลา	1,870	4,448	3,901	5,301
24 ปัตตานี	1,893	3,462	3,145	4,324
25 ภาคใต้ฝั่งตะวันตก	2,441	24,827	21,673	27,573
รวม/เฉลี่ย	1,455	285,227	253,277	322,026

ที่มา : คณะกรรมการกำหนดนโยบายและบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (2558: 2-3)

ตารางที่ 19-2 ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยรายปี

พ.ศ.	ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยรายปี (มม.)
2550	1,643
2551	1,751
2552	1,609
2553	1,650
2554	1,947
2555	1,681
2556	1,764
2557	1,520
2558	1,419

ที่มา : กรมอุตุนิยมวิทยา (2559: 1)

ตารางที่ 19-3 ศักยภาพในการพัฒนาน้ำบาดาลมาใช้เพิ่มเติม

รหัส/ลุ่มน้ำ	ปริมาณน้ำที่กักเก็บ (ล้าน ลบ.ม.)	ปริมาณน้ำเพิ่มเติมรายปี (ล้าน ลบ.ม./ปี)	ปริมาณการใช้น้ำ บาดาลในปัจจุบัน (ล้าน ลบ.ม./ปี)	ปริมาณน้ำที่จะพัฒนาขึ้นมา ใช้ได้เพิ่มเติม (ล้าน ลบ.ม./ปี)
01 สระวิน	15,802.76	1089.16	2.45	722.51
02 โขง (เหนือ)	6,726.30	554.45	27.16	367.80
02 โขง (อีสาน)	209,015.28	5198.79	325.05	3,448.69
03 กก	16,572.24	2061.71	59.70	1,367.66
04 สี	198,629.00	4240.55	413.90	2,813.03
05 มูล	280,976.32	5619.43	364.13	3,727.72
06 ปิง	71,659.08	8241.73	289.66	5,467.26
07 วัง	13,790.97	977.77	43.39	648.61
08 ยม	12,586.73	3173.52	187.40	2,105.20
09 น่าน	44,652.60	8269.85	110.09	5,485.91
10 เจ้าพระยา	18,948.78	10892.30	325.05	7,225.55
11 สะแกกรัง	31,832.04	12440.96	25.06	8,252.87
12 ป่าสัก	33,960.27	1571.32	145.35	1,042.36
13 ท่าจีน	4,400.34	12368.26	317.01	8,204.65
14 แม่กลอง	35,488.54	12166.49	219.27	8,070.80
15 ปราจีนบุรี	11,077.57	1018.85	34.64	675.87
16 บางปะกง	6,690.52	2047.77	47.20	1,358.42
17 โตนเลสาป	8,780.14	1694.59	19.49	1,124.13
18 ชายฝั่งทะเลตะวันออก	12,164.43	2178.14	114.82	1,444.90
19 เพชรบุรี	6,277.89	389.03	15.66	258.07
20 ชายฝั่งทะเลตะวันตก	6,362.68	423.09	28.41	280.66
21 ภาคใต้ฝั่งตะวันออก	21,859.11	1727.91	108.20	1,146.23
22 ตาปี	13,394.68	1516.31	45.96	1,005.87
23 ทะเลสาบสงขลา	10,005.08	911.12	95.92	604.40
24 ปัตตานี	1,762.18	340.99	28.09	226.20
25 ภาคใต้ฝั่งตะวันตก	38,544.30	1695.35	107.61	1,124.64
รวม	1,131,959.84	102,809.45	3,500.67	68,200.00

ที่มา : คณะกรรมการกำหนดนโยบายและบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (2558: 2-6)

(3) ศักยภาพน้ำต้นทุนและน้ำที่จะนำไปใช้ประโยชน์ได้

น้ำท่าตามธรรมชาติมีจำนวน 285,227 ล้านลูกบาศก์ มีน้ำที่นำมาใช้ได้แล้ว 102,139 ล้านลูกบาศก์เมตร ภายใต้สถานการณ์ในปัจจุบัน มีน้ำที่ต้องจัดหาเพิ่มเติมอีก 49,610 ล้านลูกบาศก์เมตร ดังรายละเอียดในตารางที่ 19-4

ตารางที่ 19-4 ศักยภาพน้ำต้นทุนและน้ำที่จะนำไปใช้ประโยชน์ได้

(หน่วย : ลูกบาศก์เมตร)

รหัส/ลุ่มน้ำ	น้ำท่าธรรมชาติ	ความต้องการน้ำเพื่อรักษา ระบบนิเวศ	ความต้องการน้ำ (ไม่รวมนิเวศ)	น้ำที่ นำมาใช้ได้แล้ว ¹	น้ำที่ต้อง จัดหาเพิ่มเติม ²	ต้องการน้ำ ³ พื้นฐานที่ เพิ่มขึ้นใน อนาคต	ศักยภาพน้ำที่ ⁴ เหลืออุปถุณ
01 สาละวิน	11,419	1,286	600	1,540	346	24	5,935
02 โขง (เหนือ)	6,522	377	1,700	1,126	9,952	24	5,485
02 โขง (อีสาน)	30,642	1,719	7,265	4,037	4,948	121	22,925
03 กก	4,264	396	1,589	1,473	512	22	2,308
04 ซี	16,405	550	9,736	6,065	4,220	137	8,191
05 มูล	29,172	309	13,644	5,499	8,455	252	14,123
06 ปิง	11,187	2,412	6,490	7,130	1,772	166	2,367
07 วัง	1,874	108	977	856	229	26	1,384
08 ยม	5,261	160	5,029	3,331	1,857	94	3,242
09 น่าน	17,454	2,716	8,376	8,872	2,221	138	4,732
10 เจ้าพระยา	4,225	478	16,159	15,442	1,196	1,974	136
11 สะแกกรัง	1,479	9	1,286	628	667	17	1,256
12 ป่าสัก	5,096	271	3,790	2,419	1,642	114	1,690
13 ท่าจีน	3,247	331	9,076	8,414	992	640	-
14 แม่กลอง	22,139	5,406	6,493	9,840	2,058	239	6,336
15 ปราชินบุรี	8,544	1,003	1,595	2,326	271	91	2,718
16 บางปะกง	3,441	42	4,472	3,694	820	115	2,944
17 โตนเลสาป	2,442	151	843	352	641	15	1,317
18 ชายฝั่งทะเล ตะวันออก	18,242	942	5,500	2,492	3,951	523	10,691
19 เพชรบุรี	2,946	407	1,655	1,711	350	25	1,535
20 ชายฝั่งทะเล ตะวันตก	4,046	232	2,647	1,357	1,521	29	1,018
21 ภาคใต้ฝั่งตะวันออก	28,204	3,060	6,929	6,438	3,551	81	15,058
22 ตาปี	14,239	1,390	2,291	1,692	1,989	41	6,502
23 ทะเลสาบสงขลา	4,448	669	2,548	2,143	1,074	72	2,506
24 ปัตตานี	3,462	771	605	883	493	8	1,453
25 ภาคใต้ฝั่งตะวันตก	24,827	1,899	3,363	2,378	2,884	100	14,503
รวม	285,227	27,093	124,655	102,139	49,610	5,088	140,221

หมายเหตุ :

¹ คือ น้ำในส่วนที่ดึงมาใช้ได้จากแหล่งน้ำต้นทุนต่างๆ ได้แก่ อาคารชลประทาน การสูบน้ำ ทั้งผิวดินและใต้ดิน² คือ ความต้องการทั้งหมด หักลบด้วยน้ำที่นำมาใช้ได้แล้ว³ คือ เป็นความต้องการน้ำอุปโภค รวมอุตสาหกรรมที่เพิ่มขึ้นในอนาคต (ปี 2570)⁴ คือ เป็นน้ำท่าที่มีศักยภาพจะนำมาใช้ได้ พิจารณาจากปริมาณน้ำที่เหลือในฤดูฝน หักความต้องการพื้นฐานในอนาคต และความต้องการน้ำเพื่อรักษาระบบนิเวศ

ที่มา : คณะกรรมการกำหนดนโยบายและบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (2558: 2-23)

19.2 ผลการดำเนินการพัฒนาแหล่งน้ำ

19.2.1 โครงการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดใหญ่

โครงการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดใหญ่ที่มีความจุอ่างเก็บน้ำมากกว่า 100 ล้านลูกบาศก์เมตรในปัจจุบัน มีจำนวน 38 โครงการ มีปริมาณน้ำเก็บกัก 70,908.47 ล้านลูกบาศก์เมตร มีน้ำที่สามารถใช้งานได้จำนวน 47,312.86 ล้านลูกบาศก์เมตร (คณะกรรมการกำหนดนโยบายและบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (2558: 2-10) ดังรายละเอียดในตารางที่ 19-5

19.2.2 ผลการดำเนินการพัฒนาแหล่งน้ำของกรมชลประทาน

กรมชลประทาน (2558: 19) ได้สรุปผลการดำเนินงานการพัฒนาแหล่งน้ำ ตั้งแต่ต้นจนถึงสิ้นปีงบประมาณ พ.ศ. 2557 โดยมีพื้นที่ชลประทานรวม 24,507,339 ไร่ ซึ่งมาจากโครงการขนาดใหญ่ 17,955,285 ไร่ ขนาดกลาง 6,552,055 ไร่ การพัฒนาพื้นที่ชลประทานขนาดใหญ่และขนาดกลางในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ถึง ฉบับที่ 11 ซึ่งมีรายละเอียดในตารางที่ 19-6 นั้น แสดงว่าก่อนมีการประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นั้น มีพื้นที่ชลประทานจำนวน 5,500,940 ไร่ พื้นที่ชลประทานที่สามารถดำเนินการได้สูงสุด คือในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 จำนวน 3,276,544 ไร่ ส่วนพื้นที่ชลประทานจากโครงการชลประทานขนาดเล็กมีจำนวน 5,720,045 ไร่ จากการก่อสร้างแหล่งน้ำสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้า และโครงการแก้มลิง ดังรายละเอียดในตารางที่ 19-7

19.3 ความต้องการใช้น้ำ

จากศักยภาพน้ำต้นทุนและน้ำที่จะนำไปใช้ประโยชน์ได้นั้น จะสามารถจำแนกความต้องการใช้น้ำออกได้เป็น 4 ประเภท ดังนี้

- (1) การใช้น้ำเพื่อเกษตรกรรม ในพื้นที่ชลประทานซึ่งมีจำนวน 30.22 ล้านไร่ ใช้น้ำทั้งปีเฉลี่ย 65,000 ล้านลูกบาศก์เมตร ส่วนพื้นที่นอกเขตชลประทานต้องการน้ำเพื่อป้องกันผลผลิตเสียหายในช่วงฤดูฝนทั้งช่วงอีกประมาณปีละ 48,961 ล้านลูกบาศก์เมตร (ตารางที่ 19-8)
- (2) การใช้น้ำเพื่ออุปโภคและบริโภคและการท่องเที่ยวใน พ.ศ. 2557 มีความต้องการ 6,490 ล้านลูกบาศก์เมตร และคาดการณ์ว่าใน พ.ศ. 2570 จะมีความต้องการน้ำประมาณ 8,260 ล้านลูกบาศก์เมตร (ตารางที่ 19-9)
- (3) การใช้น้ำเพื่ออุตสาหกรรม ใน พ.ศ. 2557 มีความต้องการ 4,206 ล้านลูกบาศก์เมตร และคาดการณ์ความต้องการใน พ.ศ. 2570 จะมีความต้องการน้ำประมาณ 7,515 ล้านลูกบาศก์เมตร (ตารางที่ 19-10)
- (4) การใช้น้ำเพื่อรักษาระบบนิเวศในฤดูแล้งจะมีประมาณ 27,000 ล้านลูกบาศก์เมตร

ตารางที่ 19-5 โครงการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดใหญ่ที่มีความจุอ่างเก็บน้ำมากกว่า 100 ล้านลูกบาศก์เมตร

อ่างเก็บน้ำ	พื้นที่รับ น้ำฝน (ตร.กม.)	ปริมาณน้ำท่า เข้าอ่างเก็บน้ำ (ล้าน ลบ.ม.)	ระดับเก็บกักปกติ (ม.รทก.)	พื้นที่ผิวหน้า (ตร.กม.)	ความจุใช้งาน		ความจุใช้งาน ต่อปริมาณ น้ำท่า	ก่อสร้างแล้ว เสร็จ (พ.ศ.)
					ที่ระดับ เก็บกัก ปกติ	ใช้งานได้		
ภาคเหนือ								
1. ภูมิพล	26,386	5,716.00	+260.00	316.00	13,462.00	9,662.00	1.69	2507
2. สิริกิต์	13,130	5,722.00	+162.00	260.00	9,510.00	6,660.00	1.16	2514
3. กว๊าน	2,700	562.00	+285.00	19.00	106.00	102.00	0.18	2515
4. แม่จาง	285	46.90	+352.50	12.30	108.55	92.74	1.98	2526
5. แม่น้ำยมบูน	1,280	331.00	+396.50	16.00	265.00	243.00	0.73	2528
6. แม่น้ำยมบูน	569	202.00	+385.00	11.80	263.00	249.00	1.23	2534
7. แควน้อยป่าทุ่ง	4,254	1,522.00	+130.00	61.39	939.00	896.00	0.59	2552
8. กว๊าน	1,275	245.00	+350.20	12.68	170.00	164.00	0.67	2553
รวมภาคเหนือ 8 โครงการ				709.17	24823.55	18068.74		
ภาคกลาง								
9. กระเสียว	1,200	348.00	+87.00	35.00	240.00	200.00	0.57	2524
10. ทับเสลา	534	145.00	+155.00	19.00	160.00	143.00	0.99	2531
11. ป่าสักชลสิทธิ์	10,388	2,459.00	+42.00	148.75	960.00	957.00	0.39	2542
รวมภาคกลาง 3 โครงการ				202.75	1,360.00	1,300.00		
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ								
12. น้ำพอง	297	133.00	+284.00	21.65	166.00	156.00	1.17	2508
13. อุบลรัตน์	12,000	2,526.00	+182.00	410.00	2,431.00	1,850.00	0.73	2509
14. ลำปาว	5,960	2,389.00	+162.00	240.00	1,980.00	1,880.00	0.79	2512
15. ลำตะคอง	1,430	275.00	+277.00	37.00	314.00	291.00	1.06	2512
16. ลำพระเพลิง	807	177.00	+263.00	13.10	110.00	109.00	0.62	2513
17. สิรินคร	2,097	1,693.00	+142.20	288.00	1,966.00	1,135.00	0.67	2514
18. จุฬารัตน์	545	161.00	+759.00	12.00	164.00	127.00	0.79	2515
19. น้ำอูน	1,100	454.00	+185.00	85.00	520.00	477.00	1.05	2516
20. มูลบว	454	100.00	+221.00	12.75	141.00	134.00	1.34	2523
21. ห้วยหลวง	666	172.00	+201.00	32.00	135.00	128.00	0.74	2527
22. ลำปลายมาศ	487	47.70	+256.50	10.40	98.00	91.00	1.91	2531
23. ลำน้ำรอง	453	59.00	+240.00	12.75	121.00	118.00	2.00	2534
24. ปางมูล	117,000	24,000.00	+108.00	17.00	114.30	44.50	-	2537
25. ลำแซะ	601	213.00	+227.00	29.50	275.00	268.00	1.26	2539
26. ฝ่ายกุ่มกาวปี	1,310	311.00	+169.50	35.20	102.00	102.00	0.33	2542
27. ฝ่ายหัวนา	53,184	9,190.70	+115.00	18.10	115.62	115.62	-	2547
รวมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 16 โครงการ				1,274.45	8,752.92	7,026.12		
ภาคตะวันตก								
28. แก่งกระจาน	2,210	898.00	+99.00	46.50	710.00	643.00	0.72	2509
29. ปราณบุรี	2,029	457.00	+55.00	36.20	391.00	373.00	0.82	2521
30. ศรีนครินทร์	10,880	4,703.00	+180.00	419.00	17,745.00	7,480.00	1.59	2523
31. วชิราลงกรณ์	3,720	5,519.00	+155.00	388.00	8,860.00	5,848.00	1.06	2527
รวมภาคตะวันตก 4 โครงการ				889.70	27,706.00	14,344.00		
ภาคตะวันออก								
32. บางพระ	130	45.00	+30.00	15.77	117.00	105.00	2.33	2517
33. หนองปลาไหล	408	216.00	+45.00	22.89	164.00	150.00	0.69	2536
34. คลองสิยัด	976	303.00	+63.10	45.40	420.00	390.00	1.29	2544
35. ขุนด่านปราการชล	194	324.00	+110.00	4.94	224.00	220.00	0.68	2548
36. ประแสร์	603	284.00	+35.00	39.44	248.00	228.00	0.80	2548
รวมภาคตะวันออก 5 โครงการ				128.44	1173.00	1093.00		
ภาคใต้								
37. บางกลาง	2,080	1,564.00	+115.00	50.90	1,454.00	1,194.00	0.76	2524
38. รัชชประภา	1,435	2,623.00	+95.00	165.00	5,639.00	4,287.00	1.63	2530
รวมภาคใต้ 2 โครงการ				215.90	7,093.00	5,481.00		
รวมทั้งประเทศ 38 โครงการ				3,420.41	70,908.47	47,312.86		

ที่มา : คณะกรรมการกำหนดนโยบายการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (2558: 2-10)

ตารางที่ 19-6 สรุปจำนวนโครงการ ปริมาณน้ำเก็บกัก และพื้นที่ชลประทานโครงการชลประทานขนาดใหญ่และขนาดกลาง จำแนกตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

แผน/ปี พ.ศ.	โครงการชลประทานขนาดใหญ่					โครงการชลประทานขนาดกลาง			รวมโครงการชลประทานขนาดใหญ่และขนาดกลาง					พื้นที่ ชลประทาน สะสม (ไร่)
	จำนวน โครงการ (แห่ง)	ปริมาณน้ำเก็บกัก (ล้าน ม. ³)			พื้นที่ ชลประทาน (ไร่)	จำนวน โครงการ (แห่ง)	ปริมาตร เก็บกัก (ล้าน ม. ³)	พื้นที่ ชลประทาน (ไร่)	จำนวน โครงการ (แห่ง)	ปริมาณน้ำเก็บกัก (ล้าน ม. ³)			พื้นที่ ชลประทาน (ไร่)	
		กรม ชลประทาน	กฟผ.	รวม						กรม ชลประทาน	กฟผ.	รวม		
ก่อนมีแผนฯ	19	4.00	-	4.00	4,944,291	116	233.44	556,649	135	237.44		237.44	5,500,940	5,500,940
ฉบับที่ 1 (2505-2509)	12	-	13,627.48	13,627.48	2,449,874	24	113.08	306,144	36	113.08	13,627.48	13,740.56	2,756.017	8,256,957
ฉบับที่ 2 (2510-2514)	4	424.12	-	424.12	509,532	40	150.75	424,553	44	574.87	0.00	574.87	934,084	9,191,041
ฉบับที่ 3 (2515-2519)	10	940.20	9,698.00	10,638.20	1,842,053	32	255.03	319,718	42	1,195.23	9,698.00	10,893.23	2,161,771	11,352,812
ฉบับที่ 4 (2520-2524)	5	522.85	19,149.00	19,671.85	1,408,611	56	208.92	1,118,854	61	731.77	19,149.00	19,880.77	2,527,464	13,880,276
ฉบับที่ 5 (2525-2529)	15	5,361.18	13,090.00	18,451.18	2,763,442	72	319.45	511,102	87	5,680.63	13,090.00	18,770.63	3,276,544	17,156,820
ฉบับที่ 6 (2530-2534)	4	67.59	5,639.00	5,706.59	749,044	67	624.83	628,970	71	692.42	5,639.00	6,331.42	1,378,014	18,534,834
ฉบับที่ 7 (2535-2539)	10	1,026.27	-	1,026.27	1,313,343	79	473.32	544,674	89	1,499.59	-	1,499.59	1,858,017	20,392,851
ฉบับที่ 8 (2540-2545)	6	817.09	-	817.09	648,153	47	660.93	681,042	53	1,478.02	-	1,478.02	1,329,195	21,722,046
ฉบับที่ 9 (2545-2549)	4	579.03	-	597.03	705,803	47	605.95	558,250	51	1,202.98	-	1,202.98	1,264,052	22,986,098
ฉบับที่ 10 (2550-2554)	3	2,108.95	-	2,107.90	308,161	49	355.35	534,697	52	2,464.30	-	2,464.30	842,857	23,828,955
ฉบับที่ 11 (2554-2559)	2	143.98	-	143.98	310,981	42	218.18	367,403	44	362.16	-	362.16	678,384	24,507,339
รวมทั้งสิ้น	94	12,013.26	61,203.48	73,216.74	17,955,285	671	4,219.21	6,552,055	765	16,232.47	61,203.48	77,435.95	24,507,339	24,507,339

ที่มา : กรมชลประทาน (2558ก: 19)

หมายเหตุ : แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 เป็นข้อมูลปี 2555-2557

ตารางที่ 19-7 ผลการดำเนินงานโครงการชลประทานขนาดเล็กของกรมชลประทาน

ลำดับที่	รายการ	พื้นที่ชลประทาน (ไร่)
1	ก่อสร้างแหล่งน้ำ	1,111,730
2	สถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้า	4,511,091
3	โครงการแก้มลิง	97,224
รวมทั้งสิ้น		5,720,045

ที่มา: กรมชลประทาน (2558ข: 138)

ตารางที่ 19-8 การใช้น้ำเพื่อการเกษตร รายลุ่มน้ำ

รหัส/ลุ่มน้ำ	น้ำท่าธรรมชาติ	น้ำท่าธรรมชาติ		น้ำที่จัดสรรเพื่อ1 การชลประทาน	ความต้องการเกษตร2 นอกเขตชลประทาน
		ฝน	แล้ง		
01 สาละวิน	11,419	8,108	3,312	227	343
02 โขง (เหนือ)	6,522	5,707	815	683	945
02 โขง (อีสาน)	30,642	26,812	3,830	1,969	4,913
03 กก	4,264	3,168	1,096	999	504
04 ซี	16,405	12,697	3,707	4,989	4,168
05 มูล	29,172	22,929	6,243	4,444	8,392
06 ปิง	11,187	6,880	4,307	4,396	1,748
07 วัง	1,874	1,580	294	670	224
08 ยม	5,261	4,130	1,131	3,089	1,850
09 น่าน	17,454	11,991	5,463	6,017	2,206
10 เจ้าพระยา	4,225	2,746	1,479	10,933	964
11 สะแกกรัง	1,479	1,329	151	600	665
12 ป่าสัก	5,096	4,215	882	2,001	1,631
13 ท่าจีน	3,247	2,013	1,234	7,019	958
14 แม่กลอง	22,139	13,837	8,302	4,057	2,044
15 ปรายบุรี	8,544	6,237	2,307	1,207	266
16 บางปะกง	3,441	3,177	264	3,456	806
17 โตนเลสาป	2,442	2,019	422	174	639
18 ชายฝั่งทะเลตะวันออก	18,242	14,119	4,123	726	3,910
19 เพชรบุรี	2,946	2,136	801	1,246	346
20 ชายฝั่งทะเลตะวันตก	4,046	2,545	1,501	1,067	1,517
21 ภาคใต้ฝั่งตะวันออก	28,204	11,874	16,330	3,152	3,528
22 ตาปี	14,239	8,216	6,023	207	1,981
23 ทะเลสาบสงขลา	4,448	1,414	3,034	1,307	1,060
24 ปัตตานี	3,462	1,402	2,060	79	490
25 ภาคใต้ฝั่งตะวันตก	24,827	17,032	7,796	284	2,864
รวม	285,227	198,312	86,915	64,999	48,961

หมายเหตุ : ¹ เป็นน้ำที่จัดสรรได้ จากโครงการพัฒนาแหล่งน้ำในเขตชลประทานตามที่มีการเพาะปลูกจริง
² เป็นความต้องการน้ำเพื่อป้องกันผลผลิตเสียหายในช่วงฝนทิ้งช่วง คิดเฉพาะการปลูกในฤดูฝน

ที่มา : คณะกรรมการกำหนดนโยบายและบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (2558: 2-18)

ตารางที่ 19-9 ความต้องการใช้น้ำอุปโภคบริโภคและการท่องเที่ยวปัจจุบันและอนาคต

(หน่วย : ลูกบาศก์เมตร)

รหัส/ลุ่มน้ำ	ปัจจุบัน	อนาคต		
	พ.ศ. 2557	พ.ศ. 2560	พ.ศ. 2565	พ.ศ. 2570
01 สาละวิน	28.71	29.78	34.95	37.83
02 โขง (เหนือ)	74.38	76.39	83.35	91.84
02 โขง (อีสาน)	338.84	348.01	379.70	418.37
03 กก	74.33	75.95	81.45	87.57
04 ชี	518.47	529.80	566.38	605.27
05 มูล	625.79	637.33	679.92	728.72
06 ปิง	245.79	255.58	280.90	329.97
07 วัง	57.96	58.87	61.79	65.11
08 ยม	71.65	75.83	79.72	151.30
09 น่าน	143.99	174.66	159.20	274.44
10 เจ้าพระยา	2,317.76	2,415.53	2,574.81	2,790.15
11 สะแกกรัง	18.23	18.89	19.54	33.63
12 ป่าสัก	106.71	112.03	118.69	177.85
13 ท่าจีน	336.05	343.28	355.23	387.21
14 แม่กลอง	133.86	138.36	155.17	172.58
15 ปรายบุรี	50.10	70.10	61.74	85.59
16 บางปะกง	143.41	151.35	180.55	206.72
17 โตนเลสาป	23.50	24.13	26.97	30.08
18 ชายฝั่งทะเลตะวันออก	408.60	430.05	500.06	576.09
19 เพชรบุรี	39.12	40.05	43.12	46.35
20 ชายฝั่งทะเลตะวันตก	43.75	45.39	50.98	57.74
21 ภาคใต้ฝั่งตะวันออก	232.03	235.37	261.98	290.52
22 ตาปี	80.81	83.69	94.18	104.86
23 ทะเลสาบสงขลา	139.41	140.94	213.07	177.67
24 ปัตตานี	31.37	31.14	33.52	36.23
25 ภาคใต้ฝั่งตะวันตก	204.55	214.94	251.14	296.32
รวม	6,489.15	6,757.43	7,348.11	8,260.02

ที่มา : คณะกรรมการกำหนดนโยบายและบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (2558: 2-19)

ตารางที่ 19-10 ความต้องการใช้น้ำภาคอุตสาหกรรมปัจจุบันและอนาคต

(หน่วย : ลูกบาศก์เมตร)

รหัส/ลุ่มน้ำ	ปัจจุบัน	อนาคต		
	พ.ศ. 2557	พ.ศ. 2560	พ.ศ. 2565	พ.ศ. 2570
01 สาละวิน	1.03	3.73	15.78	16.14
02 โขง (เหนือ)	3.61	4.12	10.25	11.51
02 โขง (อีสาน)	38.60	45.28	65.07	78.58
03 กก	10.94	12.48	15.55	19.38
04 ซี	60.39	68.92	89.72	110.86
05 มูล	181.88	207.56	267.60	331.27
06 ปิง	101.16	115.44	147.69	183.11
07 วัง	24.95	28.47	35.48	44.22
08 ยม	17.99	20.53	25.58	31.88
09 น่าน	9029	10.60	13.22	16.47
10 เจ้าพระยา	1,944.83	2,219.37	2,765.74	3,446.62
11 สะแกกรัง	2.35	2.68	3.34	4.16
12 ป่าสัก	50.78	57.95	76.05	93.82
13 ท่าจีน	762.38	870.01	1,084.18	1,351.09
14 แม่กลอง	257.24	293.55	367.10	457.16
15 ปราจีนบุรี	71.64	81.75	101.88	126.96
16 บางปะกง	66.49	75.87	94.55	117.83
17 โตนเลสาป	6.26	8.42	12.74	14.93
18 ชายฝั่งทะเลตะวันออก	455.84	521.46	652.08	811.67
19 เพชรบุรี	23.48	26.79	33.39	41.60
20 ชายฝั่งทะเลตะวันตก	18.92	21.59	26.90	33.52
21 ภาคใต้ฝั่งตะวันออก	17.28	19.72	24.57	30.62
22 ตาปี	21.97	25.08	31.25	38.94
23 ทะเลสาบสงขลา	41.57	48.71	60.39	74.95
24 ปัตตานี	4.37	4.98	6.21	7.74
25 ภาคใต้ฝั่งตะวันตก	11.17	12.75	15.88	19.79
รวม	4,206.41	4,807.82	6,042.19	7,514.83

ที่มา : คณะกรรมการกำหนดนโยบายและบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (2558: 2-21)

19.4 ปัญหาทรัพยากรน้ำไทยในปัจจุบัน

ถึงแม้ว่าทรัพยากรน้ำไทยและยุทธศาสตร์หรือแผนปฏิบัติการรัฐบาลคณะต่างๆ ได้กำหนดขึ้นอย่างต่อเนื่องมาตลอดเวลาอันยาวนาน ดังที่ได้วิเคราะห์ไว้ข้างต้นจะมีวัตถุประสงค์หลัก 3 ประการ คือ (1) การแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำหรือภัยแล้ง (2) อุทกภัย และ (3) คุณภาพน้ำก็ตาม ปัญหาทั้ง 3 ด้าน ยังคงเกิดขึ้นมาอย่างต่อเนื่องและมีแนวโน้มจะรุนแรงยิ่งขึ้น ดังที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2559: 42-43) ได้รายงานไว้ว่า “มีความเสี่ยงในการขาดแคลนน้ำในอนาคต ในขณะที่การบริหารจัดการขาดประสิทธิภาพ โดยภาพรวมความต้องการใช้น้ำในประเทศ ในปี 2557 มีจำนวนประมาณ 151,750 ล้านลูกบาศก์เมตร ขณะที่ศักยภาพของการเข้าถึงแหล่งน้ำของภาคส่วนต่างๆ มีจำนวน 102,140 ล้านลูกบาศก์เมตร และความต้องการใช้น้ำจะเพิ่มขึ้นในอนาคตจากการขยายตัวของเมืองและกิจกรรมทางเศรษฐกิจโดยไม่คำนึงถึงศักยภาพของลุ่มน้ำ และการใช้น้ำเพื่อการผลิตและอุปโภคอย่างไม่มีประสิทธิภาพ

โดยเฉพาะภาคเกษตร ในขณะที่การสร้างแหล่งน้ำต้นทุนขนาดใหญ่ไม่สามารถดำเนินการได้เนื่องจากถูกต่อต้านจากประชาชน ประกอบกับ การบริหารจัดการน้ำทั้งในมิติเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาวะน้ำแล้งหรือน้ำท่วมยังขาดกลไกในการบูรณาการระหว่างหน่วยงานและภาคีที่เกี่ยวข้อง ในการแก้ไขและบรรเทาปัญหาได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้เกิดความเสียหายจำนวนมากต่อภาคการผลิตและประชาชน รวมถึงระบบนิเวศอย่างกว้างขวาง ยิ่งไปกว่านั้น การพัฒนาและบริหารจัดการทรัพยากรน้ำทั้งในระดับนโยบาย แผนงาน และโครงการขนาดใหญ่ และในระดับพื้นที่ยังขาดกระบวนการมีส่วนร่วมและการวิเคราะห์ประเมินผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม สังคมและเศรษฐกิจก่อนดำเนินการอย่างเป็นระบบ ส่งผลต่อความยั่งยืนในการบริหารจัดการน้ำ”

เหตุการณ์ที่สอดคล้องกับรายงานดังกล่าวนี้ กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย (2559: 1) ได้รายงานสถานการณ์สาธารณภัย เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม 2559 ไว้ดังนี้

“ 1. สถานการณ์อุทกภัย น้ำป่าไหลหลาก และดินถล่ม

ตั้งแต่วันที่ 13-23 สิงหาคม 2559 เนื่องจากผลกระทบของร่องมรสุมพาดผ่านและเข้าสู่หย่อมความกดอากาศต่ำบริเวณภาคเหนือตอนบน และจากพายุโซนร้อน “เตี้ยนหมู่” ส่งผลให้เกิดสถานการณ์อุทกภัย น้ำป่าไหลหลาก และดินถล่ม 8 จังหวัด 31 อำเภอ 109 ตำบล 550 หมู่บ้าน (น่าน พะเยา เชียงราย แม่ฮ่องสอน แพร่ ลำปาง ตาก เลย) มีผู้เสียชีวิต 9 ราย (น่าน 2 ราย พะเยา 3 ราย เชียงราย 3 ราย แม่ฮ่องสอน 1 ราย) และผู้บาดเจ็บ 3 ราย (พะเยา) จังหวัดที่ประกาศเขตการใช้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ กรณีฉุกเฉิน (อุทกภัย) ตามระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยเงินอุดหนุนราชการเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน พ.ศ. 2556 จำนวน 3 จังหวัด 15 อำเภอ 68 ตำบล 471 หมู่บ้าน (จ.น่าน จ.แม่ฮ่องสอน จ.พะเยา)

2. ปัจจุบันยังคงมีสถานการณ์ในพื้นที่ 2 จังหวัด 7 ตำบล 28 หมู่บ้าน ได้แก่

2.1 จังหวัดน่าน

วันที่ 21 สิงหาคม 2559 06.00 น. เกิดฝนตกหนักน้ำไหลหลากในพื้นที่ อำเภอเวียงสา ตำบลไหล่น่าน (ม. 1,2,8) ตำบลชิง (ม.2-6) ประชาชนได้รับผลกระทบรวม 320 ครอบครัว ปัจจุบันระดับน้ำลดลง ยังคงมีน้ำท่วมขัง คาดว่าจะเข้าสู่ภาวะปกติภายใน 1-2 วัน

วันที่ (23 ส.ค. 59) เวลา 04.00 น. เกิดฝนตกหนักน้ำไหลหลากเข้าในพื้นที่ อำเภอนาหมื่น ตำบลบ่อแก้ว (ม.1,3,4,7,10) อำเภอเวียงสา ตำบลแม่สาคร (ม. 2-6) อำเภอนาน้อย ตำบลสถาน (ม. 2,5,8,9,10,12) ตำบลศรีสะเกษ (ม.14) บ้านเรือนที่ได้รับผลกระทบรวม 107 หลัง ไม่มีผู้บาดเจ็บและเสียชีวิต ปัจจุบันสถานการณ์คลี่คลายอยู่ระหว่างฟื้นฟู”

ด้วยการคาดการณ์ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นดังกล่าว ในหัวข้อนี้จะสรุปถึงการแก้ไขและสถานการณ์ในปัจจุบันรวม 4 เรื่อง คือ (1) การขาดแคลนน้ำหรือภัยแล้ง (2) อุทกภัย (3) คุณภาพน้ำ และ (4) การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

19.4.1 การขาดแคลนน้ำหรือภัยแล้ง

การเกิดภัยแล้งในประเทศไทย ได้มีรายงานไว้ว่าเกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2510, 2511, 2515, 2520, 2522, 2523, 2529, 2530, 2533, 2537, 2548, 2549, 2557 และ 2558

กรมอุตุนิยมวิทยา (2559ก: 1) ได้อธิบายถึงความหมายและสาเหตุของภัยแล้งไว้ดังนี้

ภัยแล้ง คือ ภัยที่เกิดจากการขาดแคลนน้ำในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งเป็นเวลานาน จนก่อให้เกิดความแห้งแล้ง และส่งผลกระทบต่อชุมชน

สาเหตุของการเกิดภัยแล้งมี 2 ประการ คือ

1. โดยธรรมชาติ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงอุณหภูมิโลก การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศการเปลี่ยนแปลงของระดับน้ำทะเล ภัยธรรมชาติ เช่น วาตภัย แผ่นดินไหว
2. โดยการกระทำของมนุษย์ ได้แก่ การทำลายชั้นโอโซน ผลกระทบของภาวะเรือนกระจก การพัฒนาด้านอุตสาหกรรม การตัดไม้ทำลายป่า

จากสาเหตุดังกล่าวประการใดประการหนึ่ง หรือผลรวมจากสาเหตุทั้ง 2 ประการทำให้เกิดภัยแล้ง และส่งผลกระทบต่อประชาชนในวงกว้าง ซึ่งรัฐบาลได้กำหนดนโยบายขึ้นช่วยเหลือโดยมาตรการต่างๆ

นโยบายการช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากภัยแล้งนั้น มีมาอย่างต่อเนื่องทั้งในช่วงที่เกิดภัยแล้งและหลังจากการเกิดภัยแล้งในช่วงต้นของแผนพัฒนาฯ นั้นได้พัฒนาเป็นระบบที่รวมทั้งการป้องกัน การเตรียมการ การเตือนภัย การช่วยเหลือในช่วงที่เกิดภัยแล้งและหลังจากเกิดภัยแล้งแล้ว

จากการทบทวนนโยบายของคณะรัฐมนตรีและการดำเนินการในบทที่ 16 พลวัตนโยบายน้ำไทย พบว่ารัฐบาลทุกคณะได้มีนโยบายและดำเนินการแก้ไขปัญหาคขาดแคลนน้ำและภัยแล้งมาอย่างต่อเนื่อง โดยวิธีต่างๆ คือ

- (1) พัฒนาแหล่งน้ำทั้งแหล่งน้ำขนาดใหญ่ ขนาดกลาง ขนาดเล็ก บ่อน้ำในไร่นา ขุดลอกแหล่งน้ำธรรมชาติ การสูบน้ำด้วยไฟฟ้า การพัฒนาน้ำบาดาล ผันน้ำข้ามลุ่มน้ำ เป็นต้น ทั้งเพื่อการอุปโภคบริโภค การเกษตร และอุตสาหกรรม
- (2) การจัดทำฝนเทียม
- (3) จัดหาเครื่องสูบน้ำ รถบรรทุกน้ำ สนับสนุนวัสดุ-อุปกรณ์ในการเจาะบ่อบาดาล
- (4) สนับสนุนเครื่องสูบน้ำ สนับสนุนค่าไฟฟ้าสูบน้ำเพื่อการเกษตร
- (5) แจกจ่ายอุปกรณ์สัตว์
- (6) การแจกจ่ายน้ำอุปโภคบริโภค
- (7) การแจกจ่ายพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ และปุ๋ยในช่วงหลังภัยแล้ง
- (8) มีการเตือนภัยล่วงหน้า (Early warning)
- (9) ปรับแผนการจัดสรรน้ำโดยลดการทำนาปรังเพื่อเก็บน้ำไว้สำหรับการอุปโภคบริโภค
- (10) จัดหางานให้ราษฎรทำในช่วงเกิดภัยแล้ง

การแก้ไขโดยวิธีต่างๆ เหล่านี้ได้พัฒนาเป็นระบบมากยิ่งขึ้น โดยในปี พ.ศ. 2550 ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. 2550 เพื่อให้อำนาจหน่วยงานของรัฐในการดำเนินการ หลังจากนั้นในกรณีของการเตรียมการรับภัยแล้งในพื้นที่การเกษตร คณะรัฐมนตรีได้รับทราบแผนเตรียมรับสถานการณ์ภัยพิบัติด้านการเกษตรประจำปี 2556 โดยมีแนวทางการดำเนินการดังนี้

1. ด้านการป้องกัน (Prevention) ประกอบด้วย การพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อป้องกันและบรรเทาปัญหาภัยแล้ง เช่น การพัฒนาโครงการแก้มลิง การก่อสร้างแหล่งน้ำและระบบส่งน้ำ การก่อสร้างชลประทานขนาดกลาง รวมถึงการพัฒนาแหล่งน้ำนอกเขตชลประทาน เช่น โครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทานโครงการพัฒนาแหล่งน้ำชุมชน เป็นต้น

2. ด้านการเตรียมความพร้อม (Preparation) ได้กำหนดมาตรการสำคัญ ได้แก่ การจัดทำแผนการปฏิบัติการฝนหลวงและจัดตั้งหน่วยปฏิบัติการฝนหลวงเพื่อบรรเทาปัญหาภัยแล้ง การวางแผนจัดสรรน้ำและการปลูกพืชฤดูแล้ง โดยกำหนดพื้นที่เพาะปลูกพืชฤดูแล้งงดการปลูกข้าวนาปรัง รวมถึงการส่งเสริมอาชีพให้เกษตรกรเพื่อสร้างรายได้ในช่วงฤดูแล้ง เพื่อช่วยเหลือและบรรเทาความเดือดร้อนของเกษตรกร นอกจากนี้ยังได้มีการเฝ้าระวังและแจ้งเตือนภัย การจัดทำข้อมูลพื้นที่เสี่ยงภัยแล้ง/ฝนทิ้งช่วง รวมถึงการสำรวจเมล็ดพันธุ์พืช เสาชิงอาหารสัตว์และเวชภัณฑ์ยา ตลอดจนเตรียมความพร้อมเครื่องสูบน้ำและรถบรรทุกน้ำ เพื่อช่วยเหลือพื้นที่ประสบภัย

3. ด้านการเผชิญเหตุ (Response) ประกอบด้วย การแจ้งเตือนภัยและประชาสัมพันธ์ การปฏิบัติการฝนหลวง การปรับแผนการระบายน้ำและปรับรอบเวรการใช้น้ำ เพื่อลดผลกระทบจากภัยแล้ง รวมทั้ง จัดชุดเฉพาะกิจลงพื้นที่ประสบภัย สนับสนุนเสบียงอาหารสัตว์ เครื่องสูบน้ำ รถบรรทุกน้ำ เพื่อช่วยเหลือพื้นที่ประสบภัย

4. ด้านการฟื้นฟู (Recovery) ดำเนินการสำรวจและประเมินความเสียหาย เพื่อให้ความช่วยเหลือเกษตรกรผู้ประสบภัยโดยใช้เงินงบกลาง หรือเงินอุดหนุนการตามระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยเงินอุดหนุนการเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน พ.ศ. 2546 รวมทั้งให้การฟื้นฟูอาชีพเกษตรกร

ในปี พ.ศ. 2557-2558 ได้เกิดวิกฤตภัยแล้งขึ้นอีกครั้งหนึ่ง เนื่องจากมีฝนตกน้อย ทำให้มีน้ำที่ใช้การได้ในเขื่อนภูมิพลจำนวน 2,329 ล้านลูกบาศก์เมตร และเขื่อนสิริกิติ์จำนวน 3,049 ล้านลูกบาศก์เมตร เมื่อวันที่ 1 มกราคม 2558 ซึ่งกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย (2558: 27-34) ได้จัดทำแผนแม่บทป้องกันและบรรเทาภัยแล้งในภาพรวม ที่ได้เผยแพร่เมื่อเดือนสิงหาคม 2558 โดยมียุทธศาสตร์รวม 4 ยุทธศาสตร์ คือ

(1) การเตรียมการป้องกันและลดผลกระทบ ซึ่งมี 7 มาตรการ คือ การพัฒนาระบบคาดการณ์และเฝ้าระวังเตือนภัยแล้ง การจัดทำแผนที่พื้นที่เสี่ยงภัยแล้งและพื้นที่ภัยแล้งซ้ำซาก การพัฒนาระบบเครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศการจัดการภัยแล้ง การพัฒนาน้ำต้นทุน และการปรับปรุงประสิทธิภาพของกลุ่มผู้ใช้น้ำ และการลดผลกระทบและความเสียหายจากปัญหาภัยแล้ง

(2) การเตรียมรับภัยมี 4 มาตรการ คือ การเตรียมพร้อมสำหรับการจัดหาแหล่งน้ำเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยแล้ง การจัดทำแผนปฏิบัติการป้องกันและบรรเทาภัยแล้ง การจัดตั้งหน่วยฝึกอบรมและหน่วยบรรเทาทุกข์ให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยแล้ง และการส่งเสริมการเรียนรู้ในเรื่องการจัดการภัยแล้งในสถานศึกษา สถานประกอบการและพื้นที่ที่เสี่ยงต่อการเกิดภัยแล้ง

(3) การจัดการในภาวะฉุกเฉิน มี 4 มาตรการ คือ การจัดตั้งศูนย์บัญชาการทุกระดับ การเชื่อมโยงระบบติดต่อสื่อสารระหว่างหน่วยงานให้ใช้งานได้ตลอดเวลา การสนธิกำลังเข้าช่วยเหลือและควบคุมเหตุการณ์ และการประชาสัมพันธ์

(4) การจัดการหลังการเกิดภัย มี 4 มาตรการ คือ การให้ความช่วยเหลือและสงเคราะห์ผู้ประสบภัย การรายงานและติดตามผลการเรียนรู้จากสถานการณ์ภัยแล้งที่เกิดขึ้น และการจัดทำแผนฟื้นฟูความมั่นคงของมนุษย์ ทั้งด้านการมีงานทำ คุณภาพชีวิตและสภาพจิตใจ

อย่างไรก็ตามเพื่อรองรับสถานการณ์ภัยแล้งต่างๆ รัฐบาลจึงได้มีคำสั่งนายกรัฐมนตรีที่ 250/2558 ลงวันที่ 16 กันยายน 2558 เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการบูรณาการแก้ไขปัญหาวิกฤตภัยแล้ง ปี 2558/59 โดยมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นประธานกรรมการ และรองปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่ได้รับมอบหมาย เป็นกรรมการและเลขานุการ และมีอำนาจหน้าที่ดังนี้

(1) กำหนดหลักเกณฑ์ มาตรการ และแนวทางการดำเนินงานในลักษณะบูรณาการในการให้ความช่วยเหลือประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากปัญหาวิกฤตภัยแล้งปี 2558/59

(2) อำนวยการประสานส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง จัดทำแผนงาน/โครงการเชิงบูรณาการในการให้ความช่วยเหลือและบรรเทาปัญหาความเดือดร้อนต่อผู้ได้รับผลกระทบจากปัญหาวิกฤตภัยแล้ง

(3) พิจารณาให้ความเห็นและกลั่นกรอง แผนงาน/โครงการ การให้ความช่วยเหลือและบรรเทาปัญหาความเดือดร้อนต่อผู้ได้รับผลกระทบจากปัญหาวิกฤตภัยแล้งในลักษณะบูรณาการ

(4) กำกับดูแลและติดตามผลการดำเนินงานตามแผนงานการบูรณาการทั้งในระดับนโยบายและระดับพื้นที่ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

(5) แต่งตั้งคณะอนุกรรมการหรือคณะทำงานในการปฏิบัติงาน

(6) ดำเนินการอื่นๆ ตามที่นายกรัฐมนตรีหรือคณะรัฐมนตรีมอบหมาย

ต่อมาเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2558 ได้มีคำสั่งคณะกรรมการอำนวยการบูรณาการแก้ไขปัญหาวิกฤตภัยแล้ง ปี 2558/59 ที่ 1/2558 เรื่องจัดตั้งศูนย์อำนวยการเฉพาะกิจแก้ไขปัญหาวิกฤตภัยแล้งระดับชาติและระดับจังหวัดปี 2558/59 โดยมีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

1. เป็นศูนย์บัญชาการ ประสานการปฏิบัติงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการแก้ไขปัญหาและให้ความช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากปัญหาวิกฤตภัยแล้ง ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

2. เฝ้าระวัง ติดตาม ประเมินวิเคราะห์แนวโน้มของสถานการณ์ รวมทั้งแจ้งเตือนภัยให้แก่ประชาชน

3. สื่อสาร ประชาสัมพันธ์ เพื่อสร้างการรับรู้เกี่ยวกับสถานการณ์ภัยแล้ง และแนวทางการลดผลกระทบจากปัญหาวิกฤตภัยแล้ง

4. จัดทำรายงานสถานการณ์ รวมทั้งรายงานผลการดำเนินงานแก้ไขปัญหาและการให้ความช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากปัญหาวิกฤตภัยแล้ง เสนอคณะกรรมการอำนวยการฯ

5. ปฏิบัติงานอื่นๆ ตามที่คณะกรรมการอำนวยการฯ มอบหมาย

เนื่องจากภัยแล้งครั้งนี้มีผลกระทบต่อเกษตรกรในการทำนาปีและนาปรัง ซึ่งกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้จัดทำโครงการและมาตรการแก้ไขโดย คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2558 เห็นชอบเรื่องสถานการณ์น้ำและโครงการบูรณาการมาตรการช่วยเหลือเกษตรกรที่ได้รับผลกระทบภัยแล้ง ปี 2558/59 ตามที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์เสนอ รวม 8 มาตรการ คือ

1. มาตรการส่งเสริมความรู้และการสนับสนุนปัจจัยการผลิตเพื่อลดรายจ่ายในครัวเรือน
2. มาตรการชะลอหรือขยายระยะเวลาชำระหนี้ที่เกษตรกรมีภาระหนี้กับสถาบันการเงิน
3. มาตรการจ้างงานเพื่อสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกร
4. มาตรการเสนอโครงการตามความต้องการของชุมชนเพื่อบรรเทาผลกระทบภัยแล้ง
5. มาตรการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้น้ำ
6. มาตรการเพิ่มปริมาณน้ำต้นทุน
7. มาตรการเสริมสร้างสุขภาพและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
8. มาตรการสนับสนุนอื่นๆ

มาตรการเหล่านี้ได้กำหนดหน่วยงานที่รับผิดชอบไว้อย่างชัดเจน เช่น กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงพลังงาน กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา โดยมีรายละเอียดดังนี้

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการพื้นที่เพาะปลูกพืชฤดูแล้งให้สอดคล้องกับปริมาณน้ำต้นทุนและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง
- 2) ช่วยเหลือเกษตรกรที่ได้รับผลกระทบจากภัยแล้งให้มีรายได้จากกิจกรรมอื่นทดแทน

เป้าหมาย

1) พื้นที่วิกฤตภัยแล้ง (พื้นที่ที่หากมีการใช้น้ำไม่เป็นไปตามแผน จะเกิดผลกระทบต่อการใช้งานของภาคส่วนอื่น) คือ พื้นที่การเกษตรในเขตชลประทานลุ่มน้ำเจ้าพระยา 22 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดกรุงเทพฯ กำแพงเพชร ฉะเชิงเทรา ชัยนาท ตาก นครนายก นครปฐม นครสวรรค์ นนทบุรี ปทุมธานี พิจิตร พิษณุโลกพระนครศรีอยุธยา ลพบุรี สมุทรปราการ สมุทรสาคร สระบุรี สิงห์บุรี สุโขทัย สุพรรณบุรี อ่างทอง อุตรดิตถ์ มีเกษตรกรที่คาดว่าจะได้รับผลกระทบประมาณ 330,000 ครัวเรือน

2) พื้นที่ภัยแล้งทั่วไป 55 จังหวัด

ระยะเวลาดำเนินโครงการ วันที่ 1 พฤศจิกายน 2558 – 30 เมษายน 2559 มี 8 มาตรการ 45 โครงการ ดังนี้

1. มาตรการส่งเสริมความรู้และการสนับสนุนปัจจัยการผลิต เพื่อลดรายจ่ายในครัวเรือน

1.1 โครงการตามแผนชุมชนเพื่อแก้ไขวิกฤตภัยแล้งด้านการเกษตร โดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ประกอบด้วย 1) โครงการสร้างรายได้จากพืชทดแทนนาปรัง 2) โครงการสร้างรายได้จากปศุสัตว์ในฤดูแล้ง 3) โครงการสร้างรายได้จากประมงในฤดูแล้ง 4) โครงการปรับปรุงและพัฒนาเพื่อความอุดมสมบูรณ์ของดิน

1.2 ลดค่าครองชีพโดยจำหน่ายสินค้าราคาเหมาะสม โดยกระทรวง

พาณิชย์ ประกอบด้วย 1) โครงการช่วยเหลือค่าครองชีพประชาชนในเขตพื้นที่ประสบภัยแล้งลุ่มน้ำเจ้าพระยา ปี 2559 2) โครงการพัฒนาและส่งเสริมศูนย์จำหน่ายสินค้าเกษตรชุมชน Farm Outlet 3) โครงการเชื่อมโยงตลาดและจัดหาตลาดรองรับผลิตผลทางการเกษตรผลิตภัณฑ์ชุมชนของเกษตรกร

2. มาตรการชะลอหรือขยายระยะเวลาชำระหนี้ที่เกษตรกรมีภาระหนี้กับสถาบันการเงิน

2.1 การลดหรือยกเว้นการเก็บค่าเช่าที่ดิน จัดทำโครงการให้ความช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากปัญหาภัยแล้งในเขตปฏิรูปที่ดินฯ (ค่าเช่าที่ดิน ค่าเช่าซื้อที่ดิน และเงินกู้) โดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

2.2 การให้สินเชื่อ

1) สินเชื่อเพื่อปรับปรุงระบบการผลิตด้านการเกษตร วงเงินกู้รายละไม่เกิน 100,000 บาท ชำระไม่เกิน 10 ปี กรณีพิเศษไม่เกิน 12 ปี ปลอดชำระต้นเงิน 3 ปีแรก อัตราดอกเบี้ย MRR-2% (MRR = 7%) โดยธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

2) สินเชื่อเพื่อสร้างงานในชุมชน วงเงินกู้รายละไม่เกิน 50,000 บาท กำหนดอัตราดอกเบี้ย MRR-2 กำหนดชำระคืนในเวลาไม่เกิน 5 ปี ใช้เมนูทางเลือกอาชีพของกระทรวงแรงงาน โดยธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

3) สินเชื่อโครงการธนาคารประชาชน ให้สินเชื่อแก่ประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากภัยแล้งเพื่อเป็นทุนหมุนเวียนในการประกอบอาชีพ ค่าใช้จ่ายในการดำรงชีพและชำระหนี้สิน วงเงินไม่เกิน 200,000 บาทต่อราย โดยธนาคารออมสิน

4) สินเชื่อธุรกิจห้องแถว สนับสนุนเงินทุนให้กับผู้ประกอบการขนาดเล็กในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากภัยแล้งให้สามารถมีเงินทุนในการประกอบอาชีพ

5) สินเชื่อองค์กรชุมชน สนับสนุนเงินทุนให้กับกลุ่มองค์กรชุมชนและกองทุนหมู่บ้านในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากภัยแล้งให้สามารถมีเงินทุนในการประกอบอาชีพผ่านกลุ่ม

6) สินเชื่อ SMEs สนับสนุนเงินทุนให้กับผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อมในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากภัยแล้งให้สามารถมีเงินทุนในการประกอบอาชีพ

2.3 การชดเชยดอกเบี้ยให้แก่กลุ่มเกษตรกรและสมาชิกสหกรณ์

1) การช่วยเหลือสมาชิกสหกรณ์/กลุ่มเกษตรกรที่ประสบภัยแล้งโดยขยายระยะเวลาการชำระหนี้ ให้สินเชื่อ และลดภาระดอกเบี้ย โดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

- ขยายระยะเวลาชำระหนี้ ปลอดดอกเบี้ย ให้แก่สมาชิกสหกรณ์/กลุ่มเกษตรกร 6 เดือน รัฐชดเชยดอกเบี้ยแทนสมาชิกในอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี

- ให้สินเชื่อเพิ่มแก่สมาชิกสหกรณ์/กลุ่มเกษตรกร รายละไม่เกิน 30,000 บาท ปลอดดอกเบี้ย 6 เดือน รัฐชดเชยดอกเบี้ยแทนสมาชิกในอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี

- กองทุนพัฒนาสหกรณ์สนับสนุนเงินกู้ให้สหกรณ์ 300 ล้านบาท ปลอดดอกเบี้ย 6 เดือน

2.4 การขยายระยะเวลาชำระหนี้

- 1) โครงการขยายระยะเวลาชำระหนี้เดิม ไม่เกิน 24 เดือน ให้แก่เกษตรกร ลดดอกเบี้ยให้ร้อยละ 3 วงเงินสินเชื่อที่รับขยายระยะเวลา 60,000 ล้านบาท รัฐบาล ชดเชยดอกเบี้ยแทนเกษตรกรร้อยละ 1.5 ต่อปี และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร รับภาระดอกเบี้ยแทนเกษตรกร ร้อยละ 1.5 ต่อปี โดยธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร
- 2) การบรรเทาความเดือดร้อนให้กับลูกค้าธนาคารออมสิน สำหรับลูกหนี้ปกติ ที่มีประวัติดีไม่มีหนี้ค้างชำระ โดยพักชำระเงินต้นเป็นเวลา 2 ปี โดยธนาคาร ออมสิน ใช้งบประมาณปี พ.ศ. 2559

3. มาตรการจ้างงานเพื่อสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกร

3.1 การจ้างงานภายใต้โครงการของกรมชลประทาน โดยกระทรวง เกษตรและสหกรณ์ ประกอบด้วย 1) โครงการพัฒนาระบบบริหารจัดการทรัพยากรน้ำและระบบขนส่งทางถนน ระยะเร่งด่วน พ.ศ.2558 2) งานจัดการน้ำชลประทาน 3) งานก่อสร้างแหล่งน้ำและระบบส่งน้ำ/ก่อสร้าง แหล่งน้ำพร้อมระบบส่งน้ำในพื้นที่หมู่บ้านป้องกันตนเองชายแดน 4) โครงการตามมาตรการกระตุ้นการ ลงทุนขนาดเล็กของรัฐบาล

3.2 การจ้างงานเร่งด่วนและการพัฒนาทักษะฝีมือ ประกอบด้วย 1) โครงการจ้างงานเร่งด่วนและพัฒนาทักษะฝีมือเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนด้านอาชีพ โดยกระทรวงแรงงาน 2) โครงการจ้างงานเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน โดยกระทรวงมหาดไทย

4. มาตรการเสนอโครงการตามความต้องการของชุมชนเพื่อบรรเทาผลกระทบภัยแล้ง
การจัดทำแผนชุมชน โครงการจัดทำแผนชุมชนเพื่อแก้ไขวิกฤตภัยแล้ง ปี 2558/59 โดยให้กระทรวงมหาดไทยเป็นหน่วยงานหลัก และรวบรวมส่งให้คณะกรรมการอำนวยการบูรณาการแก้ไขปัญหา วิกฤตภัยแล้งปี 2558/59 เพื่อพิจารณานำเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาการช่วยเหลือต่อไป

5. มาตรการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้น้ำ

การรณรงค์การใช้น้ำอย่างประหยัด

- 1) ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนรับรู้สถานการณ์น้ำของประเทศและ ร่วมกันใช้น้ำอย่างประหยัดและมีคุณค่า โดยสำนักนายกรัฐมนตรี (กรมประชาสัมพันธ์)
- 2) การสื่อสารสู่เกษตรกร เพื่อจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับลูกค้า ธ.ก.ส. ในพื้นที่ โดยธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร
- 3) โครงการส่งเสริมการปลูกข้าวโดยวิธีเปียกสลับแห้งเพื่อการ ประหยัดน้ำ (นาปรัง) ฤดูกาลผลิต 2558/59 โดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

6. มาตรการเพิ่มปริมาณน้ำต้นทุน

6.1 การปฏิบัติการฝนหลวง ประกอบด้วย 1) โครงการปฏิบัติการฝน หลวงและบริการด้านการบิน โดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ 2) โครงการพระราชดำริฝนหลวง โดย กระทรวงกลาโหมร่วมกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

6.2 การสูบน้ำด้วยพลังงานแสงอาทิตย์ จัดทำโครงการพลังงานชุมชน เพื่อชุมชนจัดการตนเองทางด้านพลังงาน โดยกระทรวงพลังงาน

6.3 การพัฒนาแหล่งน้ำบาดาลเพื่อการเกษตร โดยกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย 1) โครงการพัฒนาแหล่งน้ำบาดาลเพื่อการเกษตรในพื้นที่ประสบภัยแล้ง 2) โครงการพัฒนาแหล่งน้ำบาดาลเพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำอุปโภคบริโภค 3) โครงการพัฒนาแหล่งน้ำบาดาลเพื่อสนับสนุนน้ำดื่มสะอาดให้กับโรงเรียนทั่วประเทศ 4) โครงการพัฒนาแหล่งน้ำบาดาลเพื่อการเกษตรในพื้นที่ประสบภัยแล้งระยะเร่งด่วน

6.4 การสนับสนุนน้ำในพื้นที่ประสบปัญหาภัยแล้ง โดยกระทรวงกลาโหม ประกอบด้วย 1) การจัดหาน้ำกินน้ำใช้ในพื้นที่เป้าหมาย 2) การขุดเจาะบ่อน้ำบาดาล 3) โครงการแก้ไขปัญหายุ่งเหยิงระยะเร่งด่วน

7. มาตรการเสริมสร้างสุขภาพและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

7.1 การช่วยเหลือด้านการแพทย์และสาธารณสุขกับประชาชน
ผู้ประสบภาวะภัยแล้ง จัดเตรียมยา เวชภัณฑ์ช่วยเหลือผู้เจ็บป่วยอันเกิดจากโรคที่เกิดจากภัยแล้ง จัดหาภาชนะสำรองกักเก็บน้ำ ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เรื่องความสะอาดและอาหาร รวมทั้งจัดหน่วยแพทย์เคลื่อนที่เพื่อบรรเทาทุกข์แก่ผู้ประสบภัย โดยกระทรวงสาธารณสุข

7.2 การป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม โดยสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

8. มาตรการสนับสนุนอื่นๆ ประกอบด้วย

1) การให้ความช่วยเหลือเกษตรกรผู้ประสบภัยพิบัติตามระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยเงินทดรองราชการเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน พ.ศ.2556 โดยกระทรวงมหาดไทย

2) แผนสินเชื่อสนับสนุนเศรษฐกิจชุมชน สนับสนุนวิสาหกิจชุมชนกลุ่มละไม่เกิน 1 ล้านบาท ระยะเวลาชำระหนี้ไม่เกิน 7 ปี อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 4 เพื่อเป็นเงินทุนหมุนเวียนให้วิสาหกิจชุมชน โดยชำระหนี้ไม่เกิน 12 เดือน และหากเป็นการลงทุน มีระยะเวลาชำระหนี้ไม่เกิน 5 ปี โดยธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

3) การบริการข้อมูลและบริการภาครัฐผ่านศูนย์กลางแอปพลิเคชันภาครัฐ ประชาสัมพันธ์ข้อมูลสถานการณ์น้ำผ่านศูนย์กลางแอปพลิเคชัน โดยกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

4) การกำหนดแนวทางการจัดสรรน้ำแก่เกษตรกรผู้ปลูกไม้ผลยืนต้นที่ขาดแคลนน้ำภาคตะวันออก โดยกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

5) ระบบสารสนเทศเพื่อติดตามและประเมินผลโครงการช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากปัญหาภัยแล้ง โดยกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

6) การส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีเกษตรเพื่อกระจายรายได้ไปสู่ภาคการเกษตร โดยกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

ความเห็นของผู้มีส่วนได้เสียในการแก้ไขปัญหาภัยแล้ง

ถึงแม้ว่าโครงการบูรณาการแก้ไขปัญหาวิกฤตภัยแล้ง ในปี 2558/59 จะเป็นโครงการที่ค่อนข้างจะสมบูรณ์มีขอบเขตที่กว้างขวางแต่เป็นการเน้นเฉพาะกลุ่มเกษตรกรโดยตรงเป็นส่วนใหญ่ อย่างไรก็ตามเนื่องจากในระบบการเกษตรของไทยนั้นผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อมจำนวนมาก รวมทั้งการพัฒนาสาขาอื่นๆ ด้วย จากการรับฟังความคิดเห็นในช่วงเกิดวิกฤตภัยแล้งโดยคณะวิจัยที่ออกไปศึกษาในพื้นที่ที่เกิดวิกฤตภัยแล้ง รวมทั้งรวบรวมข่าวสารจากสื่อประเภทต่างๆ แล้ว พบว่ามีผู้ที่ได้รับผลกระทบอย่างน้อย 7 กลุ่ม คือ (1) กลุ่มเกษตรกร (2) กลุ่มแรงงานเกษตร (3) กลุ่มอุตสาหกรรม (4) กลุ่มธนาคาร (5) กลุ่มอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว (6) กลุ่มการขนส่งทางน้ำ และ (7) ประชาชนทั่วไป ซึ่งจำเป็นจะต้องมีการศึกษาเพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานที่จะนำมาสังเคราะห์และกำหนดเป็นเป้าหมาย ในการจัดทำโครงการแก้ไขปัญหาภัยแล้งในโอกาสต่อไป โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

(1) กลุ่มเกษตรกร

เมื่อมีปัญหาการขาดแคลนน้ำ และรัฐบาลมีนโยบายให้เกษตรกรหยุดทำนา ผลที่ตามมาคือเกษตรกรกลุ่มนี้จะมีรายได้จากแหล่งใด อาจจะส่งผลต่อการกู้ยืมเงินเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายทำให้มีหนี้สิน หากเกษตรกรมีหนี้สินอยู่แล้วโดยการนำทรัพย์สินไปค้ำประกัน เมื่อไม่มีรายได้ก็จะชำระคืนตามสัญญาไม่ได้ ทรัพย์สินอาจจะถูกยึดโดยสถาบันการเงิน หรือนายทุนเงินกู้ยืมระบบ

ชาวนากลุ่มที่สอง ไม่หยุดทำนาตามที่รัฐบาลกำหนด มีความพยายามหาน้ำโดยการขุดเจาะบ่อน้ำบาดาล หรือบ่อน้ำตื้น ซึ่งจะต้องลงทุนเพิ่มขึ้น เงินทุนจะมาจากแหล่งใด จะเป็นการภาระหนี้สินหรือไม่

ชาวนากลุ่มที่สาม ไม่หยุดทำนาตามที่รัฐบาลกำหนดทำนาโดยใช้แหล่งน้ำธรรมชาติหรือลักลอบสูบน้ำจากคลองชลประทานสร้างปัญหาต่อการจัดสรรน้ำของรัฐบาล

ชาวนากลุ่มที่สี่ หยุดทำนาตามที่รัฐบาลกำหนด ต้องการปลูกพืชใช้น้ำน้อย แต่ยังขาดความรู้ความชำนาญ อาจจะได้ผลผลิตตามที่ควรจะเป็น รวมทั้งตลาดจำหน่ายและราคา เพราะไม่เคยผลิตมาก่อนจึงไม่ทราบกลไกการตลาด

(2) กลุ่มแรงงานเกษตร

เมื่อมีการงดการทำนา จะมีแรงงานเกษตรจำนวนหนึ่งไม่มีงานทำ เช่น แรงงานในโรงสี แรงงานรถเกี่ยวข้าว แรงงานพ่นสารเคมี แรงงานรถบรรทุกข้าวเปลือก แรงงานรับจ้างขนส่งปัจจัยการผลิต เป็นต้น จะมีการช่วยเหลือแรงงานเหล่านี้ให้มีความรู้เพื่อให้มีรายได้ดำรงชีวิตอย่างไร

(3) กลุ่มอุตสาหกรรม

ผลกระทบต่อภาคอุตสาหกรรมคือจะมีการลดการผลิตลงทั้ง เครื่องจักรกลเกษตร ปัจจัยการเกษตร ยานพาหนะที่เกษตรกรซื้อมาใช้ทั้งรถมอเตอร์ไซด์ รถยนต์ เป็นต้น รวมทั้งโรงงานอุตสาหกรรมบางแห่งขาดแคลนน้ำในการผลิต จะมีการช่วยเหลือภาคอุตสาหกรรมเหล่านี้หรือไม่

(4) กลุ่มธนาคาร

เมื่อชาวนาหยุดทำนาและขาดรายได้ กลุ่มที่เป็นหนี้ธนาคารไม่สามารถชำระหนี้ตามสัญญาได้ ภาคธนาคารจะเกิดปัญหาหนี้ที่ไม่มีรายได้ (NPL) เกิดขึ้น อาจจำเป็นต้องยึดทรัพย์สินที่นำมาค้ำประกันเงินกู้ได้เพราะผิดสัญญา จะมีการช่วยเหลือเกษตรกรอย่างไร เช่น การลดเงื่อนไข ปรับโครงสร้างหนี้ได้มากน้อยเพียงใด โดยเฉพาะกรณีที่เป็นหนี้ธนาคารพาณิชย์ที่มีได้เป็นของรัฐ

(5) กลุ่มอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

สืบเนื่องจากขาดแคลนน้ำในเมืองท่องเที่ยว เช่น ภูเก็ต สมุย พัทยา ในปัจจุบันที่บางช่วงในฤดูแล้งต้องซื้อน้ำจากภาคเอกชนจะแก้ปัญหาในระยะยาวเพื่อรองรับเป้าหมายนักท่องเที่ยวที่รัฐบาลได้กำหนดไว้อย่างไร จึงจะพอเพียง รวมทั้งการรักษาคุณภาพน้ำในแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างไร

(6) กลุ่มการขนส่งทางน้ำ

เมื่อมีการลดการปล่อยน้ำจากเขื่อนลง ลำน้ำบางแห่งไม่ลึกพอที่เรือบรรทุกสินค้าจะเดินทางได้ เช่น เรือบรรทุกทรายในแม่น้ำน้อย เป็นต้น มาตรการเหล่านี้จะช่วยเหลือจะแก้ไขอย่างไร จะประกาศล่วงหน้าให้นานมาน้อยเพียงใด

(7) ประชาชนทั่วไป

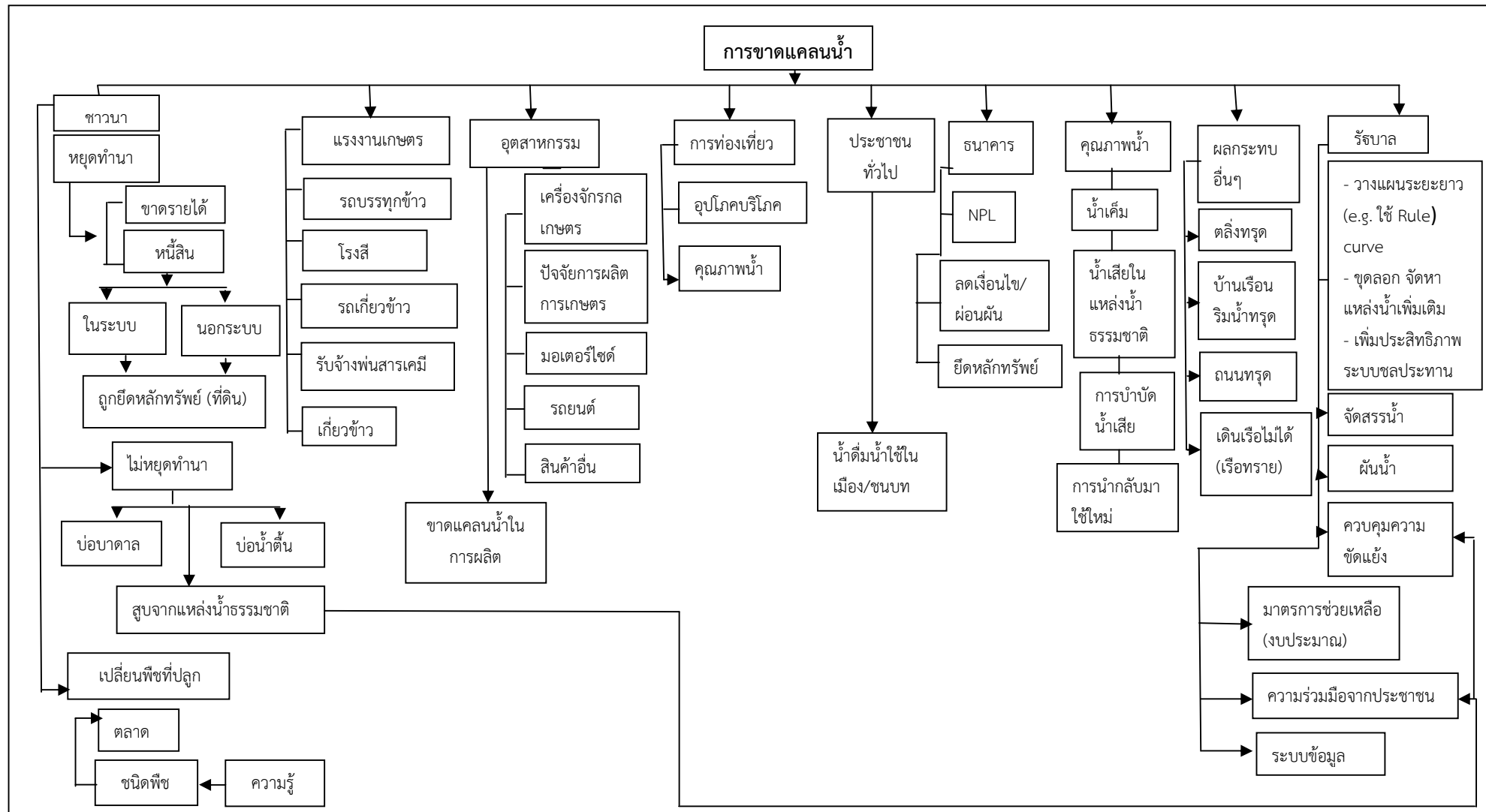
เมื่อประชากรมีจำนวนเพิ่มขึ้นตามที่กล่าวข้างต้น และจะมีการอพยพเข้าสู่เมืองมากขึ้น จะตอบสนองความต้องการได้อย่างไร รวมทั้งน้ำประปาในชนบทที่ยังขาดแคลนน้ำสะอาดอยู่จำนวนมากเพราะขาดแคลนน้ำดิบในการผลิตน้ำประปา

นอกจากนี้ยังมีผลกระทบอื่นๆ ที่ตามมา เช่น บ้านเรือนประชาชนริมตลิ่งทางน้ำธรรมชาติ เคลื่อนตัวลง เนื่องจากการลดระดับของน้ำจะมีมาตรการช่วยเหลืออย่างไรหรือไม่

อีกตัวหนึ่งก็คือการเคลื่อนตัวของถนนริมคลองชลประทานจะมีมาตรการแก้ไขเพื่อลดความเดือดร้อนของประชาชนผู้ใช้เส้นทาง เป็นต้น

ในส่วนของรัฐบาลนั้นได้กำหนดการแก้ไขการขาดแคลนน้ำไว้เป็นการล่วงหน้าโดยระบบ 2P2R แล้วก็ตาม แต่ควรจะมีการศึกษาเพิ่มเติมอีกหลายประการดังที่เสนอไว้ในรูปที่ 19-1

อย่างไรก็ตามในช่วงเดือนกันยายน 2559 ซึ่งเป็นช่วงฤดูฝน มีรายงานว่าในอ่างเก็บน้ำลำตะคอง มีปริมาณน้ำที่ใช้ได้จำนวน 38 ล้านลูกบาศก์เมตร หรือร้อยละ 12 ของความจุของอ่าง (แนวหน้า, 2559: 1)

รูปที่ 1 ความเห็นผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้องกับการขาดแคลนน้ำที่ควรจะต้องศึกษาให้เป็นระบบเพื่อนำมากำหนดนโยบายน้ำในอนาคต

19.4.2 อุทกภัย

การเกิดอุทกภัยในประเทศไทย ได้มีการรายงานไว้ตั้งแต่ พ.ศ. 2328 จนถึง พ.ศ. 2554 ดังรายละเอียดในตารางที่ 19-11

สาเหตุของการเกิดอุทกภัยนั้นคณะกรรมการยุทธศาสตร์เพื่อวางระบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (2555:2) ได้สรุปสาเหตุของอุทกภัย พ.ศ. 2554 ไว้ 6 ประการ ดังนี้

1. พื้นที่ป่าไม้ลดลง และระบบนิเวศน์ถูกทำลาย
2. องค์กรที่มีอำนาจบริหารจัดการทรัพยากรน้ำทั้งระบบ ยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ
3. ขาดแผนหลักและงบประมาณในการบริหารจัดการน้ำระยะยาว
4. ระบบข้อมูลทรัพยากรน้ำขาดการเชื่อมต่อ และไม่มีทีมวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกัน
5. กฎหมายด้านการจัดการทรัพยากรน้ำไม่ทันสมัย
6. ขาดความพร้อมในการเผชิญอุทกภัยขนาดใหญ่

ในขณะที่ ชูลิต วัชรสินธ์ และเฉลิมชนม์ เลิศล้ำ (2557: 98) ได้รายงานถึงสาเหตุของน้ำท่วมใหญ่ ปี พ.ศ. 2554 เกิดจากสาเหตุที่สำคัญ 2 ประการ ได้แก่ (1) ภัยธรรมชาติ และ (2) การบริหารจัดการ

จากสาเหตุดังกล่าวนี้ทำให้เกิดอุทกภัยและส่งผลกระทบต่อประชาชนในวงกว้าง ซึ่งรัฐบาลได้กำหนดนโยบายขึ้นช่วยเหลือโดยมาตรการต่างๆ ดังต่อไปนี้

ในปี พ.ศ. 2485 แนวคิดการช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากอุทกภัยของจอมพล ป.พิบูลสงคราม คือ

1. ช่วยย้ายผู้อยู่ในน้ำขึ้นบก
2. ตั้งงบประมาณช่วยทำอาหารและเครื่องแต่งกายให้ราษฎรที่ถูกน้ำท่วม และหวังว่าคงจะได้บอกบุญแก่พี่น้องที่ไม่ต้องสู้กับอุทกภัยตามศรัทธา
3. เตรียมซื้อข้าวตุนไว้จำหน่ายแจกและทำพันธุ์ตามฐานะของผู้ต้องอุทกภัย และกักข้าวไม่ส่งไปนอกในเวลาอันควร
4. เมื่อน้ำลด เตรียมให้ราษฎรทำไร่เพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ตามแต่จะทำได้ สุดแต่ท้องถิ่น
5. ให้รัฐมนตรีและอธิบดีทุกท่าน คิดช่วยราษฎรผู้ต้องอุทกภัยตามหน้าที่
6. ให้ข้าหลวง นายอำเภอ คณะกรรมการจังหวัด อำเภอได้ช่วยราษฎรที่อยู่ในน้ำขึ้นบกและจัดการเรื่องอาหารการกินตลอดจนที่อยู่

การดำเนินการช่วยเหลือประชาชนที่ประสบอุทกภัยในช่วงเวลาต่อมาก็คล้ายคลึงกันคือ ในช่วงที่เกิดอุทกภัยหรือน้ำท่วมนั้นได้เน้นการช่วยเหลือโดยการแจกจ่ายน้ำดื่ม อาหาร การเดินทาง การอพยพโยกย้ายที่อยู่อาศัยชั่วคราว การดูแลสุขภาพ

ในช่วงหลังน้ำลดนั้นเป็นการฟื้นฟูเยียวยา ซึ่งเป็นการช่วยเหลือที่เป็นทั้งตัวเงิน ปัจจัยการผลิตทางการเกษตร พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ และการประมง ค่าซ่อมแซมบ้านเรือน การลดภาษีเงินได้ การยืดเวลาชำระเงินกู้แก่ ธ.ก.ส. เป็นต้น

ตารางที่ 19-11 การเกิดอุทกภัยในประเทศไทย

พ.ศ.	อุทกภัย
2328	น้ำท่วมท้องสนามหลวงสูงถึง 3 ศอก 10 นิ้ว
2362	น้ำท่วมเกิดปัญหาข้าวยากหมากแพง
2374	น้ำท่วมทั่วกรุงเทพมหานคร
2402	น้ำท่วมทั่วกรุงเทพมหานคร
2410	น้ำท่วมทั่วกรุงเทพมหานคร
2422	น้ำท่วมทั่วกรุงเทพมหานคร
2460	น้ำท่วมถึงลานพระบรมรูปทรงม้า
2485	น้ำท่วมภาคเหนือและกลาง น้ำท่วมทั่วกรุงเทพฯ บริเวณพระบรมรูปทรงม้าสูงถึง 1.50 เมตร
2493	น้ำท่วมกรุงเทพฯ
2494	น้ำท่วมกรุงเทพฯ เล็กน้อย
2495	น้ำท่วมกรุงเทพฯ เล็กน้อย
2502	น้ำท่วมกรุงเทพฯ เล็กน้อย
2504	น้ำท่วมกรุงเทพฯ เล็กน้อย
2507	น้ำท่วมกรุงเทพฯ เล็กน้อย
2513	น้ำท่วมกรุงเทพฯ เล็กน้อย
2518	พายุดีเปรสชันพัดผ่านตอนบนของกลุ่มน้ำเจ้าพระยา ทำให้ปริมาณน้ำมากในภาคเหนือตอนล่าง ทำให้น้ำท่วม กรุงเทพมหานคร
2519	มีน้ำท่วมกรุงเทพมหานครเล็กน้อยจากน้ำทะเลหนุน
2521	เกิดพายุเบส พัดเข้าอีสานและเหนือตอนบน เดือนสิงหาคม พัดผ่านพื้นที่ตอนบนลุ่มน้ำปายเดือนกันยายน น้ำท่วม กรุงเทพมหานคร และ 36 จังหวัด
2523	ฝนตกหนักในพื้นที่กรุงเทพมหานครและน้ำทะเลหนุน ทำให้น้ำท่วมกรุงเทพมหานคร
2526	มีพายุพัดผ่านภาคเหนือและภาคกลางเดือนกันยายนถึงตุลาคม มีฝนตกปริมาณมากทำให้น้ำท่วมกรุงเทพมหานคร
2533	เดือนตุลาคม พายุโซนร้อน อีราและโลลา พัดผ่านภาคตะวันออกเฉียงเหนือเกิดฝนตกหนักน้ำท่วมในพื้นที่ฝั่ง ตะวันออกของกรุงเทพมหานคร
2538	ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม มีพายุหลายลูกทำให้มีฝนตกหนักในเดือนสิงหาคมถึงเดือนตุลาคม มีพายุไอลิส ทำให้น้ำท่วม ในพื้นที่ภาคเหนือ ภาคกลาง และกรุงเทพมหานคร เป็นระยะเวลาประมาณ 2 เดือน
2539	มีฝนตกหนักในภาคเหนือและภาคกลาง ทำให้เกิดน้ำท่วมในบางพื้นที่ของกรุงเทพมหานคร
2545	เกิดพายุดีเปรสชันฮาปี ทำให้ฝนตกหนักเกิดน้ำท่วมในพื้นที่ภาคกลาง
2549	ปริมาณฝนตกหนักในพื้นที่ภาคเหนือ และภาคกลาง ทำให้เกิดน้ำท่วมในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างและพื้นที่ภาคกลาง
2553	ปริมาณฝนตกหนักในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างท้ายเขื่อนภูมิพลและเขื่อนสิริกิติ์ทำให้ฝนตกในลุ่มน้ำเจ้าพระยาเป็น บริเวณกว้างในพื้นที่จังหวัดลพบุรี ชัยนาท สิงห์บุรี อ่างทอง และพระนครศรีอยุธยา
2554	สาเหตุจากมีพายุเข้าประเทศไทยหลายลูกที่ภาคเหนือผ่านตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนเป็นระยะๆ ตั้งแต่ปลายเดือน มิถุนายนจนถึงต้นเดือนตุลาคม 5 ลูก และร่องความกดอากาศต่ำกำลังแรงก็พัดผ่านอยู่บนภาคเหนือและภาคกลาง ทำให้เกิดมหาอุทกภัยในภาคเหนือและภาคกลางในหลายจังหวัดเป็นระยะเวลานานหลายเดือน

ที่มา : ชูลิต วัชรสินธุ์ และเฉลิมชนม์ เลิศล้ำ (2557: 96-98)

ในปี พ.ศ. 2550 ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. 2550 ได้มีการให้อำนาจรัฐในการดำเนินการแก้ไขอุทกภัย

หลังจากอุทกภัยในปี พ.ศ. 2554 แล้วรัฐบาลคณะที่ 60 ได้ใช้แนวคิดที่พัฒนาขึ้นเป็นระบบมากขึ้น โดยใช้ระบบ 2P 2R คือ

P : PREVENTION (การป้องกัน)

P : PREPARATION (การเตรียมพร้อม)

P : RESPONSE (การรับมือ)

P : RECOVERY (การฟื้นฟูเยียวยา)

โดยมีโครงการต่างๆ ดังนี้

(1) PREVENTION (การป้องกัน)

1.1 โครงการต้นน้ำ มี 4 โครงการ คือ

(1) ปลุกป่า (2) เพาะชำต้นกล้า (3) ปลุกหญ้าแฝก และ (4) ทำฝายชะลอน้ำ

1.2 โครงการพื้นที่กลางน้ำ คือการบริหารปริมาณน้ำในเขื่อนให้เหมาะสม รวมทั้งการปรับปรุงประตูน้ำ คันกั้นน้ำ

1.3 โครงการพื้นที่ปลายน้ำ มี 2 โครงการคือ (1) การขุดลอกคลอง และ (2) การเพิ่มความสามารถในการระบายน้ำ

(2) PREPARATION (การเตรียมพร้อม)

โครงการบูรณาการโดยใช้ระบบ SINGLE COMMAND ในการวิเคราะห์และสั่งการคลังข้อมูลน้ำแห่งชาติ

1. สภาพอากาศ

2. สภาพน้ำในลำน้ำ และน้ำในพื้นที่ราบ (น้ำทุ่ง)

3. สภาพน้ำในเขื่อนและอ่างเก็บน้ำ CCTV ส่งภาพ จากเขื่อนและลำน้ำที่สำคัญในเวลาปัจจุบันเพื่อใช้ตรวจสอบสถานการณ์จริงในสนาม

4. สภาพน้ำทะเลหนุน

5. การจำลองสถานการณ์ (SIMULATION/SCENARIO)

6. การพยากรณ์น้ำ

(3) RESPONSE (การรับมือ)

ระดับ 1 การเผชิญเหตุและบัญชาการเหตุการณ์ (SINGLE COMMAND) ภายใต้ พ.ร.บ. ป้องกันสาธารณภัย พ.ศ. 2550

กรณีเกิดอุทกภัยความรุนแรง ระดับ 1 (ขนาดร้ายแรงน้อย)

อุทกภัยขนาดเล็ก : องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (เทศบาล/อบต./เมืองพัทยา) สามารถควบคุมสถานการณ์ ระงับได้โดยลำพังตามขีดความสามารถโดยไม่ต้องการ มีกำลังสนับสนุนจากภายนอก ผู้อำนวยการท้องถิ่น/ ผู้อำนวยการอำเภอเป็นผู้คุมสถานการณ์/บัญชาการเหตุการณ์

ระดับ 2 การเผชิญเหตุและบัญชาการเหตุการณ์ (SINGLE COMMAND) ภายใต้ พ.ร.บ. ป้องกันสาธารณภัย พ.ศ. 2550

กรณีเกิดอุทกภัยความรุนแรงระดับ 2 (ขนาดร้ายปานกลาง)

ขนาดกลาง : เกินขีดความสามารถขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (เทศบาล/อบต./เมืองพัทยา) อำเภอ (นายอำเภอ) และเขตใน กทม. ไม่สามารถควบคุมสถานการณ์ และบริหารจัดการระงับภัยได้โดยลำพัง ผู้อำนวยการจังหวัด (ผู้ว่าราชการจังหวัด) ผู้อำนวยการ กทม. (ผู้ว่าราชการ กทม.) กรณีในพื้นที่ กทม. เข้าควบคุมสถานการณ์/บัญชาการเหตุการณ์

ระดับ 3 การเผชิญเหตุและบัญชาการเหตุการณ์ (SINGLE COMMAND) ภายใต้ พ.ร.บ. ป้องกันสาธารณภัย พ.ศ. 2550

กรณีเกิดอุทกภัยความรุนแรง ระดับ 3 (ขนาดร้ายแรงสูง)

อุทกภัยขนาดใหญ่ : เกิดผลกระทบรุนแรงกว้างขวางมีพื้นที่เสียหาย เป็นบริเวณกว้างเกินขีดความสามารถของจังหวัด ผู้อำนวยการจังหวัด (ผู้ว่าราชการจังหวัด) ไม่สามารถควบคุมสถานการณ์ ต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญ/ อุปกรณ์พิเศษ/ กำลังสนับสนุนระดมสรรพกำลังทุกภาคส่วนเพื่อตอบโต้ เหตุฉุกเฉิน/ บรรเทาภัย ผู้อำนวยการกลาง (อธิบดีกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย) หรือผู้บัญชาการ ปก. แห่งชาติ (รมว.มท.) เป็นผู้ควบคุมสถานการณ์/บัญชาการเหตุการณ์

ระดับ 4 การเผชิญเหตุและบัญชาการเหตุการณ์ (SINGLE COMMAND) ภายใต้ พ.ร.บ. ป้องกันสาธารณภัย พ.ศ. 2550

กรณีเกิดอุทกภัยความรุนแรง ระดับ 4 (ขนาดร้ายแรงอย่างยิ่ง)

อุทกภัยขนาดใหญ่มาก : เกิดผลกระทบร้ายแรงอย่างยิ่งระดับ วิกฤติการณ์ มีผลกระทบต่อชีวิตและทรัพย์สิน ความเป็นอยู่และขวัญกำลังใจของประชาชนจำนวนมาก อย่างร้ายแรงผู้อำนวยการกลาง (อธิบดีกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย) หรือผู้บัญชาการ ปก. แห่งชาติ (รมว.มท.) ไม่สามารถควบคุมสถานการณ์/แก้ไขปัญหา/ระงับภัยได้ นายกรัฐมนตรีหรือรองนายกรัฐมนตรี ได้รับมอบหมายใช้อำนาจตาม ม.31 แห่ง พ.ร.บ. ป.ก. 2550 ควบคุมสถานการณ์/บัญชาการเหตุการณ์ ทุกพื้นที่ทั้งราชอาณาจักร

(4) RECOVERY (การฟื้นฟูเยียวยา)

การช่วยเหลือประสบอุทกภัย ตามระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยเงินทดรอง รายการเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน พ.ศ. 2546 และที่แก้ไขเพิ่มเติม

1. ด้านการช่วยเหลือผู้ประสบภัย
2. ด้านการแพทย์และการสาธารณสุข
3. ด้านเกษตรอื่น
4. ด้านประมง
5. ด้านพืช
6. ด้านปศุสัตว์
7. ด้านป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
8. ด้านสังคมสงเคราะห์และฟื้นฟูผู้ประสบภัย
9. ด้านการปฏิบัติงานให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัย

ซึ่งรัฐบาลคณะที่ 60 ได้ให้การเยียวยาผู้ประสบอุทกภัยในปี พ.ศ. 2544 โดยใช้งบกลางในวงเงิน 45,011.9182 ล้านบาทนั้น ได้มีการช่วยเหลือประชาชนกลุ่มต่างๆ ดังนี้

		<u>จำนวน</u>
การเยียวยาผู้ประสบอุทกภัย	45,011.9182	ล้านบาท
(1) คริวเรือนละ 5,000 บาท	2,386,467	คริวเรือน
(2) ช่วยเหลือเกษตรกร	1,015,012/1,100	ราย/แห่ง
(3) ช่วยเหลือผู้ประกอบการ	1,134/1,600/20	ราย/โรงงาน/ศูนย์
(4) ผู้ใช้แรงงาน	554,980	ราย
(5) กลุ่มคนเปราะบาง	1,666,740	ราย
(6) การบริการทางการแพทย์	3,062,083	ราย

(ที่มา : สำนักนายกรัฐมนตรี, 2555: 97)

ต่อมาในปี 2555-2556 รัฐบาลคณะที่ 60 ได้จัดทำโครงการออกแบบก่อสร้างระบบการบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืน และระบบแก้ไขปัญหามลพิษของประเทศไทย ในวงเงิน 3.5 แสนล้านบาท แต่ได้รับการคัดค้านจากประชาชนและยุติลงเมื่อคณะรักษาความสงบแห่งชาติเข้ามามีอำนาจการปกครองประเทศเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2557

ต่อมาเมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม 2558 คณะรัฐมนตรีได้มีมติเรื่อง ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการน้ำ (พ.ศ. 2558-2569) โดยยุทธศาสตร์ที่ 3 การจัดการน้ำท่วมและอุทกภัย มีเป้าหมายตามศักยภาพ ดังนี้

- (1) ลำน้ำสายหลักและสาขาได้รับการปรับปรุง เพิ่มอัตราการไหลมากกว่าร้อยละ 10 รวมระยะ 870 กิโลเมตร ป้องกันน้ำท่วมในพื้นที่ชุมชนเมือง/พื้นที่เศรษฐกิจ จำนวน 185 แห่ง
- (2) เพิ่มประสิทธิภาพการระบายน้ำ ลดความเสียหายจากน้ำหลากล้นตลิ่ง กลุ่มน้ำเสี่ยงภัยน้ำล้นตลิ่งและความเสียหายสูงในกลุ่มน้ำวิกฤติ 10 กลุ่มน้ำ
- (3) พัฒนาพื้นที่รับน้ำนองในกลุ่มน้ำเจ้าพระยาเพื่อชะลอน้ำหลากขนาดใหญ่
- (4) ป้องกันน้ำท่วมในพื้นที่ชุมชนเมือง/พื้นที่เศรษฐกิจ จำนวน 185 แห่ง
- (5) จัดทำ/ปรับปรุงผังการใช้ประโยชน์ที่ดิน/กลุ่มน้ำ 15 แห่ง
- (6) สนับสนุนการปรับตัวและหนีภัย โดยเฉพาะกลุ่มกลุ่มน้ำเจ้าพระยาใหญ่/กลุ่มกลุ่มน้ำภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

นอกจากนี้ในยุทธศาสตร์ที่ 2 การสร้างความมั่นคงของภาคการผลิต (เกษตรและอุตสาหกรรม) และในยุทธศาสตร์ที่ 5 การอนุรักษ์ฟื้นฟูสภาพป่าต้นน้ำที่เสื่อมโทรมและป้องกันการพังทลายของดิน จะเป็นเรื่องที่จะช่วยลดปัญหามลพิษลงในอนาคต

อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าจะมีการดำเนินการในอดีตจนถึงปัจจุบันอย่างต่อเนื่องก็ตาม ได้มีรายงานผลการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในช่วง 4 ปี ของแผนพัฒนา ฉบับที่ 11 ไว้ในเดือนกรกฎาคม 2559 ว่า “การเตรียมความพร้อมและพัฒนาระบบการจัดการภัยพิบัติมีความครอบคลุมมากยิ่งขึ้น โดยจัดทำแผนที่เสี่ยงภัยดินถล่มระดับชุมชน ติดตั้งระบบเตือนภัยล่วงหน้า (Early Warning) สำหรับพื้นที่เสี่ยงอุทกภัย 1,704 หมู่บ้าน จัดตั้งศูนย์กลางข้อมูลสารสนเทศด้านน้ำ ปรับปรุงประสิทธิภาพ

และบำรุงรักษาสถานีโทรมาตรอัตโนมัติให้มีเสถียรภาพพร้อมใช้งานได้ตลอดเวลา 850 สถานีทั่วประเทศ การติดตั้งเครื่องวัดระดับน้ำแบบอัตโนมัติ ตลอดจน การจัดตั้งกองอำนวยการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยกลาง (กอปก.) จัดทำแผนและเครือข่ายเฝ้าระวังแจ้งเตือนธรณีพิบัติภัยในพื้นที่เสี่ยงธรณีพิบัติดินถล่มที่ครอบคลุมทั้งระบบต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำเพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่า 55 ตำบล (ไม่ต่ำกว่า 500 หมู่บ้าน 1,800 ราย) การจัดชุดเฝ้าระวังและติดตามสถานการณ์สาธารณภัยเพื่อแจ้งเตือนภัย จังหวัด อำเภอ และศูนย์ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยเขต นอกจากนี้ ยังได้ดำเนินการจัดทำแผนแม่บทป้องกันและบรรเทาภัยแล้งที่มีมาตรฐาน การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการสิ่งของสำรองจ่าย (E – Stock) ที่สามารถเชื่อมโยงกับคลังข้อมูลสาธารณภัยแห่งชาติ การพัฒนาระบบฐานข้อมูลด้านทรัพยากรน้ำและแผนที่น้ำระดับตำบลกว่า 1,400 แห่ง (ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2555 – 2558) เพื่อบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่ของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น” สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2559ข : 42-43)

การดำเนินการดังกล่าวนี้รวมทั้งยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (พ.ศ. 2556-2569) นี้อาจจะลดปัญหาอุทกภัยลงได้ทีละระดับหนึ่ง ขึ้นอยู่กับความรุนแรงของปัญหาที่เกิดจากธรรมชาติ

ข้อมูลจากผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มต่างๆ ที่คณะผู้วิจัยได้รับจากการสัมภาษณ์ในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัดที่สำคัญ 3 ประเด็น ซึ่งได้ปรากฏในยุทธศาสตร์การจัดการน้ำท่วมและอุทกภัยคือ (1) ระบบข้อมูลทรัพยากรน้ำที่สามารถเข้าถึงได้ของประชาชน (2) การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการแก้ปัญหา และ (3) แนวคิดเรื่องค่าตอบแทนการดูแลต้นน้ำ (Public Environment Service: PES)

อย่างไรก็ตามในช่วงฤดูฝน พ.ศ. 2559 ได้เกิดอุทกภัยหลายจังหวัดในหลายพื้นที่ของภาคเหนือ มีผู้เสียชีวิต เช่น จังหวัดน่าน เมื่อวันที่ 20-23 สิงหาคม 2559 (กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย, 2559: 1)

ในกรุงเทพมหานครซอยรามอินทรา 34 มีน้ำท่วมสูงกว่า 1 เมตร (ไทยรัฐออนไลน์, 2559: 1)

ในจังหวัดสมุทรปราการ มีการสั่งปิดนิคมอุตสาหกรรมบางปู เมื่อวันที่ 22 สิงหาคม 2559 (โพสต์ทูเดย์, 2559:1)

จากเหตุการณ์ต่างๆ ดังกล่าวนี้อุทกภัยจึงยังเป็นปัญหาอยู่ในปัจจุบัน ที่ต้องได้รับการแก้ไข

19.4.3 คุณภาพน้ำ

การแก้ไขปัญหาคอนภาพน้ำได้มีนโยบายเป็นมติคณะรัฐมนตรีมาตั้งแต่วันที่ 27 ตุลาคม 2513 เรื่องการดำเนินงานตามโครงการระบายน้ำโสโครกและป้องกันน้ำท่วมสำหรับจังหวัดพระนครและธนบุรี ซึ่งอยู่ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2 ต่อมาในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 กรมโรงงานอุตสาหกรรม ได้ดำเนินโครงการขจัดน้ำทิ้งจากโรงงานอุตสาหกรรมบริเวณแม่น้ำแม่กลอง ในปี พ.ศ. 2516 ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4 คณะรัฐมนตรีมีมติเรื่องนโยบายและแผนการแก้ไขปัญหาน้ำเสียจากอุตสาหกรรม ในปี พ.ศ. 2522

ต่อมาในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 ได้มีการแก้ไขคุณภาพน้ำหลายเรื่อง เช่น (1) มีการศึกษาความเหมาะสมของโครงการจัดตั้งระบบกำจัดน้ำเสียที่รังสิต จังหวัดปทุมธานี (2) กำหนดให้โครงการแก้ไขปัญหาน้ำเน่าเสียในคลองผดุงกรุงเกษมเป็นโครงการเร่งด่วนเพื่อเป็นโครงการนำร่อง (3) มีการจัดทำโครงการจัดทำระบบบำบัดน้ำเสียในกรุงเทพมหานคร เชียงใหม่ ภูเก็ต พัททยา และสกลนคร (4)

ดำเนินการควบคุมการกักตุนน้ำเสียจากโรงงานและอาคารชุด (5) คณะรัฐมนตรีอนุมัติหลักการโครงการบำบัดน้ำเสียกรุงเทพมหานคร

ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 มีการดำเนินการด้านคุณภาพน้ำ คือ (1) ได้มีการจัดตั้งองค์การน้ำเสียเป็นรัฐวิสาหกิจใน พ.ศ. 2538 (2) กำหนดมาตรการแก้ปัญหาแม่น้ำเจ้าพระยาเน่าเสียทั้งในระยะสั้นและระยะยาว (3) กำหนดแผนงานโครงการระบบบำบัดน้ำเสียในเขตกรุงเทพมหานคร (4) ดำเนินการก่อสร้างระบบบำบัดน้ำเสียโรงพยาบาลรัฐ (5) มีการประกาศกระทรวงวิทยาศาสตร์ฯ ควบคุมการระบายน้ำทิ้งจากอาคารขนาดใหญ่ 8 ประเภท เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2538 (6) คณะรัฐมนตรีอนุมัติหลักการและเงื่อนไขโครงการจัดการน้ำเสียในเขตควบคุมมลพิษจังหวัดสมุทรปราการ

ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 มีการดำเนินการด้านคุณภาพน้ำ คือ (1) มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติจัดตั้งองค์การน้ำเสีย (ฉบับที่ 2) เมื่อวันที่ 2 ตุลาคม 2540 โดยยกเลิกบทบัญญัติที่กำหนดให้ องค์การจัดการน้ำเสียจัดตั้งบริษัทจำกัดหรือบริษัทมหาชนจำกัด เพื่อดำเนินการ การจัดการและบำรุงรักษาระบบบำบัดน้ำเสีย (2) มีการกำหนดเขตพื้นที่จัดการน้ำเสีย และการบำรุงรักษาระบบบำบัดน้ำเสียรวมในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลแสนสุข จังหวัดชลบุรี (3) แก้ไขปัญหาแม่น้ำท่าจีนเน่าเสีย โดยระบบนำน้ำเสีย

ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 มีการดำเนินการด้านคุณภาพน้ำ คือ (1) ใช้เงินกองทุนด้านสิ่งแวดล้อม ในการดำเนินโครงการก่อสร้างระบบรวบรวมและบำบัดน้ำเสียเขตควบคุมมลพิษ จังหวัดสมุทรปราการ (2) จัดทำแผนการปรับปรุง พื้นฟู และบริหารจัดการระบบน้ำเสีย รวมทั้งก่อสร้างแล้ว เพื่อให้มีประสิทธิภาพ

ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 มีการดำเนินการด้านคุณภาพน้ำ คือ (1) ฟื้นฟูระบบบำบัดน้ำเสียรวมทั้งชำรุดเสียหายจากอุทกภัย (2) มีการตรวจสอบคุณภาพน้ำในลำน้ำต่างๆ อย่างต่อเนื่อง (3) มีการกำหนดเขตพื้นที่จัดการน้ำเสีย ในเขตจังหวัดนครศรีธรรมราชและเพชรบุรี

ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 มีการทบทวนพื้นที่จัดการน้ำเสีย โดยมีข้อตกลงระหว่าง องค์การจัดการน้ำเสียกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งเขตควบคุมมลพิษตามที่คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติประกาศ

จะเห็นได้ว่าถึงแม้มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องก็ตาม ยังคงมีปัญหาคอนคุณภาพน้ำทั้งน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรม น้ำเสียจากชุมชน และน้ำเสียจากการเกษตร (สมร มุตตามระ, 2557: 4-6) ซึ่งสอดคล้องกับการรายงานของคณะกรรมการกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (2558: 2-8) ไว้ในเดือน พฤษภาคม 2558 ดังนี้

“ประเทศไทย มีคุณภาพน้ำอยู่ในเกณฑ์ที่ดี ร้อยละ 29 พอใช้ ร้อยละ 49 และเสื่อมโทรม ร้อยละ 27 ของแหล่งน้ำหลักทั่วประเทศ (จำนวน 52 แหล่งน้ำ) ไม่พบคุณภาพน้ำที่อยู่ในเกณฑ์ดีมากและเสื่อมโทรมมาก อย่างไรก็ตาม คุณภาพน้ำในช่วง 10 ปีย้อนหลัง (ปี พ.ศ. 2548-2557) พบว่า แหล่งน้ำที่อยู่ในเกณฑ์ดีมีแนวโน้มลดลง ขณะที่แหล่งน้ำที่อยู่ในเกณฑ์พอใช้และเสื่อมโทรมมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น สาเหตุสำคัญของปัญหาคอนคุณภาพน้ำเสื่อมโทรมมาจากการระบายน้ำเสียจากชุมชน การชะหน้าดินที่มีปุ๋ยตกค้างจากการเกษตร และการปศุสัตว์ โดยปัจจุบัน (ปี พ.ศ. 2557) มีปริมาณน้ำเสียจากชุมชนเกิดขึ้น 10.3 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อวัน ขณะที่ระบบบำบัดน้ำเสียรองรับน้ำเสียเกิดขึ้นได้เพียงร้อยละ 31 พื้นที่ที่มีน้ำเสียชุมชนเกิดขึ้นมากที่สุด คือ กรุงเทพมหานคร โดยมีน้ำเสียประมาณ 2 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อวัน ในขณะที่ระบบบำบัดน้ำเสียในพื้นที่กรุงเทพมหานครสามารถบำบัดน้ำเสียได้ร้อยละ 38 ของปริมาณน้ำเสียที่เกิดขึ้น”

ดังนั้นในการจัดทำยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่คณะรัฐมนตรีมีมติ เมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม 2558 จึงได้กำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ที่ 4 การจัดการคุณภาพน้ำที่มีเป้าหมายตาม ศักยภาพ ดังนี้

1. ลดของเสียที่ระบายลงสู่แหล่งน้ำ เพื่อให้คุณภาพน้ำเป็นไปตามมาตรฐานคุณภาพแหล่งน้ำผิวดินที่กำหนด
2. ป้องกันและเตือนภัยวิกฤติคุณภาพน้ำในลุ่มน้ำเจ้าพระยา ป่าสัก ท่าจีน สะแกกรัง โขง (อีสาน) ชี แม่งลอง บางปะกง มูล (ลำตะคอง) ปิง วัง ยม น่าน ทะเลสาบสงขลา เพชรบุรี

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2559ข: 102-103) ได้มีแนวทางในการพัฒนาคุณภาพน้ำใน (ร่าง) แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 ดังนี้ “เพิ่มประสิทธิภาพการจัดการคุณภาพน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำวิกฤตและลุ่มน้ำสำคัญอย่างครบวงจร โดยลดการเกิดน้ำเสียจากแหล่งกำเนิด โดยเร่งแก้ไขปัญหาน้ำเสียจากชุมชนและน้ำเสียจากอุตสาหกรรม ปรับปรุงและฟื้นฟูคุณภาพน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำวิกฤตและลุ่มน้ำสำคัญ ด้วยการลดปริมาณน้ำเสียจากแหล่งกำเนิด พัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพระบบรวบรวมและระบบบำบัดน้ำเสียรวมของชุมชน บริหารจัดการระบบบำบัดน้ำเสียอย่างครบวงจร โดยนำน้ำทิ้งที่ผ่านกระบวนการบำบัดแล้วกลับมาใช้ประโยชน์ด้านอื่น สนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดำเนินการระบบบำบัดน้ำเสียรวมของชุมชนและเมือง การจัดเก็บค่าธรรมเนียมในการบำบัดน้ำเสีย รวมถึงการดูแลรักษาและซ่อมบำรุง การติดตามและประเมินประสิทธิภาพระบบบำบัดน้ำเสีย การส่งเสริมบทบาทของภาคเอกชนในการบริหารจัดการระบบบำบัดน้ำเสีย นอกจากนี้ควรปรับปรุงกฎระเบียบภายใต้กฎหมายควบคุมอาคารที่เกี่ยวข้องกับแหล่งกำเนิดน้ำเสีย กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการสำหรับการอนุญาตให้ระบายมลพิษที่คำนึงถึงปริมาณมลพิษและสมรวมในแหล่งรองรับน้ำเสีย”

อย่างไรก็ตามจากการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้เสียหลายกลุ่มของคณะผู้วิจัยพบว่า การแก้ไขคุณภาพน้ำนั้น ยังเป็นปัญหาอยู่ในปัจจุบันและอนาคต จำเป็นต้องมีนโยบายที่มีแนวคิดว่า “การเปลี่ยนน้ำเสียเป็นแหล่งน้ำสำรอง” โดยการจัดการน้ำเสียทั้งจากอุตสาหกรรม ชุมชนและเกษตรกรรม ซึ่งอาจจะเกินขีดความสามารถของภาครัฐอยู่ในปัจจุบัน จึงควรนำภาคเอกชนเข้ามารับสัมปทานดำเนินการโดยการช่วยเหลือของภาครัฐที่เหมาะสม

จากการทบทวนและวิเคราะห์ปัญหาทรัพยากรน้ำไทยทั้ง 3 ประการ คือ การขาดแคลนน้ำ หรือภัยแล้ง อุทกภัย และคุณภาพน้ำแล้ว ถึงแม้ว่าจะมีนโยบายและยุทธศาสตร์หรือแผนปฏิบัติการแก้ไขปัญหาลำนี้มาอย่างต่อเนื่องก็ตาม ปัญหาทั้งสามด้านนี้ยังคงมีอยู่และมีแนวโน้มว่าจะทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น ดังที่ได้กล่าวข้างต้นว่าปัญหาภัยแล้งและอุทกภัยนั้นเกิดขึ้นจากปัจจัย 2 ประการ คือ ปัจจัยด้านสภาพภูมิอากาศ และปัจจัยด้านการบริหารจัดการ เนื่องจากปัจจัยด้านสภาพภูมิอากาศนั้นไม่สามารถควบคุมได้ แต่ปัจจัยด้านการจัดการนั้นจะสามารถบรรเทาให้ปัญหาลดลงได้หากมีนโยบายยุทธศาสตร์หรือแผนปฏิบัติการที่เหมาะสม

19.5 สรุปสถานการณ์ทรัพยากรน้ำไทยในปัจจุบัน

19.5.1 ศักยภาพทรัพยากรน้ำไทยในปัจจุบันนั้นจะสรุปได้ดังนี้

- (1) ปริมาณฝนเฉลี่ยในพื้นที่ 25 ลุ่มน้ำต่อปี 1,455 ลูกบาศก์เมตร
- (2) ปริมาณน้ำท่าธรรมชาติเกณฑ์เฉลี่ย 285,227 ลูกบาศก์เมตร ปริมาณน้ำท่าจำนวนนี้มีน้ำที่นำมาใช้แล้ว 102,139 ล้านลูกบาศก์เมตร ภายใต้สถานการณ์ในปัจจุบันน้ำที่ต้องจัดหาเพิ่มเติม 49,610 ล้านลูกบาศก์เมตร
- (3) โครงการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดใหญ่ ที่มีความจุอ่างเก็บน้ำมากกว่า 100 ล้านลูกบาศก์เมตร มีจำนวน 38 โครงการ มีปริมาณน้ำเก็บกัก 70,908.47 ล้านลูกบาศก์เมตร สามารถใช้งานได้ 47,312.86 ล้านลูกบาศก์เมตร
- (4) มีแหล่งน้ำขนาดกลาง เก็บกักน้ำได้ 4,200 ล้านลูกบาศก์เมตร
- (5) มีแหล่งน้ำขนาดเล็ก เก็บกักน้ำได้ 2,210 ล้านลูกบาศก์เมตร รวมน้ำเก็บกักทั้ง 3 ประเภท 77,318 ล้านลูกบาศก์เมตร

19.5.2 ความต้องการน้ำ มีความต้องการน้ำเพื่อกิจกรรมต่างๆ ดังนี้

- (1) การใช้น้ำเพื่อเกษตรกรรม ในพื้นที่ชลประทานซึ่งมีจำนวน 30.22 ล้านไร่ ใช้น้ำทั้งปีเฉลี่ย 65,000 ล้านลูกบาศก์เมตร ส่วนพื้นที่นอกเขตชลประทานต้องการน้ำเพื่อป้องกันผลผลิตเสียหายในช่วงฤดูฝนทั้งช่วงอีกประมาณปีละ 48,961 ล้านลูกบาศก์เมตร
 - (2) การใช้น้ำเพื่ออุปโภคและบริโภคและการท่องเที่ยวใน พ.ศ. 2557 มีความต้องการ 6,490 ล้านลูกบาศก์เมตร และคาดการณ์ว่าใน พ.ศ. 2570 จะมีความต้องการน้ำประมาณ 8,260 ล้านลูกบาศก์เมตร (ตารางที่ 19-9)
 - (3) การใช้น้ำเพื่ออุตสาหกรรม ใน พ.ศ. 2557 มีความต้องการ 4,206 ล้านลูกบาศก์เมตร และคาดการณ์ความต้องการใน พ.ศ. 2570 จะมีความต้องการน้ำประมาณ 7,515 ล้านลูกบาศก์เมตร
 - (4) การใช้น้ำเพื่อรักษาระบบนิเวศในฤดูแล้งจะมีประมาณ 27,000 ล้านลูกบาศก์เมตร
- จะสรุปได้ว่าความต้องการใช้น้ำทั้ง 4 ประเภท ในปัจจุบันมีจำนวนทั้งสิ้น 124,657 ล้านลูกบาศก์เมตร ซึ่งมากกว่าที่เก็บกักไว้ในปัจจุบัน และจะขาดแคลนนํามากยิ่งขึ้นในอนาคต

19.5.3 สภาพปัญหาของทรัพยากรน้ำไทย

- (1) การขาดแคลนน้ำ/ภัยแล้ง ประเทศไทยได้ประสบปัญหาภัยแล้งมาหลายครั้งและมีแนวโน้มว่าจะเกิดขึ้นบ่อยครั้งกว่าในอดีต การเกิดภัยแล้งใน พ.ศ. 2558 ทำให้น้ำในอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่หลายแห่งมีปริมาณน้อย จนถึงปัจจุบันถึงแม้ว่าจะเข้าสู่ช่วงปลายฤดูฝน (เดือนกันยายน) แล้วก็ตาม เช่นเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2559 มีปริมาณน้ำใช้การได้ในเขื่อนภูมิพลเพียง 1,524 ล้านลูกบาศก์เมตร หรือร้อยละ 16 อ่างเก็บน้ำลำตะคองมีจำนวน 39 ล้านลูกบาศก์เมตร หรือร้อยละ 13 อ่างเก็บน้ำลำพระเพลิงมีจำนวน 18 ล้านลูกบาศก์เมตร หรือร้อยละ 12 อ่างเก็บน้ำแก่งกระจานมีจำนวน 104 ล้านลูกบาศก์เมตร หรือร้อยละ 12 เท่านั้น ซึ่งกล่าวได้ว่ามีปริมาณค่อนข้างน้อยเมื่อเทียบกับปี 2558 เพราะได้ใช้น้ำที่มีอยู่ในขณะนั้นไปเพื่อกิจกรรมต่างๆ ในช่วงที่ผ่านมา ด้วยข้อเท็จจริงดังกล่าวนี้พร้อมกับข้อมูลความต้องการใช้น้ำที่ประเมินไว้ในข้อ 8.2 แล้ว ถึงแม้ว่าจะมีการเตรียมการไว้ล่วงหน้าตามที่ปรากฏในยุทธศาสตร์ที่ 2 การสร้างความมั่นคง

ของน้ำภาคการผลิตแล้วก็ตาม แต่เพียงดำเนินการได้บางส่วนยังไม่บรรลุตามเป้าหมายอาจเกิดปัญหาขาดแคลนน้ำขึ้นได้หากมีปริมาณฝนน้อยกว่าปกติเหมือนในช่วง พ.ศ. 2557-2558

(2) อุทกภัย

อุทกภัยที่เกิดขึ้นในเดือนสิงหาคม 2559 ในหลายพื้นที่ของภาคเหนือ ทำให้มีผู้เสียชีวิตในจังหวัดน่าน พะเยา เชียงราย และแม่ฮ่องสอน รวม 9 ราย ตลอดจนทรัพย์สินและพื้นที่เกษตรกรรมก็ได้รับความเสียหายเช่นเดียวกัน ถึงแม้ว่าจะมีแผนการดำเนินงานที่กำหนดไว้ในกลยุทธ์ที่ 2 การจัดการน้ำท่วมและอุทกภัยไว้แล้วก็ตาม แต่แผนการดำเนินการต่างๆ นั้นเพิ่งเริ่มมาประมาณ 1 ปี จึงทำให้การรองรับสถานการณ์อุทกภัย ยังคงไม่บรรลุเป้าหมาย ดังที่กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยได้รายงานเมื่อวันที่ 23 กันยายน 2559 ว่ามีน้ำท่วมในพื้นที่หลายจังหวัด จึงกล่าวได้ว่ายังคงมีโอกาสเกิดอุทกภัยขึ้นในภาคต่างๆ ของประเทศหากมีปริมาณฝนมากกว่าปกติ

(3) คุณภาพน้ำ

ถึงแม้ว่าจะมีการจัดตั้งองค์การน้ำเสียขึ้นดำเนินการในเรื่องคุณภาพน้ำก็ตาม แต่ยังคงมีปัญหาตามที่ คณะกรรมการกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (2558: 2-8) ได้รายงานไว้ในเดือนพฤษภาคม 2558 ดังนี้

“ประเทศไทย มีคุณภาพน้ำอยู่ในเกณฑ์ที่ดี ร้อยละ 29 พอใช้ ร้อยละ 49 และเสื่อมโทรมร้อยละ 27 ของแหล่งน้ำหลักทั่วประเทศ (จำนวน 25 แหล่งน้ำ) ไม่พบคุณภาพน้ำที่อยู่ในเกณฑ์ดีมาก และเสื่อมโทรมมาก อย่างไรก็ตามคุณภาพน้ำในช่วง 10 ปีย้อนหลัง (ปี พ.ศ. 2548-2557) พบว่า แหล่งน้ำที่อยู่ในเกณฑ์ดีมีแนวโน้มลดลง ขณะที่แหล่งน้ำที่อยู่ในเกณฑ์พอใช้และเสื่อมโทรมมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น สาเหตุสำคัญของปัญหาคุณภาพน้ำเสื่อมโทรมมาจากการระบายน้ำเสียจากชุมชน การชะหน้าดินที่มีปฏิกิริยาค้างจากการเกษตร และการปศุสัตว์ โดยปัจจุบัน (ปี พ.ศ. 2557) มีปริมาณน้ำเสียจากชุมชนเกิดขึ้น 10.3 ล้านลูกบาศก์เมตร ขณะที่ระบบบำบัดน้ำเสียรองรับน้ำเสียเกิดขึ้นได้เพียงร้อยละ 31 พื้นที่ที่มีน้ำเสียชุมชนเกิดขึ้นมากที่สุด คือกรุงเทพมหานคร โดยมีน้ำเสียประมาณ 2 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อวัน ในขณะที่ระบบบำบัดน้ำเสียในพื้นที่กรุงเทพมหานครสามารถบำบัดน้ำเสียได้ร้อยละ 38 ของปริมาณน้ำเสียที่เกิดขึ้น”

ถึงแม้ว่าจะได้มีการกำหนดแผนงานไว้ในยุทธศาสตร์ที่ 4 การจัดการคุณภาพน้ำแล้วก็ตาม แต่ยังต้องใช้เวลาอีกระยะหนึ่ง

เพื่อให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างสถานการณ์ในปัจจุบันกับการแก้ไขในอนาคตอย่างชัดเจน ได้นำสถานการณ์ทุกด้านที่ได้ทบทวนมาในบทนี้มาวิเคราะห์โดยใช้ระบบ DPSIR (Kristensen, 2004: 1) การวิเคราะห์โดยใช้ระบบ DPSIR นั้นเป็นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์และความเชื่อมโยงของปัจจัยขับเคลื่อน ปัจจัยกดดัน สถานการณ์ ผลกระทบและการตอบสนองเพื่อดำเนินการแก้ไข โดยมีรายละเอียดดังนี้

(1) ปัจจัยขับเคลื่อน (Driving Force : D) ที่มีผลต่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำไทยมีหลายประการ เช่น ประชากรเพิ่ม การขยายตัวทางเศรษฐกิจสาขาต่างๆ ทั้งอุตสาหกรรม การท่องเที่ยว การเกษตร การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ และพื้นที่ป่าต้นน้ำถูกทำลาย

(2) แรงกดดัน (Pressure : R) จากปัจจัยขับเคลื่อนที่กล่าวข้างต้น ทำให้เกิดแรงผลักดันเกิดขึ้น คือ ความต้องการน้ำเพิ่มขึ้น ปริมาณที่เก็บกักต่ำกว่าความต้องการใช้ น้ำเสียจากอุตสาหกรรม การเกษตร และชุมชนมีมากขึ้น และ

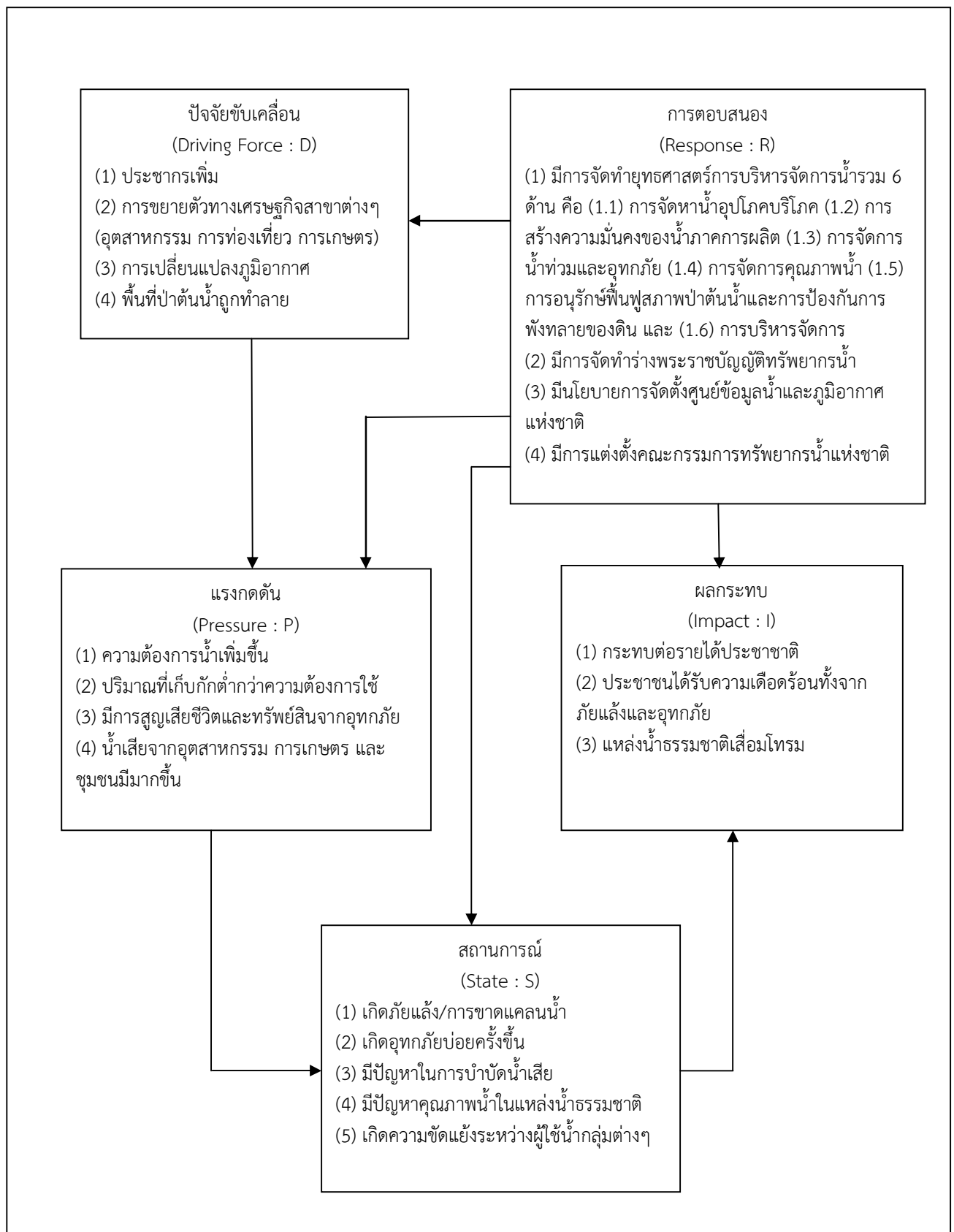
(3) สถานการณ์ (State: S) ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันคือ การเกิดภัยแล้งหรือขาดแคลนน้ำ เกิดอุทกภัยบ่อยครั้ง มีปัญหาในการบำบัดน้ำเสีย มีปัญหาคุณภาพน้ำในแหล่งน้ำธรรมชาติ และเกิดความขัดแย้งระหว่างผู้ใช้น้ำกลุ่มต่างๆ

(4) ผลกระทบ (Impact : I) ที่เกิดขึ้นคือ กระทบต่อรายได้ประชาชาติที่ลดลง รวมทั้งประชาชนได้รับความเดือดร้อนทั้งจากภัยแล้งและอุทกภัย รวมทั้งแหล่งน้ำธรรมชาติเสื่อมโทรม

(5) การตอบสนอง (Response : R) ได้มีการตอบสนองของรัฐบาลในปัจจุบัน โดยมีการจัดทำยุทธศาสตร์การบริหารจัดการน้ำรวม 6 ด้าน คือ (5.1) การจัดหาอุปโภคและบริโภค (5.2) การสร้างความมั่นคงของน้ำภาคการผลิต (5.3) การจัดการน้ำท่วมและอุทกภัย (5.4) การจัดการคุณภาพน้ำ (5.5) การอนุรักษ์ฟื้นฟูสภาพป่าต้นน้ำและการป้องกันการพังทลายของดิน และ (5.6) การบริหารจัดการ มีการจัดทำร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ ซึ่งอยู่ในระหว่างการพิจารณาของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ มีนโยบายในการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลน้ำและภูมิอากาศแห่งชาติ รวมทั้งการแต่งตั้งคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ

การตอบสนองของรัฐบาลดังกล่าวนี้โดยเฉพาะการจัดทำยุทธศาสตร์ 6 ด้าน เป็นการรองรับแรงกดดันและแก้ไขผลกระทบที่เกิดขึ้นอยู่ในปัจจุบัน การเร่งรัดทำพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ และพระราชบัญญัติปรับปรุงหน้าที่ของสถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำให้มีอำนาจหน้าที่เป็นศูนย์ข้อมูลน้ำและภูมิอากาศแห่งชาติจะเป็นการแก้จุดอ่อนที่เป็นปัญหาในการบริหารจัดการในอดีต รวมทั้งการที่นายกรัฐมนตรีมีกำหนดที่ประธานกรรมการในคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ ได้สร้างแรงผลักดันโครงการต่างๆ ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นในการขับเคลื่อน ดังรายละเอียดในรูปที่ 2

อย่างไรก็ตามการตอบสนองของรัฐบาลดังกล่าวนี้อยู่ในขั้นตอนที่เริ่มดำเนินการทั้งการตราพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ การจัดตั้งคลังข้อมูลน้ำและภูมิอากาศแห่งชาติ การจัดทำงบประมาณแบบแผนงานหรือแบบบูรณาการ รวมทั้งการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ซึ่งต้องใช้เวลาในการดำเนินงานที่ต่อเนื่องไปอีกระยะหนึ่ง จึงยังคงมีสภาพปัญหาทรัพยากรน้ำไทย ดังที่กล่าวข้างต้นอยู่ในปัจจุบัน

รูปที่ 2 การวิเคราะห์สถานการณ์การบริหารจัดการน้ำโดยใช้ระบบ DPSIR

จากการทบทวนสถานการณ์การบริหารจัดการน้ำในปัจจุบันที่มีผลจากนโยบายน้ำในอดีตถึงปัจจุบันผ่านระบบการบริหารจัดการที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ซึ่งรวมถึงองค์การบริหาร คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติที่เป็นกรรมการกำหนดนโยบาย กฎหมาย และระบบข้อมูลทรัพยากรน้ำที่นำมาใช้ในการวางแผนพัฒนาทรัพยากรน้ำ และเพื่อการเตือนภัยต่างๆ ที่เป็นองค์ประกอบของโครงสร้างการบริหารนั้น จากงานวิจัยที่เผยแพร่ของสถาบันวิชาการ นักวิชาการ และรายงานของหน่วยงานต่างๆ ได้ระบุว่ามีความมีปัญหาในการบริหารจัดการหลายประการ ซึ่งเห็นได้จากการมีการคัดค้านนโยบายน้ำของรัฐจากภาคประชาชน ทั้งการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดใหญ่ การเก็บค่าน้ำชลประทานจากเกษตรกรและการคัดค้านการตรากฎหมายทรัพยากรน้ำ ซึ่งส่งผลให้วัตถุประสงค์หลักของนโยบายที่มีเป้าหมายในการแก้ปัญหาทรัพยากรน้ำ 3 ประการ ไม่บรรลุตามเป้าหมาย และยังคงมีปัญหาอยู่ในปัจจุบัน เช่น ในขณะนี้ (เดือนกันยายน 2559) ยังคงมีปัญหาอ่างเก็บน้ำบางแห่งมีน้ำใช้การได้น้อยมาก แต่มีน้ำท่วมในพื้นที่ภาคเหนือและภาคกลางหลายจังหวัด และยังคงมีการโต้แย้งระหว่างหน่วยงานของรัฐในเรื่องร่างพระราชบัญญัติน้ำ ที่ยังไม่มีข้อยุติ จากการวิเคราะห์ถึงสาเหตุและที่มาของสาเหตุของปัญหาทั้งจากรายงานการวิจัยดังกล่าวข้างต้นประกอบกับการวิเคราะห์ของคณะวิจัยในโครงการนี้ในบทต่างๆ แล้วพบว่านอกจากความไม่มีเอกภาพของนโยบายซึ่งส่งผลให้การบริหารจัดการมีปัญหาตามมานั้น โดยแท้จริงแล้วปัญหาการบริหารจัดการมาจากองค์ประกอบของโครงสร้างการบริหารจัดการในปัจจุบันซึ่งรวมถึงกฎหมาย องค์การบริหารจัดการ ระบบข้อมูลไม่เหมาะสมต่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำและมีความจำเป็นต้องได้รับการแก้ไขปรับปรุงโดยด่วน

เอกสารอ้างอิง

1. กรมชลประทาน. 2558ก. **ข้อมูลสารสนเทศโครงการชลประทาน ประจำปี 2557**
2. กรมชลประทาน. 2558ข. **รายงานประจำปี 2557**. www.rid.go.th สืบค้นวันที่ 15 มกราคม 2559.
3. กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย. 2558. **แผนแม่บทป้องกันและบรรเทาภัยแล้ง**. กระทรวงมหาดไทย.
4. กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย. 2559. **รายงานสถานการณ์สาธารณภัย วันที่ 23 สิงหาคม 2559**. เลขที่ 627/2559 กระทรวงมหาดไทย.
5. กรมอุตุนิยมวิทยา. 2559ก. **หนังสืออุตุนิยมวิทยา ภัยแล้ง**. www.tmd.go.th สืบค้น วันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2559.
6. กรมอุตุนิยมวิทยา. 2559ข. **สถิติปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยรายปีตั้งแต่ พ.ศ. 2550-2559**.
7. คณะกรรมการกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ. 2558. **แผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ**.
8. คณะกรรมการยุทธศาสตร์เพื่อวางระบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ. 2555. **แถลงข่าวแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ วันศุกร์ที่ 20 มกราคม 2555 ณ ตึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล**.
9. ชูลิต วัชรสินธุ์ และ เฉลิมชนม์ เลิศล้ำ. 2557. **คลองระบายน้ำหลาก ยม น่าน-ปิง - เจ้าพระยา - แม่กลองกับการแก้ปัญหาอุทกภัย ปี พ.ศ. 2554**. วารสารสมาคมนักอุทกวิทยาไทยปีที่ 6 ฉบับที่ 1 - 2557 สำนักงานเลขาธิการสมาคมนักอุทกวิทยาไทย กรุงเทพมหานคร.
10. ไทยรัฐออนไลน์. 2559. **จาก กทม. ต้นตอน้ำท่วม ซอย 34 แฉทั้งสิ่งของขวางทางน้ำ**. www.thairath.co.th สืบค้นวันที่ 7 กันยายน 2559.
11. แนวหน้า. 2559. **โคราชระดมเร่งทำฝนหลวง หลังน้ำเขื่อนลำตะคองเหลือน้อย**. www.naewna.com สืบค้นวันที่ 7 กันยายน 2559.
12. โพสต์ทูเดย์. 2559. **น้ำท่วมนิคมอุตสาหกรรมบางปูโรงงาน บางแห่งสั่งหยุด 1 วัน**. www.posttoday.com สืบค้นวันที่ 7 กันยายน 2559.
13. สมร มุตตามระ. 2557. **การจัดการน้ำเสีย**. ในเอกสารความเห็นและข้อเสนอแนะต่อคณะกรรมการกำหนดนโยบายฯ ทรัพยากรน้ำ 21 กรกฎาคม 2557.
14. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559ก. **สรุปสาระสำคัญ รายงานผลการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ 4 ปี ของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 กรกฎาคม 2559**.
15. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559ข. **ร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564)**. เอกสารประกอบการประชุมประจำปี 2559 ของ สศช. วันศุกร์ที่ 22 กรกฎาคม 2559 ณ ศูนย์แสดงสินค้าและการประชุมอิมแพ็คเมืองทองธานี จังหวัดนนทบุรี
16. สำนักงานกฤษฎีกา. 2555. **คู่มือบริหารจัดการน้ำของประเทศไทยอย่างสมบูรณ์เพื่อแก้ไขปัญหาภัยน้ำท่วม น้ำแล้ง และความเข้าใจสถานการณ์น้ำของประชาชน**. สปอช.
17. Kristensen,P. 2004. **The DPSIR Framework**. NERI. Denmark.